

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

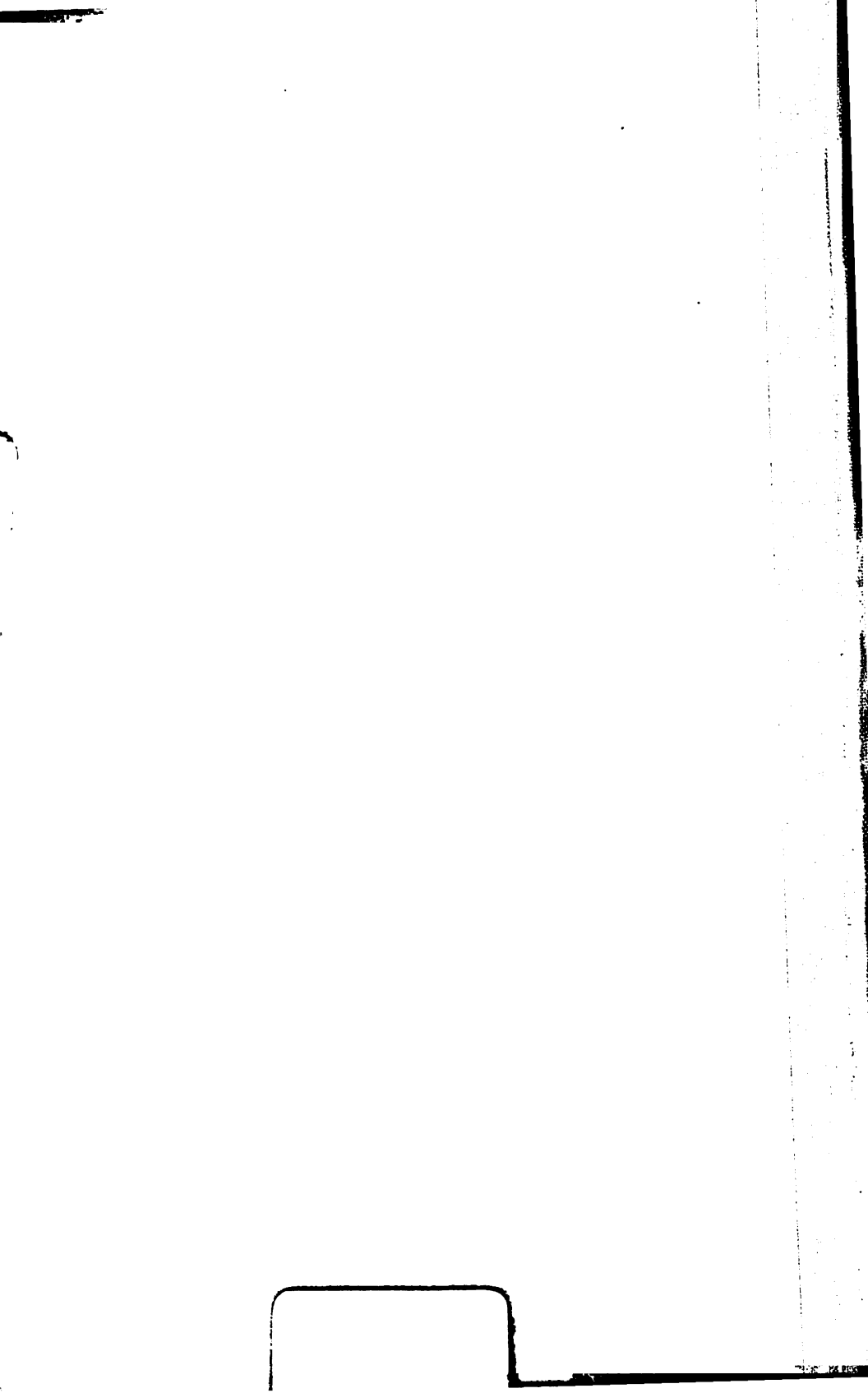
Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

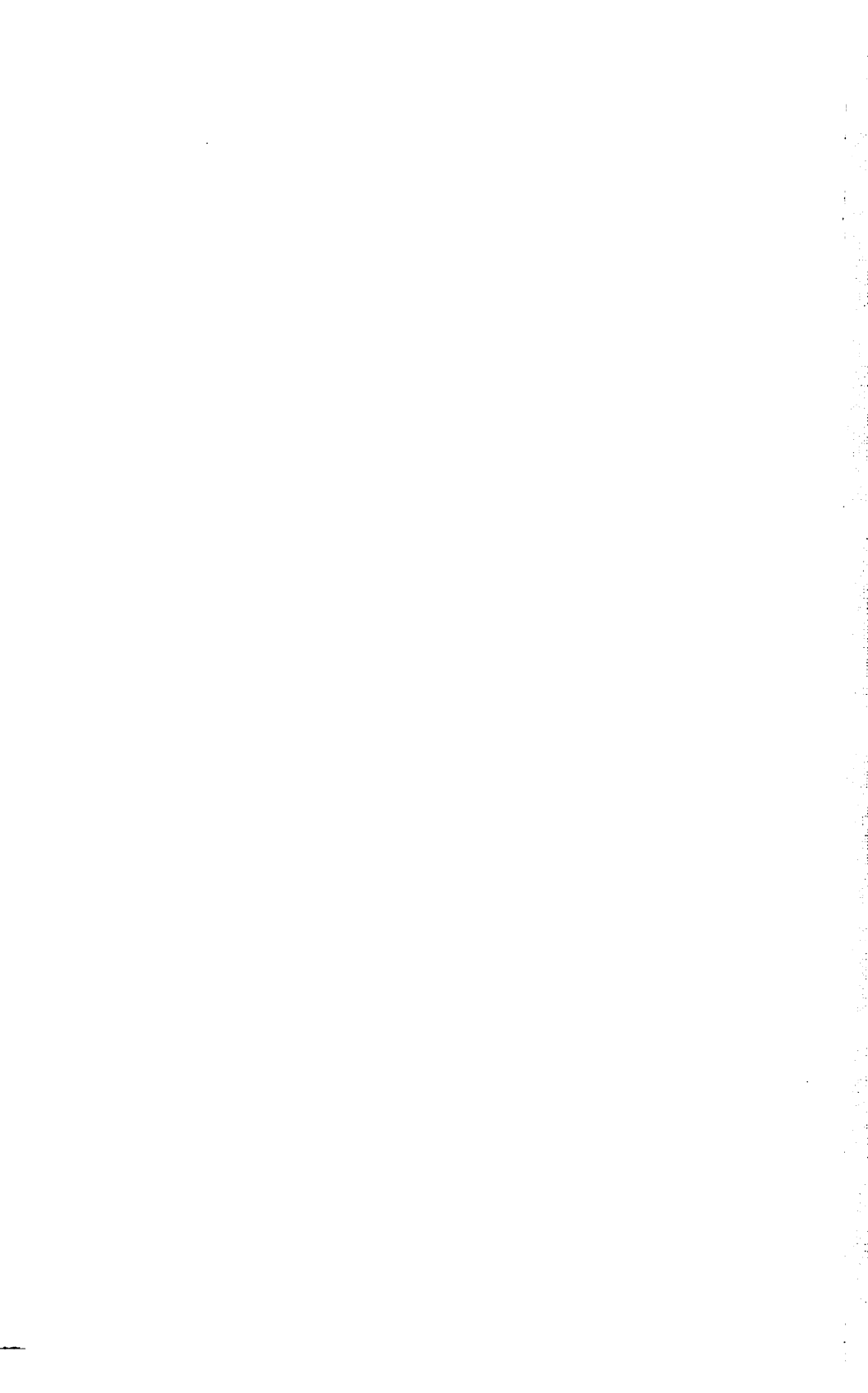
- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

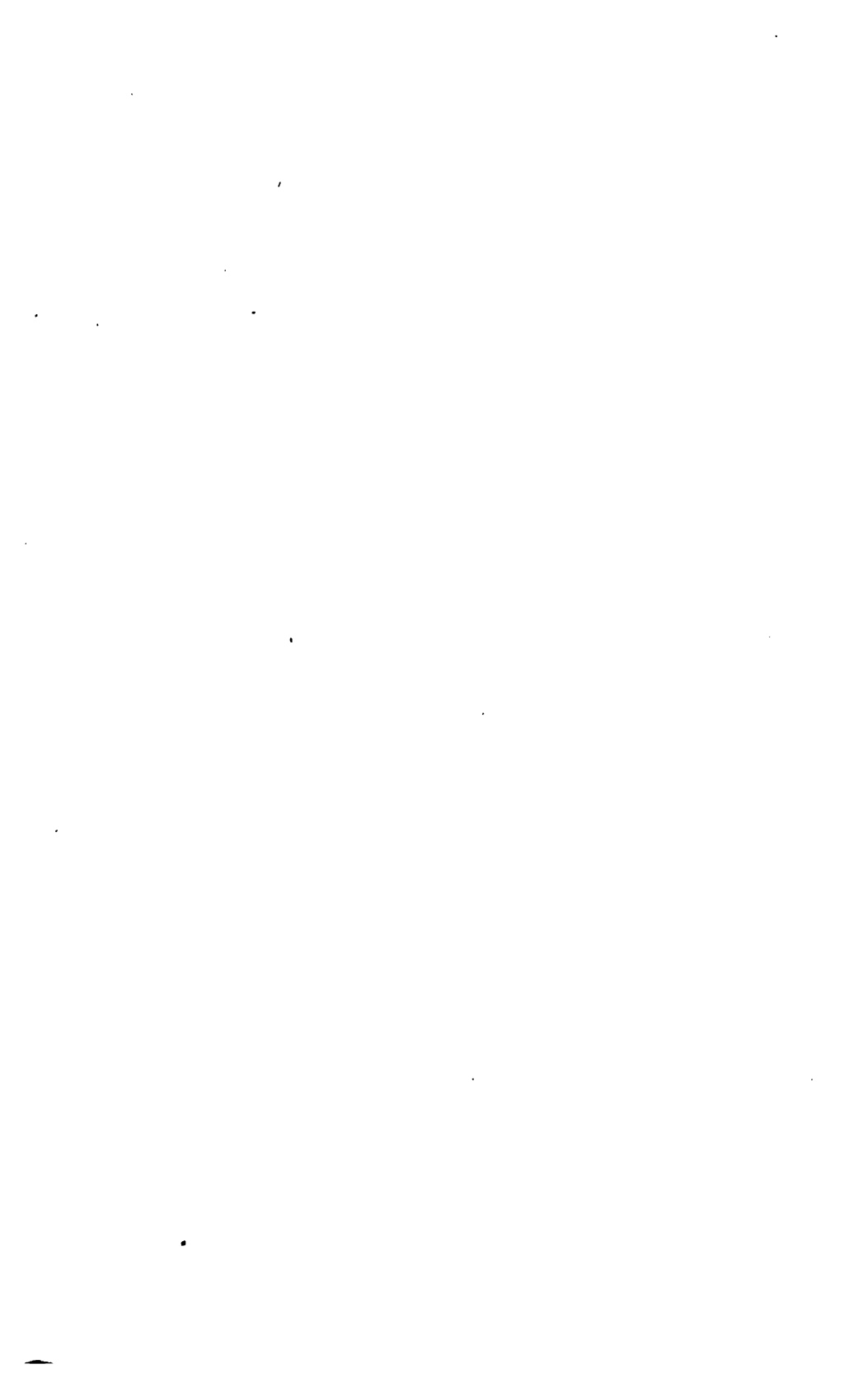
Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk <http://books.google.com/>

GENERALSTABEN

SVERIGES KRIG ÅREN 1808 OCH 1809

UTGIFVET AF

GENERALSTABENS KRIGSHISTORISKA AFDELNING

FJÄRDE DELEN

I. TEXT OCH BILAGOR

Pris för hela delen

8 kr

SVERIGES KRIG ÅREN 1808 OCH 1809

UTGIFVET AF

GENERALSTABENS KRIGSHISTORISKA AFDELNING

FJÄRDE DELEN

I. TEXT OCH BILAGOR

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1905

68

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
522462 A
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS
R 1981 L

NEW YORK
PUBLIC
LIBRARY

INNEHÅLL.

	Sid.
Dansk-franska företag mot södra Sverige.	
I. <i>Krigsrörelser i Danmark under första hälften af år 1808</i>	3
II. <i>Demonstrationer från tyska Östersjökusten . . . . .</i>	34
Försvarsåtgärder till lands i det egentliga Sverige.	
I. <i>Arméens första gruppering . . . . .</i>	39
II. <i>Uppsättandet af vargeringen . . . . .</i>	47
III. <i>Uppsättandet af landvärdet . . . . .</i>	53
Svenska försvarsåtgärder till sjöss.	
I. <i>Örlogsflottans utrustning . . . . .</i>	79
II. <i>Första eskaderns kryssning i Östersjön till den 27. april</i>	112
III. <i>Krigshändelserna på Gottland . . . . .</i>	117
IV. <i>Örlogsflottan sändes till Hangö . . . . .</i>	143
V. <i>Arméens flottans utrustning . . . . .</i>	156
VI. <i>Utrustningen af kryssare . . . . .</i>	172
VII. <i>Kustbevakningen mot öster . . . . .</i>	178
Ryska företag vid och i Finska viken intill början af juli.	
I. <i>Ryska arméens gruppering i södra Finland.</i>	
1. <i>Krigsläget i slutet af april . . . . .</i>	187
2. <i>Buxhöwdens kustförsvarsplan . . . . .</i>	188
3. <i>Ryska truppflyttningar till omkring den 26. maj . . . . .</i>	193
II. <i>Ryska flottornas utrustning.</i>	
1. <i>Skärgårdsflottan . . . . .</i>	196
2. <i>Örlogsflottan . . . . .</i>	209
Svenska företag mot södra Finland intill början af juli.	
I. <i>Återtagandet af Åland.</i>	
1. <i>Bonderesningen på Åland . . . . .</i>	215
2. <i>Skärgårdsflottans deltagande i Ålands befrielse . . . . .</i>	223
3. <i>Ålands besättande af svenska trupper . . . . .</i>	230

INNEHÅLL.

II. Krigsrörelser vid södra Finlands kuster.

1. Skärgårdsflottan samlas till Skiftet	234
2. Smärre företag mot finska kusten	238
3. Ryska truppförflyttningar från den 26. maj till omkring den 19. juni	243
4. von Vegesacks och skärgårdsflottans framryckning till Lemo	247
5. Landstigningen vid Lemo	261
6. Striden vid Lemo den 19. och 20. juni	263
7. Hjelmstjernas defensiva rörelser	274
8. Örlogsflottans operationer under amiral Cederström	281
9. Sjöstriden vid Hanka-Krampholm den 30. juni	286

Förteckning öfver bilagor.

Dansk-franska företag mot södra Sverige.

1. Ständig indelning för furstens af Ponte Corvo armé vid marschens anträdande i början af mars 1808	1
2. Översikt öfver danska linjetruppernas gruppering i midten af mars 1808	4

Försvarsåtgärder till lands i det egentliga Sverige.

3. Översikt öfver svenska vargeringens mobilisering 1808	10
4. Schwerins promemoria angående landtvärnets uppsättande 1808	14
5. Lagerbrings promemoria 22. februari 1808 angående landtvärnets uppsättande	17
6. Kungörelse rörande landtvärnsinrättningen af den 14. mars 1808	20
7. Förordning angående landtvärnets fördelning på de olika länen	21
8. Översikt öfver landtvärnets mobilisering 1808	24

Svenska försvarsåtgärder till sjöss.

9. Översikt öfver rustningsarbetena på örlogsvarvet i Karlskrona	30
10. 1. eskadern af örlogsflottan sammansättning i början af mars 1808	32
11. Besättningslista för 1. eskadern af örlogsflottan i början af mars 1808	34
12. 2. divisionens af örlogsflottan sammansättning i slutet af mars 1808	35
13. Besättningslista för 2. divisionen af örlogsflottan i slutet af april 1808	36
14. Kejsarens instruktion för Bodisco $\frac{20. \text{ mars}}{1. \text{ april}}$ 1808	37

INNEHÅLL.

15. Ständig indelning för ryska landstigningskåren på Gottland 1808	41
16. Styrkebesked öfver ryska landstigningskåren på Gottland 1808	42
17. Bodiscos proklamation till Gottlands invånare $\frac{13.}{25.}$ april 1808	43
18. Bodiscos kungörelse angående ryska truppernas på Gottland underhåll, utfärdad 29. april 1808	45
19. Bodiscos kungörelse angående rättegångsväsendet på Gottland, utfärdad $\frac{17.}{29.}$ april 1808	47
20. Tolls instruktion för öfverstelöjtnant Fleetwood 5. maj 1808	51
21. Ständig indelning för undsättningskåren till Gottland 1808	53
22. Styrkebesked öfver undsättningskåren till Gottland 1808	54
23. Cederströms proklamation till Gottlands invånare 14. maj 1808	55
24. Artiklar angående Gottlands återlämnande af 16. maj 1808	57
25. Cederströms proklamation till Gottlands invånare 16. maj 1808	58
26. Förteckning & kanonslupar med tillhörande fartyg under byggnad inom landet 1808	60
27. Förslag öfver 1. brigaden af Stockholmseskadern i juni 1808	62
28. Rajalins promemoria angående svenska Östersjökustens försvar af 30. mars 1808	65
29. Hertig Karls utlåtande öfver Rajalins promemoria angående svenska Östersjökustens försvar af 7. april 1808	69
30. Rajalins tillägg 11. april till promemorian angående svenska Östersjökustens försvar	71
31. Förslag öfver kryssarna i Bottniska viken i medio af juni 1808	73
Ryska företag vid och i Finska viken intill början af juli.	
32. Styrkebesked öfver 17. ryska divisionen $\frac{20. april}{2. maj}$ 1808	74
33. Styrkebesked öfver 21. ryska divisionen $\frac{20. april}{2. maj}$ 1808	77
34. Styrkebesked öfver 17. ryska divisionen $\frac{20. maj}{1. juni}$ 1808	79
35. Styrkebesked öfver 21. ryska divisionen $\frac{20. maj}{1. juni}$ 1808	82
Svenska företag mot södra Finland intill början af juli.	
36. Ständig indelning för »Finska södra corps d'armée» 19. juni 1808	85
37. Styrkebesked öfver »Finska södra corps d'armée» 19. juni 1808	87
38. Förslag öfver galärbataljonen 25. juni 1808	88
39. Vegesacks dispositioner för landstigningen vid Lemo 19. juni 1808	89
40. Cederströms plan för anfallet på Hangö	91

Förteckning öfver kartor och planer.

- I. Öfversiktskarta öfver Danmark och södra Östersjön.
- II. Truppernas i Danmark ställning i början af juli 1808.
- III. Plan öfver Karlskrona med omgifningar från början af 1800-talet.
- IV. Öfversiktskarta öfver Gottland.
- V. Öfversiktskarta till finska kriget 1808 och 1809.¹
- VI. Karta öfver arméens flottas Stockholms eskaders etablissement.
- VII. Svenska och ryska truppernas ställning på Åland och i södra Finland 26. maj 1808.
- VIII. Öfversiktskarta öfver Ålands och sydvästra Finlands skärgårdar.
- IX. Striden på Kumlinge den 10. maj 1808.
- X. Svenska och ryska truppernas ställning på Åland och i södra Finland 19. juni 1808.
- XI a. Striden vid Lemo den 19. och 20. juni 1808. Stridens första skede.
- › b. Striden vid Lemo den 19. och 20. juni 1808. Stridens senare skede.
- XII. Plan öfver befästningarna vid Hangö i juni 1808.
- XIII. Striden vid Hanka-Krampholm den 30. juni 1808.

Förteckning på källor

till »Sveriges krig åren 1808 och 1809», fjärde delen.

Förutom de i K. Krigsarkivet befintliga och vid utarbetandet af föregående delar begagnade äro använda:

Handskrifter.

- Diarium vid örlogsflottans expedition 1808 (Flottans arkiv).
 1808 års diarium, handlingar och expeditioner hos chefen för Arméens flotta (Fl. A.).
 »Rapporter från Örlogsflottan och Kongl. Arméens flottas samtelige escadrer år 1808» (Fl. A.).
 Order från fältmarskalken TOLL under »campagnen 1808—1809» (Fl. A.).
 Engelska amiralers bref till befälhafvande amiralen (Fl. A.).
 Kvartalsförslag och månadsrapporter från varfven (Fl. A.).
 Varfeligare öfver ankomna och afgångna fartyg (Fl. A.).

¹ I öfrigt hänvisas till Pl. II A—E, del II.

FÖRTÄCKNING PÅ KÄLLOR.

Loggböcker för flottans fartyg (Fl. A.).

Ruller öfver det förhryda manskapet vid örlogsfloattan 1808 (Fl. A.).

Utdrag ur Visby magistrats protokoll (14—17 s 1808. Fl. A.).

BODISCO: Proklamationer (Fl. A.).

Landshöfding GRONQVIS skrifvelse till konungen 4 juni 1808 (Riksarkivet).

HAMBRÆUS: Berättelse om ryssarnes besök på Åland 1808 (Uppsala universitets bibliotek).

Vegesackska arkivet.

ALFVEGREN: Ryska invasionen på Gottland 1808 (Ur Gottlands geografi och historia; manuskript).

ENEROTH, E. R.: Försvarsverkets å Gotland uppkomst och utveckling från 1808 till närvarande tid.

KLINGVALL, G.: Gottlands historia. Manuskript (Visby högre allm. läroverks bibl.).

MOLANDER, A.: Relation angående ryska invasionen på Gotland år 1808 (Visby rådhusrätts arkiv).

THOREUS: Berättelse om ryska invasionen på Gothland (Gottl. nat. bibl. i Uppsala).

Afskrifter angående ryska invasionen på Gottland 1808 (Visby landskanslis arkiv).

Afskrifter angående landtvärnet (Länsarkiven).

Afskrifter ur danska utrikesministeriets geheime regi stratur 1808 (Danska utrikesministeriets arkiv).

Afskrifter ur ryska sjöarkivet (Ryska sjöarkivet).

ARAKTSCHJEFF: Skrifvelser till BUXHÖWDEN (Ryska hufvudstabens arkiv).

BODISCO: Order och skrifvelser (R. Hst. A.).

BUXHÖWDEN: Skrifvelser 1808 (R. Hst. A.).

LICHAREFF: Skrifvelser till DOLGORUKI V (R. Hst. A.).

NEJDHARDTS operationsjournal (R. Hst. A.).

Operationsjournal för 17. ryska divisionens 1. afdelning (R. Hst. A.).

„ „ 21. „ „ 1. „ (R. Hst. A.).

Tryckta källor.

Almanach impérial, 1808.

BOMANSSON, K. A.: Skildring af folkkrörelsen på Åland (1852).

CRUSENSTOLPE, M. J. Portefeuille (1837—1845.)

ФЯРСКИИ ВЪСТНИКЪ, Ч. V (1845).

Fragmenter af en journal öfver finska fälttåget 1808 СѢа. Аpx. (1826).

LECESTRE, L.: Lettres inédites de NAPOLÉON I (1897).

MUMME, H. P.: Begivenhederne i Fyen under de franske och spanske Troppers Ophold her i Landet i Aaret 1808 (1848).

- Norrköpings tidningar (1808).
- SCHMIDT, K.: Meddelelser om de Begivenheder, som knyttede sig til de fremmede Troppers Ophold i Danmark i 1808 (1901).
- SKJÖLDEBRAND, A. F.: Excellensen greve A. F. SKJÖLDEBRANDS memoarer. Utgifna af H. SCHÜCK. Del 3 (1903).
- STENSTRUP, J., HOLM, E. m. fl.: Danmarks Riges Historie. Del 5 (1899—1903).
- SÄVE, P. A.: Ryssarne på Gotland 1808. Ur Ny illustrerad tidning (1866).
- SØRENSEN, C. F.: BERNADOTTE i Norden eller Norges Adskillelse fra Danmark og Forening med Sverig (1902—1904).
- Tidskrift i sjöväsendet (1850).
- TOUCHARD-LAPOSSE, G.: Histoire de CHARLES XIV (JEAN BERNADOTTE), roi de Suède et de Norvège (1838).
- VEGESACK, E. v.: Memoiren des expatriirten Barons v. VEGESACK (1834). »Vekobladet» (1808).
- WINGÅRD, J. D. AF: Minnen af händelser och förhållanden under en lång lifstid (1846—1850).

Dansk-franska företag mot södra Sverige.

I. Krigsrörelser i Danmark under första hälften af år 1808.¹

Af förut lämnad redogörelse för fälttåget i Finland till medlet af juli 1808 har framgått, huru, åtminstone för en tid, udden bröts af det anfall, som på Napoleons tillskyndan öster ifrån riktades mot vårt fädernesland. Men äfven medelst ett angrepp från söder ville Napoleon tvinga Sverige till underkastelse eller ock utplåna det ur de själfständiga staternas led. Härvid var det Danmark, som utkorats att främja hans afsikter.

Redan i inledningen till detta arbete² redogjordes i korthet för, huru anfallet skulle igångsättas, äfvensom för de händelser, som föregingo och orsakade fredsbrottet med vår södra granne. På det att såväl de med anledning af detta fredsbrott vidtagna försvarsåtgärderna i det egentliga Sverige som äfven händelserna på sjön och de fortsatta operationerna i Finland må framstå i rätt belysning, skola emellertid Napoleons förehafvanden i Danmark och vid tyska östersjökusten sedan slutet af år 1807 här något utförligare skildras.

Den 31. oktober sistnämnda år hade, såsom förut är omtaladt,³ i Fontainebleau afslutats en förbundstraktat mel-

¹ Härtill plan I.

² Del I, sid. 93—94.

³ Del I, sid. 89.

lan Frankrike och Danmark. I denna traktat, enligt hvilken »...alla operationer i det gemensamma kriget skulle ske i förening»,¹ hette det bland annat, att Frankrike, i följd af den välgrundade ovilja det engelska anfallet på Köpenhamn² öfverallt framkallat, ville gemensamt med Ryssland vidtaga åtgärder i ändamål att förmå de öfriga europeiska makterna att i förening kräfvat upprättelse för det skedda, »...hvarför hans danska majestät förband sig att göra gemensam sak med dem och bidra till genomförandet af alla de mått och steg, som häraf kunde följa».³

Med anledning af nämnda sväfvande bestämmelse i förbundstraktaten skref Napoleon redan dagen efter dess undertecknande till sitt sändebud i Petersburg: »På grund af den traktat, jag nyss avslutat med Danmark, skall denna makt göra gemensam sak med Ryssland; förklarar Ryssland Sverige krig, måste äfven Danmark göra detsamma, och skola då båda ländernas arméer samtidigt anfalla.»⁴ Till belöning utlofvas åt såväl Ryssland som Danmark ersättning på Sveriges bekostnad.⁵

Napoleons tydning af traktaten föranledde också Ryssland att i december uppmana Danmark att bryta med Sverige, en uppmaning som danska regeringen dock ej ansåg sig utan vidare kunna efterkomma. Vid Fontainebleau-traktatens avslutande hade man i Danmark visserligen icke helt och hållet förbisett möjligheten af att på grund af densamma kunna komma i krig med Sverige, men man var dock långt ifrån att för närvarande önska någon öppen brytning

¹ Ræder: Danmarks Krigs- og politiske Historie, II, sid. 88—90.

² Del I, sid. 20—21.

³ Schmidt: Meddelelser om de Begivenheder, som knyttede sig til de fremmede Troppers Ophold i Danmark i 1808, sid. 38.

⁴ Correspondance de Napoléon, XVI, sid. 133.

⁵ Touchard-Lafosse, Histoire de Charles XIV, sid. 40.

med denna granne, ty utsikterna till framgång i ett krig med både Sverige och England voro, särskildt så länge hafvet gick öppet, »intet mindre än säkra».¹ I all synnerhet var risken att förlora Norge stor.

Den 7. januari lämnades därför ryska kabinettet det svaret, att man visserligen ej ville undandraga sig att ingå på den gjorda framställningen, men endast på de uttryckliga villkor, att Ryssland genom ett angrepp på Finland därstädes sysselsatte den svenska hufvudarméen, samt att detta angrepp företoges så tidigt, att man kunde nå ett resultat, innan årstiden tilläte engelsmännen att komma svenskarna till hjälp.²

Härpå svarade Ryssland i februari med en förnyad uppmaning att angripa samt hänvisade därvid Danmark, hvars egna resurser voro små, att anhålla om Frankrikes bistånd.

Dylikt bistånd hade redan förut erbjudits Danmark. Strax efter engelsmännens landstigning på Själland hade nämligen fursten af Ponte Corvo, hvilken i egenskap af fransk guvernör i Hansestäderna sedan den 26. juli 1807 residerade i Hamburg, låtit meddela den danska kronprinsen,³ att den armékår om 20—25,000 man, som fanns i och i närheten af sistnämnda stad, var beredd att, jämlikt kejsarens bemyndigande, skynda Danmark till hjälp. Men kronprinsen, hvilken nästan lika mycket fruktade de franska som de engelska trupperna, och som dessutom vid samma tid direkt med Napoleon öppnat de underhandlingar, hvilka ledde till fördraget i Fontainebleau, afböjde då under många

¹ Holm: Danmark-Norges udenrigske Historie under den franske Revolution og Napoleons Krige, II, sid. 373—374.

² Røder: Danmarks Krigs- og politiske Historie, II, sid. 86.

³ Under konung Kristian VII:s sinnessjukdom hade visserligen den nominella regeringen under konungens presidium före Köpenhamns bombardemang sitt säte i denna stad och sedermera i Kolding och Rendsborg, men faktiskt fördes styrelsen af kronprins Fredrik från den ort där denne befann sig.

tacksamhetsbetygelser det gjorda anbudet. Nu, när Ryssland förnyade sin uppmaning till angrepp på Sverige och danska sändebudet i Petersburg tillika meddelade, att det ryska angreppet på Finland var omedelbart förestående, beslöt han omsider att följa det ryska rådet. Krigsförklaringen uppsattes därför i koncept,¹ och generaladjutanten, kommandörkaptenen Lindholm, fick i uppdrag att resa till Hamburg och där höra sig för hos fursten af Ponte Corvo, om anbudet från 1807 ännu stode fast, och om man nu kunde påräkna den franska hjälpkåren. Ingen tid vore nämligen att förlora, om fälttåget skulle kunna föras till slut, innan våren åter öppnade farvattnen.

I själfva verket hade kejsar Napoleon redan gifvit fursten befallning att använda sina trupper till det nu af kronprinsen ifrågasatta företaget mot Sverige. I slutet af januari hade han nämligen sändt en kurir till Hamburg med order, att där förlagda trupper skulle hållas färdiga att på första vink inrycka i Holstein, marschera öfver Fyen och Själland samt därifrån landstiga i Skåne,² hvarjämte till danska regeringen afgått meddelande af likartadt innehåll,³ ehuru det samma vid denna tid ännu ej synes hafva framkommit. Allt, så kunde det tyckas, var följaktligen klart till en gemensam aktion.

Den 11. februari framkom Lindholm till Hamburg och förde där genast på tal frågan om den franska hjälpkåren, hvars afsändande han utan tvifvel trodde icke skulle möta några svårigheter.

Men han bragtes genast ur den villfarelsen. Om en »hjälpkår», svarade fursten af Ponte Corvo, kunde det al-

¹ Bernstorff till Blome 13. februari.

² Ræder: Danmarks Krigs- og politiske Historie, II, sid. 164—165.

³ Bernstorff till Rosencrantz 18. maj.

drig blifva tal. Ifall franska och danska trupper opererade gemensamt, kunde visserligen de senare få hjälpa de förra, men aldrig tvärtom. Några operationer annat än under franskt öfverbefäl kunde ej komma i fråga. Visserligen hade fursten erhållit befallning att marschera, men när marschen skulle anträdas, det bestämde kejsaren och ingen annan. Till kejsaren hade kronprinsen alltså att vända sig i denna fråga.¹ Lindholm erhöi därjämte den upplysningen, att det i alla händelser torde dröja två à tre veckor, innan de franska trupperna kunde blifva marschfärdiga.²

Detta allt var saker, som voro föga angenäma att höra för den danska underhandlaren, och svårast af allt var villkoret angående det franska öfverbefälet. Det hade varit först på Rysslands upprepade begäran och med mycken motvilja, som kronprins Fredrik äntligen beslutat sig för att inkalla den franska hjälpen; nu ställdes han inför den än mindre lockande utsikten, att de gäster han förmåtts mottaga skulle blifva herrar i hans hus. Lindholm gjorde allt för att bespara kronprinsen denna förödmjukelse. Han framhöll för fursten de svårigheter, som de franska trupperna skulle träffa på sin väg, om denna förlades öfver de danska öarna. Man hade trenne breda sund att passera för att komma till Skåne. Redan när man hunnit till Stora Bält, kunde engelska flottan vara framme och bereda obehag, och om än detta ej inträffade, utan man verkligen lyckades komma öfver till Själland, skulle engelska flottan kunna så fullständigt afspärra denna ö, att både trupperna och befolkningen riskerade att svälta ihjäl. Vida

¹ Samma språk fördes äfven af den franska officer, som, efter att hafva öfverfört Napoleons färdighållningsorder, fortsatte till Köpenhamn med instruktioner till därvarande franska sändebud (Touchard-Lafosse: Histoire de Charles XIV, II, sid. 20).

² Bernstorff till Blome 16. och till Dreyer 20. februari. Schmidt: Meddelelser etc., sid. 40.

förmånligare vore då, om den franska landstigningen utfördes såsom ett själfständigt krigsföretag direkt öfver Osterjön med Travemünde och Stralsund såsom utgångspunkter.¹

Fursten ville dock, trots all Lindholms vältalighet, ej lyssna härtill. Han svarade, att svårigheterna nog skulle besegras samt att, då kejsaren anbefallt expeditionen öfver danska öarna, denna i alla händelser måste försökas. Och då den danska underhandlaren ånyo vågade framkomma med en varning för Stora Bält, erhöll han helt kort det föga lugnande svaret: »Nåja, då slå vi oss ned på Fyen samt i Slesvig och Holstein.»²

Med anledning af konferensen med den danska konungens utskickade skref fursten till kejsar Napoleon: »Detta samtal, Sire, har öfvertygat mig om, att Danmark liksom alla svaga makter fruktar de storas intervention, och att kronprinsen är rädd för det ögonblick, då vi komma till Själland. Men jag tror, att han lika ogärna ser, att vi ockupera Sverige.»³

Om än tidpunkten för den franska kårens tåg mot Sverige genom de danska besittningarna ännu ej var till fullo bestämd, synes dock fursten af Ponte Corvo varit öfvertygad om, att kejsar Napoleon beslutat sig för ett dylikt företag. Detta framgick enligt hans uppfattning så mycket tydligare däraf, att kejsaren i samma order, som anbefalldes att trupperna skulle hållas marschfärdiga, äfven gifvit befallning om afsändandet af tvenne officerare till Danmark för att träffa förberedelser till tåget samt undersöka öfverfartsförhållandena m. m.

¹ Äfven sedermera framhölls vid ett par tillfällen lämpligheten af en expedition mot Sverige från Rügen (Bernstorff till Blome 6. och till Dreyer 13. februari).

² Meddelelser fra Krigsarkiverne, III, sid. 221. Schmidt: Meddelelser etc., sid. 41.

³ Schmidt: Meddelelser etc., sid. 41.

Af dessa officerare sändes den ena, furstens första adjutant, öfversten Hamelinaye, till Kiel för att uppvakta danska kronprinsen och söka förmå honom att för det tillämnade gemensamma företaget draga så mycket trupper som möjligt från hertigdömena till öarna, hvarefter han hufvudsakligen skulle sysselsätta sig med undersökningar angående möjligheterna att försvara de danska kusterna mot en ny påhålsning af engelsmännen.

Den andra utskickade, fregattkaptenen Montcabrié, hade hufvudsakligen att undersöka transport- och öfverfartsförhållandena. I öfverensstämmelse med sin instruktion anmodade han vid passerandet af Kiel kronprinsen att samla erforderligt antal transportfartyg till Bälten och Sundet samt fortsatte därefter sin resa till Köpenhamn och Helsingör. I en rapport af den 2. mars uttalade han sig särskildt om utförbarheten af en landstigning på skånska kusten. Ett dylikt företag ansåg han jämförelsevis lätt. Till truppernas öfverförande borde enligt hans mening hufvudsakligen användas mindre fiskarbåtar, som hade lätt att lägga i land, och beräknade han dem kunna göra ända till tolf resor om dagen. Öferskeppningen försigginge lämpligast från Helsingör till Helsingborg och »kolgrufvorna», från Nivå till Råå och från Köpenhamn till någon punkt mellan Malmö och Landskrona. Efter landstigningen borde man bemäktiga sig sistnämnda tvenne städer, hvarest skulle finnas ett 30-tal kanonslupar, genom hvilkas användande transporterna verk-sammare kunde skyddas. Såsom särskildt stöd vid öf-vergången ansågs ön Hven af stort värde, hvadan ända-målsenligt vore att dit öfverföra en bataljon infanteri jämte artilleri. Men om företaget skulle lyckas, vore af högsta vikt, att det utfördes snart. Dröjde man, sade han, till dess att vä-ren gjorde Sundet farbart för engelsmännen, hvilka, enligt hvad man förnummit, hade en flotta i Göteborg, kunde

det hela gå om intet; och hvad värre vore, hade de franska trupperna då kommit öfver till Själland, kunde det blifva svårt både att upprätthålla förbindelsen med fastlandet och att skaffa den erforderliga tillförseln af lifsmedel.¹

Furstens af Ponte Corvo fordran på öfverbefålet vid en expedition mot Sverige var för kronprins Fredrik mycket förödmjukande, och föga mindre svårt fann denne det vara att nödgas öppna landet för de främmande truppernas genommarsch, synnerligen som han, efter den franska öfverbefälhafvarens yttrande till Lindholm, hade skäl misstänka, att denna genommarsch under vissa förhållanden kunde komma att pågå ganska länge. Men han hade nu redan påkallat »hjälp», Ryssland låg öfver honom och fordrade samverkan, och sist, men ej minst: den mäktiga franska kejsarens vilja var ej värdt att trotsa. Hade han beslutat sig för en marsch genom Danmark, komme han ock, med eller utan tillåtelse, att marschera, och det fanns ingen annan råd än att medgifva, hvad som ändå ej kunde hindras.

Kronprinsen såg sig alltså nödsakad att tillstödja fransmännen fri genommarsch för 20,000 å 30,000 man samt gick äfven in på att ställa en dansk truppstyrka, förslagsvis 6,000 man, under furstens af Ponte Corvo befäl, hvarjämte han förband sig att med 5,000 man anfälla Sverige från norska sidan.² Blott ett fordrade han, och det var, att rörelsen genast sattes i gång. Ingen tid var att förlora.

Detta hade, såsom vi veta, äfven Montcabrié kraftigt framhållit, och när fursten af Ponte Corvo läst dennes rapport och tillika förnummit, att numera intet hinder vidare uppställdes från dansk sida, blef han lika angelägen som den danska kronprinsen att snart få anträda marschen.

¹ Meddelelser fra Krigsarkiverne, III, sid. 340. Schmidt: Meddelelser etc., sid. 42—43.

² Meddelelser fra Krigsarkiverne, III, sid. 221 o. f. samt 298.

Öfverste Hamelinaye hade därför efter verkställdt uppdrag afsändts till kejsaren för att afhämta marschordern, och fursten afbidade nu med otålighet hans återkomst.

Under tiden uppgjordes planer för marschen samt beräkningar öfver motståndarens styrka.¹ Om Sverige ej med sina hufvudkrafter vände sig mot Ryssland, ansåg fursten, att emot honom skulle kunna uppställas 50,000 å 55,000 man, däraf 25,000 man reguljära svenska trupper, 10,000 å 12,000 engelsk-tyska samt resten milis.² Han förbisåg visserligen ej svårigheten af en landstigning i Sverige, då han ej var utan fruktan för hvad engelsmännen kunde företaga sig i Bälten och Sundet, men hoppades dock kunna forcera öfvergångarna med hjälp af danska armerade fartyg, eller att kölden skulle hålla de fientliga flottorna på afstånd. Beträffande de svenska trupperna räknade han dels på deras misstämning mot konungen, dels därpå, att de skulle blifva sysselsatta af norrmännen. Äfven om dessa senare af engelsmännen hindrades att uppträda med större kraft, ansåg han dock säkert, att han med en kår af 35,000 man skulle på kort tid kunna eröfra Sverige.³

Äfven från dansk sida började man att, i afvaktan på Napoleons marschorder, träffa sina förberedelser för mottagandet af de förbundna trupperna och deras snabba be-

¹ Såväl nu som framdeles försågo danskarna honom i detta afseende med värdefulla upplysningar dem de inhämtat, dels genom danska regeringens förnämsta »kanal» i Stockholm och dess därvarande »pensionärer», dels genom ett i södra Sverige etableradt, väl ordnadt spionsystem, som underlättades genom svenskarnas godtrogenhet och bekymmerslöshet. Bland de förnämsta spionerna voro danska konsuln i Malmö W. Brown och inspektören för Frederiksverks vapenfabrik, majoren E. P. Tscherning (Meddelelser fra Krigsarkiverne, III, sid. 193, 246, 269, 270, 273, 284, 335, 338, 388, 448. Militært tidskrift, 1894, sid. 336. Bernstorff till Moltke 28. februari och till Levetzau 5. mars).

² Meddelelser fra Krigsarkiverne, III, sid. 220.

³ Meddelelser fra Krigsarkiverne, III, sid. 321. Ræder: Danmarks Krigs- og politiske Historie, II, sid. 170. Schmidt: Meddelelser etc., sid. 45—46.

fordran genom landet. Särskildt var det af vikt att sörja för tillräckliga transportmedel öfver Bälten och Öresund. Till detta ändamål befallde kronprinsen den 18. februari, att alla farkoster, som kunde användas till trupptransport, skulle rekvideras för kronans räkning och samlas vid Arö-sund och Snoghøj för att användas vid passagen af Lilla Bält samt vid Svendborg, Nyborg och Kjærteminde för verkställandet af öfvergången från Fyen till Själland.¹ På samma sätt afsåg man att förbereda öfvergången öfver Öresund, och skulle landstigningen i Skåne skyddas af ett linjeskepp, 5 såsom fregatter armerade handelsfartyg, 20 kanonslupar och en mängd andra bevärade farkoster. Anstalterna bedrefvos raskt, transportfartygen voro inom kort samlade samt indelade i divisioner under befäl af sjöofficerare, så att man i början af mars ansåg sig äga medel att samtidigt öfverföra 4,000 å 5,000 man öfver Stora Bält och 20,000 man jämte 3,000 hästar till Skåne.² I ändamål att träffa nödiga förberedelser för fransmännens genommarsch och att härvid gå fursten af Ponte Corvo till handa anställdes vid dennes generalstab trenne af kronprinsens adjutanter, och för att underlätta anordningarna för truppernas förplägnad flyttades fältkommisariatet i Kiel till Koldinghus slott (invid Kolding). På Själland skulle fältkommisariatet i Köpenhamn, med biträde af franska krigskommisariern Bourdon, ombesörja underhållet.

I samråd med det franska kårbefålet bestämdes från dansk sida den 20. februari,³ att genommarschen skulle utföras på det sätt, att de främmande trupperna, hvilka voro förslagda i Hamburg och Lübeck, på två vägar samlades till

¹ Meddelelser fra Krigsarkiverne, III, sid. 222 och 297. Mumme: Be-givenhederne i Fyen under de franske og spanske Troppers Ophold her i Landet i aaret 1808, sid. 4 och 8. Schmidt: Meddelelser etc., sid. 43—44.

² Meddelelser fra Krigsarkiverne, III, sid. 227 och 307.

³ Meddelelser fra Krigsarkiverne, III, sid. 298—300.

Slesvig och sedan använde samma marschväg till Snoghøj,¹ hvarifrån öfverfarten skulle ske till Middelfart. Öfverskeppningen från Fyen till Själland afsågs, såsom nyss nämnts, utgå från Svendborg, Nyborg och Kjærteminde, men detta ändrades därefter, att endast Slipshavn vid Nyborg kom att anlitas.² Förplägningen hade kvartervärdarna eller ock respektive samhällen att ombesörja, dock på danska kronans bekostnad. I och för uppmarschen på Själland började man anordna kantonementskvarter mellan Roskildedjorden och Öresund, hvarjämte magasin upprättades i Köpenhamn, Lyngby, Hörsholm, Helsingör, Fredriksborg, Fredrikssund, Slangerup, Roskilde, Kjöger och Fredriksberg.

För öfrigt sökte man på allt sätt sörja för den franska härens behof och bekvämlighet. Officerarna erhöles taffelpenningar af danska staten. Vägarna förbättrades och vägvisare uppsattes. Invånarna uppmanades gång efter annan att visa främlingarna tillmötesgående och vänlighet. »Kronprins Frederik», säges det i danska generalstabens berättelse, »var som en Familiefader, der ventede Fremmede.»³ Dessa främmande läto emellertid vänta på sig.

Förr än Hamelinaye återvändt från kejsaren med marschordern, kunde fransmännen ej sätta sig i rörelse. Kronprinsen, som alltsedan den 26. februari i Köpenhamn afvaktade deras ankomst, undertecknade härunder den 29. krigsförklaringen, hvilken emellertid ej afsändes förrän den 5. mars, eller samma dag som man visste, att fursten af Ponte

¹ Från dansk sida önskade man, att trupperna dessutom skulle öfvergå vid Årösund.

² Schmidt: Meddelelser etc., sid. 46. Kronprinsen hade föreslagit, att, om kölden varade, man äfven skulle begagna isvägen från Svendborg samt öfver Langeland, Låland och Falster söka nå Själland (Meddelelser fra Krigsarkiverne, III, sid. 301).

³ Meddelelser fra Krigsarkiverne, III, sid. 222—223 samt 298—300. Ræder: Danmarks Krigs- og politiske Historie, sid. 163 o. f. Touchard-Lafosse: Histoire de Charles XIV, II, sid. 18 o. f.

Corvo skulle börja sin frammarsch. Danska sändebudet i Stockholm hade dock befallning, att först på vidare order aflämna densamma.¹

Den 2. mars hade nämligen den af såväl kronprinsen som fursten så otåligt väntade ordern från kejsaren anländt. Denna innehöll visserligen endast, att fursten skulle personligen uppsöka danska kronprinsen och förvissa sig om, huruvida transportmedel funnos för expeditionens trupper, samt att han för samma expedition finge använda större delen af den kår, som stod under hans befäl; men fursten såg däri en tillåtelse att marschera.² Montcabriés rapport, som han vid samma tid erhöll, lämnade alla de upplysningar, hvilka kejsaren befallt att han skulle inhämta, och i denna rapport, liksom i allt hvad han hörde från dansk sida, betonades det, att om ej hela företaget skulle misslyckas, finge ingen tid mera förloras, utan marschen genast anträdas. Han meddelade därför den af kronprinsen hos honom ackrediterade kammarjunkaren Levetzau och sina danska adjutanter, att marschen skulle anträdas den 5. mars samt tolkade i ett bref till kejsaren sin tacksamhet för den emottagna ordern, beklagande att han på grund af omöjligheten att föra mera än 2,000 à 3,000 man åt gången öfver Bälten måste

¹ Denna order afgick först den 10. mars, sedan man från Stockholm fått bestämd underrättelse, att ryssarna infallit i Finland och visste, att fursten af Ponte Corvo verkligen börjat sin framryckning.

² Ordern till Berthier angående fursten af Ponte Corvo lydde »...qu'il se rende de sa personne auprès du prince royal, et qu'il s'assure des moyens de passer en Seeland; qu'il peut employer à cette expédition les Français qui sont à Hambourg, les Espagnols et une division hollandaise; mais que tant de troupes ne pourront point passer» (Correspondance de Napoléon, [22. februari] XVI, sid. 363). Huruvida en order härmed var gifven, därom tyckes kejsaren själf haft en oklar uppfattning. Den 17. februari skriver han sålunda till ryska kejsaren: »Fursten af Ponte Corvo bör hafva haft ett möte med kronprinsen af Danmark. Hans armékår sätter sig i marsch genom Sjölland, ty det är endast på denna väg han skall kunna intränga i Sverige» (Correspondance de Napoléon, XVI, sid. 500).

marschera i »etapper». Han lofvade dock att i dagarna mellan den 25. och 30. mars hafva minst 25,000 man på Själland.¹

Det så länge förberedda anfallet skulle alltså äntligen sättas i gång. Men innan redogörelsen för dess utförande lämnas, torde erfordras en kort öfersikt öfver de stridskrafterns sammansättning och styrka, öfver hvilka de förbundna kunde förfoga för ändamålet.

Under befäl af fursten af Ponte Corvo stodo i början af mars:

en fransk armékår om ungefär 12,500 man, bestående af tvenne divisioner, af hvilka den 1. under generallöjtnanten² Dupas sedan slutet af 1807 stod i Lübeck, medan den 2. under generallöjtnanten Boudet ungefär vid årsskiftet förlagts från Bremen till Elbemyningen vid Stade och Hamburg;

en spansk armékår på omkring 14,000 man, under generallöjtnanten markis de la Romana, bestående, utom kårartilleri och ingenjörtrupper, af en 1. division under generalmajoren Kindelan och en 2. division under generalmajoren de Salcedo. Med undantag af ett belgiskt kavalleriregemente, som en tid räknades till densamma, bestod kåren af spanska trupper, hvilka på Napoleons maktbud, dels marscherat direkt från Spanien till Hamburg,³ dels tagits ur en i Toscana förlagd spansk kår.⁴ Af sistnämnda trupper hade en del redan

¹ Meddelelser fra Krigsarkiverne, III, sid. 227.

² Jämför bil. 1, noten.

³ Dessa trupper hade på upprepade yrkanden af Napoleon afgått från Spanien i slutet af april 1807, hvarvid de räknade en styrka af 11,582 man infanteri, 2,700 man kavalleri, 527 man artilleri med 25 kanoner samt 1 ingenjörkompani om 132 man. Infanteriet fortskaffades åkande genom hela Frankrike till Mainz, hvarifrån samtliga trupper, under Romanas befäl, marscherade till Hamburg (Schmidt: Meddelelser etc., sid. 14).

⁴ Till betryggande af den med spanska konungahuset besläktade dynastien i Toskana och för att frigöra därvarande franska trupper, hvilka be-

förut, vid belägringen af Stralsund, under Kindelan kämpat mot svenskarna. Hela armékåren var nu förlagd i och omkring Hamburg, hvarest under den 15.—18. mars äfven inträffade

en holländsk division, som förut ockuperat Oldenburg. Denna, som stod under befäl af franska generallöjtnanten Gratien, räknade omkring 6,000 man.

Bil. 1. Hela den under fursten af Ponte Corvo lydande styrkan, hvars sammansättning närmare angifves i bil. 1, bestod af tillsammans 32,880 man och 6,191 hästar. Såsom synes hade den en ganska brokig sammansättning. Spanjorerna, som icke ansågos synnerligen vänligt stämda mot sina franska vapenbröder, utgjordes därjämte till stor del af nyutskrifvet folk och åtföljdes i ännu högre grad än de öfriga af en stor tross, däribland en massa löst folk — judar, kvinnor och barn — samt en mängd mulåsnor för dessas transporterande.

Bil. 2. Af de danska linjetrupporna, hvilkas sammansättning och förläggning angifvas i bil. 2, och hvilkas styrka på fältfot uppgick till ungefär 30,000 man, stodo hufvudkrafterna, ungefär 20,000 man, på Själland. Återstoden var förlagd på de öfriga öarna samt i Jylland och hertigdömena. På organisationen af landtvärnet och de frivilliga kårerna arbetades med all kraft, men dessa truppers värde var ännu ej stort. För operationer under ett fältkrig torde äfven en del af linjen varit mindre ägnad; i en rapport

höfdes på annat håll, hade nämligen i mars månad 1806 en spansk kår af 5,000 man under generallöjtnanten Gonzalo O'Farril på Napoleons tillskyndan besatt detta land. Denna spanska truppstyrka satte sig mot slutet af april 1807 i marsch norr ut under befäl af generalmajoren Miguel Hermosillas och tågade genom Tyrolen, Bayern, Sachsen och Braunschweig till Hannover. Från Celle ryckte i slutet af juni 1807 en styrka af 1,600 man till nedra Elbe, under det 3,400 man marscherade till Pommern, hvarifrån de i medlet af augusti beordrades till Hamburg, där under loppet af augusti—september hela den spanska kåren samlades (Schmidt: Meddelelser etc., sid. 6, 12 och 14).

från generaladjutanten beräknas också den mobila armékårens styrka till endast 12,566 man.¹

Med hänsyn tagen till sistnämnda lägre siffra för de danska linjetrupporna kan alltså beräknas, att de förbundna kunnat mot Sverige använda en styrka af ungefär 45,000 man.

Den 5. mars började de i Lübeck och Hamburg förlagda trupperna att sätta sig i marsch mot norr, indelade i kolonner eller »etapper» om 1,500—2,000 man och omkring 500 hästar, hvarje kolonn motsvarande hvad man ansåg sig kunna på en gång sätta öfver Bälten. Nyssnämnda dag uppbröt nämligen den i Lübeck förlagda divisionen Dupas, hvilken skulle utgöra avantgarde, och den 7. inträffade dess tätafdelning i Rendsborg. Den följde härifrån vägen öfver Slesvig—Flensburg—Abenrå—Haderslev—Kolding—Middelfart. Den 7. och 8. mars uppbröto ur hvardera af de i Hamburg förlagda spanska divisionerna ett infanteri- och ett kavalleriregemente, hvilka trupper den 10. och 11. inträffade i Rendsborg och därifrån togo samma väg, som divisionen Dupas marscherat. Efter dessa spanska regementen följde hela divisionen Boudet, därpå kom återstoden af den spanska armékåren, och sist skulle den holländska divisionen följa. Allt lofvade godt för företaget. Visserligen inträdde blidväder samma dag trupperna satte sig i marsch, men snart började det åter frysa, Sundet var ännu fyllt af is, och något omslag i väderleken syntes ej på en tid vara att förvänta.²

Den 7. mars afreste fursten af Ponte Corvo med familj från Hamburg; den 9. anlände han till Rendsborg, hvar-

¹ Ræder: Danmarks Krigs- og politiske Historie, II, sid. 190.

² Bernstorff till Dreyer 5. och 15. samt till Blome 15. mars.

ifrån han utan uppehåll fortsatte öfver Kolding till Odense. där familjen kvarlämnades. Härifrån anträdde han nästan omedelbart resan till Köpenhamn för att enligt Napoleons befallning träffa nödiga öfverenskommelser med kronprinsen.

I Nyborg upphanns han emellertid af en kurir, hvilken medförde depescher från kejsaren. Det var ordern om truppernas uppbrott och tåg genom Danmark, som äntligen kom honom till handa.¹

Fursten skulle nu finna, att han gått sin härskares afsikter i förväg. Någon verklig olägenhet häraf hade dock ej följt, om den mottagna skrifvelsen blott innehållit en uppbrottsorder. Men nu innehöll den tillika ganska detaljerade föreskrifter om expeditionskårens sammansättning samt om marschordningen, och dessa föreskrifter vände helt och hållet upp och ned på hvad fursten i den delen redan befallt. Dupas, hvars division gick i täten, var ej ens afsedd att vara med. Han var i stället beordrad såsom guvernör i hansestäderna. Af hans trupper skulle 19. infanteri- och 14. jägarregementet ingå i divisionen Boudet, men återstoden förläggas till Hamburg. Holländarna skulle stanna i hansestäderna eller Holstein för att jämte divisionen Dupas skydda förbindelserna. Inmarschen i Danmark borde ske på så sätt, att täten af marschkolonnen bildades af ett franskt kavalleri- och ett franskt lätt infanteriregemente samt 8 kanoner, därefter skulle komma den ena spanska divisionen, så resten af divisionen Boudet och till sist den andra spanska divisionen.

Men ej nog härmed. Kejsarens order innehöll bestämmelser, för hvilkas utförande framryckningen tills vidare

¹ I befallningen till Berthier angående denna order bestämde Napoleon. att öfverbringaren af densamma skulle vara ingenjööfficer, hvilken det skulle åligga att inspektera de danska fästningarna, >... afin de reconnaître les difficultés qu'il y aurait à vaincre pour s'emparer du pays en cas d'événement» (Correspondance de Napoléon. XVI. sid. 383—384).

måste afbrytas. Visserligen fick fursten af Ponte Corvo bemyndigande att låta öfverföra ett spanskt kavalleri- och två spanska infanteriregementen till öarna, men inga franska trupper finge afsändas dit, förrän ny order härom anländt, och med dylik order ville kejsaren vänta, till dess han mottagit närmare meddelanden om öfverfartens utförbarhet och de åtgärder, som danska regeringen träffat för densamma. I alla händelser finge ingen fransk truppafdelning passera Bälten, innan en spansk afdelning gått förut. När marschen en gång skulle fortsättas, hette det vidare, var det ingalunda kejsarens afsikt att sprida trupperna öfver de danska öarna; tvärtom ville han koncentrera dem på Själland och i närheten af Köpenhamn samla 36,000 man, nämligen 10,000 fransmän, 13,000 spanjorer och lika många danskar.¹

För fursten af Ponte Corvo var denna order i hög grad ovälkommen. När densamma på aftonen den 13. mars nådde honom, hade främsta kolonnen redan hunnit öfver Lilla Bält till Middelfart. Den fortsatte nästa dag till Odense, och samtidigt gick äfven nästa kolonn öfver till Fyen. Genom att nu sända dessa och närmast följande kolonner tillbaka ungefär samma väg de kommit beröfvade han sig icke allenast sådana trupper, som voro mest krigsvana och på hvilka han kunde bäst lita, utan skulle han äfven genom utförandet af kejsarens befallning komma att bjuda de danska myndigheterna ett skådespel af marscher och kontramarscher, hvilket de oinvigda svårligen kunde fatta, och då han dessutom nödgades inställa öfvergången öfver Stora Bält, komme äfven härigenom hans ställning till danska regeringen att blifva mycket skef. Det skulle se ut, som om man tänkte stanna i landet i stället för att blott genomtåga det.

¹ Correspondance de Napoléon. XVI. sid. 383.

Men det fanns ingen hjälp. Kejsarens order måste åtlidas. Endast till den ändringen utbad sig fursten tillstånd, att de trenne franska regementen, som jämte divisionens artilleri redan öfvergått till Fyen, skulle få kvarstanna därstädes, och förlade han dem tills vidare i kvarter mellan Kjærteminde och Arup. Öfriga franska truppers marsch inställdes, och fingo de intaga förläggning längs marschvägen, medan spanjorerna tågade förbi. Dessa senares tvenne främsta kolonner, med hvilka kårstaben följde och som utgjordes af två infanteriregementen och ett kavalleriregemente,¹ förlades jämte hela kårens artilleri i och omkring Nyborg, under det att öfriga spanska trupper inkvarterades med ett infanteriregemente på västra Fyen och resten i Jylland och Slesvig, i orterna Vejle, Kolding, Gram, Ribe, Tönder, Mögeltönder och Schackenborg. General Dupas med stab vände omedelbart om till Hamburg, och de afdelningar af hans division, som ännu ej öfvergått Lilla Bält, anträdde något senare återmarschen. Så gjorde äfven de holländska trupper, som hunnit lämna Hamburg.

Fursten af Ponte Corvo själf hade emellertid från Nyborg fortsatt resan till Själland och anlände natten mellan den 15. och 16. mars till Köpenhamn. Några timmar efter hans framkomst nåddes den danska hufvudstaden af nyheten om konung Kristian VII:s död,² och det var alltså med den nye konungen, Fredrik VI, som fursten nu blef i tillfälle att rådpläga angående det fortsatta gemensamma uppträdandet mot Sverige.

¹ Kavalleriregementet Belgien, som förut ingått i den spanska armékåren, utgick nu ur detta förband och återvände sedermera med de franska trupperna.

² Kristian VII, som mot slutet af 1807 flyttat från Kolding till Rendsborg, genom hvilken stad de främmande truppers tåg gick, blef så upprörd öfver allt det buller och den oro desamma förorsakade, att han fick ett slaganfall, som ändade hans lif (Schmidt: Meddelelser etc., sid. 52—53).

Emellertid inträffade händelser, som utöfvade ett betydande inflytande på det företag, hvarom man rådplägade.

Redan under förra hälften af januari hade nämligen engelska regeringen sändt trenne linjeskepp och en brigg till Kattegatt, och dessa jämte en senare afsänd eskader om sju krigsfartyg, hvilka samtliga sökt hamn innanför Vinga vid Göteborg, hade där infrusit.¹ Befälhafvaren för denna eskader, sir George Parker, erhöll från svenska regeringen underrättelse om de franska truppernas påtänkta öfvergång till danska öarna och använde därför all kraft för att kunna komma till segels.² Med svensk hjälp lyckades det honom ock att såga sig ut ur isen, och den 19. mars kunde han sticka ut till sjöss med större delen af sina fartyg.

Redan dessförinnan hade man dock lyckats utisa en fregatt och en kutter; och samtidigt med att den nya danska konungen den 16. mars vid stor galataffel undfågade sina franska gäster,³ lupu dessa båda krigsfartyg in i Stora Bält och lade sig vid Sprogö.³

Af hela danska flottan funnos numera förutom smärre fartyg endast kvar linjeskeppen Christian Fredrik och Louise Auguste, hvilka befunnit sig på långresa vid den tid, då engelsmännen bombarderade Köpenhamn, och af hvilka egentli-

¹ Adlerberg till konungen 1., 2., 8. och 15. januari. Parker till Wetterstedt 5. mars. Redan den 9. februari skulle enligt till danska regeringen ingången underrättelse 4 engelska linjeskepp, 5 fregatter och flera mindre krigsfartyg legat i Göteborg (Bernstorff till Blome 9. februari).

² Det var för öfrigt en egendomlig furstetaffel, som denna dag under den djupaste sorgen samlades i den danska konungaborgen: Sveriges blifvande konung, inbjuden såsom gäst att rådslå om planer mot det rike, som en gång skulle blifva hans; Fredrik VI, som just af sin gäst skulle beröfvas hälften af sitt rike, samt Kristian Fredrik, som kom att välla så många svårigheter för den svenska kronprinsen vid Sveriges och Norges förening och själf beröfvades Norges krona.

³ Meddelelser fra Krigsarkiverne. III. sid. 230. Schmidt: Meddelelser etc., sid. 60—61.

gen endast det förra var användbart.¹ De hade vid sin återkomst sökt skydd i norska hamnar, och Christian Fredrik, som därefter användts för att skydda spannmålstransporterna till Norge, hade den 11. mars lagt sig för ankar vid Helsingör. När konungen erhöll underrättelse om hvad som tilldragit sig i Stora Bält, gaf han den 18. mars linjeskeppet order att »...strax gå till segels för att uppsöka den fientliga fregatten och om möjligt taga den»;² och väntade man i Köpenhamn ej utan oro, huru detta företag skulle aflöpa.

Denna oro öfvergick till djup misströstan, då under förhandlingarnas gång mellan danska konungen och fursten af Ponte Corvo den senare meddelade kejsarens sistkomna order, enligt hvilken expeditionskårens styrka så betydligt minskats och dess frammarsch tills vidare inställts. Fredrik VI uppbjöd allt för att utfinna något sätt till undgående af de olyckor han anade skulle blifva en följd af denna förändring i Napoleons planer, och han drog ej ens i betänkande att bönfalla hos fursten, det denne trots sin härskares befallning skulle fortsätta marschen, innan engelska flottan omöjliggjorde hela företaget.³ Men härvid hade han ingen framgång. För fursten var visserligen kejsarens order lika ovälkommen som för konungen, men den måste ju, som nämndt, åtlydas; och då saken ej kunde hjälpas, samt fortsatta underhandlingar ej voro af någon nytta, afreste den franska öfverbefälhafvaren den 21. mars för att åter uppsöka sina trupper.⁴

¹ Steenstrup, Holm m. fl., Danmarks Riges Historie, V, sid. 605.

² Ræder: Danmarks Krigs- og politiske Historie, II, sid. 382.

³ Meddelelser fra Krigsarkiverne, III, sid. 229 och 316.

⁴ »Han har rest», skrifer Bernstorff, »med känslan af att vara en besviken man . . . Huru det än må vara, skall ingenting kunna jämföras med bitterheten af den sorg, som vi erfara, när vi säga oss, att, om den hjälpkår, som vi begärt för nära sex veckor sedan och som erbjöds oss ungefär vid samma tid, kunnat marschera utan uppskof, skulle de förbundnas armé hafva öfvergått Sundet, innan det ens kunnat blifva tal om att finna farlederna spärrade af fientliga fartyg.» (Bernstorff till Dreyer och Blome 22. mars).

Därmed syntes för danskarna årets fälttåg mot Sverige vara afslutadt, innan det ännu riktigt börjat. »England skall triumfera och Sverige blifva räddadt», skref Bernstorff till de danska ministrarna i Paris och Petersburg, »Norge skall duka under, och Danmark skall såsom lön för sin goda vilja krossas af bundsförvanter, hvilkas faror och framgångar det skulle satt en ära uti att dela.»¹ För Norges öde fruktade man framför allt. Detta land syntes nu ohjälpligt förloradt för Danmark, och ehuru man med tacksamhet antog ett vid samma tid framställt ryskt anbud att till försvar af norska kusten skicka hjälptrupper från Arkangel,² synes danska regeringen dock ej väntat mycket häraf.

Äfven för Själland började man hysa farhågor. Man kände den svenska konungens planer mot denna ö, och med bistånd af engelska hjälptrupper och engelska flottan voro dessa ingalunda utförbara. Den 21. mars hade Parker ankommit till Sundet (Höganäsudd, invid Höganäs) med 3 linjeskepp och 1 mindre fartyg, ehuru han i följd af drifis ej kunde passera farleden, och samtidigt hade 5 fartyg — fregatter och korvetter — styrt in mot Stora Bält.²

Hvilket hinder för de tillämnade operationerna engelska flottan verkligen kunde blifvit, därom skulle fursten af Ponte Corvo äfven personligen få ett begrepp. När han under sin återresa till Fyen den 21. på aftonen hunnit till Korsör och härifrån ämnade anträda färden öfver Stora Bält, meddelades honom, att en dylik färd ej kunde företagas utan stor fara, alldenstund tvenne fientliga krigsfartyg vid Sprogö vaktade farleden. Nödvändigt var emellertid att komma öfver, detta så mycket mera, som det från Nyborg meddelats, att icke mindre än tre kurirer anländt

¹ Bernstorff till Dreyer och Blome 19. mars.

² Bernstorff till Dreyer och Blome 22. mars.

med order och depescher från Frankrike.¹ Men ingen skeppare gafs, som ens för den drygaste betalning ville våga sig ut på en dylik färd.

För fursten fanns ingen annan råd än att fortsätta resan landvägen till Vordingborg, hvarifrån färden ställdes öfver Falster och Låland till Nakskov. Men nu mötte svårigheter att komma öfver Langelands bält. Här lågo visserligen inga engelska krigsfartyg, men öfverfarten förhindrades i stället af drifis, och ett försök att komma genom densamma misslyckades. Det återstod ej annan utväg än att söka öppna sjön söder om Langeland; och efter en 15 timmars färd nedåt Kielerbukten i öppen båt ankom fursten slutligen till kusten af Als vid Sönderborg. Härifrån reste han till Koldinghus slott. Detta nedbrann emellertid kort efter hans ankomst, hvarför han fortsatte till Odense. Här inträffade han under loppet af den 29. mars, och hade alltså för återfärden från Köpenhamn kräfts mera än åtta dagar.

Såväl de meddelanden fursten i Köpenhamn erhållit om engelska flottan och Bältens beskaffenhet som hvad han personligen erfarit hade öfvertygat honom om, att kejsaren hade rätt: man måste gå varligt till väga. Han såg sakerna på närmare håll än kejsaren och förstod, att när man dröjt så länge, var hela expeditionen mot Sverige till och med outförbar.

De skrivelser, som medförts af de väntande kurirerna, tycktes emellertid angifva, att nu ville kejsaren på allvar gå framåt.

Denne hade erfarit, att Ryssland verkligen hållit sitt löfte och den 21. februari infallit i Finland.² Nu ville

¹ Meddelelser fra Krigsarkiverne, III, sid. 316 och 328.

² Napoleon synes hafva ansett detta infall så liktydigt med en eröfring, att han redan före dess början — eller den 17. februari — kunde

han också hålla sitt och genom en stöt mot södra Sverige underlätta förbundsbroderns operationer.¹ Den 14. mars hade han därför afsändt order till fursten af Ponte Corvo att snarast möjligt återupptaga den afbrutna framryckningen. Bälten,² så hoppades Napoleon, skulle frysa till, och då skulle fursten strax gå öfver med den franska, de två spanska och de två danska divisionerna, tillsammans 30,000 man. När rapport ingått, att öfvergången verkställdt, skulle den andra franska divisionen jämte den holländska få order att följa.³

Huru emellertid detta företag skulle kunna utföras öfver ett farvatten, hvars betydighet fursten nu till fullo insåg, var honom så mycket svårare att fatta, som han strax efter inhändigandet af kejsarens order äfven erhöi kunskap om, att det enda krigsfartyg, som härvid kunnat bistå honom, nämligen det förut omtalade linjeskeppet Christian Fredrik, ej längre fanns till. Den 22. mars på aftonen hade nämligen detta i närheten af Själlands udde påträffat de engelska linjeskeppen Stately och Nassau samt efter en tapper strid, hvarunder det af sin chef, kapten Jessen, satts på grund, måst gifva sig och blifvit uppbrändt. Intet hindrade nu de smärre engelska örlogsfartygen att blockera Nyborgs och Korsörs hamnar, under det linjeskeppen höllo öppna sjön ren.

skrifva till ryska kejsaren: »Jag gläder mig mycket öfver att veta, det Eders Majestät eröfrat Finland och fogat denna provins till sitt vidsträckta rike» (Correspondance de Napoléon, XVI, sid. 500).

¹ Om Napoleons skenbara ifver för operationernas återupptagande skrifver Bernstorff: »I samma ögonblick, som de bestämdaste order förlamat de franska truppernas rörelse, talar franska regeringen blott om nödvändigheten att påskynda den expedition, som redan är misslyckad genom dess obegrip-liga överksamhet» (Bernstorff till Blome 5. april).

² Härunder torde sannolikt äfven Öresund hafva innefattats.

³ Correspondance de Napoléon, XVI, sid. 416. Kejsaren säger visserligen här »den spanska divisionen», men är meningen synbarligen »den spanska kåren», ty eljest uppnås ej den uppgifna styrkan af 30,000 man.

Knappast hade fursten af Ponte Corvo mottagit ofvannämnda order, förrän den 1. april en ny anlände, i hvilken kejsarens anfallsifver dock redan tyckes vara på återgång. I denna order — som tillika innehöll ett godkännande af de företagna ändringarna i dispositionen för marschen — bemyndigades fursten att till Själland öfverföra de tvenne spanska och den franska divisionen, hvilka skulle hålla sig färdiga att i första veckan af april därifrån öfvergå till Sverige. Öfvergången öfver Sundet, hette det, skulle dock ej påbörjas, förrän fursten fått veta, att rysarna hunnit till Åbo, och han dessutom erhållit visshet om, huru mycket trupper danska regeringen ville låta deltaga i expeditionen. Ty endast under säker utsikt till framgång finge denna företagas. Fursten måste därför, innan något företoges, kunna förfoga öfver 36,000 man; och då den fransk-spanska styrkan blott utgjorde 22,000 man, måste Danmark alltså uppställa 14,000. Om danska regeringen inginge härpå, bemyndigades fursten att använda två holländska regementen och ett regemente af divisionen Dupas till försvar af Köpenhamn. Aterstoden af den holländska divisionen jämte ett annat regemente af divisionen Dupas skulle besätta Fyen och Holstein, hvilket hertigdöme danskarna borde uppmanas att utrymma. Antoge ej danska regeringen dessa förslag, förbjöds uttryckligen något anfall mot Sverige; ty, skref kejsaren, »det intresse jag har af detsamma är icke så stort, att jag vill våga det, med mindre jag kan råda öfver 36,000 man; och när mitt folk står i Sverige samt alltså har hafvet mellan sig och fastlandet, vill jag ej finna mig i, att danskarna sitta lugna i Köpenhamn. Detta är mig ej garant nog.»¹

Under förutsättning att danskarna icke gjorde några svårigheter, hade kejsaren gjort följande utkast rörande

¹ Correspondance de Napoléon, XVI, sid. 431.

sättet för en landstigning i Skåne. Enligt hvad som genom franska sändebudet i Köpenhamn inberättats, förfogade danskarna öfver transportmedel tillräckliga för något mer än 30,000 man. Dessa borde så användas, att i första transporten öfverfördes 12,000 danskar, 12,000 spanjorer och 8,000 fransmän. Resten skulle sedan följa. Efter landstigningen i Skåne borde fursten med skonande af trupperna föra ett ordnadt krig (une guerre réglée), anlägga ett befäst brohufvud, bemäktiga sig de punkter, som behärskade Sundet, för att afbryta förbindelsen mellan engelsmän och svenskar samt tillika använda alla medel att underblåsa missnöjet med svenska konungen.¹

I öfverensstämmelse med dessa föreskrifter meddelade fursten af Ponte Corvo danska konungen, att han nu fått bemyndigande att öfvergå Öresund, och att han när som helst ville öfverföra 20,000 man till Själland, dock under villkor att danskarna förbunde sig att deltaga i expeditionen mot Sverige med 14,000 man. Tämmligen noga redogjorde han ock för de öfriga föreskrifter han fått mottaga.²

I Köpenhamn hade man nyligen från sändebudet i Petersburg mottagit meddelande om ryska kejsarens planer att snarast möjligt öfverföra kriget till det egentliga Sverrige, bland annat genom en marsch öfver Qvarken.³ Danska konungens längtan att få deltaga i ett dylikt fälttåg genom ett angrepp söderifrån var ej ringa.⁴ Men hvad ville

¹ Correspondance de Napoléon, XVI, sid. 431. I samma skrifvelse bestämdes bland annat, att svenska konungen ej finge kallas annat än >chef de la nation suédoise>.

² Bernstorff till Dreyer och Blome 9. april.

³ Del III, sid. 83 o. f. Redan tidigare hade Blome från Petersburg sändt detta meddelande, men då detsamma var skrifvet i chiffer, och nyckeln kommit bort, kunde depescherna först senare tydas (Bernstorff till Blome 19. och 26. april).

⁴ Bernstorff till Blome 26. april.

han göra? Antalet engelska fartyg i både Sundet och Bälten växte dag från dag, och han fick vara tacksam, om den lek, hvare han inlåtit sig, ej slutade värre för Danmark än för grannen i norr.¹ Han beklagade därför djupt, att kejsar Napoleon ej långt förut gifvit fursten af Ponte Corvo en fullmakt så vidsträckt som den, af hvilken han nu var i besittning. Till fursten skrefs emellertid den 6. mars, att man med nöje motsåg de franska truppernas ankomst, och att allt var i ordning både för deras mottagande och genommarsch till Sverige, men att så mycket som 14.000 man danska trupper kunde konungen icke öfversända dit.² Han måste äfven tänka på sitt eget land och dess säkerhet och framför allt på att ej blotta Själland.

Redan nu började han för öfrigt misstänka, att den sent omsider igångsatta franska aktionen mot Sverige med ty åtföljande landstigning i Skåne icke var allvarligt menad. Ett hot mot den norra grannen var den ju visserligen, men måhända var detta den enda tjänst Napoleon ville göra sina båda bundsförvanter. En förstärkning af Danmarks försvarsförmåga gentemot engelsmän och svenskar hade ju ock vunnits — ehuru Själland fortfarande var lika blottadt som förut — men det var ej utan, att furstens af Ponte Corvo vid samma tid afgifna lugnande försäkran, att han ville »försvara landet» och »besätta allt»,³ hos bundsförvanten väckte mera rädsla för detta försvar än för engelsmännens anfall, och att den danska konungen hyste sina misstankar om, huruvida ej ordet »besätta» i den franska

¹ Redan den 26. mars skref Fredrik VI: »Själland kan alltså anses såsom blockeradt, och litet eller intet hopp finnes för landstigningen i Skåne» (Meddelelser fra Krigsarkiverne, III, sid. 315).

² I ett bref till Kristian August i Norge af den 19. februari skriver konung Fredrik, att endast 6,000 man danskar kunde deltaga i denna operation för att ej blotta Själland (Meddelelser fra Krigsarkiverne, III, sid. 296).

³ Bæder: Danmarks Krigs- og politiske Historie, II, sid. 191.

marskalkens mun kunde anses liktydigt med »besitta». I alla händelser visste han ej, huru länge han skulle få förtroendet att underhålla sina nya vänner, som redan kostat betydligt med penningar,¹ och när han i Paris försiktigt hörde sig för, om han skulle få någon ersättning härför, var man där så upptagen med viktigare saker, att han aldrig lyckades få något svar.²

Napoleons tankar angående sättet att bruka sina trupper började vid samma tid riktas åt annat håll. Det var tilldragelserna i Spanien och frukterna af hans egen härsklystna politik i detta land, som voro orsakerna härtill.

Den 17. mars hade en revolution utbrutit i Madrid, hvarigenom konung Karl IV tvungits att afsäga sig kronan och hans allmänt hatade gunstling Manuel Godoy, den s. k. »fredsfursten», störtats. Den spanska kronprinsen, Ferdinand, tänkte nu fatta regeringstommarna och hoppades däruti få understöd af Napoleon, hvars trupper till en styrka af 80,000 man under Murat redan ryckt öfver spanska gränsen under förevändning att anfälla Portugal för att förekomma engelsmännen därstädes. Napoleon var visserligen ingen vän till Karl IV och ännu mindre till »fredsfursten», men han ville ej heller gynna Ferdinand. Bättre då att hålla frågan sväfvande för att öka splitet inom den spanska konungafamiljen och inom spanska folket. Han hade då friare händer, och i sinom tid kunde han själf afsätta både konungen och tronpretendenten. Hans trupper ryckte allt längre söder ut, och den 23. mars besatte de Madrid.

¹ I en skrifvelse den 18. maj uppgifves, att de franska truppernas underhåll kostade Danmark mer än 600,000 ecus (= 1,300,000 kr.) i månaden Bernstorff till Rosenkrantz 18. maj). I augusti hade utbetalningarna till blott den *franska* kåren stigit till 16,000,000 francs (Sörensen: Bernadotte i Norden, sid. 125) och två månader senare till 25,000,000.

² Bernstorff till Rosenkrantz 18. maj.

Det var emellertid ej så godt att veta, huru de spanska trupperna i norden skulle förhålla sig, då de erhöilo kunskap om tilldragelserna i deras fädernesland, och då det omsider måste blifva dem klart, att de franska operationerna söder om Pyreneerna ingalunda gällde Portugal, utan fastmer hotade det stolta Spaniens själfständighet. Man kunde ej beräkna, hvilka förvecklingar, som kunde uppstå mellan Romanas kår och fransmännen, i synnerhet som den engelska flottan, hvars uppträdande i de danska farvattnen snart icke skulle kunna hindras,¹ säkerligen komme att understödja hvarje försök till revolt. För Napoleon var det i första rummet af vikt att i det längsta hålla de spanska trupperna i okunnighet om det, som tilldrog sig i deras hemland, och för det andra — då detta nog ej i längden kunde ske — att gifva dem en så spridd och isolerad förläggning, att hvarje tanke på ett gemensamt uppträdande måste afvisas.

När det gällde att finna en förevändning för dylika åtgärder, kom den danska konungens svar på franska regeringens senaste framställning äfvensom furstens af Ponte Corvo skildringar af öfverfartssvårigheterna synnerligen väl till pass. I medlet af april fick fursten därför, jämte förhållningsorder angående den spanska postens beslagtagande, order att sprida de spanska trupperna öfver öarna. Tvenne regementen, jämte alla de stabs-, artilleri- och ingenjööfficerare danska konungen kunde behöfva till ordnandet af försvaret mot engelsmännen, skulle förläggas till Själland;² resten af spanjorerna åter på de öfriga öarna, så isolerade, att de under inga omständigheter kunde före-

¹ Sedan den 5. april började isarna i Sundet och Bälten fullständigt försvinna i följd af stormar och blidväder (Bernstorff till Dreyer och Blome 5. april).

² Detta fastän Napoleon själf uttalade den åsikten, att intet engelskt anfall var att befara (Correspondance de Napoléon, XVII, sid. 39).

taga sig något gemensamt. De danska trupperna i hertigdömena borde sändas till Själland och de franska åter tillbaka till hertigdömena, där infanteriet från juni månads ingång skulle förläggas i läger, under det att kavalleriet bevakade kusterna. De holländska trupperna skulle hållas samlade i hansestäderna och fursten af Ponte Corvo vara högstkommanderande i nämnda städer samt i Cuxhaven och hertigdömena, dit han också skulle förlägga sitt högkvarter.¹

Hela den franska expeditionen var sålunda — om den ens någonsin var allvarsamt menad — nu uppgifven. Men så finge saken dock ej framställas för danska regeringen; denna skulle bibringas den föreställningen, att det endast gällde ett uppskof, i värsta fall till nästa vinter, då man kanske kunde gå öfver till Sverige på isen.

Detta var emellertid den sämsta tröstegrund, som kunde framställas för danska konungen. Kände han sig djupt besviken redan i följd af de franska truppers överksamhet under den gångna vintern, så bragtes han nu nästan till förtviflan af utsikten att nödgas härbärgera och föda dem ej blott hela detta år utan äfven under nästa vinter. Och när fursten af Ponte Corvo meddelade honom kejsarens löfte om trupper till Själlands försvar — ett löfte, som längre fram upprepdades under formen af att så mycket som helst kunde erhållas — var detta tillbud honom allt annat än välkommet. Han sva-

¹ Correspondance de Napoléon, XVI, sid 495.

I Paris ställde man sig mycket okunnig om afbrottet i de franska truppers framryckning, och den franska utrikesministern, som af danska sändebudet Dreyer tillfrågades därom, kunde ej förstå orsaken härtill (Bernstorff till Rosenkrantz 18. maj). I ett bref till Talleyrand säger emellertid Napoleon sedermera, att denne borde förklara för danska sändebudet, att expeditionen af brist på transportmedel numera ej kunde företagas, såframt det ej fröse. Men nu hade det ej frusit. Det skulle förmodligen frysa nästa år, eller ock skulle man då äga tillräckliga transportmedel (Correspondance de Napoléon, XVII, sid. 39). I samma bref tillägger han »Ni begriper väl, att jag i verkligheten ej kunde så där lättvindigt föra mina soldater mot Sverige, och att det ej är där, som jag har mina affärer».

rade, att han med nöje såg, att tanken på en öfvergång af Stora Bält ej vore helt och hållet öfvergifven, men att han under närvarande omständigheter ej kunde önska, att en alltför stor truppstyrka öfverfördes, då ju ingen möjlighet längre funnes att öfvergå Sundet, och Själlands tillgångar ej medgäfvade underhåll af stort mera trupper än där redan befintliga. Om fursten kunde lyckas att öfverföra tre eller fyra tusen man, vore konungen dock mycket tacksam, men han vore det lika mycket, om de franska trupperna ville åtaga sig försvaret af småöarna.¹

I följd af Napoleons order och underhandlingarna med danska regeringen upprättades för den franska kåren ett läger i Kuså vid Flensburg och ett vid Fokbäck väster om Rendsborg, det förra afsedt för divisionen Dupas och det senare för divisionen Boudet, till hvilka läger trupperna så småningom förflyttades. De holländska trupperna förlades till hansestäderna.

Hvad beträffar den spanska armékåren, var det kejsarens afsikt att öfverföra den i sin helhet till öarna, men fursten af Ponte Corvo behöll dock en stor del af spanjorerna på Jylland, där de bättre kunde öfvervakas. Visserligen förlades mot slutet af maj dragonregementet Algarve på Slesvigs västkust i Tönder, Husum och Tönning, men sändes sedermera till Horsens. Samtidigt förflyttades regementena Zamora, el Rey och el Infante till Jyllands ostkust mellan Kolding och Randers — samtliga under Kindelans befäl med högkvarter först i Randers och sedan i Fredericia.

Af öfriga spanska trupper öfverfördes med stor försiktighet nattetid infanteriregementena Asturien och Guadalajara till Själland, hvarest de förlades till trakten af Roskilde

¹ Bernstorff till Dreyer och Blome 7. maj. I en något senare skrifvelse omtalar utrikesministern, att man ej önskat några hjälptrupper på Själland, emedan de ej behöfdes, men ej velat stöta fransmännen genom ett afböjande (Bernstorff till Rosenkrantz 18. maj).

under närmaste befäl af general Fririon. Bataljonen ur infanteriregementet Barcelona, infanteriregementet la Princesa samt kavalleriregementena Almansa och Villaviciosa tillika med allt artilleri sändes till Fyen samt bataljonen ur infanteriregementet Catalonien jämte något kavalleri till Langeland. Markis de la Romana förlade själf sitt högkvarter till Nyborg.

I ofvan angifna kvarter kvarblefvo trupperna sedermera till in på sommaren.

Hvad danska hären beträffar, hade den ursprungliga linjestyrkan på Själland och småöarna ytterligare förstärkts, i det 1. Jylländska regementet från Nyborg flyttats till Själland, hvarvid det ersatts af en bataljon af Fyenska regementet från Fredericia. Men vida viktigare var den förstärkning hären i sin helhet fick genom landtvärnets organisation. Vid hvarje regemente hade nybildats 2 och vid hvarje kår 1 bataljon, hvardera om 800 man, samt vid artilleriet 10 kompanier. Af dessa nybildade trupper stodo på fastlandet ej mindre än 19 bataljoner och 2 artillerikompanier; på Fyen och småöarna söder därom 4 bataljoner och på Själland 7 bataljoner och 8 artillerikompanier.¹ Landtvärnet kunde väl ej påräknas till tjänst i första linjen vid ett anfall mot Sverige, men möjliggjorde redan nu en fri användning af linjetrupperna.

Den krigsmakt, som var samlad mot vår södra gräns — och hvars slutliga fördelning och förläggning framgår af plan II — var sålunda ganska betydande. Dess militära värde minskades dock genom den brokiga sammansättningen af

Plan II.

¹ Bland nybildningar från denna tid märkas äfven en del frivilliga kårer och Köpenhamns infanteriregemente, hvilket bestod af 3 bataljoner (Meddelelser fra Krigsarkiverne, III, sid. 351).

olika nationaliteter samt genom truppernas delvis bristande utbildning och ofullbordade organisation, hvartill kom svårigheten att underhålla förbindelsen mellan dess olika delar.

II. Demonstrationer från tyska Östersjökusten.

I den skrifvelse¹ af den 22. februari till marskalk Berthier, genom hvilken bestämdes de trupper fursten af Ponte Corvo skulle få använda till företaget mot Sverige, befälles kejsaren, att fursten äfven skulle få meddelande om, att demonstrationer mot detta land komme att utföras från Rügen.²

Verkställandet af dessa demonstrationer skulle, såsom förut nämnts,³ tillkomma marskalk Soult, som vid denna tid med IV armékåren var förlagd till Pommern och som i befälet efterträdt den i onåd fallna marskalk Brune.⁴ »Ehuru jag känner svårigheten att från Rügen öfvergå till Sverige», skref kejsaren, »önskar jag dock hota fienden från detta håll.»⁵ Soult skulle för sådant ändamål där samla fartyg och landstigningsmateriel, afbryta samfärdseln och gifva till känna afsikten att därifrån öfvergå till Sverige. »Men», tillade kejsaren, »han skall icke göra för stor affär af saken, ty det är svårt att företaga något.»⁶ Till fursten af Ponte Corvo skulle till och med skrivas, »att det icke var

¹ Sid. 14, not 2.

² Correspondance de Napoléon, XVI, sid. 363.

³ Del I, sid. 93.

⁴ Orsaken till denna onåd var den efterlåtenhet marskalken ansågs hafva visat fältmarskalken Toll såväl vid Stralsunds kapitulation som sedermera vid svenska truppernas utrymmande af Rügen och öfverförande till Skåne.

⁵ I en skrifvelse till ryska kejsaren af 17. februari säger Napoleon, att han visserligen ej hoppades kunna framtränga från Rügen och Stralsund; »men för öfrigt», tillägger han, »stå mina därvarande trupper helt och hållet under Eders Majestäts order» (Correspondance de Napoléon, XVI, sid. 500).

⁶ Correspondance de Napoléon, XVI, sid. 363.

möjligt att från detta håll intränga i Sverige, då man icke hade fartyg och då öfverfartsvägen var så lång». Det var alltså här endast fråga om ett tomt hot, medelst hvilket dock svenskars och engelsmäns uppmärksamhet skulle användas från det håll, där den egentliga faran väntade.

Soult's armékår, hvilken — förutom de tre ordinarie infanteridivisionerna, några regementen lätt kavalleri, en del af kavallerireserven, omkring 60 kanoner samt ingenjörtrupper — hade sig tilldelad den i svenska Pommern förlagda infanteridivisionen Molitor,¹ torde hafva uppgått till omkring 50,000 man. Det låg närmast till hands, att sistnämnda division blef den, hvilken skulle bringa den kejserliga befallningen till utförande.

Hvad denna division verkligen uträttade, därom lämna tillgängliga källor emellertid mycket knapphändiga upplysningar. Man synes åtminstone tills vidare hafva inskränkt sig till att så snart som möjligt hopsamla alla vid pommerska kusten liggande fartyg, och tyckes denna åtgärd, åtminstone hvad Rügen vidkommer, hafva afslutats i början eller medlet af april.² Utrustningen af fartygen skedde emellertid mycket lamt,³ och någon sjöexpedition kunde ej ens i demonstrativt syfte utföras, då till Soult's förfogande icke stod en enda sjöofficer eller utbildad matros.⁴

Länge fick Napoleon ej heller tid att sysselsätta sig med dessa jämförelsevis oväsentliga angelägenheter. Underrättelserna från Spanien drogo, såsom förut framhållits, uppmärksamheten från Sverige, och den 24. mars sändes en order till Soult, enligt hvilken denne, liksom öfriga kårchefer, skulle hålla sig färdig till en hastig sammandragning af sina fyra

¹ Correspondance de Napoléon, XVI, sid. 153.

² Lecestre: Lettres inédites de Napoléon, I, sid. 178.

³ Toll till konungen 2. mars.

⁴ Meddelelser fra Krigsarkiverne, III, sid. 322.

divisioner, alldenstund befallning om uppbrott kunde väntas före maj månad.¹ Man torde därför kunna antaga, att åtgärderna vid pommerska kusten från denna tid, åtminstone tills vidare, i väsentlig mån förlorade i betydelse, så mycket mera som därvarande franska trupper nu blefvo sysselsatta med ett omfattande reorganisationsarbete.

Efter här lämnad framställning af beskaffenheten af det understöd, hvilket kejsar Alexander under utförandet af angreppet på Sverige erhöll från sina båda bundsförvant Danmark och Frankrike, öfvergå vi nu närmast till en redogörelse för det inflytande dessa båda makters uppträdande utöfvade på Sveriges försvarsåtgärder till lands och sjöss.

---

¹ Correspondance de Napoléon, XVI, sid. 487.

**Försvarsåtgärder till lands i det
egentliga Sverige.**

. I. Arméens första gruppering.¹

Såsom redan förut framhållits, var det sannolikt von Ste-
dingks depesch af den 5. januari,² som äfven för konungen
klargjorde det farliga läge, hvori vårt land vid denna tid
befann sig. Ej nog med att det franska inflytandet hade fått
fullständig makt med kejsar Alexander; äfven Danmark var,
såsom dess sändebud i Petersburg meddelat den svenska am-
bassadören därstädes, genom fördraget i Fontainebleau för-
bundet att bekämpa Sverige, om man här motsatte sig Napo-
leons vilja. Det gällde alltså att rusta sig icke blott mot
Ryssland utan äfven mot Danmark-Norge.

För detta ändamål tillsattes den 11. januari den redan
förut³ omtalade hemliga krigsberedningen med uppdrag att
föreslå de försvarsåtgärder, som af behovet påkallades.

Beredningen, hvars förslag till Finlands försvar redan
återgifvits,⁴ utlät sig rörande de grundtankar, som borde
följas vid försvaret af södra och västra gränserna, på föl-
jande sätt:

»Hvad nu först...södra gränsen angår så kan den
icke annorlunda angripas än genom en descente från Ze-

¹ Då enligt planen för arbetet kriget mot Danmark-Norge i en följande del skall i ett sammanhang utförligare behandlas, kommer af försvarsåtgär-
derna i södra Sverige och på västra gränsen här endast så mycket att
skildras, som är af nöden för att förstå händelserna på annat håll.

² Del I, sid. 60—62. Del. II, sid. 86.

³ Del II, sid. 86.

⁴ Del II, sid. 87—88.

land och kanske från tyska kusten. Ett sådant företag bör efter beredningens underdåniga tanka icke afvaktas, det bör hindras och därom torde väl England äfven vilja besörja så snart årstiden medgifver att med en flotta i Sundet inlöpa; men som hända kunde att denna flotta icke nog tidigt anlände eller under tiden finge annan destination, hvarigenom råderum lämnades att utan detta hinder försöka en landstignings expedition, så anser beredningen försigtigheten fordra, att svenska örlogsflottan sättes i tillstånd att kunna utlöpa och i förberörde händelse intaga den engelska flottans ställe.»

»På västra sidan åter», heter det vidare, »lärer något anfall å sjökusten icke böra befaras då de som skola angripa inga flottor äga, utan torde efter beredningens tanka förnämsta upmärksamheten böra fästas på norska gränsen hvarest en armé af 10 å 11,000 man bör till dess betäckning i beredskap hållas. Det öfriga af svenska arméen utgörande med största delen af cavaleriet ungefärl. 15,000 man torde få påräknas såsom reserve färdig att afgå antingen till södra gränsens försvar eller att användas hvarest behovet hälst skulle fordra. Samtelige reg:ter böra således så fort sig möjiligen göra låter förses med alla sina förnödenheter särdeles hvad tross och beväring beträffar, fältartilleriet med dess reserve sättas i marchefärdigt stånd, tidig anstalt fogas om magasinens insamlande af sådane beklädningspersedlar som under krigs operationer äro största förslitning underkastade, samt de nödigaste förberedelser efter orternes olika beskaffenhet vidtagas till trouppernes underhåll.»¹

I följd af detta memorial, hvars grundtankar konungen omsider synes hafva gillat, gafs den 9. februari order om

¹ Hemliga krigsberedningens memorial.

flottornas utrustning — hvarför framdeles redogöres — och den 10. i samma månad om bildandet af »et generalbefäl å hvardera af rikets gränser».¹

Till *generalbefälet å södra gränsen* — under generalguvernören i Skåne, fältmarskalken friherre J. C. Toll — skulle höra följande trupper:

Infanteri:

Kronobergs regemente,
Jönköpings regemente,
Kalmar regemente,
Konungens eget värfvade regemente,
Drottningens lifregemente och
Engelbrechtska regementet.

Kavalleri:

Smålands dragonregemente,
Skånska husarregementet,
Skånska karbinjägerregementet,
Mörnerska husarregementet.

Artilleri:

Vendes artilleriregemente.

Nu nämnda generalbefäl skulle ombesörja bevakningen af »kusterna från norra ändan af Calmare län til och med Halmstad», hvarför under detsamma jämväl lydde »alla å denna gräns belägna fästningar och castell», dock att »i hvad som rörer Carlskrona och dess skansar» generalbefälet skulle öfverlägga med »befälhafvande amiralen vid örlogsflottan, när försvaret så fordrar».

Till *generalbefälet å västra gränsen* — under generalmajoren friherre E. E. G. von Vegesack — skulle höra:

Infanteri:

Skaraborgs regemente,
Dalregementet,

¹ Kungl. bref 10. februari.

Älfsborgs regemente,
 Västgötadals regemente,
 Bohusläns regemente,
 Närke och Värmlands regemente samt
 Värmlands fältjägarbataljon.

Kavalleri:

Lifregementsbrigadens husarkår och
 Västgöta dragonregemente.

Artilleri:

Göta artilleriregemente.

Detta generalbefäl tillkom »bevakningen af kusten ifrån Halmstad til norska gränsen, och derifrån längs riksgränsen til läneskillnaden imellan Dalarne och Härjedalen, jemte befälet öfver alla å denna gräns belägna fästningar, castell och skansar», äfvensom »de å hvarje gräns förlagde escadrer af arméens flotta».

Vid *norra gränsen* förordnades ett »*gränsebefäl*» — under generaladjutanten, öfversten och chefen för Västerbottens regemente J. Bergenstråle — till hvilket befäl skulle höra:

Infanteri:

Västerbottens regementes södra bataljon,¹
 Jämtlands regemente,
 Hälsinge regementes norra bataljon.²

Kavalleri:

Jämtlands hästjägarkompani.

Artilleri:

Ett batteri lätt fältartilleri.

Något bestämdt bevakningsområde för detta gränsebefäl angafs ej.³

¹ Norra bataljonen eller libataljonen skulle »vid infallande uppbrott» lyda under generalbefälet i Finland (Kungl. bref 10. februari).

² Dock endast »i fall af fientligt inbrott eller andra omständigheter».

³ Kungl. bref 10. februari och generalorder 12. februari.

Mot slutet af februari inkommo söder ifrån oroande underrättelser. I »flere tätt på hvarandra följande rapporter» meddelade Toll, att en fransk armékår, »efter uppgift omkring 16 à 20,000 man stark», var stadd i marsch »genom Holstein, som det tros, till Seland», samt att på denna ö bereddtes »quarter och underhåll... för en ansenlig corps främmande trupper». ¹ Fältmarskalken rapporterade tillika, »at af danska linie trupperne omkring 20 à 25,000 man redan ankommit till Seland; at i Köpenhamn et stort antal transport-fartyg utrustades till truppers öfverförande, samt at i arsenaler och tyghus arbetas natt och dag». ²

Från västra gränsen hade von Vegesack inberättat, »at den norrska arméen, som efter erhållna uppgifter skulle utgöra omkring 30,000 man oberäknadt det så kallade kustvärnet, hade ordres, at hålla sig marche-färdig, samt at marcher och rörelser bland desse trupper äfven förmärkts; at landt- eller krigsvärnet skulle på utsatte dagar samlas; at utskrifningar af hästar, samt hö och andre persedlar, gjordes i de på gränsen belägne amter, samt at en vida strängare uppsigt hades i Norge på alla resande än förr varit vanligt». ²

Slutligen hade från norra gränsbefålet inrapporterats, »at den del af norrska arméen, som var förlagd mot denna gräns, ansågs efter inlupne underrättelser, utgöra omkring 4 à 5,000 man; at ett detachement försedt med canoner var förlagdt vid Rörås, men hufvudstyrkan vid Drontheim och i det inre af landet, samt at dylika beredelse-anstalter där förmärkts, som dem hvilka västra gränsbefålet anmält». ²

¹ Såsom af det föregående synes, var denna rapport om fransmännens framryckning förhastad.

² Tibells ämbetsberättelse.

Dessa oroande underrättelser samt framför allt den i början af mars ingångna rapporten om ryssarnas infall i Finland¹ förmådde konungen, som då vistades på Gripsholm, att tillkalla en af hemliga krigsberedningens ledamöter, generalkvartermästaren af Tibell. Den 6. mars förordnades denne till tjänstgörande generaladjutant för arméén och erhöi i uppdrag att afgifva förslag till de order, som borde utfärdas för truppernas samling och användning.

På Tibells framställning befallde konungen genast, dels att de närmast gränserna förlagda regementena skulle sammandragas och förläggas i kantoneringskvarter, dels att en reservarmé skulle bildas i trakten af Örebro med en detacherad brigad vid Jönköping.

Reservarméén — under befäl af generalen friherre G. M. Armfelt — skulle bestå af:

Infanteri:

Lifregementsbrigadens grenadjärkår,
 Upplands regemente,
 Södermanlands regemente,
 Hälsinge regementes södra bataljon samt
 Västmanlands regemente.

Kavalleri:

Lifregementsbrigadens husarkår, hvilken alltså ej skulle underställas västra generalbefälet, samt
 4 skvadroner af lifgardet till häst.

Artilleri:

2 batterier af Svea artilleriregemente.

Den detacherade brigaden åter — under befäl af öfversten friherre C. H. Posse — skulle bestå af:

Infanteri:

Lifgrenadjärregementets rotehållsfördelning samt
 Lifgrenadjärregementets rusthållsfördelning.

¹ Del I, sid. 84.

Kavalleri:

1 skvadron af Västgöta dragonregemente.

Artilleri:

1 batteri.¹

Den danska krigsförklaringen aflämnades, såsom förut berättats, den 14. mars. Med anledning af densamma utfärdade konungen, som nu inträffat i Stockholm, följande nya order:

Alla trupper tillhörande generalbefälet å södra gränsen skulle genast under Toll sammandragas och förläggas i kantoningskvarter samt bilda en *södra armé*, till försvar af Sveriges södra kuster.

Under befäl af Armfelt skulle bildas en *västra armé*, bestående, dels af västra generalbefälets, dels af reservarméens trupper, hvilka senare äfven skulle gå mot norska gränsen. Denna armé delades i tvenne flyglar: den högra under Armfelts omedelbara befäl, bestående af trupperna norr om Vänern, och den vänstra under von Vegesack, bestående af trupperna söder om denna sjö.

Norra gränsbefälets trupper skulle ock genast sammandragas och erhålla benämningen *norra fördelningen*, hvilken ställdes under Bergenstråles befäl.

Beträffande planen för användningen af ofvan nämnda trupper hade konungen i början ej velat yttra sig. Då Tibell vid inträdet i tjänstgöring såsom generaladjutant framhållit nödvändigheten att »...bestämma en allmän defensionsplan, som utan at i någon måtto binda händerna på generalbefälhafvarne, dock kunde gifva ett samband åt det hela», hade han blott fått det svaret, att »...hvad den omförmälte defensions plan beträffade, så ville Kongl. Maj:t, vid hvarje

¹ Detta bestod af manskap ur Svea artilleriregemente med materiel från Göta artilleriregemente.

tillfälle meddela de ordres, som öfverensstämde med omständigheterna och Kongl. Maj:ts afsigter». Men sedan kriget var förklaradt, hade dock konungen fattat sitt beslut angående sättet att möta sin nya fiende, och är det af synnerligt intresse att höra, hvad Tibell i sin ämbetsberättelse har att härom förtälja.

Sedan konungen gifvit order om arméens indelning till det danska anfallets mötande, förklarade han, säger Tibell, »at Norge skulle attackeras, och befalte därför, at både västra arméen och norra fördelningen genast skulle beordras at inbryta. Jag hemstälde i anledning däraf, at den norska arméens styrka var, efter de inlupne underrättelser och hvad man förut med säkerhet kände, vida öfverlägsen den, som västra arméen och norra fördelningen utgjorde; at inga förberedelser på desse gränсор voro vidtagne, som kunde understödja ett offensivt fälttog mot ett land, som hade flere fästningar, hvilka måste belägras, då däremot man i Norge, alt sedan Köpenhamns attackerande af engelska flottan, beständigt varit sysslosatt med landets sättande i försvarsstånd, och at, i fall västra arméen äfver skulle anses äga större styrka, än hvad som ärfordrades, at afhålla fiendens inbrott, så borde den, efter min underdåniga tanka, häldre påräknas at understödja Skåne, som hotades med en landstigning af en den södra arméen så vida öfverlägsen magt, samt slutligen at, om det skulle lyckas, at utsåga några krigsfartyg, hvilka kunde hindra fiendens öfvergång till Skåne, hvarigenom en del af södra arméen blef disponible till den västras förstärkning, syntes denna sednare lämpeligast böra aflämnas sitt ägande öfverskott till finska arméen.»

»Konungen förklarade at dess höga beslut härutinnan var tagit, och täcktes som skäl därtill anföra, at anfallet från landsidan snart skulle understödjas af en betydlig engelsk landstigning i Christiania viken; at denna årstiden då ännu

alla vatten-dragen voro frusna, och skaren på fjällen gångbar, borde af svänska trupperne begagnas till inbrytningen öfver bergskedjan; at då en del af norrska arméen, enligt inlupne underrättelser, redan längre tid varit, i fruktan för en engelsk landstigning, förlagd längs kusterne, så vore, i Hans Majestäts tanka, den återstående disponible styrkan, sedan garnisoner till fästningarne afgädt, ej betydligt öfverstigande den svänska, och at man härvid äfven borde räkna på svenska truppernes urgamla tapperhet och däraf följande öfverlägsenhet; at de saknade förberedelser kunde genom befälhafvarnes nit och innevånarnes välvilja ersättas: at det under väntningstiden på den engelska expeditions ankomst, vore bättre söka underhållet i fiendens land än förtära egna tillgångar; at behovet af någon hjälpsändning till södra arméen från den västra ej behöfde befaras, emedan engelska fartyg oförtöfvadt väntades i Sundet och Bälterne som borde hindra en landstigning på Skåne, till hvilket ändamål äfven en escader, med största skyndsamhet, i Carlscrona utrustades; och at denna årstid ej tillät at tänka på någon hjälpsändning till Finland, hvilken kunde, om anfallet från Norge lyckades, med desto friare händer utföras vid blifvande öppet vatten, då största delen af södra arméen kunde dervid påräknas, och engelska flottan äfven blef i tillfälle, at understödja operationerne genom dess närvaro i Finska viken.»¹

II. Uppsättandet af vargeringen.

Sedan större delen af arméen i det egentliga Sverige, på sätt i det föregående visats, blifvit tagen i anspråk för västra, södra och norra gränsernas försvar, kvarstod behof-

¹ Tibells ämbetsberättelse.

vet af besättningstrupper och lokalförsvär för trygghandet i all synnerhet af östra kusten, som, när isen gått, och innan flottan hunnit utlöpa, låg skäligen blottad för företag från ryska sidan.

Af denna anledning beslöt konungen att uppsätta svenska vargeringen och förordnade, att den skulle »efter arméens uppbrott, nyttjas till garnisoner och kustbevakningar»,¹ en förordning, hvarigenom alltså själfva grundtanken med vargeringsinrättningen var frångången.

Den 3. mars utkom ett kungl. bref² härom, hvarigenom anbefalldes, att vargeringen vid samtliga de regementen, som under kriget 1790 uppsatt sådan, skulle utgå med hälften af den ordinarie nummerstyrkan enligt plan.

Genom denna föreskrift upphörde sålunda undantagen för Dalregementet och Bohusläns regemente, hvilka förut haft skyldighet att för hvarje rote och rusthåll uppsätta en vargeringskarl,³ hvarjämte lifregementsbrigadens vargeringsstyrka minskades med 17 man. Härigenom skulle den nya truppen komma att utgöra 12,113 man i st. f. 13,182 enligt dittills gällande föreskrifter.⁴ Rörande denna styr-

¹ Tibells ämbetsberättelse.

² Det kungl. brefvet lydte sålunda: »Sedan Vårt rike fiendtligen blifvit anfallit, hafve Vi funnit nödigt påbjuda, det vargjeringen vid samtliga indelte svenske regementerna till deras halfva styrka så fort som möjligen ske kan, uppsatt varder, på sätt samt med lika vilkor och förmoner, som under förra kriget med Ryssland genom Vår nådiga författning af den 10. januarii 1790 föreskrefves, kommandes härifrån att nu liksom då undantagas Våre Skånske hussare och carabinier regementen, hvarest ständig vargjeriug inrättad är, samt Vårt Jemtlands regemente, hvilket äfven i förra tider från vargjerings uppsättande befriad varit; men det undantag, som år 1790 gjordes för våre Dahl-, Elfsborgs, Helsinge och Bohusläns regementen samt någon del af Våre Vestgötadals och Vestmanlands regementen, i anseende dertill att vargjeriug derstädes var redan inrättad [Del I, sid. 119—120], kan vid de förändrade omständigheter, hvaruti desse regementen för det närvarande sig befinna, icke äga rum.»

³ Del I, sid. 119.

⁴ Del I, sid. 131.

kas sammandragning och organisation gäfvos den 21. mars närmare föreskrifter. Då bestämdes nämligen samlingsplatserna för de olika regementenas vargering äfvensom den-
sammans indelning i sju inspektioner under en gemensam generalinspektion, hvarjämte anbefalldes, att från vederbörande regemente skulle till hvarje vargeringsbataljon kommenderas 1 regementsofficer eller kapten, 4 subalternofficerare, 8 underofficerare och 16 pålitliga soldater.

Indelningen i inspektioner synes emellertid aldrig hafva kommit till stånd, ty redan den 7. april bestämdes, att de flesta vargeringsbataljonerna skulle ingå i den af såväl stående som nyuppsatta trupper bildade *kustarméen* under befäl af hertig Karl af Södermanland. Denna armé, hvilken var afsedd att bevaka östra kusten »från norra gränsen af Gestrikland, till och med Vestervik», skulle indelas i tvenne på nedannämnda sätt sammansatta »flyglar»:

Högra flygeln — under befäl af generalmajoren friherre von Friesendorff, med högkvarteret i Nyköping — skulle utgöras af:

Lifgrenadjärregementets hemmavarande del, ¹			
Lifgrenadjärregementets vargeringsbataljoner,			
Södermanlands regementes vargeringsbataljon,			
Jönköpings	»	»	, ²
Skaraborgs	»	»	, ³
Västgötadals	»	»	, ³
Närke och Värmlands	»	»	, ³

¹ Då 863 man — befäl inberäknadt — befunno sig i fransk fångenskap (Del I, bil. 9. a.) och härefter kvarvarande del af regementet enligt det föregående tilldelats västra arméen, menas härmed det manskap, som den 5. april till ett antal af 829 antagits i stället för de fångna.

² Tilldelades snart den s. k. Kalmarfördelningen (Generalorder 29. april).

³ Kom dock ej att tillhöra kustarméen, utan slöt längre fram på året till sitt regemente vid gränsen (Generalorder 29. april och 11. maj).

Smålands dragonregementes vargeringsbataljon,
 2 skvadroner ur Lifregementsbrigadens kyrassiärkår.¹
Vänstra flygeln — under befäl af generallöjtnanten fri-
 herre von Kaulbars, med högkvarteret i Norrtälje eller Upp-
 sala — skulle bestå af:

Lifregementsbrigadens vargeringsbataljon,
 Upplands regementes » ,
 Dalregementets » ,²
 Hälsinge regementes » ,
 Västmanlands regementes » samt
 2 skvadroner ur Lifregementsbrigadens kyrassiärkår.¹

Lika litet som bestämmelserna om indelningen i inspek-
 tioner kunnat bringas i verkställighet, lika litet blef det
 möjligt att i allmänhet tilldela vargeringsbataljonerna det
 bestämda befälsantalet från regementena, alldenstund dessa
 vid vargeringens sammandragning i regeln redan befunno
 sig i fält. Svårigheterna i detta afseende påpekades i syn-
 nerhet af befälhafvaren för västra arméen, general Arm-
 felt, hvilken vågade »...i djupaste underdånighet före-
 ställa at bataillonerna bli oändligen fattiga på befäl». »Of-
 ficerare», säger han, »kunna väl vid indelte regementerna
 ersättas med under officerare, men under officerarne kunna
 endast till högsta grad ofullkomligt, ersättas af corporaler.
 Här blir bataillonerna», fortsätter generalen, »hvilka ej få be-
 holla mera än 5 under officerare. Vore det derföre en möj-
 lighet att exercera vargeringen, med et mindre antal befäl
 från regementerna, och ersätta det öfriga med officerare i
 arméen eller från corpser som ej äro active, vågar jag tro

¹ Kommo dock aldrig att tillhöra kustarméen. »Bevakningen af avenuerne till Stockholm» lydde direkt under hertig Karl, som dock först, »då det oundvikligen skulle erfordras», därtill fick använda »de i Stockholm va-
 rande trupper af arméen» (Generalorder 7. april).

² Kom dock ej att tillhöra kustarméen utan slöt längre fram på året till sitt regemente vid gränsen (Generalorder 29. april och 11. maj).

at Eder Kongl. Maj:ts tjenst därigenom skulle vinna ganska betydligt.»¹

Detta Armfelts förslag kom också i någon mån till utförande. Sålunda erhöll chefen för Lifgrenadjärregementet tillstånd att till officerare konstituera afskedade sådana.² Kalmar regementes vargering skulle exerceras af befäl från Engelbrechtska regementet,³ och hertigens af Södermanland lifdrabanter kommenderades till tjänstgöring vid Lifregementsbrigadens och Lifgrenadjärregementets vargeringsbataljoner.⁴ Icke desto mindre var befälsbristen mycket kännbar, synnerligen som flera regementen underlåto att hemsända det föreskrifna antalet befäl.⁵ Konungen befallde därför den 13. maj, att bataljonscheferna vid vargeringen skulle vid hvarje kompani förordna en fänrik, hvilken skulle utväljas bland »ortens anständiga och väl uppfostrade ungdom», att de »ägde förordna 2:ne under officerare vid hvarje compagnie» samt att de likaledes ägde »till corporaler begagna för hvarje compagnie 2:ne afskedade soldater».⁶

Så snart bataljonerna blifvit samlade, skulle hvarje bataljonschef antaga en regementskommissarie och en gevärsmed per bataljon samt tvenne trumslagare per kompani.⁷

Upprepade befallningar utfärdades, att vargeringens uppsättande och samling skulle bedrivas med all möjlig skyndsamt. Vid de skånska kavalleriregementena voro vargeringsbataljonerna också mycket snart organiserade, men i det öfriga landet kunde ej sammandragningen till de anbe-

¹ Armfelt till konungen 28. mars.

² Generalorder 18. april.

³ Generalorder 29. april.

⁴ Generalorder 4. april.

⁵ Generalorder 11. maj.

⁶ Generalorder 13. maj. Äfven förekom att underofficerare vid regementena konstituerades till officerare vid vargeringen (Styrkebesked öfver västra arméen 30. juni).

⁷ Generalorder 14. och 15. april.

fallda samlingsplatserna ske förrän i slutet af april eller början af maj — i Västergötland ännu senare.¹ Enligt de först insända styrkebeskeden uppgick hela vargeringen till något öfver 11,500 man.

Omedelbart efter ankomsten till öfningsorterna börjades manskapets utbildning, därvid detsamma »underrättades i de oundgängeligaste delar af enskilda exercisen», hvarefter det så fort som möjligt »sattes i bataillon», hvilken »endast i de nödigaste rörelser öfvades».² Efter en öfningstid, som växade mellan 3 dagar (vid Bohusläns regemente) och 3 månader (vid Hälsinge regemente) afmarscherade vargeringsbataljonerna till de arméer, som fått sig desamma tilldelade.

Underhållet bestreds intill afmarschen genom landshöfdingämbetenas försorg och beklädnaden — hvilken skulle vara »efter landets sed» — af rust- och rotehållarna mot ersättning af kronan.³ Med undantag för Västgöta dragonregemente, där vargeringen bekläddes med gamla dragonmunderingar, utgjordes denna trupps enda militära plagg af hatten, hvilken förvandlats till uniformshufvudbonad genom uppstockning af folkets civila hattar och desammas förseende med ett hvitt band och en gul ståndare.⁴

Genom generalfälttygmästarens åtgärder försågs vargeringen i ganska god tid med tillräckligt antal gevär, men en stor del af dessa blefvo användbara först efter grundlig reparation.⁵

¹ Generalorder 12. maj.

² Kungl. bref 21. mars. På förfrågan af Armfelt förklarade konungen, att öfning i jägartjänsten var den viktigaste utbildningsgrenen. Till vargeringens utbildning i skjutning bestods vid västra arméens bataljoner 6 skapar och 10 lösa patroner per man (Armfelt till konungen 30. mars och till Åkerhjelm 7. april. Order vid Västra arméen 3. juni).

³ Kungl. bref 30. mars.

⁴ Generalorder 13. april.

⁵ Generalorder 21. mars.

Utredningen i öfrigt kunde ej anskaffas utan många svårigheter. Visserligen fick krigskollegium befallning att hålla i beredskap »...så mycket af gamla bandoler och remmar, som tillgången medgifver», men denna tillgång var ej synnerligen stor. Sålunda kunde i regeln inga bajonettbaljor utlämnas, och ännu i juni saknade flera bataljoner bandolär och andra utredningspersedlar. När de ryckte i fält, hette det, skulle de förses med ränslar, flaskor och tornistrar.¹

III. Uppsättandet af landtvärnet.

Landtvärnets uppsättande var den andra åtgärd, hvarmed man grep sig an för att öka de svaga stridskrafterna till lands.

Den, som först synes hafva ingifvit konungen tanken på att begagna sig af den honom enligt regeringsformen tillkommande rättigheten att under vissa förhållanden uppsätta en dylik folkhär,² var f. d. generalmajoren grefve C. P. C. von Schwerin.³ Redan i början af februari hade von Schwerin, såsom han själf skrifver, tvungits att, tvärt emot sin afsikt, för konungen yppa sina idéer angående ett »landt värn» såsom ett nytt led i försvarsorganisationen och till monarken öfverlämnat en promemoria — dock icke undertecknad — i frågan.

¹ Generalorder 9. och 11. maj samt 3. juni.

² Del I, sid. 172—173.

³ *Curt Philip Carl von Schwerin*, grefve; född 1751; 1768 fänrik vid Kalmar regemente; avancerade därstädes till major; 1784 öfverstelöjtnant vid Jönköpings regemente; 1785 öfverste och chef därstädes; 1792 generalmajor och tjänstgörande förste generaladjutant; 1801 afsked ur krigstjänsten.

S. deltog i bayerska successionskriget 1778—79 samt i finska kriget 1788—90, under hvilket senare han genom sin tapperhet och rådighet väsentligen bidrog att rädda svenska arméen vid dess reträtt från Högfors. S. afled 1828 på Husby säteri i Östergötland.

Bil. 4. I denna promemoria, som är att betrakta såsom den första upprinnelsen till 1808 års landtvärnsinstitution, talas inledningsvis om Finland såsom räddningslöst förloradt och framhålls, att alla ansträngningar borde gå ut på att öka den stridbara styrkan i det egentliga Sverige. Detta kunde endast ske genom utskrifning af ett landtvärn, hvilket skulle i hufvudsak organiseras efter följande i promemorian angifna grunder:

Landtvärnet kan blott användas till »fäderneslandets försvar inom dess gräntz». Ingen får frikallas från utskrifning. Icke vapenföre betala en värnskatt till landtvärnskassan. Den reguljära arméén får rekryteras ur landtvärnet.

Det utskrifna manskapet indelas i tre åldersklasser »från 18 till 24, 25 till 30, 30 till 35 års ålder». Kompanier, bataljoner och legioner eller brigader skola uppställas. Härvid rekryteras ett kompani från en eller vid behof flera socknar, under det bataljonen om möjligt omfattar ett härad och legionen eller brigaden en provins. Som befäl anställas afskedade officerare samt lämpliga civila personer, hvilka böra vistas inom »socken, häradet eller minst länet» för att vid påkommande uppstånd hastigt kunna vara till hands. Underbefälet utgöres »åtminstone vid organisationen» af korpraler aflämnade från de indelta regementena.

Beklädnaden göres grå till färgen »utan täflan i gränlåt som förödmjukar den medellösa»; vapen utlämnas genast af kronan till den enskilde, som har att ansvara för och vårda desamma. Kanoner och ammunition samlas i förråd inom länen. Ett förenkladt exercisreglemente utan alla »vidlyftiga och komplicerade rörelser, som icke passa till landet», utlämnas.

Efter verkställd utskrifning, hvilken omedelbarligen bör igångsättas, öfvas manskapet kompani- och bataljonsvis under en månad, hvarefter det hemförlofvas.

Efter ett slutadt krig upplöses landtvärnet, hvarvid landtvärnsmannen bör »undfå af national tacksamhet en medaille som bäres om halsen med någon inscription som utvisar at han hvarit en af fäderneslandets försvarare».

Den 26. februari sände konungen von Schwerins promemoria till statssekreteraren Lagerbring med följande skrifvelse:

»Jag återsänder härmed till statssekreteraren Lagerbring f. d. generalmajoren grefve v. Schwerins skriftliga tankar om nödvändigheten af ett landtvärns inrättande i Sverige, emedan detta document ej är af honom undertecknad. Om grefve Schwerin finner betänkeligt att underteckna sådana skrifter, har jag dock ingen betänkelighet att taga mitt beslut i sådana ämnen utan att åberopa dess skriftliga mening.»

Trots dessa barska ord tyckes konungen emellertid ej hafva illa upptagit förslaget, och synes han hafva styrkts i tron på dess utförbarhet dels af general Armfelt, dels af förre generaladjutanten hos Gustaf III, grefve A. von Lantingshausen,¹ liksom von Schwerin sedan flera år ur tjänst. Ensamt Uppland för sig, försäkrade von Lantingshausen, skulle med lätthet kunna uppsätta 12,000 man, och enligt samma beräkningsgrund skulle Sverige i dess helhet kunna uppbringa 150,000.²

¹ *Albrekt von Lantingshausen*, friherre; grefve 1800; född 1751 1767 volontär vid Lifgardet; 1772 kapten i arméen; 1774 löjtnant vid ofvannämnda regemente; 1784 generaladjutant och öfverstelöjtnant i arméen; tog 1789, på grund af händelserna vid detta års riksdag, afsked från krigstjänsten; inträdde 1808 efter krigets utbrott åter i tjänst såsom generalmajor, men lämnade efter det olyckliga företaget vid Lokalaks ånyo arméen. L., som var en mångsidigt bildad man, afed i Stockholm 1820.

² Tibell till Toll 4. okt. 1808.

Bil. 5. Äfven Lagerbring synes till en början ifrat för uppsättandet af ett landtvärn, om ock under annan form än von Schwerin föreslagit. Såsom framgår af en utaf den förstnämnda den 22. februari till konungen öfverlämnad promemoria, hvilken synbarligen författats efter tagen del af von Schwerins förslag,¹ ville nämligen Lagerbring, i motsats till denne, att landtvärnet redan i fred skulle erhålla en bestående organisation vid sidan af den egentliga hären.

När konungen tillkallade Tibell såsom sin tjänstgörande generaladjutant för arméén, ville han äfven höra dennes tankar rörande uppsättandet af ett landtvärn. Tibell, som till fullo insåg, hvad det ville säga att till krigstjänst uppbåda en sådan massa människor, för hvilkas organisation och utredning nästan allt fattades, sökte förmå konungen afstå från hela företaget. Han föreslog, att man tills vidare skulle nöja sig med att organisera och öfva vargeringen, hvartill befäl från indelta arméén borde användas.² Vargeringens organisation kunde sedermera tjäna till förebild för landtvärnets, om konungen nödvändigt ville uppsätta ett dylikt. Men om så skedde, borde dock inga särskilda landtvärnsbataljoner med eget befäl uppsättas, utan landtvärnet endast ingå i fästningsbesättningarna samt därutöfver blott användas såsom ersättningsmanskap för de gamla trupperna eller vid behof förstärka indelta armééns truppförband. Mera än 11,000 à 12,000 man borde på en gång aldrig uppbådas för detta ändamål.

¹ von Schwerin till Lagerbring (odaterad).

² Tibell, som i början ej ansåg faran öfverhängande, ville nämligen ej, att indelta trupperna i det egentliga Sverige skulle sammandragas. De skulle blott erhålla färdighållningsorder, och deras befäl kunde därför tills vidare användas på sätt som föreslogs (Lefrén's relation).

Konungen synes dock icke tagit djupare intryck af Tibells framställning, ty äfven om för ögonblicket landtvärnsfrågan sköts något åt sidan, så dröjde det dock icke längre än till den 10. mars, då Tibell och Lagerbring anbefalldes att i samråd uppgöra plan för landtvärnets uppsättande.¹

Den 12. mars var Lagerbrings och Tibells utlåtande färdigt; Lagerbring synes nu helt och hållet hafva öfvergått på den senares sida. »Statssecreteraren är jemte mig af den underdåniga tanka», säger nämligen Tibell, »at den anbefalte vargeringens uppsättande är den egentliga tillökning som rikets tillgångar och författningar synas medgifva.» »Det är vida bättre i vår underdåniga tanka», fortsätter han, »at hafva en väl underhållen mindre armée, än en stor, som skulle i längden sakna sine förnödenheter.»²

Oaktadt detta direkta afrådande från landtvärnsförslaget afstod dock konungen icke från tanken härpå. Redan den 14. mars, då genom den danska krigsförklaringen laglig grund uppstod för ett landtvärns uppsättande, lät han nämligen utfärda en nådig kungörelse rörande detsamma.

Bil. 6.

»Hvarje ogift och med friska lemmar försedd yngling emellan 18 och 25 års ålder,³ af hvad stånd han vara må», hette det i sagda kungörelse, »som icke förut såsom soldat, båtsman, fördubbling och reserve sig låtit inskrifva, eller annars i Vår och rikets tjenst ingått», skulle »hålla sig redo och färdig, at för fosterlandets frelsning till vapen gripa, enär Vi derom skulle finna nödigt, at Vår ytterligare nådiga befallning utfärda.» Konungens befallningshafvande hade att »...genast låta å behörige rullor uppteckna alla ynglingar af förenämde beskaffenhet i hvarje socken och församling, så

¹ Lefrén's relation. Tibells ämbetsberättelse. Konungen till Tibell och Lagerbring 10. mars.

² Generaladjutantsexpeditionen's memorial 1808.

³ Den 15. juni bestämdes dock, att ingen fick inskrifvas, som ej fyllt 19 år.

väl å landet som i städerna» och skyndsamt insända dessa, på det konungen, »..efter inhemtad kunskap om antalet i hvarje län, måtte om deras bevarande och fördelande uti ordentliga landtvärnstrouper kunna föranstalta».

Tibell hade alltså förlorat sitt spel, men hans motstånd mot landtvärnsinrättningen upphörde ej därför. Han valde nu den taktiken att söka förmå konungen till det ena medgifvandet efter det andra för att på detta sätt möjligen få honom att afstå från alltsammans. Han sökte sålunda utverka, att af de 90,000 landtvärnsmän, man i början ansåg kunna uppsättas, endast 30,000 skulle inkallas och beväpnas med gevär. Sedan konungen länge förfäktat den satsen, att de återstående 60,000 kunde beväpnas med pikar, gaf han dock slutligen med sig och lofvade att blott inkalla 30,000. Men när Tibell ville fortsätta nedprutningen och slutligen uttryckte den önskan, att till en början endast 11,000 man skulle sammandragas, samt att de skulle beväpnas, bekläddas och exerceras i likhet med den öfriga arméen samt framför allt förses med befäl ur denna och med densamma inför lifvas, stötte detta på bestämdt motstånd.

I fråga om fördelningen på olika landsdelar af de 30,000 man, som konungen alltså beslutat uppbåda, samt denna styrkas organisation utkom den 26. mars — redan innan de vapenföre förtecknats — en förordning. Enligt denna skulle indelningen blifva följande:

Bil. 7.

L ä n (S t a d).	Antal batal- joner.	Antal kom- panier.	Nummerstyrka.	
			Kompa- niernas.	Summa.
Stockholms stad	1	4	150	600
Stockholms län	2	8	150	1,200
Uppsala	2	8	150	1,200
Södermanlands »	2	8	150	1,200
Östergötlands »	3	12	150	1,800
Jönköpings »	3	12	150	1,800
Kronobergs »	2	8	150	1,200
Kalmar »	3	12	150	1,800
Gottlands »	¹ 1	4	150	600
Blekinge »	1	6	150	900
Kristianstads »	3	11	150	1,650
Malmöhus »	3	13	150	1,950
Hallands »	2	8	150	1,200
Göteborgs och Bohus län	3	12	150	1,800
Skaraborgs län	3	12	150	1,800
Älfsborgs	4	16	150	2,400
Värmlands »	3	12	150	1,800
Örebro »	2	8	150	1,200
Västmanlands »	2	8	150	1,200
Kopparbergs »	3	12	150	1,800
Gäflleborgs »	1	4	150	600
Västernorrlands »	1	4	100	400
Västerbottens »	1	4	100	400
Summa	51	206	—	80,500

Då alltså »...för det närvarande icke fordrades hela den styrka, hvartill landtväret enligt ordalydelsen af förenämnde Kongl. kungörelse [den 14. mars], borde kunna bringas», gällde det att bestämma, hvilka kategorier af vapenföra, som skulle utskrifvas eller frikallas. För detta ändamål bestämdes,

¹ I verkligheten uppsatte gottlänningarna på egen begäran efter ryska okupationens upphäfvande 2 bataljoner om 500 man (Generalorder 29. juni).

att man ». . . till landt värns bataillonernes formerande [skulle] utse dem som med minsta afsaknad för åkerbruk, slöjder och näringar samt öfrige nyttiga yrken derutinnan kunde ingå.» Befrielse gafs därför »tillsvidare» för följande kategorier: 1:o »auscultanter eller extraordinarie betjente vid rikets kollegier eller andra allmänna verk; 2:o fabriks- och bruksarbetare, så framt deras antal ej öfverstege »rörelsens verkliga och af landshöfdingarne pröfvade behof»; 3:o »handtverks- och boktryckeri-gesäller i städerna, samt å landet allmogens lagligen antagne gerningsmän», och 4:o »hemmansbrukare och torpare med jordbruk», äfvensom — »om det utan hinder för landtvärns uppsättningen kunde ske» — en dräng för »hvarje halft hemman och därunder» samt två drängar för »hvarje helt mantal». »Utan vilkor» befriades däremot »studerande vid accademier och gymnasier, informatorer, borgare i städerna, fiskare, skeppare, styrmän [och] i sjömanshusen inskrifne matrosar», hvilka alla dock ej skulle förmenas att låta utskrifva sig, om de så önskade. Om alltså genom alla dessa undantagsbestämmelser den allmänna värnpliktens grundsats till den grad frångicks, att det hela mera fick karaktär af ett slags tvångsvärfning, så blef samma grundsats alldeles undertryckt, då äfven lega tilläts. »Dem, hvars enskildte angelägenheter det oumgämligen fordrade», tilläts det nämligen »att med andre öfverenskomma, som deras ställen i landtvärnet intogo, så framt de med hvilka en sådan öfverenskommelse träffades voro välfrägdade, hade uppnått 26 och icke öfvergått 36 års ålder.»¹

Landtvärnsmännen skulle i allmänhet utbildas till infanterister. Endast vid de landtvärnsbataljoner, som uppsattes i Stockholm samt i Göteborg och Kristianstad med omnejd, skulle utbildningen afse tjänst vid artilleriet.²

¹ Protokoll inför Kungl. Maj:t 26. mars.

² Dessa bataljoner kallades »landtvärnsartilleribataljoner» (Generalorder 27. maj).

Hela landtvärnet skulle efter dess inkallande indelas i sex inspektioner i öfverensstämmelse med förhållandet vid vargeringen.¹

Bestyret med utskrifningen och inkallelsen öfverläts åt landshöfdingämbetena, till hvilkas hjälp dock skulle utses »...de af länets mest förtroende egande possessionater, helst som förut tjent vid militären, till hvilka inseendet öfver landtvärnets första tilldanande med mesta nytta och framgång skulle kunna uppdragas».² Såsom man finner, voro dessa förtroendemäns uppgift och befoget mycket otydligt angifna. De synas, åtminstone på vissa håll, varit använda att tillhandagå konungens befallningshafvande med råd och upplysningar samt att i tvetydiga fall bestämma om utskrifning eller frikallelse, hvarjämte de utaf sagda »possessionater», som varit militärer, ofta fingo användning äfven såsom landtvärnsbefäl.

I allmänhet³ synes man så hafva tillämpat de kungl. förordningarna angående utskrifningen af visst antal landtvärnsman för hvarje län, att den angifna siffran proportionerats ut på dettas härader och städer, hvarefter befallning utgått till länsmännen och häradsskrifvarna samt städernas magistrater, att det sålunda fastställda antalet landtvärnsmän ovillkorligen skulle uttagas. Samtidigt med pålysning från predikstolarna af kungörelserna insände nu prästerskapet till kronofogdarna förteckningar på alla ogifta unga män, som voro födda mellan 1. april 1783 och 1.

¹ Generalorder 24. mars. Inspektörer blefvo: generalmajoren greve von Lantingshausen, f. d. generalmajoren greve von Schwerin, generaladjutanten Åkerhjelm, generalen friherre von Essen, generallöjtnanten greve Strömfelt samt kaptenlöjtnanten vid lifdrabanterna greve De la Gardie. Detta ändrades dock sedermera; sid. 63—64.

² Kungl. bref 19. mars.

³ Från Jönköpings län föreligga de fullständigaste upplysningarna angående det använda förfaringssättet.

april 1790. Länsmännen sammanträdde därefter för själfva utskrifningens verkställande med respektive socknars prästerskap på två eller tre ställen inom hvarje härad, hvarvid äfven nämndemän, fjärdingsmän, sexmän och lämpliga ståndspersoner, men ej allmogen eller de utskrifningsskyldiga, tillkallades. Efter vid dessa sammanträden vunna upplysningar och med ledning af de nådiga kungörelsernas innehåll i fråga om orsaker till frikallelse uttogs det bestämda antalet landtvärnsmän, hvilka därefter upptecknades i en rulla, där hvar och en erhöll ett nummer.¹ Twistiga fall afgjordes på somliga håll af länsmannen och häradsskrifvaren, på andra af de tillkallade »possessionaterna», men besvär kunde alltid anföras hos landshöfdingämbetet.

I tätare bebyggda landsdelar inkallades genom pålysning i kyrkorna samtliga utskrifningsskyldiga till viss tid och ort, hvarefter uttagningen skedde efter närvarande läsmäns och förtroendemäns bestämmande. Men det ligger i sakens natur, att då de förordningar man hade att följa voro så kortfattade och i flera stycken otydliga, tillämpningen af dem skulle ganska betydligt växla, äfvensom stort spelrum vara lämnadt åt godtycket.

När fråga blef om den organisation, som borde gifvas åt landtvärnet, frångicks här, liksom beträffande vargeringen, den först anbefallda inspektionsindelningen, och fastställdes

¹ Att döma af de många klagomålen synes man härvid ofta förfarit ganska godtyckligt och partiskt. Äfven förekom, att en del landtvärnsmän antecknades i reserv. I Jönköpings län, där landshöfdingen synes fruktat att, i följd af de många i den kungl. kungörelsen medgifna undantagen, 1800 man ej skulle kunna uttagas, gafs — tvärt emot denna kungörelse — befallning att i nödfall äfven »auscultanter och extra ordinarie betjente i collegierne med flere» skulle uttagas. Därvarande landshöfding foreskref äfven, att sjukdomsförfall endast skulle få gälla »då alla de närvarande från socknen intyga värligheten», men ingalunda skulle hänsyn tagas till »...läkare attester, hälst då ynglingen kommer i troupp, militair befalet nog tillser om han är dugelig el. icke och då, men icke förr blifver läkare undersökning nödvändig» (Skrifvelse till häradsskrifvarna och länsmännen 9. april).

genom en generalorder den 7. april en indelning på 13 brigader, däri Stockholmsbataljonen dock ej inräknades. Dessa brigader fördelades på 7 generalinspektioner, från hvilka likväl undantogos landtvärnsartilleribataljonerna i Göteborg och Kristianstad, hvilka skulle inspekteras af vederbörande kommandanter, samt Stockholmsbataljonen, som blef ställd under konungens befälhafvande generaladjutant i Stockholm.

Enligt nyssnämnda generalorder, jämförd med förordningen af den 26. mars,¹ skulle indelningen blifva följande, och generalinspektionerna utöfvas af nedanstående personer:

Generalinspektörer (Inspektör).	Brigadernas namn.	Bataljoner.	Antal batal- joner.	Brigs (bats) styrka.
		Stockholms stads	1	600
Generalen frih. von Essen	Upplandsbrigaden	Stockholms läns	2	
		Uppsala »	2	4 2,400
		Söder- och Västman- landsbrigaden	2	
		Södermanlands »	2	
		Västmanlands »	2	4 2,400
Generalen grefve Horn	Östgötabrigaden	Östergötlands »	3	1,800
		Kalmarbrigaden	3	1,800
Generallöjtnanten grefve Strömfelt	Jönköpingsbrigaden	Jönköpings »	3	1,800
		Kronobergsbrigaden	2	
		Blekinge »	1	3 2,100
Befälhafvaren för södra arméen	Skånska brigaden	Kristianstads »	3	
		Malmöhus »	3	6 3,600
Befälhafvaren för västra arméens vänstra flygel	Göteborgsbrigaden	Göteborgs och Bohus »	3	
		Hallands »	2	5 3,000
		Älfsborgsbrigaden	4	2,400
		Skaraborgsbrigaden	3	1,800
Befälhafvaren för västra arméen	Närke och Värm- landsbrigaden	Värmlands »	3	
		Örebro »	2	5 3,000
		Dalbrigaden	3	1,800
		Transport	47	28,500

¹ Sid. 58 - 60.

Generalinspektörer (Inspektör).	Brigadernas namn.	Bataljoner.	Antal batal- joner.	Brigs (bats) styrka.
		Transport	— 47	28,500
Befälhafvaren för norra fördelningen	Norrlandsbrigaden ¹	{ Gäfteleborgs läns	1	
		{ Västernorrlands »	1	
Landshöfdingen å Gottland	. . . . .	{ Västerbottens »	1	3 1,400
		Gottlands » ²	— 1	600
		Summa	— 51	30,500

Cheferna för landtvärnsbataljonerna hade till stor del utnämmts redan före fastställandet af ofvan nämnda indelning.³ I samband med denna åter utnämndes brigadchefer; öfrigt befäl förordnades sedermera, så långt tillgången medgaf, enligt följande grunder.

Hvarje kompani skulle erhålla »vanligt öfver och underbefäl jemte 2:ne trumslagare», så snart landtvärnsbataljonerna blifvit fulltaliga, och konungen funne för godt att sammandraga dem.⁴ Till »öfverbefäl» skulle användas i första hand i arméen kvarstående officerare, som ej redan kommanderats till vargeringsbataljonerna,⁵ men borde brigadcheferna äfven härtill utse och till generalinspektörernas pröfning samt konstitutorials erhållande föreslå »militairer, som gått ur tienst, andra ståndspersoner och den studerande ungdomen». ⁶ Till underbefäl skulle antagas »skicklige ämnen inom landtvärnet». Underofficerarna anställdes af bataljonscheferna, korpraler och vicekorpraler af kompanichefer-

¹ Brigadförbandet upplöstes den 3. maj, och hvarje bataljon underordnades direkt befälhafvaren för norra fördelningen (Generalorder 3. maj).

² Generalorder 13. april.

³ Generalorder 4. april.

⁴ Protokoll inför Kungl. Maj:t 26. mars.

⁵ Generalorder 24. mars och 5. april.

⁶ Generalorder 7. april.

na.¹ Vid tillsättande af allt befäl skulle emellertid »til en början åtminstone tvänne platser af första officers-graden för hvarje bataillon och tvänne under-officers platser för hvar compagnie lemnas obesatte, för at dermed efterhand hugna de i landtvärnet inskrefne, som mäst utmärkte sig genom deras förvärfvade kunskaper, goda upförande och nit i tjensten».²

Staben vid en landtvärnsbataljon skulle utgöras af 1 regementsofficer, 1 subalternofficer såsom adjutant, 1 regementskommissarie, 1 underläkare och 1 gevärssmed, hvarjämte 2 fanjunkare borde tilldelas hvarje bataljon. Brigadchefens stab åter skulle bestå af 1 brigadadjutant, 1 brigadläkare, 1 fältpredikant och 1 auditör.³

Så snart nödigt antal officerare och underofficerare utnämnts, skulle dessa oförtöfvadt brigadvis samlas till befälsmöten å de orter, som af brigadcheferna bestämdes, i hvilka orter fri inkvartering skulle dem beredas. Dessa mötens varaktighet bestämdes i början till 14 dagar, men längre fram befalldes, att de efter skedd samling skulle tillsvidare fortfara.⁴

Då det i fråga om manskapets utbildning ej ansågs lämpligt att använda det i många stycken invecklade exercisreglemente, som gällde för infanteriet,⁵ erhöilo generalmajorerna friherre von Friesendorff och grefve von Schwerin befallning att utarbete »ett i möjligaste måtto förenkladt, tjenligt exercitie reglemente» för landtvärnet,⁶ och anbefalldes detta reglemente den 25. maj till efterrättelse; därjämte föreskrefs, att utbildningen skulle omfatta det nödvändigaste

¹ Protokoll inför Kungl. Maj:t 26. mars.

² Generalorder 7. april.

³ Generalorder 7., 12., 15. april samt 4. och 16. maj.

⁴ Generalorder 7. och 20. april. Kungl. bref 27. april.

⁵ Del I, sid. 252—271.

⁶ Kungl. bref 19. mars.

i fälttjänst och tjänsten i garnison,¹ samt att 10 st. lösa »exercitie patroner» per man finge förbrukas.² Vidare skulle landtvärnsmännen, när de voro inkallade till tjänstgöring, lyda under krigslagarna, men finge dock icke »med kroppsga eller käppslag bemötas».³

Bil. 8. I fråga om tiderna för landtvärnets samling hänvisas såväl till bil. 8 som till redogörelsen för de fortsatta krigshändelserna.

Det som fördröjde denna samling var icke minst bristen på gevär. Sedan de ordinarie truppernas och vargeringens behof blifvit tillgodosedt, återstodo till landtvärnets beväring blott 6,000 à 7,000 gevär.⁴ Man måste därför tillgripa de reparabla gevären samt för öfrigt dels söka anskaffa vapen på frivillighetens väg; dels uppköpa sådana från England.

Den 19. mars utsändes därför en cirkulärskrifvelse till samtliga landshöfdingar, genom hvars formulering man, ehuru säkerligen förgäfves, sökte dölja den förlägenhet, hvaruti krigsdepartementet befann sig. »Hos oss [har] i öfvervägande kommit», hette det nämligen uti densamma, »huruledes många af landtvärnsmanskapet heldre än at från Våra förråd erhålla vanliga mousquetter, torde villja begagna sig dels af sina egna dels af sådana skjutgevär, som de förut

¹ Generalorder 10. april.

² Generalorder 15. april.

³ Protokoll inför Kungl. Maj:t 26. mars. Såsom ett af skälen mot att införlifva landtvärnet med den öfriga arméen anfördes, att man ju ej kunde insätta en soldat och en landtvärnsman i samma trupp, alldenstund kroppstraff finge användas mot den förra, men ej mot den senare. Icke kunde man, hette det, tillämpa tvenne bestraffningssätt i samma trupp. — Genom generalorder 11. maj tillsattes en kommitté för att »... skyndsamt i underdånighet föreslå de lämpliga extrajudiciella bestraffningar som anses rimlige, att vid landtvärnet införas». Sådana bestraffningar — bestående i arrest, beröfvandet af »hattprydnaden» eller bärandet af tre till fem muskötter i en à två timmar — fastställdes genom generalorder 15. juni.

⁴ Del I, sid. 182.

varit vane att handtera och bruka, och som landtvärnets bevarande derigenom så mycket hastigare kan vinnas och besväret med beväringens forslande ifrån Våra förråd til flera ställen i länen för de skjutsande ansenligen minskas, villje Vi icke allenast i nåder tillåta hvar och en af det blifvande landtvärnet at af sina egna skjutgevär sig betjena, utan önske vi äfven, det invånarne i hvarje län som äga dugliga skjutgevär ville dem til bruk och nyttjande af landtvärnsmanskapet öfverlemna, och såmedelst ådagalägga deras nit och beredvillighet at til rikets försvar bidraga.» I det att landshöfdingarna tillika anbefalldes att insända »...fullständig förteckning på de af Våre trogne undersåtare, hvilka på ofvannämnde sätt til försvaret bidragit», trodde man sig tillika kunna i nu berörda afseende vänta större offervilighet.

Försöket synes emellertid ej hafva utfallit synnerligen väl, att döma däraf att ännu i midten af maj endast ungefär 1,700 gevär på detta sätt hopbragts öfver hela riket, däraf dock nära hälften ensamt från Gäfleborgs län.¹

Snart fylldes likväl, såsom i det föregående nämnts,² bristen från England. Dit afsändes den 15. februari artilleristabsofficieren, kaptenen af Wingård, för underhandlingar angående en större vapenleverans.³ Meningen var egentligen att åtminstone en del af de för fyllandet af svenska arméens behof erforderliga gevären skulle förfärdigas å de engelska arsenalerna enligt en af Helvig upfunnen modell; men då man i England förklarade, att trenne år skulle åtgå för tillverkandet af 12,000 så fina jaktgevär,⁴ afstod man från hela beställningen och beslöt

¹ Kungl. bref 14. maj.

² Del I, sid. 177—178.

³ Helvig till konungen 16. februari.

⁴ J. af Wingård: Minnen af händelser och förhållanden under en lång lifstid, häft. 4, sid. 106.

sig för att till tidens vinnande taga emot, hvad som erbjöds af redan färdiga vapen. Massor af dylika, afsedda för allierades behof, funnos i de engelska arsenalerna, och man synes ej hafva haft några betänkligheter att för Sveriges räkning afsända huru mycket som helst däraf.

Lastade å sju fartyg ankommo också i början af maj till Göteborg 35,000 gevär¹ och 4,000 dragonsablar jämte 6,300,000 gevärspatroner, 4,000 centner krut och 350,000 flintor;² och bestämdes sedermera, att af gevären 11,000 tills vidare skulle behållas i Göteborg, 4,500 afsändas sjövägen till Skåne, 4,000 landvägen till Kalmar och återstoden dels land-, dels sjövägen till Stockholm.³

Bristen på skjutvapen blef visserligen på detta sätt afhulpen, men en stor del af desamma kunde först genom rätt omfattande reparationer göras brukbara.

Hvad beklädnaden angår, utkommo en mängd förordningar, särskildt rörande frågan om färg och snitt för befällets uniformer. I allmänhet skulle den personal, som redan tillhörde arméen, använda sina vanliga uniformer.⁴ Officerare samt underofficerare, som konstituerades vid landtvärnet, skulle däremot bära arméens uniform.⁵ Dessa bestämmelser upphäfdes emellertid eller ändrades på mångahanda sätt, då man kom till insikt om, att de i följd af vederbörandes medellöshet ej kunde efterleivas.⁶

Beträffande truppen inskränktes föreskrifterna att börja med till hufvudbonaden. Det stadgades nämligen att, då landtvärnsbataljonerna sammandrogos, manskapets civila hattar om möjligt skulle uppstockas i öfverensstämmelse med

¹ Sedermera vanligen benämnda »subsidiegevär».

² Kommendanten i Göteborg till Helvig 14. maj.

³ Helvig till kommandanten i Göteborg 9., 12. och 16. maj.

⁴ Generalorder 7. april.

⁵ Generalorder 10. och 15. april.

⁶ Generalorder 18. april, 12. maj och 28. juni.

hvad för vargeringen föreskrifvits¹ samt förses med hvitt band och gul ståndare. Den 1. juni anbefalldes emellertid krigsdepartementet, dels att sörja för, det landtvärnsbataljonerna vid deras sammandragning blefve efter hand försedda med buldansrockar och lägerbyxor, dels att anskaffa skjortor, strumpor och skor, så att dessa persedlar kunde »i den mohn de oundvikligen erfordrades» rekvireras och erhållas. Den 23. i samma månad fastställdes emellertid en särskild uniform för landtvärnet, och kort därpå inställdes tillverkningen af buldansrockar.² Uniformen skulle, med undantag för hattbandet, som var hvitt, blifva densamma som indelta arméens, men att man redan vid generalorderns utfärdande ej gjorde sig några öfverdrifna förhoppningar om möjligheten för krigsdepartementet att efterkomma densamma, framgår af den i samma order lämnade föreskriften, att utdelningen af persedlarna blott skulle ske »succesivt i den mohn behovet af hvarje persedel oundvikligt fordrar».

Det dröjde emellertid ej mera än fem dagar efter utfärdandet af nämnda generalorder, förr än ett cirkulär till samtliga landshöfdingar kastade fullt ljus öfver den sorgliga ekonomiska ställningen. I detta cirkulär tillkännagafs, att kronan i följd af rikets knappa penningtillgång blott i ringa grad kunde afhjälpa det stora, behovet af bekläd-nadspersedlar åt landtvärnet, hvarför konungen vädjade till allmänhetens offervillighet. Med omnämmande att en del frivilliga sammanskott redan skett för nödens afhjälpande, sade sig konungen »... äga fullkomlig anledning förmoda, at flera af kärlek til fosterlandet och känsla för de unga landets söner, som för dess försvar våga lif och blod, skola finna sig hugade at följa så hedrande efterdöme, och i mån af råd och lägenhet, genom penninge- eller annat understöd

¹ Generalorder 13. april. Sid. 52.

² Generalorder 27. juni.

bidraga til, at desse stridsmän blifva satte i stånd at, försedde med oundgängelige beklädnadsersedlar, kunna uthärda krigets besvärligheter.» Han uppmanade därför landshöfdingarna att å af dem »utfärdande subscriptionslistor» insamla penningbidrag samt därefter hålla dessa medel tillhanda »...för at genom föranstaltande af vissa i länen valda och utsedda deputerade, som kunna ansvara gifvarne, at det af dem lemnade understöd til det åsyftade ändamål användt varder, bestrida kostnaderna för anskaffandet af nödig beklädnad för landtvärnet».¹

Ännu höll man alltså på visst snitt och beskaffenhet af beklädnadsersedlarna, men nöden hade ingen lag, och då landtvärnsbataljoner uppådades, innan beklädnad kunnat anskaffas åt de inkallade vare sig af kronan eller genom de af landshöfdingarna igångsatta penninginsamlingarna, måste hvar och en sörja för sig själf och kläda sig efter egen smak och tillgång. Följden blef, att ynglingarna från mera bärgade hem inställde sig å samlingsplatsen någorlunda väl utrustade, under det att det stora flertalet, som utgjordes af obemedlade, infunno sig i kläder; hvilka efter någon tids ytterligare begagnande föllo i trasor. Särskildt illa ställdt var det med fotbeklädnaden, så att det förekom, att hela bataljoner, förebärande omöjligheten att marschera, fordrade skjuts, när de skulle förflytta sig för att användas mot fienden, och äfven erhöllo sådan.²

Under sådana förhållanden hade landtvärnsmännen på flerfaldiga håll intet annat att lita till än den allmänna barmhärtigheten, och på initiativ af åtskilliga sockenstämmor åstadkommos äfven här och hvar en del in-

¹ Cirkulär till landshöfdingarna 28. juni.

² Landshöfdingen i Linköpings län till Tibell 6. juli.

samlingar af kläder, dock långt ifrån tillräckligt för att fylla det stora behofvet. Dylika insamlingar, hvilka ansågos strida mot gamla förordningar, som förbjödo infordrande eller mottagande af gärder eller varor från allmogen,¹ sågos emellertid ej i början med blida ögon från högsta ort; men då man omsider fann, att beklädnad ej på annat sätt kunde erhållas, gjordes en dygd af nödvändigheten och påbjöds, att hvarje län ovillkorligen skulle själf sörja för sitt landtvärns beklädnad med sådana persedlar »hvarå tillgång gifves», och hvilka voro »lättast ... at anskaffa». Någon »taxation eller ny skatt» fick dock ej härvid påläggas, utan skulle skyldigheten fullgöras genom »frivillige sammanskott».²

Utredningspersedlarna tillkom det krigsdepartementet att anskaffa, hvarvid dock ränslar, flaskor och tornistrar skulle tilldelas manskapet, först när detsamma ryckte i fält.³ Men penningbristen och oredan i allting var äfven här ett hinder för befallningarnas fullgörande. Öfverallt fattades den allra nödvändigaste utredning, till och med bland trupper, som sändes i fält, och man fick så godt sig göra lät reda sig genom att låna från den ena truppdelen till den andra eller ock vara fullständigt utan.

¹ Kungl. förordning 25. april 1696.

² Kungl. bref 11. okt. och 23. sept. Det var ej lätt för landshöfding-ämbetena att härvid finna den rätta formen för utkräfvandet af de »frivilliga» gåfvorna. Såsom exempel på, huru man sökte lösa svårigheten, kan omtalas tillvägagåendet i Norrköping. Här uträknade magistraten, huru stort belopp af det »frivilliga sammanskottet», som skulle komma på hvarje fyck, och kallades därefter stadens invånare att å för hvarje kvarter bestämd dag infinna sig på rådhuset för att efter upprop aflämna sina gåfvor. »Detta sätt att infordra ifrågavarande sammanskott», säger kungörelsen härom, »kan så mycket mindre få namn af skatt eller taxation, som den uteblifvande ej ådrager sig annan påföljd än sina gifvande medborgares beklagande, att med honom icke hafva fått dela äran af uppfyllda pligter» (Norrköpings tidning 12. november).

³ Generalorder 9. maj och 27. juni.

Underhållet af landtvärnsbataljonerna, innan de sändts i fält, ålåg liksom vid vargeringstrupperna uteslutande konungens befallningshafvande, hvar och en för sitt län.

Hvad beträffar det sätt, på hvilket man vid rikets försvar tänkt sig använda landtvärnet, är först att märka, det denna institution, efter allt att döma, afsågs skola blifva en permanent led i härordningen och ej endast gällde det pågående kriget.

Visserligen innehöll von Schwerins ofvannämnda förslag, att landtvärnet skulle upplösas, »då fred blifver», och i ett till Lagerbring, i anledning af dennes promemoria aflåtet bref, säger sig konungen hafva »...trodt vara nyttigast att ej nu påtänka detta» — landtvärnets inrättning — »såsom en beständig varande författning». Men i samma bref talas dock om att, sedan man fått se huru utskrifningen lyckats, »...och då saken på detta sätt är börjad», institutionen kunde »för en framtid och i lugnare tider stadgas». ¹ Att döma af ett kungl. bref den 15. juni synes denna tidpunkt, enligt konungens tanke, redan då vara kommen, ty däri gifvos bestämmelser om uttjänta årsklassers ersättande af yngre. »De inskrifne», hette det nämligen, äro ifrån landtvärnet »befriade vid det årets utgång i hvilket de fyllt 25 år, då de genast böra ersättas af ett lika antal af dem, som samma år fyllt 19 år.» I nämnda kungl. bref stadgades ock att landtvärnsman, som tagit lega såsom ryttare, soldat eller vargering — hvilket var tillåtet — genast skulle från landtvärnet afgå och då ej borde »förrän vid årets slut derstädes ersättas» — bestämmelser, hvilka tydligen afse fredliga och mera stadgade förhållanden.

¹ Konungen till Lagerbring 10. mars.

För öfrigt sökte Tibell, hvilken, såsom nämndt, hela tiden varit en motståndare till den nya truppens uppsättande, att förmå konungen använda densamma på sådant sätt, att bristfälligheterna i dess organisation och utbildning skulle medföra så få olägenheter som möjligt.

Redan förut¹ har påpekats, huru Tibell afrådt från uppsättandet af särskilda landtvärnsbataljoner och endast velat använda landtvärnet såsom förstärkning af fästningsbesättningarna samt till ersättningsmanskap för de gamla trupperna. Men då dylika åsikter ej vunno gehör hos konungen, och då denne beslöt att bilda både landtvärnsbataljoner och landtvärnsbrigader, måste generaladjutanten använda en annan taktik för att af den lösa organisationen göra det bästa möjliga.

Den sedermera så bekanta general Lefrén, hvilken den tiden såsom adjutant tjänstgjorde under Tibell och väl kände dennes planer, har berättat, huru ryssarnas framsteg i Finland och fransmännens anstalter i söder ingåfvo Tibell tanken att föreslå konungen, det en del landtvärns- och vargeringsbataljoner under namn af *kustarméen* skulle förläggas i öfningsläger längs kusterna och ställas under hertig Karls befäl. Då fienden förnumme, att en armé under ledning af en prins och flera generaler blifvit uppsatt till kustens försvar, så skulle han nog, hoppades Tibell, förmas att väl betänka sig, innan han sökte öfvergå till det egentliga Sverige. Genom truppernas förläggande i kustorterna vunne man dessutom den fördelen, att de lättare och med mindre kostnader kunde förses med förnödenheter.

Vidare föreslog Tibell, att landtvärns- och vargeringsbataljonerna från de län, som lågo närmast krigsskådeplatsen, skulle under namn af *reservarméen* afses till

¹ Sid. 56.

den aktiva arméens understöd och förläggas utefter en linje midt i landet från söder mot norr. Hans tanke var, att fienden härigenom skulle missledas och bibringas den uppfattningen, att en större styrka sammandragits än som verkligen var fallet. »Fienden kunde», säger Lefrén härom, »ej med skäl supponera at alla de mindre felagtigheterna i själfva truppernes organisation skulle så mycket kontrastera mot den goda förläggningen i det hela, och aldrig kunna få den öfvertygelsen, att dessa arméers namn voro *tomma skuggor* utan värlighet, då alla dess spionunderrättelser nödvändigt skulle innehålla, at värligen 20,000 man nya trupper voro under gevär till kustens försvar.»¹

Tibells tanke blef väl ej förverkligad, men en kustarmé, hufvudsakligen bestående af vargeringstrupper, uppsattes dock, såsom fedan förut är nämnt, ² i början af april, och den 4. maj befalldes, att densamma skulle förstärkas med Upplands, Södermanlands, Västmanlands och Östergötlands landtvärn.³

Redan dessförinnan hade dock ett särskildt slags landtvärn tilldelats kustarméen, nämligen den till mötandet af ett befaradt ryskt angrepp från Åland uppsatta s. k. »Grisslehamns interimslandtvärnsbataljon».

Den 2. april anbefalldes sålunda en generalorder, att öfverstelöjtnanten vid hertigens af Södermanland lifdrabantkår Fock⁴ skulle i samråd med landshöfdingen i Stock-

¹ Lefréns relation.

² Sid. 49—50.

³ Generalorder 4. maj.

⁴ *Berndt Vilhelm Fock*, friherre 1815: född 1763 i Åbo; 1771 furir vid Åbo läns regemente; 1786 löjtnant; 1790 kapten i arméen och s. å. vid Kajana bataljon; 1798 major i arméen; 1803 öfverstelöjtnant; 1808 öfverste.

F. var åren 1780—1782 i fransk krigstjänst; deltog i finska kriget 1788—90; erhöill 1808 i uppdrag att organisera kustförsvaret i Roslagens skärgård samt att uppsätta och inöfva Ålands landtvärn; utnämndes samma

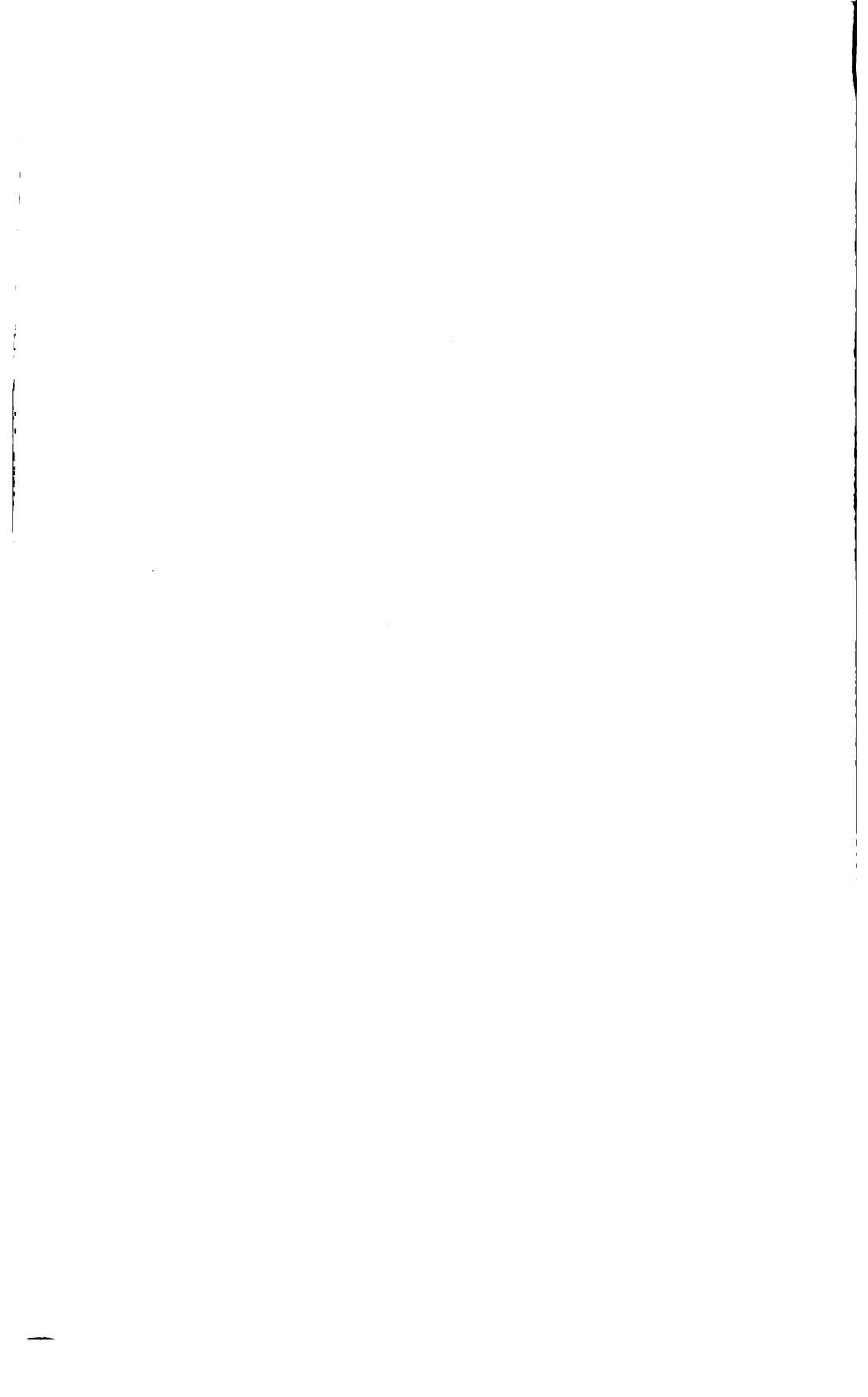
holms län Georgii ». . . taga nödige mått och steg till svenska kustens bevakning omkring Grisslehamn till förekommande af alla slags landstigningsförsök af ryssarne från åländska sidan». Denna order hade till följd, att landshöfding Georgii omedelbart afreste till Grisslehamn, där Fock redan befann sig med en del befäl och underbefäl, afsedda för organisation af ett landtvärn på Åland. Efter landshöfdingens ankomst den 4. april utgick genast budkafle till allmogen i Häfverö och Vaddö socknar, och redan påföljande dag samlades denna ganska mangrant i Grisslehamn, där landshöfdingen talade till densamma om nödvändigheten att inrätta en kustbevakning. Detta tal hade den kraftiga verkan, att bönderna allmänt förklarade sig villiga att deltaga i kustens bevakning; och sedan landshöfdingen därpå uppmanat folket att i allo åtlyda Fock och dennes officerare, skred man till anteckning af kustbevakningsmanskapat, som kom att räkna 669 man, däraf 102 med gevär.¹

Fock utnämndes den 7. april till chef för denna »tillsvidare formerade Grisselhamns skärgårdsbataillon», hvars organisation fullbordades den 15. april. Vid denna tid funnos posteringar utsatta vid Nya och Gamla Grisslehamn samt Singö, och utsträcktes bevakningen sedermera »till lika höjd med Tjockön och Söderarmsbåken».² Den 6. maj skref Fock, att »...kustförsvaret, som nu äro öfvade trupper, nog kunna mota hvarje anfall». Det utgjorde då 750 man, fördelade på »10 de farligaste landstigningsställen».

år till generalintendent vid arméen på Åland. 1812—1830 var F. landshöfding i Uppsala län och blef 1836 öfverpostdirektör; han afled i Stockholm 1837.

¹ Georgii till konungen 7. april.

² Fock till konungen 15. april. Generalorder 20. april.

**Svenska försvarsåtgärder till
sjöss.**

I. Örlogsflottans utrustning.

Plan III.

Såsom redan framgått af den i första delen lämnade redogörelsen för svenska sjömakts tillstånd, befunno sig de flesta af örlogsflottans fartyg vid slutet af 1807 till skrof och rundhult i tjänstdugligt stånd.¹ Däremot förefunnos många brister i deras inventarier, och på utredningspersedlar ägde varfsförråden ej nämnvärd tillgång.

När det politiska läget började te sig allvarsamt och i all synnerhet sedan Stedingk den 28. november rapporterat, att angrepp från både ryska och danska sidan kunde förväntas,² fann konungen nödvändigt att låta klargöra flottan, så att den, om så erfordrades, omedelbart skulle kunna utlöpa. Den 5. december 1807 gaf han därför befallning till befälhafvande amiralen i Karlskrona, viceamiralen Johan af Puke,³ att genast gå i författning om att sätta samtliga så större som mindre örlogsfartyg i brukbart stånd samt

¹ Del I, bil. 20.

² Del I, sid. 51—52.

³ *Johan Puke*, adlad 1797; friherre 1809; greve 1814; född 1751; 1762 inskrifven vid Karlskrona sjömanshus; 1769 konstapel; 1770—74 i holländsk och engelsk tjänst; 1777 löjtnant vid flottan; 1778—1788 i fransk tjänst; 1788 öfverstelöjtnant; 1793 öfverste; 1794 konteramiral; 1802 vice amiral; 1808 amiral; 1809 öfveramiral; 1812 generalamiral. Död i Karlskrona 1816.

Efter bevistandet af åtskilliga krigshändelser i främmande örlogstjänst, bl. a. i nordamerikanska frihetskriget, deltog P. såsom fartygschef i slagen vid Hogland 1788 och vid Öland 1789, samt ledde 1790 såsom chef å Dristigheten svenska flottans utbrytning ur Viborgska viken. 1801 blef han högste befälhafvare vid örlogsflottan och 1803 befälhafvande amiral i Karlskrona. 1809 ledde han expeditionen till Västerbotten, utnämndes 1812 till stateråd och 1813 till generaladjutant för flottorna. Sistnämnda år samt år 1814 förordnades han till ledare af flottans operationer å västra kusten samt mot Norge.

att till utförande af förefallande arbeten inkalla nödigt antal båtsmän. Flottan borde, hette det i skrifvelsen, »sättas i det skick, att den vid påkommande hastigt behof kan snart utlöpa».¹ Kort därefter lät konungen dessutom sin tjänstgörande generaladjutant för flottorna, viceamiralen friherre Salomon von Rajalin,² muntligen för befälhafvande amiralen angifva de mått och steg, som för ändamålet borde tagas, samt meddela, att den af honom begärda för flottan oundgängligen nödvändiga brödbakningen genast borde företagas.³

Den driftige befälhafvande amiralen begärde säkerligen ej bättre än att omedelbart få sätta dessa order i verkstälighet. Redan före rustningsorderns ankomst hade han visserligen under hösten låtit i docka omse skrofvén på linjeskeppen Konung Adolf Fredrik och Gustaf III samt fregatten Euredice,⁴ men härmed var blott en ringa början gjord till de arbeten, som nu kräfdes, och till hvilkas fullföljande erfordrades såväl betydande penningmedel⁵ som en väsentlig förstärkning af stationens arbetskrafter.

¹ Kungl. bref 5. december 1807.

² *Salomon Mauritz von Rajalin*, friherre; född 1757 i Karlskrona; 1778 fänrik vid arméens flotta; avancerade sedermera hastigt; var redan 1784 major och 1791 konteramiral; 1799 viceamiral; 1809 amiral.

R. tjänstgjorde 1780—1782 i franska örlogsflottan och var sedan, 1785—87, den första svenska guvernören på S:t Barthelemy. 1787 landshöfding på Gottland, innehade R. denna befattning i öfver 20 år, dock i regeln sysesatt med andra uppdrag; sålunda var han krigsåret 1789 befälhafvare för skärgårdsflottan, 1791—94 generalintendent vid flottan, 1801—1809 tjänstgörande generaladjutant för flottorna och förde därunder — 1808 — en tid befälet öfver skärgårdsflottan; 1812 landshöfding i Gäfneborgs län. Död i Stockholm 1825.

³ Puke till von Rajalin 13. december 1807. von Rajalin till konungen 9. januari. Generalorder 15. januari.

⁴ Varfselligaren.

⁵ Enligt kostnadsförslag från varfsamiralen, konteramiralen friherre Rudolf Cederström, erfordrades för fartygens förseende till skrof och rund-

På varfsamiralens rekvisition uppfordrades genast 800 båtsmän, hvarjämte alla kronans kofferdibåtsmän, som ej arbetade på varfvet, dit inkallades. Arbetena bedrefvos med kraft. Redan voro linjeskeppen Vladislaff och Dristigheten, efter verkställd rengöring och reparation, under isning förhalade ur dockan, dit Fäderneslandet i stället intagits,¹ då oförmodadt den 20. januari order ankom, att örlogsflottan endast till skrof och rundhult skulle sättas i fullkomlig ordning, men allå vidare åtgärder med fartygens rustning upphöra.² Endast den »torra brödbakningen» borde med all drift fortsättas, så att örlogsflottan vid vårens inbrott kunde vara försedd med torrt bröd för 4 månaders tid.³

Såsom redan förut angifvits,⁴ ansåg sig nämligen konungen, som hade utsikt att erhålla verksam hjälp af engelska flottan, kunna uteslutande lita på denna, då det gällde kusternas försvar, hvadan han tydligen höll före, att de kostnader, som erfordrades för svenska flottans klargöring, kunde lämpligare användas till andra försvarsändamål, åtminstone så länge kriget ej var omedelbart förestående.

Konungens mening delades emellertid ej af hemliga krigsberedningen. Denna skref nämligen till fältmarskalken Toll, i samband med ett den 22. januari infordradt ytt-

hult samt till komplettering af inventarierna 60,000 rdr bco. Alldenstund större delen af de segel, hvarmed flottan var försedd, härstammade från förra kriget med Ryssland, var ett nytt »ställ» segel för samtliga fartyg i hög grad behöfligt. Härtill erfordrades 40,000 rdr bco. För utredning under 4 månader kräfdes 68,000 rdr bco; och lades härtill kostnaden för beklädnad och proviant m. m., erfordrades ett belopp af tillsammans 538,521 rdr bco, eller öfver 2 millioner kr. i nu brukligt mynt, dock frånsett myntvärdets stora fall (Kungl. bref 9. februari. Cederström till Puke 11. och Puke till von Rajalin 13. december 1807).

¹ Varfsliggaren.

² von Rajalin till Puke 15. januari.

³ Generalorder 15. januari.

⁴ Del I, sid. 72.

rande rörande Skånes försvar, att då det gällde »en descente från Zeland eller tyska kusten» man antagligen kunde påräkna ett kraftigt biträde af de engelska flottor, som förmodligen med första vårdag skulle anlända; men, tillägges det, »...som hända kunde att desse flottor antingen icke nog tidigt anlände eller under tiden fingo annan destination och lämnade Sundet öpet för landstigningsförsök, så har beredningen för dess del ansedt oumgämeligt blifva att svenska örlogs flottan hålles i beredskap att enär så fordras utlöpa och i Sundet dess station intaga, hvarest densamma då bör förstärkas med af de i Skåne redan förlagde canonslupar junte skiärgårds escadren från Göteborg, hvilken till västra kusten torde mindre behövas».¹

Äfven Toll hyste den uppfattningen, att någon större fara från väster icke fanns. Hvad åter en landstigning i Skåne beträffar, ansåg han, att en sådan med all sannolikhet skulle försökas, »...innan man kan vänta ankomsten af en flotta i Sundet». — »Det är troligt», säger han, »och flere anledningar synas bekräfta, att man i alla hamnar från Lybeck till Danzig arbetar på transportfartygs inredande, och jag anser för min del nästan ofelbart, att om ett anfall sker så blir det icke allenast med en styrka åt och öfver Sundet, utan att ataquen äfven är combinerad med försök på flere puncter.» Efter fältmarskalkens öfvertygelse var därför det nödvändigaste, att ett par linjeskepp, några fregatter och andra bevärade fartyg, så snart omständigheterna medgäfvö, utginge på kryssning mellan Öland och Bornholm samt mellan sistnämnda ställe, Kjöge bukt, Möen, Kiel och Travemünde. »Med denna messur», tillägger han, »är troligt att all entreprise blir förstörd eller så derangerad att hvad som skulle kunna

¹ Hemliga krigsberedningen till Toll 22. januari.

hinna desse stränder kan motas och fördrivas, samt den till provincens försvar destinerade styrka hollas mera concentrerad åt Sundet.»¹

I sitt yttrande till konungen framhöll beredningen, såsom redan förut nämnts,² ehuru mycket försiktigt, nödvändigheten af svenska flottans utlöpande. Denna nödvändighet, säger den nämligen, »...har Eder Kgl. Mt:t dessutom sjelf i nåder insedt och derföre redan befalt flottans förseende till skräf och rundhult».

Äfven skärgårdsflottan ansåg beredningen böra utrustas. Malmö eskaderdivision och större delen af Göteborgs-eskadern jämte de från Stralsund återkomna kanonsluparna skulle »...anslås södra försvaret att i förening med stora flottan afhålla landstigningsförsök». I Stockholm, Abo och Sveaborg förlagda eskadrar borde åter afses för försvaret på östra gränsen, »...hvarå en särskilt uppmärksamhet, såsom det svåraste att i närvarande stund åstadkomma, lärer böra fästas». På västra kusten däremot, säger beredningen, vore icke något anfall att befara, »...då de som skola angripa inga flottor äga...»³

Konungen måste till slut frångå sin mening, då det visade sig, att England gjorde flottornas utrustning till ett villkor för subsidiernas utbetalande;⁴ och då samtidigt von Stedingks förut omnämnda depesch⁵ i början af februari talade ett språk, som ej kunde misstydas, utfärdades omsider, den 9. februari, rustningsorder för flottorna.

Den, som rörde örlogsflottan, inträffade i Karlskrona den 13. på aftonen.⁶ I densamma anbefalldes, att, ut-

¹ Toll till hemliga krigsberedningen 30. januari.

² Sid. 40.

³ Hemliga krigsberedningens yttrande 31. januari.

⁴ Del I, sid. 72.

⁵ Del I, sid. 69—70.

⁶ Diarium vid örlogsflottans expedition.

öfver förut gifna order, anstalterna borde utsträckas därhän, att 11 linjeskepp, 4 större och 1 mindre fregatt, 3 briggar, 4 »avisofartyg» och 1 sjukskepp skulle utrustas med utredning för 3 och proviant för 4 månader. Af denna styrka skulle hälften, eller 5 skepp, 2 fregatter, 2 briggar och 2 avisofartyg, vara färdig att utlöpa vid första öppet vatten och den andra hälften längre fram, 14 dagar efter erhållna order.¹ Vidare beordrades befälhafvande amiralen att till full styrka komplettera kofferdikompanierna² samt att genom vederbörande landshöfdingämbeten eller på annat sätt förhyra matroser och jungmän³

I följd af dessa order vidtogos kraftiga åtgärder till flottans klargörande.

Befälhafvande amiralen bestämde, att den division, som först komme att klargöras och till hvars befälhafvare konteramiralen friherre O. R. Cederström⁴ blifvit utnämnd,⁵ skulle bestå af:

linjeskeppen Åran, Fäderneslandet, Dristigheten, Konung Adolf Fredrik och Prins Fredrik Adolf;
fregatterna af Chapman och Jarramas;

¹ Kungl. bref 9. februari.

² Ständiga vakansernas antal utgjorde 200.

³ Generalorder 9. februari.

⁴ *Olof Rudolf Cederström*, friherre, greve 1819; född 1764; kom i sjötjänst 1779; blef 1793 öfverstelöjtnant; 1795 öfverste; 1801 konteramiral; 1809 viceamiral; 1818 amiral; 1820 öfveramiral; 1823 generalamiral.

C. deltog med utmärkelse i 1788—90 års krig; förde 1796 och 1798 befälet öfver en i Nordsjön kryssande fregatteskader till skydd för handeln emot engelska kapare. 1809 var han chef för svenska flottan i Östersjön. Under 1813 och 1814 års krig förde C. det omedelbara befälet öfver hela svenska sjöstyrkan. 1815 generaladjutant för flottorna samt 1815—1828 statsråd, var C. samtidigt 1816—1818 öfverståthållare i Stockholm. 1823 utnämndes han till chef för den genom sammanslagning af örlogsflottan och arméens flotta bildade »Kongl. Maj:ts flotta». 1828 drog sig C. tillbaka till privatlifvet, hufvudsakligen på grund af den ovilja den bekanta »skeppshandeln» uppväckte. Han afled 1833.

⁵ Kungl. bref 11. februari.

ggarna Vänta litet och Delfin;

uttern Hök samt

akten Barthelemy.

En andra divisionen, afsedd att senare utlöpa, skulle
bestå af:

linjeskeppen Gustaf IV Adolf, Vladislaff, Gustaf III,
Sjöhjälperheten, Tapperheten och Manligheten;

frigatterna Euredice, Bellona och Fröja (den sistnämnda
var utskickad i Göteborg) samt

linjeskepparna Svalan och Disa.¹

Enligt handräckning vid utförandet af utrustningsarbetena
som besättning å fartygen inbeordrades den 14. februa-
ri en skrivelse till konungens befallningshafvande i Ble-
kinge, Kalmar och Östergötlands län samt på Gottland ytter-
om 1,971 båtsmän, hvilka med kronoskjuts skulle inträffa
i Karlskrona i slutet af februari och början af mars. Inkallel-
sen för öfriga båtsmän fördröjdes ända till början af mars,
och befallningshafvande amiralen fått den uppfattningen, att
de öfriga skulle tagas i anspråk för skärgårdsflottan.² Då
emellertid omsider fann sig befogad att inkalla äfven
en del af inkallelseorderna med extraposter till konungens
befallningshafvande i Stockholms, Södermanlands, Göteborgs
och Älfsborgs samt Hallands län, hvarigenom alla i
den nämnda varande ordinarie båtsmän jämte rekryterna för de
fartygen, som sedan afräkningsmötet kompletterats, uppfordras
att utgå till tjänstgöring. Samtliga kompaniers manskap, omkring
1,971, skulle om möjligt inträffa i Karlskrona mellan den

¹ Enligt handräckning till Cederström 14. februari. Denna fördelning af fartygen
och båtsmännen framdeles i någon mån (sid. 95 och 105—106). Med afseende på utrust-
ningen nämns, att linjeskeppen Äran och Fäderneslandet redan hunnit repa-
roera sig, samt att påtäckningen af det förstnämnda skeppet, fregat-
tarna, briggarna Vänta litet och Delfin, kuttern Hök samt jakten
Sjöhjälperheten börjades den 15. februari (Varfsliggaren).

² Enligt handräckning till Lagerbjelke 18. februari.

11. och 21. mars.¹ Orderna blefvo punktligt efterkomna. och alla båtsmanskompanier utom Gottlands anlände på utsatta tider.²

Att komplettera de tio kofferdibåtsmanskompanierna var däremot förenadt med svårigheter. Befälhafvande amiralen hade befallt, att dessas vanliga styrka ($\frac{3}{5}$ af den fulltaliga) skulle inmönstras till tjänstgöring den 1. mars, samt att de 200 ständiga vakanserna skulle vara fyllda senast den 15. i samma månad.³ Visserligen insattes 47 karlskrifna skeppsgossar den 1. mars som kofferdibåtsmän,⁴ men ändock var det ej möjligt för kompanicheferna att uppbringa sina kompanier till anbefalld styrka. Värfvare utsändes i Blekinge och Kalmar län, konungens befallningshafvande utfärdade kungörelser, annonser insattes i tidningarna, och man sökte »på alt upptänckelighet sätt vinna ändamålet», men den 15. mars hade likväl vid samtliga kompanier endast 61 man kunnat anskaffas, i följd hvaraf en ny värffningstermin af en månad utsattes.⁵

Orsaken härtill angafs förnämligast vara den samtidigt pågående kompletteringen af båtsmanskompanierna samt förhyrningen af jungmän och matroser. För anskaffande af dylikt sjöfolk hade nämligen konungens befallningshafvande i Blekinge, Kalmar, Östergötlands, Gottlands, Kristianstads, Malmöhus, Hallands samt Göteborgs och Bohus län anmodats att på vissa angifna tider (omkring den 1. mars) låta till sjömanshusen inom länen inkalla allt inskrifvet sjöfolk, hvil-

¹ Puke till landshöfdingarna i Stockholms, Södermanlands, Göteborgs och Bohus, Älfsborgs samt Hallands län 3. mars. Chefen för arméens flotta underrättades emellertid, att dessa båtsmän i nödfall kunde afstås till skär-gårdsfartygen.

² Landshöfdingen i Gottlands län till Puke 8. mars.

³ Puke till kommandanten i Karlskrona 14. februari.

⁴ Puke till kommandanten i Karlskrona 20. februari.

⁵ Puke till kommandanten i Karlskrona 15. mars samt till landshöfdingarna i Hallands, Östergötlands m. fl. län 20. mars.

utsända officerare, biträdda af de ämbets- och tjänstehöfvingarna förordnade, skulle inmönstras och anslås till tjänstgöring på örlogsflottan under årets sjöfärd.¹ Det sålunda förhyrda manskapet var skyldigt att förblifva i landet, till dess de genom förnyade kungliga inkallades till Karlskrona, där enhvar i mån af behöfvet och befarenhet skulle erhålla den månadshyra, som för honom kunde göras sig förtjänt.²

Samtidigt anhöll befälhafvande amiralen, att förvaltningen af sjöärendena måtte föranstalta om sjöfolks förnyelse för örlogsflottan äfven i öfriga län samt i Stockholm. I följd häraf anmodade förvaltningen konungens befälhafvande i Västernorrlands, Gäfleborgs och Södermanlands län samt öfverståthållarämbetet i Stockholm att inkalla det vid sjömanshusen inskrifna sjöfolket i öfverstämmelse med hvad i de södra länen ägde rum.⁴ Allt sålunda anskaffade sjöfolket skulle sedermera enligt kungens Maj:ts medgifvande af befälhafvande amiralen inkomponierade kompanier samt af honom förses med kompanichefer och öfverbefälhafvare.⁵

Förhyrningen — hvilken var så mycket nödvändigare, ju del af båtsmanshållet måste tagas i anspråk för

¹ Angående kronans rätt till dylik förhyrning se del I, sid. 323 under rubriken »Sjömansskap».

² Utsända till landshöfvingarna i Blekinge, Kalmar, Östergötlands, Gottsche, Christianstads, Malmöhus, Hallands samt Göteborgs och Bohus län 17. februari samt till öfverstelöjtnanterna Kock och Neuendorff, majorerna Fimling, Wohlijn, Cedersköld, Dufva och Hjerta samt kaptenen Strömberg 18. februari.

³ Utsända till förvaltningen af sjöärendena 18. februari. Diarium vid konungens Maj:ts expedition.

⁴ Förvaltningen af sjöärendena till landshöfvingarna i Västernorrlands, Gäfleborgs och Södermanlands län samt till öfverståthållaren i Stockholm 18. februari.

⁵ Generalorder 23. februari.

skärgårdsflottan¹ — gick till en början trögt. Vål infann sig sjöfolket ganska talrikt vid inskrifningarna, men de flesta visade stor motvilja att antaga tjänst å kronans fartyg, förebärande redan skedd inmönstring till kofferditjänst eller påyrkande högre månadshyra och förskott å densamma.² Med anledning häraf bestämde Kungl. Maj:t den 15. mars, efter åtskillig skriftväxling, att månadshyrorna skulle höjas,³ och sedan äfven vederbörande landshöfdingar erhållit befallning att på allt sätt befrämja förhyrningen,⁴ började densamma visa bättre resultat. Under de närmaste båda månaderna anlände den ena kontingenten efter den andra från olika delar af riket till Karlskrona, så att den förhryda kårens styrka före slutet af maj uppgick till omkring 2,300 man. Särskildt i Karlskrona och trakten däromkring samt i Göteborg hade resultatet blifvit mycket godt (resp. 400 och 1,215 man). I Visby, där äfven tillströmningen varit ganska betydlig, hade 367 man antagits, men af dessa kunde, i följd af brist på transportmedel, till en början endast 60 man öfver Öland fortskaffas till örlogsstationen.⁵

¹ Puke till landshöfdingen i Hallands län och till chefen för Malmö eskaderdivision m. fl.

² Diarium vid örlogsflottans expedition.

³ Kungl. bref 15. mars. Puke till konteramiralen friherre Palmqvist 21. mars.

⁴ »Kunnande Vi», skrifver konungen, »hvarken förmoda eller i närvarande tid då riket af fiender är angripet, tillåta det någon sjöman skulle sig från tjenstgöring på Våre flottor undandraga.»

⁵ Rullor öfver det förhryda manskapet. Puke till landshöfdingen i Göteborgs och Bohus län 31. mars, till landshöfdingen i Hallands län och till kommandanten i Karlskrona 3. april. — I detta sammanhang må omnämnas, att förhyrningen i en del län fortgick, om än i mindre omfattning, under loppet af hela sommaren. I flera län upprättades dock endast förteckningar öfver därstädes sig uppehållande sjöfolk, under det i andra förhyrningen alldeles upphörde (Puke till landshöfdingarna i Kalmar län 23. och i Göteborgs och Bohus län 31. mars samt i Hallands län 3., i Malmöhus län 8. och i Gottlands län 15. april samt till kommandanten i Karlskrona 3. april).

befälhafvare för förhyrda kåren utsågs konteramirallerne M. Palmqvist, hvilken till sitt biträde erhöll åttio kompanichefer samt regements- och kompaniskrifvare ett med särskilda af befälhafvande amiralen utfärdade uttämmelser.¹

besättningarnas uppbringande till erforderlig styrka i Kungl. Maj:t den 24. februari båtsmansfördubblingsordningssamma uppsättande.² Utförandet af denna befallning skedde med den hastighet, att innan mars månads utgångsfordringen af fördubblingsbåtsmännen när som helst verkställas utom i Älfsborgs och Visby län, där uppdraget fullbordades först i midten af april.

Den 8. april kunde 190 fördubblingsbåtsmän af Östergötlands kompani inmönstras i Karlskrona;³ och där tillträffade äfven i förra hälften af sagda månad fördraget af Ölands, Tjusts och Smålands kompanier. Roslagens Södermanlands fördubblingsbåtsmän voro i medlet af mars månad färdiga att marschera till Karlskrona, Älfsborgs i slutet af maj, men Gottlands i följd af mellankommande hinder först i juni, ehuru alla de 130 fördubblingsnumren där fördraget voro uppsatta före april månads slut.⁴

Den andra utvägar måste emellertid anlitas för erhållande af besättningsmanskap. Sålunda anbefälldes befälhafvande amiralen, att af de i Karlskrona valda »allmänna arbetskarlarne» sådana, som ej voro kända som vanarter, skulle uttagas till tjänstgöring å örlogsskepp.

»note» 3. mars och »förordnande» 3., 4. och 5. mars.

»utvalningen af sjöärendena till samtliga landshöfdingar 26. februari 1808 (i hela Finland).

»utvalningen af örlogsskepp vid örlogsfloTTans expedition.

»utvalningen af landshöfdingarna i Kalmar län 28. och 30. mars, i Stockholms län 29. mars, i Södermanlands län 26. mars, i Älfsborgs län 5. april och i Gottlands län 25. maj till Puke. Puke till landshöfdingarna i Stockholms län 17. april, i Östergötlands län 29., i Södermanlands län 31. mars och i Älfsborgs län 17. april till kommandanten i Karlskrona 22. april.

logsflottan;¹ och på tjänstgörande generaladjutantens order afsändes äfven 33 unga karlar och gossar, hvilka för smärre fel eller såsom lösdrivvare insatts på Stockholms spinnhus, till Karlskrona för att användas vid flottan enligt samma grunder som allmänna arbetskarlarna.²

Vid örlogsflottan fanns, såsom på sitt ställe nämnts,³ särskildt sjöartilleri, bestående af tvenne volontärregementen, hvarterdera fördeladt i 13 kompanier, hvilkas manskap dock vid denna tid i regeln var permitteradt. Efter rustningsorderns emottagande anbefalldes emellertid befälhafvande amiralen, att all permittering genast skulle upphöra samt manskapet skyndsamt och senast den 1. mars inställa sig till tjänstgöring.⁴

Äfven för kompletteringen af befälskadrerna och civilstaten måste kraftiga åtgärder vidtagas. Till fyllande af bristen på subalternofficerare föreslogos genast till underlöjtnanter en del af flottans underofficerare, hvilka aflagt officersexamen och buro titeln flaggjunkare, och anhöll befälhafvande amiralen samtidigt att allt efter förefallande behof få till underlöjtnanter konstituera sådana bland öfriga underofficerare, som undergått officersexamen eller voro kända för kunskaper och skicklighet, hvilket äfven beviljades.⁵ Under loppet af april och maj fylldes på nu nämnda sätt 30 officersbeställningar.⁶

Till förvaltningen af sjöärendena anmäldes äfvenledes genast behofvet af 10 uppbörds- och 19 underfältskärer till första divisionen samt 10 uppbörds- och 24 underfältskärer

¹ De synas emellertid först i september hafva blifvit använda för detta ändamål.

² Puke till kommandanten i Karlskrona 4. april. Generalorder 28. mars.

³ Del I, sid. 321.

⁴ Puke till kommandanten i Karlskrona 14. februari.

⁵ Kungl. bref 23. februari.

⁶ Puke till konungen 18. februari.

andra, förutom hvad som för sjukskeppet erford-
och anhölls, att förvaltningen måtte söka anskaffa
om »Collegium Medicum».¹

utom utfärdades kungörelse, att skickliga och be-
ökande till kammarskrifvar-, kanslist-, skeppsskrif-
mönsterskrifvartjänster borde innan den 27. fe-
nmåla sig.²

om kungl. bref den 23. februari bestämdes, att de
ttning å örlogsflottan erforderliga landtrupperna³
tgöras af 41 officerare, 44 underofficerare och 700
r och soldater,⁴ samt att den för första divisionen
tyrkan skulle utgå af det i Kalmar förlagda värfva-
elbrechtska regementet. Fältmarskalken Toll, un-
rs generalbefäl regementet hörde, gaf därför order,
amma skulle hålla sig färdigt till uppbrott i den
befälhafvande amiralen i Karlskrona bestämde.⁵
ledning häraf rekvirerade denne den 7. mars 58
l nödigt befäl, hvilka omkring den 12. i samma må-
le tagas ombord å fregatterna af Chapman och Jar-
amt å briggen Delfin såsom aflösning för motsva-
antal båtsmän. Den 14. mars borde ytterligare 10
e, 15 underofficerare och 266 man, afsedda för åter-
delen af 1. divisionen, inträffa.⁶

ke till Förvaltningen af sjöärendena 14. och 28. februari. Samt-
eskadern erforderliga läkare — däraf underfältskärerna voro
nderande — nedreste i midten af mars till Karlskrona.

nslag och annonce i Vekobladet, 19. februari.

I, sid. 296 och 350 samt bil. 22 och 23.

ta var emellertid mindre än hvad som enligt den fastställda be-
stan behöfdes, men Kungl. Maj:t hade medgifvit styrkans ned-
till 700 man. Därför måste äfven antalet landtrupper å samtliga
ens fartyg minskas, på det folk äfven till 2. divisionen skulle kunna
Puke till Toll 8. mars).

l till Puke 4. mars.

ke till chefen för Engelbrechtska regementet och till landshöf-
Kalmar län 7. mars samt till Toll 8. mars.

Då Engelbrechtska regementets effektiva styrka ej uppgick till mer än 460 man, och då således, efter nyssnämnda rekvisitioner, ej tillräckligt med folk fanns öfver till 2. divisionen, bestämdes genom kungl. bref af den 14. mars, att bristen skulle fyllas ur Drottningens lifregemente, hvilket då till en styrka af ungefär 500 man var förlagdt i Malmö, hvarvid dock minsta möjliga antal befäl skulle medfölja.

Under det att nämnda anstalter för personalbehovets fyllande vidtogos, arbetades med all kraft på örlogsflottans förseende med proviant och andra för dess utlöpande erforderliga förnödenheter.

För anskaffandet af de 74,000 lpd (omkr. 629,000 kg) bröd, som erfordrades, fanns ej tillräckligt förråd af spannmål i magasinerna. 2,930 tunnor (omkr. 4,800 hl) råg måste därför mot slutet af januari rekvireras från allmänna magasin-inrättningen. 46,200 lpd (omkr. 392,700 kg) rågmjöl förmalades vid Lyckeby kronokvarn, och då härför erforderlig transport i följd af ishinder ej kunde verkställas sjöledes, måste under såväl februari som mars och april månader förbindelsen mellan kvarnen och kronobageriet förmedlas genom 53 tvåspända fordon i veckan. Kronobageriet ensamt förmådde ej heller utföra bakningen, och nödgades man fördenskull äfven taga stadens enskilda bagare till stor utsträckning i anspråk, innan det stora brödbehovet kunde blifva fylldt.¹

Upphandlingsauktion å en mängd öfriga förnödenheter, hufvudsakligen proviant samt sjukhus- och kommiss-

---

¹ Puke till allmänna magasinisdirektionen 24. januari. Kontrakt med bagarämbetet i Karlskrona 16. februari och handlanden A. Balck 17. februari. Proviantmästaren Schweders memorial 28. januari. Puke till landshöfdingen i Blekinge län 29. januari m. fl.

ar, utlystes till den 26. februari, hvarom kungö-
utfärdades i de närmaste länen. Därjämte anhöll be-
rörande amiralen hos förvaltningen af sjöärendena
 dessa persedlars anskaffande i längre bort belägna

rustningsarbetena på varfvet pågingo trots den rådande
 kölden med stor skyndsamhet. Före februari månads
 hade man sålunda börjat upptäcklingen af nio far-
 mliggen 3 linjeskepp, 2 fregatter, 2 briggar, 1 kutter
 akt.² Mot slutet af månaden voro arbetena så långt
 ridna, att 2 linjeskepp, 2 fregatter, 2 briggar och 2
 rtyg skulle, om så erfordrades, kunna utsågas genom
 öppet vatten samt gå till sjöss, så snart blott vatten in-
 Men just detta sistnämnda behof var ytterst svårt att
 Visserligen var man dagligen sysselsatt med att såga en
 i isen till Lyckeby, hvarifrån vattnet måste hämtas
 s brunnar gifvo nämligen hvarken tillräckligt eller
 sådant), men detta arbete försvårades i hög grad af
 arpa kölden, helst den behöfliga rännan måste göras
 n mil lång, och isarna i de inre vikarna lågo fots-

Bil. 9.

der dessa förhållanden ankom den 1. mars⁴ konungens
 ett fregatterna af Chapman och Jarramas samt briggen
 skulle, så fort hafsisen tilläte, löpa ut för att re-

uke till öfverdirektören, med doktor Hagström 18. samt till för-
 n af sjöärendena 18. och 22. februari. Kontrakt med »kapten
 us» Wallenstrand 16. samt med löjtnanten Aulin 27. februari och
 en Lindegren 1. och 4. mars. Anslag på börsen 9. mars. Puke
 höfdingarna i Malmöhus m. fl. län 16. februari.
 ämte de förut, sid. 85, not 1, omtalade hade nämligen linjeskeppen
 V Adolf och Dristigheten samt fregatten af Chapman börjat upp-
 Varfsliggaren).

uke till konungen 28. februari.

arium vid örlogsfloottans expedition m. fl.

kognoscera Östersjökusten mellan Danzig och Trave,¹ hvarifrån man redan då började frukta landstigningsförsök.

Med anledning häraf utfärdades instruktioner för fartygscheferna,² och den 3. mars grep man sig an med fartygens utisning från brobänken till reddan, där de genast började intaga krut, proviant och vatten.³ Då emellertid isrännan till Lyckeby ännu ej var öppnad, kunde det sist nämnda behovet icke på afsedt sätt fyllas. Befälhafvande amiralen såg sig därför tvungen att gå i författning om vattentransport landvägen nära en hel mil i den starka kölden, hvarvid synnerligt stora svårigheter uppstodo.⁴

Emellertid fortsattes den öfriga flottans utrustning alltjämt. Under mars månad igångsattes sålunda upptäckningen af 6 linjeskepp och 2 fregatter. I dockan arbetades flitigt med iståndsättandet af linjeskeppet *Manligheten*, hvilket i midten af mars efterföljdes af *Försiktigheten*. Men under förhållningen erbjödo de tjocka isarna allt fortfarande stora svårigheter. Dessa framträdde dock ännu kännbarare vid de dagligen upprepade försöken att med fregatterna af Chapman och Jarramas samt briggen *Delfin* komma ut i öppet vatten. Isen sågades och uppbråkades på allt upptänkligt sätt; men, heter det, »... på somliga ställen är den så fast och tjock, att, allt arbete oaktadt, ganska litet framgång vinnes; på andra åter möter hopfrusen vrakis och lig-

¹ Generalorder 24. februari.

² Puke till öfverstelöjtnanten Améen, majoren friherre Lagerbjelke och kaptenen Petterssen 4. mars.

³ Puke till kommandanten i Karlskrona 2. mars. Varfsliggaren.

⁴ För att under någorlunda rimlig tid kunna hinna framakaffa den erforderliga mängden såg han sig slutligen nödsakad att genom landshöfdingen vända sig till stadens invånare med begäran, att alla hästar och fordon måtte under den 3. mars och tills vidare ställas till hans förfogande för att på Stumholmen hämta kronans vattenkärl, fylla dem med färskt vatten i Lyckeby och återföra dem till Stumholmen, där de skulle mottagas af kronans folk (Puke till konungen 28. februari och till landshöfdingen i Blekinge län 1. mars. Varfsliggaren).

ll sjökastellerna, så att förändring i väderleken ovill-
fordras, förrän fartygen möjligen kunna komma ut».¹
a 7. mars voro alla till 1. divisionen hörande fartyg
blade och försedda med sina behof, utom krut, pro-
tatten och fyrverkspersedlar.² Befälhafvande amiralen
agaf samma dag den af konungen anbefallda befäls-
ngen vid denna division.³

Bil. 10.

eskadern,⁴ med undantag af fregatterna af Chapman
ramas samt briggen Delfin, som redan voro kommen-
skulle innefatta följande fartyg:
eskeppen Aran, Fäderneslandet, Dristigheten, Prins
Adolf och Gustaf IV Adolf;⁵
rgen Vänta litet, kuttern Hök samt jakten Bar-

ättningslista för denna eskader, upptagande tillsam-
382 man, delgafs, och samtidigt bestämdes ut-
gsdagarna till den 2.—11. mars. Fartygen skulle
t med reducerade besättningar samt snarast möj-
aga krut, proviant och vatten och göras segel-

Bil. 11.

errättelsen om att kriget med Ryssland verkligen
, samt order om att 1. eskaderns jämte fregatten
strustande skulle påskyndas så mycket sig göra lät
nmo den 11. mars,⁷ och voro rustningarna då så
ramskridna, att befälhafvande amiralen redan föl-
ag kunde förklara, att »...öppet vatten och tillräck-

ke till konungen 12. mars.

derström till Puke 7. mars (Diarium vid örlogsfloTTans expedition).

ke till konungen 18. februari. von Rajalin till Puke 26. februari.

divisionen såsom störst kallades vanligen »eskader», under det den
den ursprungliga benämningen.

er vid ändrades sålunda i någon mån ordern af den 14. februari (sid.

kes »note» 7. mars.

neralorder 5. mars. Diarium vid örlogsfloTTans expedition.

ligt antal förhrydes ankomst hit äro nu enda återstående villkoren för 1:a escadrens utlöpande».¹

Oppet vatten ville emellertid ej visa sig, och ordena om 1. eskaderns utläggning från varfvvet och återstående klargöring kunde således ej så snart som önskligt varit verkställas. Besättningarna mottogos visserligen och embarerade på utsatt tid, men förhållningen från »laget» och ut på redden kräfde ett synnerligen drygt arbete.²

¹ Puke till konungen 12. mars. Cederström ansåg dock, att is m. m. kunde ännu en eller annan vecka fördröja utlöpningen (sid. 97—98).

² För att gifva ett närmare begrepp om detsamma må följande anföras. Skeppet Åran, hvilket i likhet med Dristigheten den 9. mars erhållit sin bemanning, var det första, som lossade förtöjningarna. Dess förhållning ut på redden påbörjades samma dag. Vädret hade emellertid blifvit ogynnsamt med hård nordostlig vind och snöyra samt tjocka, hvarför förhållningen för dagen måste upphöra och skeppets förtöjningar förstärktes. Till tids vinnande hade redan på morgonen folk börjat uttransportera bröd från Kungshall, hvarjämte en vattenskuta hade ankommit från Lyckeby, dit man numera, ehuru med stor svårighet, kunde färdas sjövägen. På eftermiddagen fortgick provianteringen och under hela natten vattenfyllningen.

Så snart vattenskutan följande dag var läns och man banat väg i isen ännu ett stycke, vidtog förhållningen ånyo. Under det gynnsamma väder — laber nordväst med frost — som nu inträdt, försiggick denna betydligt fortare än isningen, hvadan halningen måste upphöra, när på eftermiddagen skeppet nått den fasta isen. Under denna och följande dagar till och med den 20. fortsattes provianteringen med en arbetsstyrka om 50 à 60 man, och allteftersom isningen fortgick, förhalades skeppet. Då de öfriga fartygen af 1. eskadern mottagit sina besättningar, lämnades äfven från dem folk till isrännans uppbrytande, och kunde i följd häraf Åran efter nära fyra dagars ansträngningar ändtligen passera vaktkastellet.

För öfrigt arbetade manskap från hela eskadern med isning, såväl för vattenskutorna till och från Lyckeby som för fregatterna af Chapman och Jarramas samt briggen Delfin, som förhalade längre ut på redden. Äfven blef det nödvändigt att för provianteringens verkställande upptaga rännor från Kungshall till skeppen, så snart dessa hunnit intaga dem anvisade platser å redden.

Vattentransporten fortfor emellertid oafbrutet. Skeppet Åran, som den 14. mars intagit sin ankarplats i närheten af Smörasken, hade först denna dag i det närmaste fyllt sitt vattenförråd, men detta började snart åter minskas, ej blott genom den dagliga konsumtionen, utan och genom utbyte af fyllda vattenfat mot tomma från andra skepp, som icke i tid erhållit tillräckligt. Dessutom läckte en del af kärlen betänkligt. Ända

ande nit för uppfyllandet af Eders Majestets nådiga villja, och beredandet af fäderneslandets försvar är i stånd att tillskapa. Isen, som på ett ställe stark, på ett annat högst opålitelig, betäcker största delen af reddan, och ifrån fästningarne sträcker sig så långt till sjöss, som ögat kan härifrån upptäcka; bereder hinder, långsamhet, och otroligt arbete, för vattufyllning, proviant, och krut transporter.

Icke ett ögnablick hvarken är eller blifver försummat; men förr än medio, kanske ej förr än slutet af nästkommande vecka, inser jag icke någon möijelighet för escadern att vara segelfärdig, och förr än isen utom fästningarne och grunden försvinner är icke heller någon möijelighet för fartyg att härifrån afsegla.»

Medan alltså svenska örlogsflottan under fortsatt rustning afbidade, att årstiden skulle tillåta dess utlöpande, hade engelska eskadern på Sveriges västkust förstärkts.

Denna eskader synes vid årsskiftet endast hafva utgjorts af några fregatter och 6 á 7 briggar,¹ hvilka haft till uppgift att hindra förbindelsen mellan Danmark och Norge. Den 6. januari hade emellertid engelska ministern Thornton med ett linjeskepp afseglat till Göteborg för afslutande af förbundstraktaten, och snart därpå hade ytterligare tvenne linjeskepp och en brigg afgått från Yarmouth med destination till Öresund och Östersjön »...för att agera efter omständigheterna och i händelse af behof inlöpa till Göteborg».² Därstädes hade äfven, såsom redan nämnts,³ mot slutet af februari samlats en engelsk eskader under befäl af sir George Parker, hvars ingripande under mars månad för att förhindra fransmännens öfvergång till Själland redan skildrats.

¹ Meddelelser fra Krigsarkiverne, III, sid. 244.

² Adlerberg till konungen 1., 2., 8. och 15. januari.

³ Sid. 21.

örnton hade sin regerings bemyndigande att gifva fvaran för den engelska sjöstyrkan behöfliga instruktioner då härvid en öfverenskommelse med Sverige angår fördelning af flottornas uppgifter blef nödvändig, emellan om, att engelsmännen skulle bevaka Kattegatt, Bält och — jämte svenska skärgårdsflottan — Örenderet att svenska flottan fick på sin lott kryssöster och söder om de danska öarna samt längs tyska Icke anfall, endast hindrande af landstigningsförsök vara båda flottornas uppgift.

Öfverensstämmelse härmed affattades äfven den instruktion, som konungen den 7. mars utfärdade för 1. örlogsfloTTadern, och hvilken instruktion den 13. ankom till Köpenhamn.

»franska trupper», hette det i densamma, »innehållande mästa hamnar från och med Danzig till Traven, samt öpmärksamheten [på] hvad från dem kunde företagas. De stora beredelser göras uti hollsteinska hamnarna för deras transporterande i synnerhet från Kiel och andra hamnar tillhörande hamnar däromkring,¹ hvilka kunde öfverfärdas längs Seland till Köpenhamn eller gå genom Belter och Norrige; så har contre amiralen när sådana fartyg upplagrat under dansk eller neutral flagg, då de hafva ombord eller dess allierades trupper ombord, dem som tillkomme att anse. Och som största skyndsamhet fordras för att komma dessa franska trupper utgående från hollsteinska hamnarna, har contre amiralen att så fort ske att utsläpa fregatter och fregatter samt små fartyg af denna art för detta ändamål, och förse dem med den instruktion som contre amiralen finner nödig. Kongl. Maj:ts öfver-

instruktion kan synbarligen ej åsyftas annat än hopsamlandet af de fartyg som behöfdes för danska trupperns förflyttning från hertigdömena norr om de franska truppernas färd öfver Bälten.

lemnar till contre amiralens eget godtfinnande hvad till ändamålets vinnande, med escadren bör göras; försäkrad om samma nit, vaksamhet, och förhållande, som hittills utmärkt contre amiralens tjenstetid: men skulle åter något försummas, kan contre amiralen derföre icke undgå ansvar.» Rapporter till konungen skulle insändas öfver närmaste svenska hamn.

Jämte denna konungens instruktion öfverlämnades till Cederström äfven de instruktioner, som redan vid ankomsten af ordern om fregatterna af Chapmans och Jarramas' samt briggen Delfins utlöpande blifvit af Puke uppsatta för dessa fartygs chefer,¹ men ännu ej tillställts dem, enär ifrågasvarande skepp fortfarande kvarlågo på redden inneslutna af is. I dessa Pukes instruktioner ägde Cederström nu själf vidtaga de ändringar, som betingades af konungens instruktion.²

Cederström ansåg också erforderligt icke allenast att ganska afsevärdt ändra nämnda instruktioner, utan äfven att något öka antalet af de rekognosceringsfartyg, som först borde utsändas, genom att likaledes utbeordra kuttern Hök.

Nu ställdes både fregatten af Chapman och briggen Delfin under öfverstelöjtnant Améens befäl, och erhöll denne order att, så snart isförhållandena tilläte, genast afsegla till mecklenburgska kusten i riktning mot Trave. Fregatten skulle sedan kryssa mellan nyssnämnda kust och

¹ Sid. 93—94. Dessa instruktioner innehöllo i hufvudsak följande: Öfverstelöjtnant Améen skulle med af Chapman kryssa mellan Danzig och Ruden för att inhämta underrättelser, huruvida å denna kuststräcka de franska trupperna förberedde något öfvergångsförsök samt, sedan förhållandena klargjorts, återvända med rapport till Karlskrona. Major Lagerbjelke skulle för enahanda ändamål med Jarramas kryssa från Ruden längs kusten af Rügen till Darss, därvid han särskildt borde iakttaga de pommerska städerna. Kapten Petterssen erhöll med Delfin kryssningsområde från Darss längs mecklenburgska landet förbi Wismar åt Trave. Fartygen skulle hvart för sig uppträda själfständigt (Pukes instruktioner till fartygscheferna 4. mars).

² Puke till Cederström 13. mars.

samt, när vinden det medgaf, äfven visa sig under svenska kusten och Langeland. Briggen hade att löpa till samt kryssa däremellan och Stora Bält, dit den kunnskapa äfven finge inlöpa, så snart sådant utan fara för drifis kunde verkställas. Under denna tid borde icke blott fiendens företag i de längs kusten ägnade hamnarna uttrönas, utan ock all sjötransport eller hans allierades trupper såvidt möjligt hinderligt med dylika trupper skulle behandlas såsom vanligt. Så snart säkra underrättelser om fiendens företag tillkomts eller något annat af vikt under kryssningen förberedde briggen afgå till närmaste svenska hamn för att ge rapport därom såväl till konungen som till fältmarskalken Toll samt därefter återvända till sin station. Briggen Jarramas och kuttern Hök ställdes under befäl af major Lagerbjelke, och erhöll denne order att ankommande från segla längs pommerska kusten för att kunnskapa och uppfylla liknande befallning på denna kust som Améen å sin kryssningsfärd till Wittmund. [Warnemünde?] uppnåts, kuttern afsegla till närmaste svenska hamn med rapport till konungen och fältmarskalken Toll samt därefter till eskaderchefen, hvilken ämnade taga kryssningsfärd från Kjöge bukt under Möen till pommerska kusten. Briggen åter skulle tills vidare order kvarstanna å sin station. Eftermiddagen den 18. mars anlände emellertid med ett underrättelse om Danmarks krigsförklaring samt med order att vidtaga de kraftigaste anstalter för eskaderlöpande från Karlskrona, dels att påskynda 2. divisionens utläggande och i ständsättande att kunna utgå. Konteramiral Cederström skulle erhålla del af dessa order till konungen 17. mars.

order och vidtaga sina åtgärder¹ med anledning af de förändrade förhållanden, som uppstått genom Danmarks krigsförklaring.¹

I följd såväl häraf som af en underrättelse, att från Malmö kyrktorn under den 17. mars upptäckts två tremastade och två tvåmastade fartyg, styrande ostvart, af hvilka de tvenne förstnämnda misstänktes vara krigsfartyg, ändrades instruktionerna för Améen och Lagerbjelke, hvilka ännu ej kunnat afsegla, därhän, att de med förenad styrka borde fullgöra det åliggande, som förut blifvit anförtrodt ensamt åt Améen. Denne fick nu befäl öfver alla fyra fartygen samt beordrades att under seglingen till sin station »...använda all uppmärksamhet och möjligaste bemödande, att upptäcka de utlupne fientelige fartyg, samt i fall de anträffades eröfvra, uppbringa eller förstöra dem».

Den 22. mars på morgonen lyckades Améen att med tre af sina fartyg nå öppet vatten och afsegla. Ett af dem, kuttern Hök, mötte »två mil utom grunden» svår drifis, sprang läck — liten och klen byggd som den var — samt måste återvända till den numera delvis isfria yttre redden.²

Den 21. på middagen hade konteramiral Cederström hissat sitt befälstecken å linjeskeppet Gustaf IV Adolf,³ och följande dag inmönstrades linjeskeppen Äran och Dristigheten, som nu fått sina förråd kompletterade.

Under mönstringsdagen utfärdade eskaderchefen order till chefen å Dristigheten, öfverstelöjtnanten Tornqvist, under hvars befäl äfven Äran ställdes, att med dessa båda fartyg söka arbeta sig ut på fritt vatten samt därefter ge

¹ Trenne generalorder 15. mars. Diarium vid örlogsflottans expedition. Tibell till von Rajalin 15. mars.

² Puke och Cederström till konungen 24. mars. Varfsliggaren.

³ Gustaf IV Adolfs loggbok. Cederström till konungen 24. mars. Varfsliggaren.

afseglade, ställande kursen norr eller söder om Bornholmtefter vindarnas beskaffenhet. Bemödande sig att få alla fartyg, skulle ha löpa in i den bukt, därifrån afgå nedåt Darss och sedermera taga kurs mellan dessa båda ställen. Då fregatterna af Danmark och Jarramas samt briggen Delfin anträffades, befälhållande Torngqvist taga dem under sitt befäl och därefter bemöda samtliga fartyg så, att de om möjligt bildade en kryssningskedja från Kiel förbi Darss och Möen till Bornholm så beskaffad, att fartygen kunde inbördes underhållas hvarandra och gemensamt uppfylla expeditionens ändamål, hvilket angafs vara:

1. Att hindra fienden öfverföra trupper, ammunition eller andra föremål till Själland,

2. Att »ifrån denna sida af Kjöger så långt den sydligaste delen för ... kryssning[en] sig sträcker» förekomma fiendens trupper öfverförande till svenska kusten,

3. Att skaffa underrättelser om fiendens företag, och

4. Att eröfra, förstöra eller som priser till närmaste svenske äfven införa påträffade fientliga fartyg äfvensom neu-

trådarna med fientliga trupper eller krigsförnödenheter till Bornholm, samt

5. Att i öfrigt söka tillfoga fienden all möjlig skada.¹

6. Att hållande hård blåst hindrade emellertid de båda linjerna att förhala och arbeta sig ut ur isen. I följd af

den köld lade sig dessutom hela redden åter, och rännorna i Lyckeby och Kungshall m. fl. måste beständigt isas

och kunna användas. Särskildt mötte vattenhämtningen stora hinder såväl i följd af kölden och den långa

ortvägen som därigenom, att vattnet i Lyckeby åstod så att skutorna stannat på grund uppe i rännan till

-----
¹ Nederström till konungen 24. mars.

Lyckeby och kräfde mycket arbete för flottagning. »Natt och dag», skrifver Puke, »har forcerats emot sträng köld och den oblidaste årstid att kunna bereda verkställighet af Eder Maj:ts nådigste befallning om den 1. escadrens snara utlöpande härifrån».¹

Den 26. mars var emellertid äntligen vattenbehofvet fylltd.

Den 27., då vindstyrkan aftagit, kunde Äran och Dristigheten förhala ut och ankra på yttre reddan i öppet vatten. Redan samma dag på eftermiddagen gingo de till segels, men som vinden var laber och en mängd vrakis syntes utanför sjökastellen, bildande ett band tvärsöfver farvatt-net, ansåg öfverstelöjtnant Tornqvist nödvändigt att åter ankra.²

Oaktadt vinden den 28. var gynnsam, kunde de båda linjeskeppen ej heller då komma till sjöss.³ Natten hade medfört sträng köld, och yttre reddan var åter isbelagd intill fartygen, så att dessa, ehuru märssaglen voro lossgjorda, ej kunde svaja vindrätt. Utkikar från toppen iakttogo, att isen utomskärs var lika packad som under föregående dag.

Äntligen den 29. mars på morgonen lyckades de båda skeppen komma till segels, kurs sattes SV till S, och för märs- och bramsegel samt fock länsade de mot sin kryssningsstation.⁴

Den 27. mars hade eskaderns öfriga fartyg börjat förhalingen längre ut på reddan, och fortgick denna oafbruttet under hela natten till tidigt följande morgon »med mycken svårighet för is och köld». Den 29., då vattenförråden fyllts, voro samtliga fartyg segelklara, och den 30. på mor-

¹ Puke till konungen 24. mars.

² Puke till konungen 30. mars.

³ Varfsliggaren.

⁴ Skeppens loggböcker.

då en lätt NV blåste, afseglade hela återstoden af
 lern, bestående af linjeskeppen Gustaf IV Adolf, Fä-
 andet och Prins Frédrik Adolf samt briggen Vänta
 h jakten Barthelemy.¹

atern Hök, som tills vidare hade måst kvarstanna, sän-
 l middagstiden sistnämnda dag med depescher till
 chefen, men måste redan på eftermiddagen åter-
 och lyckades först den 31. mars komma förbi isen.
 dförde då till konteramiral Cederström underrättelsen
 ientligheter emot Kongl. Maj:st, å konungens i Preus-
 a blifvit förklarade, och at alle vederbörande sålunda
 iakttaga hvad krigsartiklar, författningar och regle-
 föreskrifva. . . »²

ots alla svårigheter hade det sålunda lyckats hela
 dern att före utgången af mars månad komma till

2. eskaderns eller, såsom den ju vanligen kallades, »2.
 ens» utrustning arbetades alltfört. Den 18. mars hade,
 hvad förut nämnts,³ order ankommit att, med an-
 af Danmarks krigsförklaring, påskynda klargörin-
 denna division.

er de vidtagna förändringarna i sammansättningen⁴

2. divisionen komma att bestå af följande fartyg:
 eskeppen Konung Adolf Fredrik (divisionsskepp),
 aff, Gustaf III, Försiktigheten, Tapperheten och
 eten;

gatterna Euredice, Bellona och Fröja — den sist-
 i Göteborg —; samt

peppens loggböcker. Puke till konungen 30. mars. Cederström till

9. april.

uke till Cederström 30. mars. Cederström till konungen 9. april.

d. 101.

d. 95.

briggarna Svalan och Disa.¹

I rustningsordern var bestämdt, att besättningarna skulle blifva så små som med fartygens säkerhet kunde förenas, att krut, proviant och vatten skulle tagas ombord, men att fartygscheferna ej skulle kommenderas, förrän order om afsegling utfärdades.²

Denna berodde, skref Puke den 24. mars, »sedermera på tillräckligt folk för bemanningen». Han kände då hvarken resultatet af förhyrningen efter de beviljade större förmånerna,³ ej heller vid hvilken tid båtsmansför-dubblingens uppsättande kunde vara fullbordad. Snart tillströmmade dock allt flera förhyrda, och från början af april anlände det ena kompaniet fördubblingsbåtsmän efter det andra, hvadan varfsarbetena snart nog kunde bedrivas med erforderlig skyndsamhet.

Då linjeskeppens upptackling och klargöring vid samma tid nalkades sin fullbordan, gaf befälhafvande amiralen order om deras utläggning från varfvet i följande ordning:
den 12. april: Konung Adolf Fredrik och Gustaf III;
den 14. april: Vladislaff och Manligheten samt
den 16. april: Försiktigheten.

¹ Puke till kommandanten i Karlskrona 1. april.

² Generalorder 15. mars. Klargöringen af denna division hade redan pågått under mars månad med användande af den obetydliga arbetsstyrka, som fanns att tillgå. Den 7. och 11. hade Gustaf III och Vladislaff börjat påtacklas samt Euredice blifvit förmastad: före månadens slut hade äfven sistnämnda fregatts samt Manlighetens upptackling påbörjats.

Den 4. april började fregatten Euredice intaga sin bestyckning. Den 7. förhalades linjeskeppet Försiktigheten ur reparationsdockan, där det öfver en veckas tid legat klart, men af »brist på vatten» ej kunnat utlöpa. Följande dag förhalades linjeskeppet Tapperheten i dockan. Försiktighetens påtackling börjades, och den 10. april lade fregatterna Euredice och Bellona ut på redden. Samma dag började upptacklingen af fem lastdragare, nämligen skonerterna Gäddan och Sköldpaddan samt jakterna Fortuna, Rudan och Simpan (Varfsliggaren. Puke till konungen 24. mars och till Palmqvist 7. april. Pukes »note» 7. april).

³ Sid. 88.

äggningen skulle ske med befäl och besättning till
af omkring 160 man å hvarje skepp, och skulle
nsamma krut, proviant och vatten intagas och far-
öras ». . . aldeles klare till afsegling om och när ordres
nkomma då om fyllnaden i besättningen äfven skall
örordnat».¹

sa order verkställdes, så långt möjligt var. Konung
Fredrik och Gustaf III började å bestämd tid för-
dan besättningarna embarkerat, men Manlighetens
dislaffs utläggning måste i följd af ogynnsamma
sförhållanden uppskjutas till den 16., då äfven För-
ten lade ut på redde, där nu samtliga fartyg af 2.
en, utom linjeskeppet Tapperheten och briggen Disa,
selsatta med krut-, proviant- och vattenhämtning samt
örråds komplettering. Några dagar senare lade äfven
eten ut på redde, och den 29. april lopp Disa ut
dergången kölhalning.

der det nu nämnda arbeten pågingo, hade order an-
att fregatten Bellona snarast möjligt skulle sluta
1. eskadern,² hvarför den genast efter sin klargöring,
n 17. april, afseglade. På befälhafvande amiralens
ng afgick äfven Svalan den 21. april med samma de-
a. Den 23. mars fastställdes befälskommenderingen å
a fartyg, och till divisionschef utsågs öfversten C.
Gegerfelt,³ hvarjämte konungen bestämde, att di-

Bil. 12.

ke till von Gegerfelt (befälhafvare för 2. divisionen) 9. april.

ana order gafs af konungen redan den 21. mars och omfattade
edice, som dock snart därpå fick befallning att i Pillau afhämta
ministern i Berlin von Brinckman, men kort därefter ny order att
(Generalorder 23. och 29. mars. Del I. sid. 98).

rl Adolf von Gegerfelt, född 1744: kom i krigstjänst 1760 och
öfverstlöjtnant vid amiralitetet samt 1807 öfverste vid örlogsflot-
chef för 2. divisionen af örlogsflottan i Östersjön. Död 1808 på
get Gustaf IV Adolf.

visionen skulle förenas med 1. eskadern under befäl af konteramiral Cederström.¹

Den 20. april hade den för 2. divisionen erforderliga infanteribesättningen af Drottningens lifregemente — 10 officerare, 11 underofficerare och 258 man — ankommit till Karlskrona, och då vid samma tid båtsmansfördubbling och förhyrda i tillräcklig mängd anländt för att möjliggöra besättningarnas komplettering, fattades endast order från högsta ort om verkställighet häraf, för att divisionen skulle vara klar att utlöpa.² Under tiden exercerades dagligen med kanoner, gevär och segel, till dess inlupna oroande underrättelser om fienden föranledde befälhafvande amiralen att den 26. gifva order till skeppet Gustaf III att ofördröjligen gå till sjöss samt till öfriga fartyg att under den 27. och 28. april komplettera sina besättningar.³

Bil. 13.

Af 2. divisionens fartyg låg, såsom nämndt, fregatten Fröja i Göteborg. Ordern af den 5. mars om påskyndandet af 1. eskaderns utrustning⁴ innehöll äfven, att Fröja skulle snarast möjligt utrustas och provianteras för 3 månader samt ställas under befäl af majoren H. D. Petterssen för att rekognoscera mot jylländska kusten.

Med anledning häraf sände befälhafvande amiralen med extrapost erforderliga skrivelser till vederbörande⁵ äfvensom till fartygschefen en instruktion, dagtecknad den 21. mars, af i hufvudsak följande innehåll.

¹ Puke till konungen 15. mars. Generalorder 23. mars. von Rajalin till Puke 25. mars.

² Puke till konungen 21. och till Toll 22. april.

³ Pukes »note» 25. april. Puke till von Gegerfelt 23. och 27. samt till Cederström 27. april.

⁴ Sid. 95.

⁵ Pukes »note» 11. mars. Puke till Hjerta (chef för eskadern i Göteborg) och landshöfdingarna i Göteborgs och Bohus samt Blekinge län 11. mars. Puke till Petterssen 21. mars.

snart som möjligt borde han utlöpa för att rekognos-
strand på jylländska kusten. Om där påträffades
fartyg, skulle han borttaga eller förstöra dem, men
ej förde därvarande kastell detta, borde fregatten åter-
gå till Vinga, lämna rapport om förhållandet samt sedan
gå mellan Marstrand och Skagen, iakttagande Flad-
sch förstörande de fartyg, som tilläfventyrs därifrån
Funnes återigen vid nyssnämnda ort inga fartyg,
vilka någon ansenligare trupptransport kunde före-
komme fregatten att afsegla till Kosteröarna och där taga
ställning till ankars för att hindra kanonslupars och
framträngande från Norge samt för att tjäna till
den arméens flotta i Göteborg efter densammas ut-

er många vedervärdigheter blef fregatten klar att den
lägga ut från varfvet, men i följd af att stark köld
den redan uppsågade rännen och hindrade förhål-
ande kunde den först den 3. ankra på redde, där den
redde, ehuru ännu en stor del af både krut, proviant,
och ved saknades. Kompletteringen af dessa förråd
blef af en orkanlik storm, som rasade ända till den
medförde massor af drifis och vinddrifna fartyg,
endast genom »en serdeles händelse» ej gjorde fre-
gatten någon skada; och när ovädret var öfver och intagan-
förråden åter kunde börja, måste också det för-
folket kompletteras, alldenstund ett ej ringa antal
rymt eller höll sig undan.²

Den major Petterssen afseglade, hade han äfven haft
att försörja om utrustningen af ett annat fartyg. Den

Generalorder 21. mars.

Petterssen till von Rajalin 23., 26. och 30. mars samt 2., 6., 9. och
12. mars samt till Puke 21., 25., 28. mars, 4. och 9. april.

28. mars hade nämligen konungen befallt, att den karantänskommissionen i Göteborg tillhöriga briggen Maria skulle snarast möjligt göras segelfärdig och ställas under major Petterssens befäl.¹

Den 29. april, eller samtidigt som Fröja, hvilken kunnat utlöpa redan den 21. april,² efter en tids kryssning i Kattegatt åter inträffat i Göteborgs hamn, låg briggen Maria segelfärdig. Major Petterssen tog nu befäl öfver båda fartygen, för hvilkas användande en ny, något förändrad instruktion under tiden ankommit. Enligt denna skulle de båda fartygen efter att hafva rekognoscerat Fladstrand icke afsegla till Kosteröarna, utan skulle major Petterssen fortsätta »... sin kryssning emellan Skagen och svenska vallen och så göra sina dispositioner med fregatten och briggen, att det dubbla ändamålet vinnes; hindra communicationen emellan Jutland och Norrige; samt betäcka svenska kusten omkring Götheborg, och de handels fartyg som därifrån kunnat utgå».³

När det gällde att skydda Sveriges vidsträckta kuster, ansåg emellertid regeringen ej det antal örlogsfartyg tillräckligt, som fanns vid 1808 års ingång.

Då örlogsflottan allt sedan sista kriget mot Ryssland, hvarunder ej mindre än 12 linjeskepp och 6 fregatter förutom mindre fartyg förlorats, icke erhållit annan tillökning af större fartyg än linjeskeppet Gustaf IV Adolf och fregatten af Chapman, men väl lidit betydligt afbräck, i det att 4 linjeskepp och 4 fregatter blifvit försålda,

¹ Generalorder 28. mars. Petterssen till von Rajalin 2. och 9. april. Puke till underlöjtnanten Warberg 4., landshöfdingen i Göteborgs och Bohus län, Petterssen, Hjerta m. fl. 5. april. Warberg och Petterssen till Puke 15. april.

² Petterssen till Puke 21. och till konungen 27. april. Warberg till Puke 29. april.

³ Generalorder 11. april.

eller förolyckats, måste de lidna förlusterna åtmin-
nast till en del ersättas. Man måste icke allenast kunna
stå emot ett anfall på det egentliga Sverige, utan äfven
måste kunna skydda såväl sjöhandeln som många för både
land och flottan nödvändiga sjötransporter. Men å
såsom man voro penningtillgångarna till stor del utsinade,
såsom på sin sidan var det hart när omöjligt att från främmande
länder hålla några dugliga fartyg, då alla sjömakter i följd
af tiden voro i behof af ökad materiel. Icke heller fanns
när tillräckligt såsom tjugufem år tidigare öfverflöd på ekvirke å
landets varf. Det återstod sålunda endast att uppköpa eller
beställa lämpliga fartyg af landets egen handelsflotta. Detta
gjordes något, som, i följd af sjöfartens osäkerhet, öfverens-
stämde med många enskildas intressen, hvilket bland annat
såsom för af f. d. Ostindiska kompaniets i februari månad
såsom i ansökan, att förra örlogsskeppet Vasa måtte af
staten återköpas, samt att kompaniets skepp Gustaf III,
Fredrika och Maria Karolina likaledes måtte af staten öfver-

gå till företagen undersökning befanns skeppet Gustaf III
behöfva omfattande reparation, hvaremot skeppet Vasa ansågs kun-
na behöfva grundlig förbyggnad återställas i sitt ursprungliga
stånd, liksom de båda öfriga befunnos användbara i
fall af kaparfartyg om 18 å 24 lätta kanoner.² Skep-
pen Fredrika och Maria blefvo ock af staten inköpta, ombyggda
och rustade, hvaremot, i stället för Maria Karolina, som
af staten inköpts, men snart åter sålts till enskilda, skeppet
Fredrika öfvergingen förhyrdes.³

Öfvergående fram upphandlades äfven, förutom en del mindre
fartyg, såsom kuttern Örn, skonerten Najaden samt brig-

¹ Konungl. bref till Rajalin till Puke 26. februari. Generalorder 29. februari.

² Konungl. bref till Gerdtens och Fornells rapport 8. mars.

³ Konungl. bref 4. och 13. maj. Generalorder 5. maj.

garna Falk och Fenix,¹ de för kryssning i Bottniska viken afsedda s. k. »armerade kryssarne».²

II. Första eskaderns kryssning i Östersjön till den 27. april.

Såsom i det föregående nämnts, hade fregatterna af Chapman och Jarramas samt briggen Delfin den 22. mars gått till sjöss med order att rekognoscera södra Östersjö-
Plan I. kusten från Danzig till Langeland.

Tillgängliga källor upplysa ej om, huru detta uppdrag fullgjordes.³ Visst är blott, att de båda fregatterna den 30. mars kryssade mellan Bornholm och skånska vallen, under det att briggen införde ett uppbringadt handelsfartyg till Ystad, då linjeskeppen Äran och Dristigheten under befäl af öfverstelöjtnant Tornqvist⁴ visade sig i samma farvatten. Enligt gifven befallning tog nu Tornqvist befäl öfver samtliga fartygen för att med dem ordna kryssningen mellan Kjöge—Möen—Darss och Kiel.

Ostadigt och stormigt väder hindrade honom emellertid att lämna bornholmska landet, och befann han sig fortfarande i dess grannskap, då den 3. april återstoden af 1. eskadern äfvenledes där visade sig. Cederström hade således i början af april hela sin eskader samlad; men ända till den 9., under hvilken tid sydvästliga vindar med snö-

¹ Varfsliggaren.

² Sid. 172 o. f. Del III, sid. 227.

³ Från Jarramas och Delfin föreligga nämligen inga loggböcker. Från af Chapman finnas de endast för tiden längre fram. Hård västlig vind och snötjocka hade emellertid hindrat fartygen att nå Kielerbukten (Tidskrift i sjöväsendet, 1850, sid. 299).

⁴ Sid. 102—104.

och flera våldsamma stormar försvarade seglingen,¹ man inskränka sig till kryssning mellan skånska valvårnholm och Rügen. Härunder togos emellertid nå-nska och tyska priser, genom hvilka man erfor, att trupper visserligen befunno sig i Holstein och på men att de ännu ej afhörts på Själland. Ett danskt pp (Christian Fredrik) hade, meddelades det vidare, förstördt af engelsmännen,² som lågo med tre örlogs- nära Helsingör och med andra i Stora Bält; dan- enda återstående linjeskepp Louise Auguste låg på amns redd, och där var man sysselsatt med att utrusta skilliga kanonpråmar och kanonslupar, dels flera han- tyg, sannolikt för att bruka dem som kapare.³

Den 9. april afsändes linjeskeppen Prins Fredrik Adolf istigheten samt briggen Delfin på en expedition i g mot Kiel under befiäl af chefen å förstnämnda öfversten Rutensparre. Dessa fartyg skulle intaga mellan Langeland och holsteinska landet för att iakt- endens åtgöranden och om möjligt bemäktiga sig eller a fientliga fartyg, särskildt sådana som öfverförde . När vattenförrådet blifvit så medtaget, att endast illning för 12 å 14 dagar återstode, skulle fartygen arlskrona för att komplettera detsamma.⁴

Ed återstoden af eskadern afseglade Cederström till utanför hvilken ö större delen af fartygen lågo för- e den 10. och 11. Den 12. afgick han till Kjöge bukt, ddes den 13. och därefter under flera dagar blef

egel och tackling blefvo härvid så illa åtgångna, att bland annat ett nytt ställ märssigel för hela eskadern utom för Gustaf IV Adolf xvireras.

id. 25.

ederström till konungen 9. april. Förhørsprotokoll 7., 15. och 21.

ederström till konungen 9. april.

ges krig 1808 och 1809. 11.

eskaderns samlingsstation,¹ medan enstaka fartyg eller flera tillsammans, i synnerhet efter den 17., sändes ut på kryssning. Sålunda beordrades af Chapman den 17. april att kryssa mellan Kjöge och Rostock, under det att samma dag Jarramas fick till kryssningsstation farvattnen närmast utanför Möen och Falsterbo. Briggen Vänta litet fick till särskildt uppdrag att iakttaga Ärtholmarna (nordost om Bornholm) och den därvarande fästningen Kristiansö, i skydd af hvilken danska kapare sökte skada den svenska handeln.²

Emellertid måste af Chapman för stor sjuklighet ombord³ inom kort återvända till Karlskrona och blef aflöst af den 2. divisionen tillhörande fregatten Bellona, hvilken, såsom förut omtaladt, redan den 17. april hunnit blifva färdigrustad och fått befallning att sluta till 1. eskadern,⁴ som den 19. uppnåddes. Fregatten Jarramas åter beordrades den 22. att afgå på kryssning kring Bornholm, där den äfven kunde hålla ett vaket öga på kaparna vid Kristiansö.⁵

De trenne till de holsteinska farvattnen afsända fartygen kryssade under tiden eller lågo till ankars, mestadels i Femernsund, hvarest de sammanträffade med fyra engelska fregatter.

De underrättelser om fienden, hvilka Cederström, utöfver hvad förut nämnts, lyckades inhämta, voro i det hela taget

¹ Cederström till konungen 16. april.

² Enligt inläpna underrättelser skulle denna fästning hafva mycket förbättrats och försetts med en garnison af 300 man. Den tjänade till station bland annat för trenne kapare, af hvilka tvenne mindre förde 3 eller 4 lätta kanoner och en större — »den rätte kaparen» — 6 st. 6- $\bar{8}$ kanoner och 4 st. s. k. svängbasare eller karronader. Denna senare, den enda som vågade visa sig, hade tagit 2 svenska handelsfartyg (Cederström till konungen 2. maj. Puke till konungen 1. maj. Lagerbjelke till Puke 28. april. Armfelt [löjtnant och chef å Hök] till Puke 29. april. Förhørsprotokoll inför kommandanten i Karlskrona 30. april).

³ Af 399 man funnos 96 sjuka (Puke till konungen 28. april).

⁴ Sid. 107.

⁵ Cederström till konungen 23. april.

tydande och innehöllo för det mesta bekräftelse på
 an redan erfarit. Från tyska kusten synes han så-
 ndast hafva fått meddelande om, att ungefär 6,000
 n funnos i Danzig, där man ämnade belägga han-
 ygen med kvarstad. I Rostock skulle, sades det,
 fartyg utrustas för trupptransport, men i Lübeck,
 hundratal handelsfartyg lågo, hörde man i medlet
 ännu ej af något sådant. I Holstein vore emel-
 n armé af omkring 40,000 man sammandragen.¹
 aken till dessa sparsamma upplysningar — hufvud-
 lämnade af skepparna på ett eller annat taget handels-
 — var, enligt Cederströms rapporter till konungen,
 på smärre, snabbseglande fartyg. Vänta litet, Bar-
 och Hök, hvilken senare dock ofta måste söka hamn
 reparera, samt Svalan, hvilken först den 23. till-
 oro de enda, öfver hvilka han hade att förfoga; och
 nästan ständigt voro upptagna med att öfverföra
 h rapporter eller att ilandföra priser, fanns ofta icke
 a fartyg till den egentliga rekognosceringstjänsten
 land, där också jagade fientliga fartyg alltid voro
 ör fortsatt förföljning af de djupgående svenska ör-
 ygen.²

a enda sammanstöt med fienden, som förekom, var
 under den 26. april mellan kuttern Hök och den
 stiansö stationerade större kaparen, därvid den senare
 återtaga en pris, som dock samma dag fräntogs
 af fregatten Jarramas.³

övet var i allmänhet öde, och om några truppers
 ande till Sverige hörde man från medlet af april
 s. Då härtill kom, att en ny engelsk eskader
 onteramiralen sir Samuel Hood den 13. april lopp
 rhörsprotokoll å chefsfartyget. Cederström till konungen 23. april.
 derström till konungen 9. och 16. april.
 derström till konungen 2. maj. Lagerbjelke till Puke 28. april, m. fl.

in i Öresund, så att sjöbevakningen därstädes och i Bälten utgjordes af icke mindre än 8 linjeskepp, 3 fregatter samt 10 briggar och kuttrar,¹ kunde all fara för en fientlig landstigning i Skåne anses vara för denna gång afvänd.

I enlighet med den handlingsfrihet, som konungens instruktion medgaf Cederström,² hade denne emellertid beslutat sig för en ändring i planen för eskaderns kryssning: detta på grund af, att han ansåg, dels att engelska hjälpfloattan i förening med de tre mellan Langeland och Kiel stationerade fartygen — Prins Fredrik Adolf, Dristigheten och Delfin³ — kunde öfvertaga den honom förut åliggande kryssningsskyldigheten i Bälten samt längs holsteinska kusten, dels att faran för västra kusten enligt de ingångna underrättelserna ej var vidare öfverhängande. Däremot vore skyddet af södra kusten samt förhindrandet af kaparnas verksamhet i Östersjön af stor vikt. Cederström beslöt därför att snarast möjligt lämna Kjögebukten för att med sina återstående fartyg »...kryssa emellan Dars och Möen, Rygen — Collberg och skånska landet allt som vindarne foga sig».⁴ Den 17. april verkställdes också detta beslut, i det eskadern jämte den samma dag anlända jakten Barthelemy utlöpte ur Kjögebukten på väg söder och öster ut.⁵

Den 27. april på förmiddagen låg Cederström med chefskeppet Gustaf IV Adolf, linjeskeppen Äran och Fäderneslandet samt kuttern Barthelemy 5 sjömil ostvärt om Möen, då briggen Vänta litet ankom med en viktig underrättelse från befälhafvande amiralen i Karlskrona. Gottland var eröfradt af ryssarna.⁶

¹ Toll till konungen 13. april.

² Sid. 99—100.

³ Sid. 113.

⁴ Cederström till konungen 9. och 16. april.

⁵ Cederström till chefen å Jarramas 22. och till konungen 23. april.

⁶ Cederström till konungen 2. maj.

III. Krigshändelser på Gottland.

Den svensk-engelska flottan fullföljde sitt betydelsefulla uppträde mot fienderna i söder, var ryska kusten lämnad utan uppmärksamhet.

Plan IV.

Isarna själfva befarade emellertid, att, så snart isarna på den viken försvunnit, de förbundnas sjömakts befälhållare skulle kunna uppträda därstädes eller mot Östersjöprovinserna. Då emellertid den ryska flottan var underlägsen och den svenska var förstörd, hade man för att i någon mån mildra den hotande faran beslutat att, om så sig gör, att man skulle göra sig i besittning af Gottland.

Enligt antalet af de medel, som kunna förhindra ... förefaller oss», yttrar kejsar Alexander i en skrifvelse till viceambassadören Bodisco den 1. april, »hör bland annat berättelse af ön Gottland, hvilken, då den står till fiendens förfördelning, är en förtäring till en sjömakts, sådan som England, förförklarar denna betydande fördelar och öfvervikt. Dess närhet i Östersjön, dess närhet till Bottniska och Finska havens dess hamnars och tilläggsplatsers goda beskaffenhet gör det lätt att därstädes samla och underhålla en sjömakts, som kan hålla de i dessa farvatten varit i strid stängna och där vinna fullständigt herravälde. Att sålunda förekomma fienden, hvilken eljest här skulle kunna stärka sitt välde på sjön, vinna vi den största trygghet i ofvannämnda afseenden.» »Oafsedt dessa», säges det vidare, »äger ön Gottland, om man får tillåtelse därom, ett öfverflöd på alla slags tillgångar öfver hufvud taget, ja till och med rikedomar nog, att för ett betryggande underhåll af trupper, som kunna utskeppas, utan äfven till att återupplifva dess handel och industri.»

Bil. 14.

Utförandet af planen tycktes ej bjuda några vidare svårigheter. Icke ett enda svenskt örlogsfartyg hade under årets första månader visat sig utanför Gottland, hvadan utsikten att kunna i hemlighet utrusta och dit öfverföra en landstigningskår af erforderlig styrka ej var ringa. Och då något försvar af ön ej var organiseradt, syntes det knapast troligt, att något motstånd skulle möta vare sig under själfva landstigningen eller efter dess fullbordande. Att företaget däremot under den rådande maktställningen till sjöss ej hade någon sannolikhet till bestående framgång synes ej hafva blifvit nog beaktadt af den ryska krigsledningen. På amiral Bodiscos i detta afseende framställda farhågor svarade nämligen sjöministern, att för faran af svenska trupper landsättning på ön kunde man vara fullkomligt lugn: att franska trupper redan i mängd befunno sig på Själland, och att åtminstone en del af dessa med all sannolikhet redan landstigit på svenska kusten. Under sådana förhållanden kunde man anse såsom säkert, att fienden ej komme att »bry sig om» Gottland.¹

I början af april utrustades alltså i Östersjöprovinserna en expedition, bestående af 2 bataljoner ur Koporska regementet och 1 bataljon af 20. jägarregementet jämte ett halft Bil. 15 och 16. artillerikompani med 6 st. 6- $\bar{a}$ kanoner — samtliga tillhörande den under furst Dolgorukoff V lydande 3. divisionen — i ändamål att bemäktiga sig ön. Expeditionskåren ställdes under befäl af ofvannämnda amiral Bodisco, och till dess öfverförande anskaffades 9 handelsfartyg från Windau, Libau och Memel. Dessa fartyg voro den 20. april samlade i Libau,² där de utsedda trupperna, tillsammans omkring 1,800 man, inskeppades och följande dag afseglade utan någon

¹ Bodiscos »journal».

² Bodisco till Tjitjagoff $\frac{8}{20}$. april. Detachementsorder $\frac{4}{16}$. maj.
Tjitjagoff till Araktschejeff $\frac{15}{30}$. april.

st betäckning af krigsfartyg. Hela företaget —
 t på snabbhet och hemlighetsfullhet — var ett rent
 plingsförsök.

der ledning af en dansk lots¹ anlände transporten
 g kl. 2 e. m. den 22. till Gottlands sydöstra kust,²
 ekantskap med farvattnet i förening med disig vä-
 vållade, att flera fartyg stötte på grund långt
 tranden. I Slesviken, dit man råkat komma,³ var
 tid botten mjuk, och då vinden tillika var laber,
 alltsammans utan olyckshändelse. I annat fall kunde
 a blifvit ödesdigra nog.

n fartygen förde svensk flagg, rodde ett par bönder
 ut till dem och kort därefter äfven vice pastorn
 Åkerman. Af dessa personer erfor den ryska amiralen,
 rken i Visby eller annorstädes på ön svenska trup-
 nos, och att inga försvarsåtgärder voro vidtagna.
 t undsättning dock väntades från fastlandet.

ssarna började genast sin landstigning. Trupperna
 i land »mest vadande», och kanonerna lära släpats
 vattnet upp på stranden, sedan de förut »tillplug-
 Landstigningen fortgick under den 22. och påföl-
 att, då den afslutades utan att hafva mött ringaste
 d.

Gottland funnos efter båtsmännens inkallande till
 ottans bemanning ej några trupper. De så godt som
 gärder, hvilka före den ryska landstigningen vidtagits
 försvar, utgjordes af landshöfdingämbetets offent-

eroth: Försvarsverkets på Gotland uppkomst och utveckling
 till närvarande tid, sid. 4.

ndshöfdingen i Gottlands län till Puke 23. april. Puke till konun-
 federström 26. april.

sikten lär hafva varit att landstiga vid Östergarn, men lotsen,
 ittade dit, ledde fartygen först till Hammaren och sedan till Sles-
 eroth. Försvarsverkets å Gotland uppkomst etc., s. 4).

ve: Ryssarne på Gotland 1808, sid. 4—5.

liggörande af det kungliga brevet angående ett landtvärns uppsättande, för hvilket ändamål inskrifningsföretagningar pågingo sedan den 11. april,¹ samt af att landshöfdingen uppmanat allmogen att anskaffa »pikar, spjut, klubbor, lior samt andra försvarsmedel» och anbefallt vårdkasars uppsättande och snabba underrättelsers lämnande i händelse af fientliga fartygs annalkande.²

Befallning hade visserligen gifvits till befälhafvande amiralen i Karlskrona att till fredande af Visby »emot karpares försök att villa brandskatta» dit afsända 6 st. 18-å kanoner,³ hvilket pjäsantal enligt en senare order skulle ökas med 4 st. 3-å partikanoner.⁴ Men fullgörandet af denna befallning fördröjdes, och först vid samma tid, som den ryska landstigningen skedde, låg jakten Fortuna på Karlskrona redd färdig att afgå med ofvannämnda sändning.⁵

Vid upptäckten af, att de i Slesviken inlupna fartygen voro ryska, tändes emellertid vårdkasarna,⁶ och larmringningen ljöd snart öfver ön, spridande den största förskräckelse bland den värnlösa allmogen, af hvilken många flydde från hus och hem, nedgräfvande sin dyrbaraste egendom i jorden.

Budskapet om fiendens landstigning nådde på aftonen samma dag vice landshöfdingen,⁷ öfversten Erik af Klint, hjälten från Hogland, Reval och Viborg, nu en 76 års man, hvilken för tillfället befann sig å södra Gottland med anledning af inskrifningen till landtvärnet. Han uppbadade ge-

¹ Landshöfdingämbetets kungörelse 4. april.

² Landshöfdingämbetets kungörelse 2. april.

³ Generalorder 21. mars.

⁴ Generalorder 4. april.

⁵ Pukes »note» 12. april. Varfsliggaren.

⁶ Thorens: Berättelse om ryska invasionen på Gothland, sid. 2.

⁷ Ordinarie landshöfding var, såsom förut nämnts, viceamiralen von Rajalin.

Allmogen för att göra motstånd vid Hemse vägkors; om man där ej hålla stånd, skulle man draga sig tillbaka till Levede samt sedermera till passet vid Eimunds-lästerby socken, där den förbiflytande ån då var bred och strid.¹

När det landshöfdingen återvände till Visby, samlade allmogen i stora skaror för att åtlyda de gifna befallning-hvartill för öfrigt ryssarnas medtagna tillstånd och alla bevakning syntes inbjuda. Såväl vid Bondersbacka (Klinte kyrka) som vid Eimundsbro infunno sig flera män, väpnade med käppar, klubbor, yxor, långa stakar och stötbundna liar, pikar och några muskedundrar från Karl XII:s tid. Icke så få medförde äfven bössor.² Den allmogen begärde att blifva förd mot fienden. Men allmänheten intogo i allmänhet en passiv hållning eller aftrån allt motstånd, hvarför allmogen blef modlös och den oantastad draga förbi mot Visby.³

Den 23:de hade Klint framkommit på morgonen den 23, och den underrättelsen om fiendens landstigning väckte där den första bestörtning. En talrik samling af alla stånd upfunnit sig på stadens rådhus, dit också landshöfdingen begifvit sig. Denne skildrade för de församlade, hvad han hade sig bekant om fienden, och huru han uppbadat allmogen. Medan man rådplögade om de åtgärder, som skulle vidtagas, ankommo emellertid nya underrättelser, som tydde på, att fiendens styrka uppgick till 2,000 å 3,000, och att de hade nått till och med 3,000 å 4,000, samt att 6,000 soldater ilandförts.³ Under sådana förhållanden; och då

¹ Holander: Relation angående ryska invasionen på Gotland 1808, sid. 6. Eneroth: Försvarsverkets å Gotland uppkomst etc., sid. 6.

² Eneroth: Berättelse om ryska invasionen på Gothland, sid. 2. Klint: Berättelse om ryska invasionen på Gothland, sid. 19. maj.

³ Eneroth: Försvarsverkets å Gotland uppkomst etc., sid. 5-7. Thorens: Berättelse om ryska invasionen på Gothland, sid. 3-4 och 6-7.

man visste, att i staden hvarken ammunition eller gevär funnos, att tillgå, hvarför motstånd blott skulle leda till onödig blodsutgjutelse och gifva fienden anledning att bränna och plundra, beslöt man anmoda landshöfdingen att jämte deputerade från staden resa fienden till mötes och söka betinga sig de bästa villkor, som kunde vinnas.¹

Efter att hafva afsändt extrapost till vederbörande på fastlandet med underrättelse om öns inkräkting, utreste alltså landshöfdingen jämte stadens deputerade ryssarna till mötes; samtidigt återkallades ordena om allmogens uppbyggande, och uppmanades under vägen påträffade bondhopar att åtskiljas. Vid Sandeskes i Sanda socken, 2½ mil från Visby. sammanträffade deputationen med ryska befälhafvaren, och med honom aftalades om säkerhet för invånarnas lif och egendom samt om ryssarnas fredliga intågande i staden, där genom magistraten inkvartering skulle ombesörjas för 50 officerare och omkring 2,500 man.¹

Den 24. på morgonen inryckte den första ryska afdelningen, bestående af jägare, i synnerligen medtaget tillstånd i Visby samt förlades till corps de gardet, som utrymts af stadsvakten.² Före dagens slut hade äfven återstoden af Bodiscos kår anländt och större delen där af inkvarterats i staden.

Den fredliga hållning, som iaktogs af de svenska myndigheterna,³ gjorde det lätt för Bodisco att följa den instruktion han af kejsaren erhållit. Denna instruktion betonade

¹ Molander: Relation angående ryska invasionen på Gotland 1808. sid. 3—5.

² Klingvall: Ur Gottlands historia, sid. 6. Alfvegren: Ryska invasionen på Gotland 1808, sid. 3.

³ Försiktigheten gick till och med så långt, att man den 24., som var en söndag, ej vågade ringa till gudstjänst, för att ej fienden skulle tro det vara stormringning och där af retas till våldsamerheter (Klingvall: Ur Gottlands historia, sid. 5).

en, att han borde behandla befolkningen hänsynsfullt. Personer i framstående ställning tillbörlig aktning, be-
 dele dem så mycket som möjligt alla obehag, strängt
 behålla krigstukten bland trupperna samt i allmänhet
 se sig om vidmakthållandet af god ordning. Bodisco
 var också mycket hofsamt, och samtida vittnen in-
 sett ordningen på Gottland under ryssarnas vistelse
 som varit mycket god.¹

Efter tillsägelse från Bodisco samlades magistraten den
 17 maj i rådhuset, hvarvid han för densamma förklarade, att
 kejsarens befallning tagit ön Gottland med staden
 i besittning samt tillträdtt styrelsen däröfver såsom
 för. Kejsarens vilja vore, att inbyggarna skulle med
 jämhet behandlas, njuta fri religionsutöfning, säkerhet
 i person och egendom samt styras efter dittills gällande
 lagar. De ämbets- och tjänstemän, hvilka förvaltade
 ämbeten med flit och skicklighet, komme att därvid bibehållas
 om de så önskade; men de med dryg kostnad öfver-
 ryska trupperna skulle af staden och landet under-
 hållas.² Denna deklaration upprepades sedermera genom af-
 sändning af en utfärdad, från predikstolarna uppläst kungörelse.
 I kvarteringen med tillhörande underhåll mötte åtskil-
 lna åringheter på grund af befolkningen fattigdom. Emel-
 lunda de mest utblottade af stadens invånare på guver-
 nörns befallning något understöd, dels ur kronomagasinet,
 dels genom försäljning af en förut af svenskarna beslag-

Bil. 17.

Den enda våldsämhet, skriver kyrkoherde Alfvegren, »som man kan
 se på ryska invasionen här blifvit föröfvad, var den på Roma kungs-
 gård, icke så mycket ryssarne själfva, som fast mera en svensk, men
 en svensk, en d. löjtnant, d. v. tullfiskal, vid namn Lundgren, en man
 af en mycket god caractér, tilltog sig myndigheten, att på Roma kungsgård plundra
 den därvarande landshöfdingen, friherre S. M. v. Rajalins där befintliga
 värdepapper. Lundgren dömdes sedermera att mista lifvet (Alfvegren: Ryska
 invasionen på Gottland. 1808. sid 5).

Utdrag ur Visby magistrats protokoll 24. april --17. maj. m. fl.

tagen preussisk spannmålslast. Stadens handlande lämnade dessutom för att lätta bekymren hos de fattigaste ett betydande förskott af salt kött och penningar, hvarjämte magistraten uppköpte och till billigt pris tillhandahöll ett parti sill. Härigenom blefvo stadens invånare i stånd att fullgöra inkvarteringen och underhållsskyldigheten under trenne veckor, efter hvilken tid det skulle åligga landsbygden att däri deltaga.

Bil. 18. För närmare ordnande af inkvarteringsangelägenheter na tillsattes redan samma dag en särskild »deputation», hvars arbete betydligt underlättades därigenom, att större delen af det ryska manskapet den 9. maj inflyttade i det till kasern inredda kronobränneriet.¹

Bil. 19. För ordnandet af rättsskipningen inrättades genom en proklamation af den 29. april en öfverdomstol på ön för sådana mål, som tillförne hört till Svea hofrätts eller rikets kollegiers pröfning, men för öfrigt gjordes inga rubbningar i den bestående ordningen.²

All förbindelse med fastlandet förbjöds emellertid på det strängaste; järnkedjor lades öfver inloppet till Visby hamn, fiskare, som begäfvos till sjöss, måste åtföljas af ryska soldater,³ och genom kungörelser tillkännagafs, att den af stadens invånare, som sökte aflägsna sig från ön, skulle tillika med de i försöket medbrottsliga arkebuseras eller hängas.⁴

Bland af ryssarna vidtagna försvarsanordningar må nämnas, att artilleriet förstärktes med en del nickor och mindre

¹ Utdrag ur Visby magistrats protokoll 24. april—17. maj. Molander: Relation angående ryska invasionen på Gotland 1808, sid. 7, m. fl.

² Bodiscos öppna proklamation 29. april. Utdrag ur Visby magistrats protokoll 24. april—17. maj.

³ Utdrag ur Visby magistrats protokoll 24. april—17. maj.

⁴ Molander: Relation angående ryska invasionen på Gotland 1808, sid. 9. Alfvegren: Ryska invasionen på Gotland 1808, sid. 5.

er, som togos från invånarna, så att det till slut räknades till tjugutal pjäser.¹ Beslag lades på all ammunition och vapen, som funnos i enskild ägo, hvarjämte några i de befintliga trummor och fanor borttogos.² Mindre skatter uppkastades till försvar af vägarna från Slite och Örn.³

Den vid marschen till Visby hade 1 underofficer och 100 man afsändts till Klintehamn för att öfvervaka postbefordringen med Böda på Öland. Till Slite, där bestyckningen i de öde svenska befästningarna utgjordes af 4 järnkulor och några »likt järn svartmålade stockar»³ afsändes den 27. april ett jägarkompani under major Mataffs befäl och för öfrigt anbefalldes befolkningen att ofördröjligen på nytt främmande skepp närmade sig.

Enligt sina instruktioner skulle Bodisco så snart som möjligt till sjöministern afsända rapport om de å Gottland skedd händelserna.⁵ Dylik rapport afgick ock till kejsaren den 26., åtföljd af Visby stads nycklar och 4 gamla kistor funna i rådhuset och i ett par kyrkor, men också begärd af begäran om förstärkningars snara afsändande.⁶ En del här af utrustades äfven i Riga en ny expedition. Enligt rapport, kaptenlöjtnanten Mendel, hade att föra

Bodiscos detachementsorder ⁴/₁₆ maj.

Utdrag ur Visby magistrats protokoll 24. april—17. maj.

Utdrag till Dolgorukoff ⁵/₂₀ maj. Cederström till konungen 19. maj.

Utdrag ur Visby magistratsprotokoll 24. april—17. maj. Order af

17. maj. Cederström till konungen 19. maj.

Instruktion för Bodisco ^{20. mars}/_{1. april}.

Utdrag till hamnbefälhafvaren i Riga ^{24. april}/_{6. maj} och till Bodisco

Enroth: Försvarsverkets på Gotland uppkomst etc., sid. 13.

till Gottland.¹ På dessa fartyg skulle inlastas 2 kompanier infanteri, 2 sotnier kosacker, 12 fältartilleripjäser med befäl och servis, ett halft pionärkompani samt 10 å 12 st. 18—24-å kanoner² med en servis af 5 underofficerare och 20 kanonjärer, hvarjämte 100 man sjöfolk skulle medfölja. Denna nya expedition var den 20. maj segelklar, då underrättelser ingingo, som medförde hela företagets inställande.³

Innan ryssarna hunnit fram till Visby, hade Klint, såsom ofvan omtalats, skyndat att till fastlandet öfversända rapporter om deras landstigning. En af dessa rapporter afsändes till konungen, en annan till landshöfdingen i Kalmar län och en tredje till befälhafvande amiralen i Karlskrona.⁴

Den förstnämnda rapporten framkom, märkvärdigt nog, ej förrän den 2. maj till hufvudstaden,⁵ men redan den 27. april hade en skeppare Lind, hvilken på anmodan af handlanden Jakob Niklas Donner den 23. afseglat från Klintehamn, inberättat till kommandanten å Dalarö, att 2,000 man ryska trupper blifvit landsatta på Gottland och befunno sig i marsch mot Visby, och denna rapport hade genast med öfverbringaren sändts vidare till Stockholm.⁶

¹ Tjitjagoff till Mendel $\frac{3}{15}$ maj (I källskriften står »april», hvilket dock synbarligen är felskrifning).

² I verkligheten ilastades dock 30 kanoner (Hamnbefälhafvaren i Riga till Tjitjagoff $\frac{3}{21}$ maj).

³ Tjitjagoff till hamnbefälhafvaren i Riga $\frac{24}{6. maj}$ april. Hamnbefälhafvaren i Riga till Tjitjagoff $\frac{3}{21}$ maj.

⁴ Klint till konungen 23. april. Anckarsvärd och Puke till konungen 26. april.

⁵ Tibells ämbetsberättelse.

⁶ Falkman till konungen 27. april. Lind erhöi genast en penningbelöning och nådig uppmuntran för sitt »vid detta tillfälle visade underdåniga nit» (Generalorder 29. april). Enligt Visby landskanslis arkiv. sid. 171, m. fl. skulle rapport äfven blifvit öfverförd af Visbyköpmanen Jakob Dubbe, hvilken jämväl till fastlandet medhaft större delen af

ek vare Donners underrättelse kunde redan den 28. fallning utfärdas såväl till fältmarskalken Toll som generalerna af Puke och Cederström om skyndsamma åttill Gottlands återtagande.

bern till Toll innehöll i hufvudsak, att omkring anan infanteri samt ett batteri 3-8 kanoner genast arche forcée skulle afsändas från södra arméen till on och där inskeppas för en expedition till Gott- ältmarskalken finge själf utse befälhafvare för land- strupperna och meddela honom instruktion, och hade enare att med den blifvande eskaderchefen öfverens- om sättet för landstigningens utförande. När fienden its, skulle en bataljon jämte batteriet kvarstanna till ds försvar under landstigningskårens chef, hvilken ögste militärbefälhafvare på ön ägde att i samråd onungens befallningshafvande organisera det gott- landtvärnet. Återstoden af landstigningstruppen däremot vända tillbaka till södra arméen.

ke åter beordrades, dels att till Gottland genast tvenne linjeskepp för att uppbringa därvarande ryska samt afskära ryssarnas förbindelser med hemlandet, klargöra och bemanna samtliga på redden liggande kepp för öfverförande af landtrupper till Gottland, tligen att afsända öfverste von Gegerfelt med linje- Konung Adolf Fredrik till den utevarande eskadern taga befäl öfver densamma i stället för Cederström, skulle blifva befälhafvare öfver hela expeditionen tlands återtagande.

Bl. 20.

ssor. Trots Bodiscos förbud stod man för öfrigt under hela ocku- en i nödtorftig förbindelse med det öfriga Sverige. Sålunda lär föranstaltande af ofvannämnda Donner en postbåt hvarje vecka n Ejsta. (Eneroth: Försvarsverkets på Gotland uppkomst etc., sid. 4. us: Berättelse om ryska invasionen på Gothland, sid. 4-5).

Cederström slutligen erhöU befallning att med 2 linjeskepp och 1 fregatt genast afsegla till Karlskrona för att »... tillika med de på reddan kvarvarande och färdige linjeskepp embarkera 2,000 man landtrupper och att i samråd med befälhafvaren af [för] dem återtaga Gottland.»

Då nämnda order kommo vederbörande tillhanda, hade emellertid dessa redan på annat sätt erhållit kännedom om hvad som tilldragit sig.

Sålunda hade Toll genom Pukes försorg fått sig delgifvet det meddelande, som denne senare den 26. april mottagit direkt från landshöfding Klint, samt i sin ordning fortskaffat detsamma till amiralerna Cederström och Hood. Härvid framhöU han tillika sin förmodan, att den ryska expeditionen mot Gottland icke — såsom möjligen kunde antagas — vore inledningen till ett landstigningsförsök mot Sveriges fastland, utan »... troligast vore ämnad att fästa vår upmärksamhet till den grad, att blockaden af danska öarne försumrades och en möjlighet därigenom bereddtes för fransyska trupper att vidare framtränga.»¹

Puke, som vid mottagandet af underrättelsen från Gottland, afsändt en kurir med meddelande härom till Stockholm,² vidtog genast förberedelser till en expedition. Han gaf nämligen befallning, att 2. divisionen skyndsammast skulle komplettera besättningarna samt därpå »... ofördröjeligen förhåla ut på yttre reddan emot skantsärne och så lägga sig at den både betäcker inloppet och ligger till slag för alla vindar at kunna lyfta och gå till sjöss».³ Arbetena bedrefvos också med sådan raskhet, att divisionen redan den 29. på morgonen låg till ankars under Tjurkölandet, klar att

¹ »Innehöll» af Tolls bref till Cederström 28. april.

² Puke till konungen 26. april.

³ Puke till Cederström 26. samt till von Gegerfelt 26. och 27. april. Pukes »note» 26. april. Varfsliggaren.

helst afsegla.¹ Tvenne fartyg, nämligen linjeskeppet III och den 1. eskadern tillhörande fregatten af ..., som kompletterat sin besättning, kunde äfven samutlöpa för att förena sig med nämnda eskader.²

Denna afsändes äfven, såsom redan nämnt, brigadtaliet, med hvilken eskaderchefen den 27. på morgontog underrättelsen om ryssarnas landstigning.

På denna tid låg Cederström med linjeskeppen Gustaf Adolf, Åran och Fäderneslandet samt jakten Barthelomäus om Möen.³ Linjeskeppen Dristigheten och Prins Adolf samt briggen Delfin befunno sig i farvatten om Stora Bält. Fregatten Bellona kryssade mellan Rügen och Rügen. Fregatten Jarramas och kuttern Hök var på väg från Bornholm till Karlskrona, och därstädes befunno sig, som nyss nämnt, ännu fregatten af Chapman.

Eskaderchefen, som af Puke anmodats att handla enligt bepröfvande, styrde oförtöfvadt med sina tre linjeskepp åt skånska vallen samt sände Vänta taliet med till öfverste Rutensparre, som kommenderade de tre fregatterna vid Stora Bält, att, ifall de här stationerade eskaderns kryssarna vore »af tillräckelig styrka för att förhindra transport af fiendtelige trupper till Seeland», skulle förena sig med eskaderchefen »... samt tillse att återtertera engelsmännen därom jämte orsaken».⁴ Komme

af denna befallning de vid Stora Bält kryssande fregatterna tillbaka, skref Cederström därpå till Toll, vore ett tecken att engelsmännen där tillräckeligt pro- och i så fall skulle dessa fartyg stationeras mellan Rügen och Möen, under det att eskaderchefen själf med

konung Adolf Fredriks loggbok. Varfsliggaren.

Varfsliggaren.

s. 116.

Cederström till konungen 2. maj.

Engelska krig 1808 och 1809. IV.

de öfriga fartygen sökte efter ryssarna. Äfven i motsatt fall ville Cederström »jaga åt Gotland och se ikring om där är nogot att göra». I saknad af befallning från Karlskrona eller underrättelser från Toll vågade han dock tills vidare ej lämna sin kryssningsstation.¹

Söndagen den 1. maj kl. 1 e. m. inhändigade Puke konungens order om Gottlands återtagande,² och tack vare de dessförinnan vidtagna förberedelserna kunde denna order, hvad beträffade flottan i Karlskrona, skyndsamt verkställas.

Öfverste von Gegerfelt erhöll befallning att snarast möjligt afsegla med linjeskeppet Konung Adolf Fredrik för att i enlighet med konungens befallning taga befäl öfver den del af 1. eskadern, som ej komme att användas mot Gottland,³ och befann sig redan tidigt den 2. maj i väg med konungens order.⁴

Cheferna på linjeskeppen Manligheten och Försiktigheten, öfverstelöjtnanterna Norman och Hederstjerna, beordrades äfven att vid första möjliga tillfälle afsegla för att afskära ryssarna förbindelsen med hemlandet. Besättningarna inmönstrade också redan den 1. maj, och den 2. kunde Manligheten segla. Men under Försiktighetens manöver för att komma till segels gick vinden öfver till sydväst, och därmed var utseglingen tills vidare förhindrad.⁵ Så insjuknade skeppschefen, hvarför skeppet Tapperheten under befäl af öfverstelöjtnanten Treutiger fick order att i

¹ Cederströms skrivelse till Toll af 28. april insändes till Ystad med jakten Barthelemy, hvilken där mottog Tolls skrivelse i samma sak till Cederström. Toll ansåg sig naturligtvis ej heller, i saknad af order från konungen, kunna gifva eskaderchefen några dylika.

² Diarium vid örlogsflottans expedition. Puke till konungen 5. maj.

³ Puke till konungen 5. maj.

⁴ Varfaliggaren. von Gegerfelt till konungen 5. maj.

⁵ Med linjeskepp kunde man nämligen ej, såsom med fregatter och mindre fartyg, kryssa ut från redden.

ghetens ställe afgå till Gottland. Men fastän be-
 nende amiralen gifvit »de strängaste ordres...om
 nende af första möjliga ögonblick för Tapperheten
 nende eller boxerande komma ut och förena sig med
 eten...», lät sig detta för motvind och stiltje ej
 r än den 6. maj.¹

Gegerfelt med linjeskeppet Konung Adolf Fredrik
 an svårighet 1. eskaderns chefsfartyg den 3. maj
 middagen utanför halfön Jasmund (på Rügen) och
 nnade konungens order.² I följd af de befallningar
 öm vid ankomsten af Vänta litet äfvensom sedermera
 hade visserligen linjeskeppen Prins Fredrik Adolf
 stigheten återvändt från Stora Bält, där nu flera
 krigsfartyg kryssade, men i stället hade han dit-
 et till eskadern nyss ankomna linjeskeppet Gustaf
 t fregatten af Chapman och briggen Delfin, hvar-
 friga fartyg fördelats till kryssning mellan Möen
 ö bukt.³

erström afseglade nu med linjeskeppen Gustaf IV
 Aran och Prins Fredrik Adolf samt fregatten Bel-
 l Karlskrona,⁴ dit han ankom på morgonen den 5.
 dan von Gegerfelt åter öfvertog det honom anför-
 befälet öfver de utevarande skeppen.⁵

neralordern af den 28. april till fältmarskalken Toll
 n till denne den 2. maj. Samma dag utfärdade han

ke till konungen 5. och 8. samt till Norman 6. maj. Manlighetens
 Varfsliggaren.

derström och von Gegerfelt till konungen 5. maj. Konung Adolf
 loggbok.

derström till konungen 2. och 5. maj.

i stället för 2 linjeskepp medtogos, emedan samtliga inom kort be-
 a sina vattenförråd, hvarjämte talrika sjuka behöfde afpolletteras.
 sjuka medfördes (Cederström till konungen 2. och 5. maj).

derström och von Gegerfelt till konungen 5. maj. Varfsliggaren.

Bil. 21. de för den föreskrifna expeditionen erforderliga befallningarna. Till chef för landstigningstrupperna utsågs öfverstelöjtnanten vid Jönköpings regemente friherre C. J. Fleetwood,¹ hvilken personligen infann sig i Lund för att få vidare order. Kårens infanteri togs ur Jönköpings, Kalmar, Kronobergs och Konungens eget värfvade regemente² med en bataljon ur hvardera; och då intet 3- $\&$ batteri fanns uppsatt, bestämde Toll, att artilleriet skulle utgöras af ett 6- $\&$ åkande batteri af Vendes artilleriregemente, hvilket batteri stod marschfärdigt i Kristianstad.³

Infanteribataljonerna — hvar och en indelad i 4 kompanier och 1 jägardivision — bildades genom kommendering från regementenas samtliga kompanier. Deras styrka bestämdes efter regementenas effektiva numerär så, att den marscherande och den kvarblifvande delen gjordes lika stora. Inga hästar fingo medtagas vare sig af staberna eller af batteriet. Infanteriet skulle medföra 60 skott per man och hvarje bataljon en regements- eller bataljonskista med sjukvårdsmateriel. Hela styrkan kom att uppgå till omkring

Bil. 22. 2,000 man.⁴

Enligt uppgjord marschrut anlände batteriet till Karlskrona natten mellan den 7. och 8. maj och infanteriet, hvilket fortskaffades genom marche forcée, under den 8. och 9. Trupperna embarkerade nu omedelbart sålunda: den 9. maj bataljonerna ur Konungens eget värfvade samt Kronobergs regementen å skeppen Äran och Vladislaff; den 10. Jönköpings- och Kalmarbataljonerna å Gustaf IV Adolf och

¹ Toll till Puke 6. maj.

² Dessa regementen voro vid denna tid förlagda: Jönköpings regemente i trakten af Ramlösa, Kalmar regemente i trakten af Glumslöf, Kronobergs regemente nära Malmö och Konungens eget värfvade regemente i Landskrona.

³ Toll till konungen 26. maj. Fleetwood till Puke 9. och till konungen 18. maj. Pukes »note» 10. maj.

⁴ Cederström till konungen 10. maj.

Fredrik Adolf samt slutligen batteriet å jakten Fortuna
 garna Svalan och Disa.¹

Grund af det hastiga uppbrottet hade emellertid trup-
 utrustning blifvit mycket ofullständig, och det blef
 att söka fylla bristerna, hvilket ock i möjligaste
 dde. Sålunda tilldelades expeditionen, för att göra
 na mindre beroende af hästanskaffningen på Gott-
 st. 3-8 nickor på kärrlavetter, hvilka kunde dragas
 ndkraft. Infanteriets ammunitionsutrustning öka-
 ytterligare 60 skott per man. Medikamenter och
 persedlar anskaffades från amiralitetsapoteket, och
 behovet fylldes genom landtränteriet i Karlskro-
 arast ställde sig proviantanskaffningen. Då flottan
 roviaueras för 2 1/4 månader, och magasinerna därefter
 synnerligen stor behållning,³ blef det ej möjligt
 se landtrupperna med annat än torrskaffning för
 r.⁴

Flottan arbetades dag och natt med vattenfyllning,
 tering af förråd, reparationer af segel och skepps-
 ansättning af stående godset, tillverkning af skarpa
 osv. Genom landshöfdingens i Kalmar län
 rekvirerades lotsar från Gottland,⁵ hvarjämte från
 och en del andra håll erhöles underrättelse, af-

ppens loggböcker. Varfsliggaren. Puke till von Rajalin 8. och till
 11. maj.

etwood till Puko 9. maj. Puke till Fleetwood 9. och till konun-
 maj. Toll till konungen 26. maj.

ke klagar öfver att förråden, hvad vissa artiklar beträffade, redan
 es tomma samt öfver att ett större parti korn och råg, som rekvi-
 7. april från allmänna magasinensdirektionen, ännu ej anländt
 von Rajalin 8. maj).

ke till von Rajalin 8. maj. Den enda rekvisition, som flottans myn-
 kunde fullgöra, rörde 1,200 gevär till Gottlands landtvärn, allden-
 gt föregående rekvisitioner nästan hela gevärshållningen öfver-
 ll arméen (Puke till konungen 11. maj).

ndshöfdingen i Kalmar län till konungen 9. maj.

gången från Gottland den 6. maj, enligt hvilken ryska styrkan skulle uppgå till 3,000 man och 8 kanoner samt deras transportfartyg hafva seglat till Slite, hvilken hamn sades hafva 150 mans besättning.¹

Den 11. maj på morgonen blåste en jämn nordostlig vind, af hvilken flottan begagnade sig för att gå till sjöss. Med chefskeppet såsom ledare passerade eskadern sjökastellen kl. 7 f. m.,² och utgjordes densamma af linjeskeppen Gustaf IV Adolf, Vladislaff, Prins Fredrik Adolf och Aran, fregatten Bellona, briggarna Svalan och Disa samt jakten Fortuna. Linjeskeppen Manligheten och Tapperheten hade, såsom förut nämnts, redan afseglat.

Cederström gjorde sitt bästa för att med sin eskader skyndsamt komma den inkräktade ön till undsättning. Visserligen voro vindarna i allmänhet ogynnsamma för seglingen, men väderleken var synnerligen vacker — en omständighet, som var af ej ringa värde för trupperna ombord.³

Den 12. maj beordrades majoren Pettersson att med fregatten Bellona uppsöka linjeskeppen Tapperheten och Manligheten för att meddela deras chefer underrättelse om eskaderns ankomst jämte befallning att blockera Slite hamn så nära, att de där liggande ryska transportfartygen ej måtte få tillfälle att undkomma. Fregatten skulle på återvägen söka att under Gottlands kuster anskaffa lotsar samt underrättelser om fienden.³

Tidigt på morgonen den 13. fick man på eskadern sikte af Gottland, och följande morgon återkom fregatten Bellona efter väl förrättadt värf till eskadern, medförande sju fiskare såsom lotsar. Dessa inberättade, att hufvudstyrkan

¹ Cederström till konungen 19. maj. Utdrag ur Visby magistrats protokoll 24. april—17. maj.

² Skeppens loggböcker. Varfsliggaren. Cederström till konungen 19. maj.

³ Cederström till konungen 19. maj.

ska trupperna, hvilken uppgafs till 2,500 man, var i och omkring Visby, samt att omkring 150 man garnison i Slite, där några kanoner skulle blifvit da i förra fästningen Karlsvärd.

erström beslöt då landsätta trupperna vid Sandostkusten, där enligt erhållna upplysningar en lämpningsplats för båtar förefunnes. Skeppen måste emellikra ganska långt ute å tämligen öppet vatten, där dydd gafs för ostliga och sydliga vindar.

annad af en sydvästlig bris löpp eskadern vid middagsen 14. maj in till denna plats under ledning af Disa. Kl. 2 e. m. ankrade samtliga fartygen, och t mera än en timme därefter började truppernas ilandned stor skyndsamhet och ordning.¹

st landsattes samtliga jägardivisioner för att under löjtnanten vid Jönköpings regemente Bark verkställa ta rekognosceringen samt anskaffa hästar för artilleriet. Med jägarna följde 3 st. 3-å nickor samt nödig Kl. 8 e. m. voro infanteribataljonerna urlastade samt med 60 skott per man och torrskaffning för 3 dagarna på aftonen landsattes 100 man af flottans inbesättning för att sköta strandbevakningen, och under ilandfördes artilleriet medelst eskaderns barkasser. Skepp hölls hela tiden, och bevarade rundbåtar uppom bevakningen af ankarplatsen.³

l Gottlands invånare utfärdade Cederström omedelbar proklamation, hvori dessa uppmanades att på allt fringna undsättningskåren.

Bil. 23.

etwood till konungen 18. maj. Cederström till konungen 19. och 22. maj. Afståndet från fartygen till Sysne brygga, där landstigning skulle ske, var icke mindre än 3,000 meter (Skeppens loggböcker).

almarbataljonens orderjournal, sid. 99-100.

eppens loggböcker. Cederström till konungen 19. maj.

Som hästar till batteriet ganska snart anskaffats, kunde öfverstelöjtnant Fleetwood med landtrupperna anträda marschen mot Visby redan den 15. maj kl. 5 f. m. Från Sysne brygga ledde en smal byväg vid pass en mil till Skogby i Gammelgarns socken, där landsvägen vidtog. Utefter densamma tågade trupperna öfver Kräklingbo till Tule i Gant-hems socken, omkring 3 mil från Sandviken.

»För att med allra möjligaste skyndsamhet vinna ändamålet för expeditionen att fördrifva fienden . . .» hade emellertid Cederström omedelbart efter ankringen afsändt den i beskickningsväg ofta använda majoren vid Engelbrechtska regementet von Yhlen såsom parlamentär till amiral Bodisco i Visby.¹ Denne hade emellertid redan förut fått kunskap om, att svenska krigsfartyg varit synliga vid Gottlands ostkust.

Redan den 12. maj hade nämligen linjeskeppen Tapperheten och Manligheten inlupit i Slite hamn, hvarifrån de dock efter aflossandet af några skott återigen gått till sjöss.² Bodisco ämnade i anledning häraf förstärka besättningen i Slite med ett grenadjärkompani och 2 kanoner,³ men redan innan denna förstärkning hann afgå, hade de först mera obestämda ryktena om svenska flottans ankring vid Östergarn bekräftats, och amiralen lät sina trupper rycka ut ur Visby för att besätta de öster om staden uppkastade förskansningarna.⁴

»Den 15 maj var den för stadens invånare och Gottlands samtliga inbyggare glädjefulla och oförgäteliga dag,

¹ Cederström till konungen 19. maj. Fleetwood till konungen 18. maj.

² Lichareff till Dolgorukoff $\frac{8}{20}$. maj.

³ Bodiscos detachementsorder $\frac{4}{16}$. maj.

⁴ Ryssarna förfogade här öfver 20 järnkanoner med 3 mans servis i hvarje samt för det rörliga försvaret öfver en styrka af 1,080 man, befälet inberäknadt (Bodiscos detachementsorder $\frac{4}{16}$. maj. Lichareff till Dolgorukoff $\frac{8}{20}$. maj).

ng inlopp om svenska flottans ankomst med svensk
gt till landets undsättning: Glädje- och tacksamhets-
nno och händerna sammanknäptes under välsignel-
utande öfver konungen och dess omvårdnad om värn-
af hjerta och själ trogna undersåtare.»¹ Denna dag
fven den svenska underhandlaren, major von Yhlen,
nde till Bodisco underrättelsen om Cederströms an-
med flottan och trupperna, »fem tusen man»,² samt
nde honom att dagtinga.

na uppfordran afslogs visserligen, och ryssarna be-
g till försvar, men von Yhlens proposition öfver-
s dock till ett krigsråd. Detta tog följande omstän-
i betraktande, nämligen: ryska truppernas under-
t; den brist på lifsmedel, hvilken under en befarad
bland öns invånare måste uppstå; ovissheten om
d, alldenstund Gottland var inneslutet af svenska
amt slutligen uteblifvandet af erforderliga föreskrif-
Petersburg, ja, t. o. m. svar på rapporten, i hvil-
isco, med anmälan om Gottlands eröfring, framhållit.
vid ett anfall af öfverlägsna krafter icke hade nå-
kt att kunna hålla ön.³ Samtidigt ingick dessutom
telse, att »hela ön reste sig», och synes detta i icke
än hafva bidragit till ryssarnas benägenhet att un-
la, ehuru »resningen» veterligen ej tog något annat
än att en på rekognoscering utskickad officer till-
gs och affördes till svenska eskadern, där han dock
rigafs.⁴ Resultatet af öfverläggningarna vardt, att

drag ur Visby magistrats protokoll 24. april—17. maj.

discos detachementsorder $\frac{4}{16}$ maj.

challofski-Danilefski, sid. 39—40.

challofski-Danilefski, sid. 39. Gustaf IV Adolfs loggbok. Licha-

olgorukoff $\frac{5}{20}$ maj.

en löjtnant Brosin, försedd med fullmakt att underhandla om kapitulation, afsändes till Cederström.¹

Von Yhlen och Brosin mötte på väg till eskadern de svenska trupperna vid Tule, hvarför Fleetwood beslöt att därstädes afvakta utgången af underhandlingarna.²

Den 15. maj kl. nära 12 på natten anlände Brosin till chefsskeppet, där underhandlingarna om kapitulationen genast togo sin början. Inom tre timmar hade man redan
 Bil. 24. öfverenskommit om villkoren och hunnit uppsätta »articlarne angående öen Gothlands öfverlemnande». Dessa innehöllo, att ryssarna, efter att hafva aflämnat vapen och ammunition, inom två dagar skulle lämna ön, att de på hedersord förbundo sig att ej under ett års tid tjäna mot Sverige eller dess allierade, samt att alla under uppehållet på ön gjorda rekvisitioner skulle betalas.³

Den 16. på morgonen återvände Brosin till Visby, medförande den af Cederström underskrifna konventionen samt åtföljd af stabsadjutanten Klinckowström, hvilken hade att representera svenskarnas högsta befälhafvare. Öfverstelöjtnant Fleetwood fick på samma gång order att detachera två eller tre bataljoner till Slite för att där mottaga de ryska truppernas vapen.⁴

I Visby underskref Bodisco kapitulationsakten, sedan han ånyo inhämtat krigsrådets mening.⁵ Klinckowström

¹ Cederström till konungen 19. maj.

² Fleetwood till konungen och Toll 18. maj.

³ Sina fanor fingo de dock hemföra och för hemresan lämnades t. o. m. svenskt pass.

⁴ Cederström till konungen 19. maj.

⁵ I den order af $\frac{1}{16}$ maj, hvori Bodisco för trupperna tillkännagaf kapitulationen, heter det: »En svensk flotta bestående af sex linjeskepp, en fregatt, två briggar och en kutter, har anländt till ön med en landstigningskår, hvarför herr underlöjtnant Brosin sändts att inhämta säkra under rättelser, och har han inrapporterat, att han sett de på stranden urskeppade svenska trupperna, öfver 2,000 man med 20 st. 12- $\mathcal{L}$ och 15 st. 3- $\mathcal{L}$ kanoner. Underlöjtnant Brosin har haft ett möte med befälhafvaren för

sig därefter upp på rådhuset, och underrättade man om fiendens kapitulation. Han anbefalldes strängt öfver att de ryska trupperna ej oroades; långt öfver att hindra deras aftåg borde öns inbyggare lämna tråde med skjutsar. Därjämte beslöts att följande tacksägelsegudstjänst skulle hållas för stadens g.¹ Samtidigt kungjordes en ny af Cederström med g af öns befrielse utfärdad proklamation.

Bil. 25.

an Fleetwood erhållit kännedom om att kapitulation afslutad, afsände han bataljonerna af Kalmar, Kro och Konungens eget värfvade regemente samt ett i af Jönköpingsbataljonen och 4 st. 3-å nickor till r att under befäl af majoren vid Kalmar regemente mmar mottaga ryssarnas vapen och öfvervaka deras ning. Jägardivisionerna af Kalmar, Jönköpings och ergs regementen samt två afdelningar af det åkande t afmarscherade däremot under löjtnant Barks befäl sby, där de inträffade på morgonen den 17. maj.² och föregående dag hade ryssarna anträdt mar- från Visby till Slite och följdes nu på kort af f Barks jägare samt en afdelning artilleri, samtliga ddade gevär och brinnande luntor.³ Fleetwood, som

r, konteramiralen Cederström, hvilken låtit landsätta äfven sina de trupper. Deras styrka uppgår till fem tusen man. Slite hamn med två af våra kompanier och två kanoner: framför hamnen an fyra dagar två svenska linjeskepp med åtta hundra man land- rupper och sex fältkanoner. Vår förbindelse med dessa två kom- afskuren af svenskarnas trupper, och hela ön innesluten af deras att vi sakna all förbindelse till sjöss. Öns invånare ha fått att väpna sig, och de samla sig redan på dem anvisade stäl- har tjugofyra hamnar, i hvilka alla slags fartyg kunna inlöpa; pers antal är för ringa för att kunna göra fienden något mot-

drag ur Visby magistrats protokoll 24. april—17. maj.

derström till konungen 19. maj.

almarbataljonens orderjournal, sid. 102.

under tiden med återstoden af Jönköpingsbataljonen och en afdelning af åkande batteriet ryckt fram öfver Dalhem och Ekeby, lät, framkommen till Slitevägen, jägarna tåga sig förbi och följde med sin styrka som reserv. Vid Båls kyrka erhöll han rapport, att ryssarna börjat aflämna sina vapen och inställde då framryckningen.

Då de ryska trupperna på eftermiddagen den 17. började inrycka i Slite, beordrade major Stålhammar, hvilken sedan morgonen befunnit sig vid denna ort, samtliga regementskvartermästare att mottaga fiendens vapen och öfriga persedlar.¹ För ordningens upprätthållande användes Jönköpingskompaniet, en afdelning af batteriet samt 50 man af Kronobergs regemente.

Aflämningen började genast och försiggick utan svårigheter till midnatt, då order utfärdades om magasinens stängning och posternas fördubblande. Under tiden hade de afväpnade ryssarna äfven börjat embarkera på sina transportfartyg. I dagningen fortsattes mottagningen af vapen samt inskeppningen, och före middagen den 18. maj hade samtliga ryssar lämnat stranden, hvarefter bryggan besattes af svenska trupper och ingen vidare fick komma i land. Kl. 3 e. m. hade transportfartygen lämnat hamnen,² och redan den 19. voro de åter i Libau.

Genom kapitulationen öfverlämnades i svenskarnas händer bland annat 6 st. 6- $\bar{a}$ kanoner med lavetter och ammunitionsvagnar, 38 hästar, 1,350 musköter, 1,092 sablar samt ett parti ammunition.³

Såttillvida hade kapitulationsvillkoren blifvit uppfyllda, men då det gällde ersättningen för under uppehållet på ön

¹ Kalmarbataljonens orderjournal, sid. 103—104.

² Cederström till konungen 19. maj.

³ Fleetwood till Toll 25. maj och förteckning 18. maj. Anckarsvärd till konungen 30. maj. Kanoner och gevär kvarlämnades på ön till landtvärnets beväpning.

arna gjorda rekvisitioner, var beredvilligheten ej lika landshöfdingen upplyste i skrifvelse till Cederström att Bodisco från landträneriet uttagit 6,393 rdr, denne kräfdes å beloppet, svarade han allenast, att denna summa tillhandlat sig ett fartyg, hvilket han förklarade som säkerhet. Cederström, som ansåg, att fallet ej medgaf att för mindre viktiga saker anställa kringar, hvilka verkat flere dagars uppehåll...», lät sig nöja.¹

Cederström till konungen 19. maj. Klint till Cederström 17. maj. Bodisco före sin afresa från Slite lär Bodisco hafva yttrat: »Huru lyckligt jag mig icke, att utan blodsutgjutelse hafva vunnit en så dyrbar tron för Ryssland. Ön Gottland är i sig en skatt för dess handel och rikedom» (Финский Вѣстникъ, V). Omedelbart före omborstigningen till Ryssland hafva dessutom Bodisco tillagt: »Om jag blir så lycklig, att min monark vill attendera till mina föreställningar, så går jag nu väl bort med min fartyg; men jag kommer snart tillbaka med 14,000; och då skall ingen kunna mera taga Gottland från Ryssland. Förr bör min monark återvända till Finland än ceder Gottland, hvars ägande i anseende till ryska kronan samt herravälde öfver Östersjön, blir för Ryssland i alla tider af önskvärd» (Skriftlig berättelse af tullinspektoren A. Tigerström; i Crusenstolpes portefeuille, II, sid. 174).

Bodisco blef efter återkomsten till Ryssland ställd för krigsrätt. Bodisco var en stjern Araktschejeff och sjöministern Tjitjagoff, som först skyllde på Bodiscos olyckliga utgång på hvarandra, insågo båda behofvet af en krigsrätt för att rättfärdiga sig. Härtill utsågs Bodisco, och så väl Bodisco som de öfriga officerare, som han sammankallat till krigsråd, blefvo af krigsrättens dömda sina värjor, hvilka de »sjelfva hade samtyckt att aflemna». Bodiscos anmärkningar voro följande: »1:o) Under mera än trenne veckors tid hade ön hade kontreamiralen tid att välja ett fördelaktigt läge samt att försvara sig, och då skulle fienden, vid ryssarnes kända tapperhet, äfven med ett dubbelt större än vår afdelning, hafva sett sina försök fruktlösa och förtärande stora uppoffringar. 2:o) Under vårt tre veckors vistande på ön hade man tid nog att öfvertyga sig, huruvida det var möjligt att derstädes bibehålla sig i händelse af ett fiendtligt anfall, naturligen var att vänta. Om åter omöjligheten att hålla sig inne på ön, sedan han borttagit allt hvad lämpligt var och förtjente tillräckligt, bordt återvända med sina fartyg, hvilka derföre qvarblefvo hos honom samt icke lemna fienden tid till något djerft företag emot honom.» Bodiscos krigsrätts beslut blef Bodisco äfven skild från tjänsten, förklarades till Vologda och beröfvad den honom för Gottlands eröfring

Sedan fienden afseglat, återvände bataljonerna af Kronobergs, Kalmar och Konungens eget värfvade regemente till Sandviken, dit de framkommo på eftermiddagen den 19., och där de omedelbart gick ombord på flottan.¹ Öfverstelöjtnant Fleetwood, som genast efter ryssarnas affärd öfvertagit högsta militärbefälet på ön,² behöll till dess försvar och landtvärnets inöfvande Jönköpingsbataljonen, det medförda åkande batteriet och det tagna ryska fältbatteriet.³ Af denna styrka kvarstannade 1 kompani och 1 afdelning af åkande batteriet i Slite, där försvaret dessutom stärktes medelst några å ryska fartygen tagna pjäser af mindre kaliber; jägardivisionen sändes till Ostergarn för att bestrida bevakningen mot söder, och resten af trupperna förlades till Visby, genom brefposteringsar underhållande förbindelse med de detacherade styrkorna.⁴

Linjeskeppen Tapperheten och Manligheten hade kort efter de fientliga transportfartygens afseglning lämnat sin kryssningsstation utanför Slite och förenade sig den 19. på aftonen med hufvuddelen af eskadern utanför Sandviken. Därifrån afseglade Cederström under den 19. och 20. till Karlskrona, på hvars redd fartygen tre dagar senare ankrade. Endast linjeskeppet Manligheten och fregatten Bellona skulle fortfarande hålla sjön, kryssande mellan Karlskrona och Ölands södra udde.

---

förlänade S:t Anneordens 1. klass. Efter någon tids förlopp återkallades han dock, antogs ånyo i tjänst, återfick S:t Anneordens band och bevärdigades med kejsarens nåd (Michailofski-Danilefski, sid. 40—41).

¹ Cederström till konungen 23. maj.

² Fleetwood till Toll 14. juni. Sedan Klint den 30. juni mottagit entledigande från landshöfdingposten (Kungl. bref 9. juni), fick Fleetwood äfven öfvertaga den civila administrationen å ön.

³ Fleetwood till Toll 14. juni.

⁴ Fleetwood till Toll 21. maj.

nobergs- och Kalmarbataljonerna samt bataljonen ur
ens eget värfvade regemente återvände den 24. och
till Skåne.¹

ttland var återigen svenskt. »Att», säger en förfat-
n skildrat krigshändelserna å ön, »ett helt land in-
och åter lämnas utan att ett enda fientligt skott lös-
en enda droppe blod spilles, är väl någonting högst
».²

IV. Örlogsflottan sändes till Hangö.

an i slutet af mars hade, såsom förut omtalats, en-
flottan börjat uppträda i Bälten och Sundet, och
den 13. april gjorde Hood med sin eskader öfvergån-
n Sjöland till Skåne fullständigt omöjlig för de
anska trupperna.³ Samtidigt hade den del af Ceder-
skader, som kryssade vid holsteinska och pommerska
n, här kommit i förbindelse med engelska flottan,⁴
kydd alltså var att påräkna mot en landstigning i
äfvén från tyska östersjökusten.

Plan V.

remot började faran öster ifrån blifva hotande. Den
d hade underrättelsen om Gottlands eröfring kommit
ekholm, och den 3. maj meddelade en kurir från
⁵ att Sveaborg, enligt den konvention kommandan-
t med ryssarna, redan samma dag skulle kapitulera.
t vore ej, att de på Gottland landstigna trupperna
hållen förstärkning kunde öfvergå till fastlandet.
etänkligare vore dock, att genom Sveaborgs fall och

derström till konungen 23. maj. Puke till konungen 22. maj.

vegren: Ryska invasionen å Gottland 1808, sid. 15.

l. 115—116.

l. 114.

l II, sid. 350.

Aboeskaderns uppbrännande den ryska skärgårdsflottan obehindradt kunde framtränga utefter Finlands kust, ja, till och med, jämte fiendens örlogsflotta, möjliggöra en landstigning i själfva Stockholmstrakten. Faran vore ännu större, om Sveaborgseskadern ej enligt order blifvit bränd utan liksom fästningen öfverlämnats till fienden.

Det gällde nu att snarast möjligt vidtaga åtgärder till farans afvärjande. Redan förut är nämnt om de anstalter, som vidtagits för Gottlands återeröfring, och skulle dessutom under tillrustningarna härför löjtnanten Fries med kuttern Kottka kryssa mellan Gottland och Öland, dels för att inhämta underrättelser om fienden, dels för att hindra fiendliga fartyg nalkas Öland.¹

För att upprätthålla herraväldet i Östersjön genom att hindra ryssarnas örlogsflotta att utlöpa från Finska viken och deras skärgårdsflotta att komma förbi Hangöudd och sätta sig fast i Abo skärgård, synes konungen hafva i väsentlig grad påräknat engelska flottans hjälp.

von Rajalin fick därför befallning att afresa till Skåne för att jämte Toll och Puke rådgöra med befälhafvaren för engelska flottan om de förestående operationerna mot den ryska sjömakten. Det var konungens önskan, att en del af engelska flottan för deltagandet uti dessa skulle afgå till Finska viken och Hangö; men om den engelska amiralen ej ville ingå på denna plan, borde von Rajalin meddela honom, att hela svenska örlogsflottan erhållit order att i sådan händelse afgå till Hangö, och att man väntade, att engelsmännen skulle öfvertaga de kryssningsstationer, som en del af svenska örlogsflottan nu innehade. De order för svenska flottan, som blefve nödvändiga i följd af eventuella öfverenskommelser, ägde von Rajalin genast utfärda.²

¹ Generalorder 29. april.

² Generalorder 7. och 9. maj. von Rajalin till konungen 7. maj.

den 14. maj ankommo von Rajalin och Puke till Lund, sammanträffade med Toll. Denne hade emellertid ny-erfarit »den märkvärdiga omständighet», att amiral Toll efter att den 11. maj hafva mottagit en kurir från den franska ministern, genast afseglat utan att gifva Toll någonting som meddelande, än att han öfverlämnat befälet öfver Öresund kryssande flottafdelningen åt chefen å linjen, fältmarskalken Dickson, med order till denne att samverka med fältmarskalken.¹ I följd häraf beslöts, att von Rajalin skulle afresa till Helsingborg för att af Dickson eller den franska konsuln Fenwik söka vinna upplysning om, hvart förhållande seglat, samt huruvida konteramiralen Saumarez,² var högste befälhafvare för engelska Osternsflottan, samt äntades till Sundet. Var detta senare händelsen, skulle von Rajalin i Helsingborg afvakta dennes ankomst, men i det fall söka att i Göteborg sammanträffa med honom.³

Toll till Toll 12. maj. Toll till konungen 15. maj.

Saumarez Saumarez, född på Guernsey 1757; 1801 konteramiral; 1821 fältmarskalk af Storbritannien; pär 1831. S. hade med utmärkelse deltagit i flera krig, såsom i de franska flottans strider mot den franska, särskildt 1782 och 1795 samt i den franska eskadrens expeditionen 1798 och blockaden af franska flottan i Brest. 1800 och 1811 var S. högste befälhafvare öfver engelska flottan i Osternsflottan samt uppträdde synnerligen välvilligt mot Sverige, ehuru han då var i krig med Sverige. Han afled 1836.

Under sammankomsten i Lund uppmanade äfven de båda amiralerna Dickson och Puke att uttala sig om den fara han ansåg fortfarande hota från Danmarks kusten. Fältmarskalken förklarade då, »... att om den franska eskadren bestod af svenske och engelske fartygen nu under holla i Belt upphörer att utvagas så öfvergå franske troupperna till Seland; och om den franska eskadren nu omkring Bornholm, under Pommerska vällen, i Lybeka och vid Köln [Kiel?] är etablerad, icke skulle fortsättas utan der skulle en franska eskadre afgå utan att succederas af en lika styrka, så utföres en expedition till sina sviter skadeligt företag, antingen med franska fartyg directa af gong på svensk kust för att operera en diversion, eller med franska fartyg; derifrån hufvudanfallet ... ännu mediteras» (Toll till konungen 15. maj).

Den 15. afreste således von Rajalin till Helsingborg och fortsatte, då han icke där kunde erhålla tillfredsställande upplysningar, till Göteborg, dit Saumarez anländt.¹ Sedan von Rajalin lyckats öfverenskomma med amiralen därom, att engelska flottan skulle öfvertaga svenskarnas kryssningsstationer i södra Östersjön,² återvände han till Karlskrona för att där utfärda erforderliga förhållningsorder för svenska örlogsflottan.

Emellertid hade konungen ej nöjt sig med att afvakta nämnda underhandlingars utgång, innan han vidtog anstalter för korsandet af möjliga planer från ryska flottans sida. Omedelbart efter underrättelsen om Sveaborgs kapitulation affärdades nämligen order till Karlskrona, jämlikt hvilka major Lagerbjelke med fregatten Jarramas den 17. maj skulle afsändas till Alands haf med uppgift att hindra fientliga fartyg att nalkas svenska kusten.³

Dagen efter sin ankomst till Karlskrona, eller den 23. maj, erhöi Cederström genom von Rajalin konungens befallning att, sedan amiral Hood åtagit sig de stationer, som svenska eskadern innehafte, samt svenska kustens skyddande, genast till Karlskrona inkalla alla utevarande fartyg, låta förse dem med vatten och proviant samt så fort som möjligt afsegla med hela örlogsflottan till Hangöudd för att hindra ryska skärgårdsflottan att komma där förbi, hvilket angafs vara »af högsta vikt för svenska kustens betäckande». Cederström ägde själf taga de mått och steg, som han funne nödvändiga till ändamålets vinnande. Beträffande ryska örlogsflottan lämnades honom samtidigt den upplysning, att endast 10 linjeskepp funnes i Östersjön, men att dessa i

¹ Saumarez anlände utanför Göteborg den 18. maj, och räknade nu den flotta, som stod under hans befäl, 26 örlogsfartyg, däraf 11 linjeskepp och 4 fregatter.

² Toll till konungen 21. maj.

³ Generalorder 5. maj. Lagerbjelke till konungen 20. maj.

nad skulle kunna förstärkas med 3 nya. Han undes vidare om, att Saumarez lofvat att sända några linjeskepp, som i dagarna väntades från England, upp angö för att understödja honom. Dessa linjeskepp emellertid icke ställas under den svenska amiralens tan »utgöra en särskildt lätt eskader».¹

Enna befallning för örlogsfloottans operationer har en likhet med åtskilliga under Sveriges krig mot Ryss- sjuttonhundratalet utfärdade; och huru riktig själfva nken — att hindra fiendens inträngande i åboländska nska skärgårdarna — än var, hade man, i följd af ända sättet, ej mera utsikt att lyckas nu än under den tiden. Man begärde alldeles för mycket af den seg- örlogsfloottan, då man gaf henne en dubbel uppgift, såg henne icke blott för operationer mot fiendens otta, utan äfven, och det i första rummet, till inomskärs mot roddfartyg. Hennes rätta opera- emål var fiendens örlogsflootta, som bort uppsökas ntetgöras eller genom blockad förlamas. Att däremot n skärgårdseskaderns framträngande längs kusten, där tan alltid i ofritt farvatten — under stiltje också farvatten — vore oåtkomlig äfven för en mång- öfverlägsen styrka af segelfartyg — för en sådan voro linjeskepp ej konstruerade.

erström hade emellertid intet annat att göra än att g den mottagna ordern till efterrättelse. Han synes gt ej hafva tillfyllest insett vanskligheten af den förelagda uppgiften. Vid utförandet af densamma öddes han kraftigt af befälhafvande amiralen i Karls- hvilken anbefalldes — äfvenledes den 23. maj — förse floottan med fyra månaders proviant och annan g för tre månader.

¹Generalorder 23. maj.

Örlogsskeppen på redde¹ började utredas för ny expedition, och gällde det nu blott att för densamma inkalla de utevarande fartygen.²

Dessa utgjordes, dels af 2. divisionens under von Gegerfeldts befäl kryssande fartyg jämte linjeskeppet Försiktigheten,³ dels af de båda, som Cederström tilldelat kryssningsstation mellan Karlskrona och Ölands södra udde.

Till de förra hörde följaktligen 4 linjeskepp, 1 fregatt samt 5 mindre fartyg, af hvilken styrka linjeskeppen Dristigheten och Gustaf III samt briggen Delfin kryssade i Femernsund och linjeskeppen Konung Adolf Fredrik och Fäderneslandet uppehöllö bevakningen mellan Skåne och tyska vällen, under det att de öfriga — linjeskeppet Försiktigheten, fregatten af Chapman, briggen Vänta litet, kuttrarna Hök och Orn⁴ samt jakten Barthelemy — användes för tillfällig bevakningstjänst eller rapportföring.⁵ Af dessa sistnämnda anlände emellertid briggen Vänta litet under den 25. till Karlskrona.

De båda mellan Karlskrona och Ölands södra udde kryssande fartygen voro, som förut nämnts, linjeskeppet Manligheten och fregatten Bellona.⁶

För de utevarande fartygens inkallande kunde Cederström den 23. maj förfoga öfver trenne smärre fartyg, nämligen Svalan, Disa och Fortuna, hvartill, enligt ofvanstående, den 25. kom Vänta litet; men i stället för att be-

¹ Den 24. lågo på Karlskrona redd: linjeskeppen Gustaf IV Adolf, Åran, Prins Fredrik Adolf, Vladislaff, Tapperheten och Fäderneslandet: fregatten Euredice; briggarna Svalan och Disa samt jakten Fortuna (Varfsliggaren. Cederström till konungen 2. juni).

² Däri dock ej inbegripna fregatten Jarramas, som gått till Ålands haf, och Fröja, som kryssade i Kattegatt.

³ von Gegerfelt till Puke 14. och till konungen 24. maj.

⁴ Sid. 111.

⁵ von Gegerfelt till Puke 9. och 14. maj samt 2. och 8. juni. Skeppens loggböcker. von Gegerfelt till konungen 24. maj.

⁶ Sid. 142.

ig af alla dessa fartyg använde han en metod, hvardet åtgick två hela veckor, innan von Gegerfelt erhöi ng att återsegla till Karlskrona och ytterligare tre innan de i Femernsund kryssande fartygen undtsvarande seglingsorder. Han beslöt nämligen att yferfeltska divisionens inbeordrande använda ensamt n Bellona.¹ Men då denna, såsom nämndt, själf var kryssning, utsändes den 23. maj skonerten Disa för alla fregatten, hvarvid dock tillåtelse gafs, att detta ke genom Manligheten, om detta linjeskepp först des.

skedde också, ordern öfverbragtes genom Manligheten onna, och först den 26. maj lopp sistnämnda fartyg Karlskrona redd, hvarefter Disa ånyo utsändes för alla Manligheten, som inträffade den 27.² Denna dag äfven kuttern Örn af befälhafvande amiralen till öms förfogande,³ hvadan 5 smärre fartyg funnos å, men nu hade Bellona redan afseglat med ordena t ett halft dygn hafva förgäfves sökt komma till

ax utanför grunden påträffade fregatten engelska ör- gen Starling, som gaf den något vilseledande upp- ett amiral Hood, hvilken äfven skulle hafva del af or- von Gegerfelt, dagen förut kryssat sydost om Öland. ställde nu sin segling härefter, men kunde ej finna lska flaggskeppet. I stället anträffades den 29. två engelska örlogsfartyg, hvilka voro på väg att upp- bod 20 sjömil söder om Gottland. Men icke heller de något linjeskepp upptäckas. Chefen å Bellona, etterson, erhöi emellertid den 30. af engelska fre- lerström till konungen 2. juni.

nlighetens loggbok. Varfsliggaren. Cederström till konungen

ke till Cederström 27. maj.

gatten Thiburn [Tribune?] underrättelse, att Hood skulle uppehålla sig utanför Windau. Han ställde därför kursen dit och fann där tvenne örlogsfartyg, hvilka äfven befunnos vara de rätta.

Hood med sitt flaggskepp Centaur begaf sig genast i sällskap med Bellona väster ut för att uppsöka von Gegerfelt, och den 5. juni anträffades verkligen denne.

von Gegerfelt hade nu en hel månads tid upprätthållit kryssningen i södra Östersjön, utan att något särskildt anmärkningsvärdt inträffat. Hafvet var i allmänhet tomt, men en och annan gång syntes engelska konyojer, vanligen bestående af ett 40-tal handelsfartyg under eskort af några snabbseglande och väl bestyckade kuttrar och kutterbriggas. Någon gång siktades ock ett par handelsfartyg, tillhörande fientlig nation, hvilka man oftast lyckades uppbringa. Tid efter annan hade skepp eller mindre fartyg från divisionen sändts till Karlskrona för att fylla vattenförrådet, aflämna sjuka och reparera mindre skador, och i utbyte mot dessa hade andra fartyg från örlogsstationen utsändts.¹

Under senare hälften af maj månad hade flera engelska örlogsfartyg börjat visa sig i södra Östersjön, och den 23. sammanträffade von Gegerfelt med Hood, som då under sitt omedelbara befäl syntes hafva 3 linjeskepp och 3 smärre örlogsfartyg.¹ Den engelska amiralen meddelade dock ej von Gegerfelt något närmare om ändamålet med sin kryssning. ehuru de förbundna eskadrarnas fartyg äfven sedermera ofta voro i sikte af hvarandra.²

Det var först den 5. juni, då såsom nämndt Hood, Pettersson och von Gegerfelt sammanträffade, som den senare erhöll Cederströms order att, så snart den engelska amiralen med sin eskader öfvertagit hans kryssningsstation,

¹ von Gegerfelt till konungen 24. maj och till Puke 8. juni.

² von Gegerfelt till konungen 24. maj och till Puke 2. juni.

segla med alla sina fartyg till Karlskrona och förena sig med den öfriga flottan.¹ Som Hood svarande vid orderns mottagande, kunde öfverlämna af kryssningsstationen äga rum samma dag. Sedan Gegerfelt fått sända order med en engelsk kutter² till Memernsund kryssande svenska fartygen att med ömskyndsamhet afgå till Karlskrona, där fylla vatten. Öfverlämna förråd af alla slag samt åter göra sig sjöklara i förhållande på vidare order, begaf han sig själf med linjeskeppet Adolf Fredrik till sistnämnda ort. Här ankrade den 7. på aftonen¹ tillsammans med den honom åtföljande kuttern Hök. En del af divisionens fartyg hade då redan anländt, och före den 13. juni inkommo äfven de svenska fartygen, hvarefter kryssningen i södra Östersjön, så vidt den svenska sidan kunde iakttaga, upprätthölls af 3 linjeskepp, 2 fregatter och 4 kutterbriggar.⁴ Under denna tid hade man i Stockholm börjat blifva otålig på grund af långsamhet, hvarmed ordern om flottans afsändande till Hangö verkställdes, och den 28. maj afgick befallning till Gegerfelt, att han med så många skepp och fregatter, som han kunde klara, skulle afgå för utförandet af sitt uppdrag. Gegerfelt af flottan, som ännu icke hunnit intaga vatten vid Hangö, skulle därefter »utan mindsta uppehåll» af- förenas med eskadern,⁵ med undantag dock af kuttern Euredice, hvilken beordrades att till Baltisch- Östersjön öfverföra hertigen af Angoulême och ryska ministern

af Gegerfelt till Puke 6. och 8. juni.

af Gegerfelt till Puke 8. juni.

af Gegerfelt till Puke 3. juni inkom alltså fregatten af Chapman och den 4. juni fregatten Örn. Efter von Gegerfelts ankomst inträffade: den 8. juni kuttern Hök, den 9. kuttern Delfin, den 10. kuttern Orthelemy och äntligen den 12. juni linjeskeppet Dristigheten med loggböcker. Varfsliggaren. Puke till konungen 9. juni).

af Gegerfelt till Puke 12. juni. Dristighetens loggbok.

af Gegerfelt till Puke 28. maj.

Alopæus samt att därifrån afhämta svenska ambassadören i Petersburg von Stedingk.

Konungens efter allt att döma välbehöfliga påminnelse synes icke hafva fallit Cederström i smaken. Han erhöi densamma den 1. juni och svarar därpå följande dag: »Ehuru oberedd dertill, hälst hvarken fregatten Bellona eller något af de under öfverste Gegerfelts befäl kryssande fartyg ännu i detta ögonblick hitkommit, skall likvisst de härvarande 7 lineskepp ofelbart i dag vid middagstiden vara segelfärdige, och icke et ögonblick försummas till uppfyllandet af Eders Maj:ts allernådigste vilja.» För öfrigt uttalade han »både surprice och bekymmer» öfver att fregatten Euredice blifvit honom fräntagen, hvilket medförde, att han ej till sitt förfogande hade »något enda till rekognosering tjänligt fartyg». I betraktande häraf, säger han, »...synes företaget att uppsöka och möta en öfverlägsen fiende kunna ådraga Eders Maj:ts af 7 okopprade skepp bestående escadre de äfventyrligaste följder...»¹

Emellertid beredde sig Cederström på att, så snart sig göra lät, afsegla och anmodade därjämte befälhafvande amiralen att ålägga samtliga chefer å senare inkommande örlogsfartyg att använda största möjliga skyndsamhet att komplettera sina vattenförråd, intaga proviant för fyra och öfriga utredningar för tre månader osv. Dessa fartyg borde äfven från Karlskrona medföra »...hvad af proviant, segel och öfriga reqvirerade effekter den nu härvarande escadren för bristande tillgångar icke kunnat ärhålla och därefter utan ögonblicks försummelse...» afsegla till Hangöudd.²

Den 3. juni kl. 5 f. m. gick Cederströms eskader till segels för en lätt nordvästlig vind. Den bestod nu af linjeskeppen Gustaf IV Adolf, Prins Fredrik Adolf, Äran, Fä-

¹ Cederström till konungen 2. juni.

² Cederström till Puke 1. juni. Diarium vid örlogsfloottans expedition.

ndet, Vladislaff, Tapperheten och Manligheten samt
na Vänta litet, Svalan och Disa.¹

snart flottans öfriga fartyg inkommo, påskyndades
kraft deras utrustning, men afseglingen fördröj-
lmänhet ett eller annat dygn genom ogynnsamma
eller nödvändiga reparationer. På samma gång för-
flottan, såsom förut nämndt,² genom inköp af åt-
handelsfartyg användbara för rekognosceringstjänst.
a fartyg tilldelades briggarna Fenix och Najaden
öms eskader.

snart de efter dennes afsegling inlupna eller inköpta
a blifvit segelfärdiga, afsändes de för att sluta till
a vid Hangöudd, nämligen:

1 juni: linjeskeppet Försiktigheten och fregatten af
Chapman;

2 juni: fregatten Bellona;

3 juni: linjeskeppet Konung Adolf Fredrik och kut-
tern Hök; samt

4 juni: linjeskeppen Gustaf III och Dristigheten, brig-
garna Delfin, Fenix och Najaden samt kut-
tern Barthelemy.³

5 Cederströmska eskadern bestod alltså af 11 linje-
fregatter och 8 mindre örlogsfartyg.

6 Den del af eskadern, som först afseglat, framkom
7 den 7. juni till Finska vikens mynning i sikte af
8 t.⁴ Vädret hade varit vackert med labra vindar. Den

9 Cederström till konungen 12. juni. Puke till konungen 3. juni.
10 loggböcker. Varfsliggaren.

11 . 111—112.

12 ke till konungen 3. och 9. juni. Skeppens loggböcker. Varfsliggaren.

13 Euredice afgick den 9. juni till Baltischport.

14 der seglingen hade man dels på långt håll sett två svåra seg-
15 antogos vara engelska linjeskepp under Hood, dels på nära håll
16 fregatten Salcette, hvilken släpade fem under kurländska kusten
17 er (Cederström till konungen 12. juni).

8. juni urskildes finska skären, men för inträffande regn och tjocka kunde icke någon rekognoscering företagas, och föga bättre blef det under den 9., då vinden var omlöpande från NNV till NO och omsider blef ganska frisk. Den 10. kom eskadern upp under Hangö,¹ och briggen Vänta litet beordrades då att rekognoscera under landet.

Härvid iaktogs, att båken vid Hangö var borttagen. Ryska flaggan svajade på skansarna, »... af hvilka den ena i synnerhet var cassematterad, väl iståndsatt och försedd med batterier». Inomskärs åt Jungfrusund till syntes »2:ne briggar och 10 enmastade fartyg», men huruvida dessa fartyg voro armerade kunde ej urskiljas, och deras läge var i alla händelser sådant, »... att de för attaque från något af dem under Cederströms befäl »närvarande fartyg voro otillgänglige». Öster om Hangö syntes däremot inga fartyg.

Någon närmare rekognoscering vare sig af skären eller af Finska viken i öfrigt ansåg Cederström sig ej kunna utföra. Innan lotsar ifrån Stockholm och de båda fregatterna från Karlskrona hunnit anlända.²

Under de närmaste fyra dagarna blåste vinden nordlig, och vädret var i allmänhet regnigt och disigt, hvilket tvang eskaderchefen att hålla sig ganska långt ut till sjöss. Detta bidrog visserligen till fartygens säkerhet, men å andra sidan kunde man ej från desamma iakttaga, hvad som tilldrog sig under kusten eller hindra fiendens skärgårdsflotta att där passera fram, om den hade sådant i sinnet. Den 15. sändes briggen Vänta litet åter att rekognoscera Hangö — dock som det vill synas utan större resultat — och, sedan fregatten af Chapman anländt från Karlskrona, detacherades äfven den för att under betäckning af linjeskeppen Fäderneslandet, Åran och Manligheten rekognoscera

¹ Cederström till konungen 12. juni. Gustaf IV Adolfs loggbok.

² Cederström till konungen 12. juni.

Den 18. återkom af Chapman efter att hafva iakttagit ett och en brigg på Revals redd samt jagat en freiser en kutter in till Baltischport, där ytterligare en eller brigg befanns ligga för ankar. Cederström ermed erhållit visshet om, att den ryska örlogsflottans styrka ännu kvarlåg i de östligaste hamnarna i viken.

Efter det att denna rekognoscering utfördes, anlände den 19. med en skonertgaleas från Stockholm kaptenen Loschs flotta medförande viktiga order till eskadern.

En förekomma af fientliga skärgårdsflottans passering omkring Hangöudd skulle Cederström, så befallde han, intaga därvarande befästningar, så snart han fick om en lycklig utgång. När detta utförts, borde en bestyckning vändas mot skärgårdsleden och beströmmas mot en »passerande» fiende. Kunde de befästa platser användas på detta sätt, skulle bestyckningen bortom förstöras. Vore det återigen »mot förmodan» icke att bemäktiga sig nämnda verk och Hangö hamnar, borde man i stället söka att på västra sidan hindra fientliga örlogsflottans framträngande; detta borde då ske under samordning med arméens flotta, hvilken skulle söka upptaga fronten.¹

Den 20. tog Svalan, förd af löjtnant Dreyer och med kaptenen ombord, beordrades med anledning häraf, dels att löpa till Utö, dels att sedermera segla vidare österut för att söka lotsar samt underrättelser om fienden. Briggen kom den 21. på morgonen medförande åtta finska fiskare samt lotsar samt meddelande, att 31 fientliga skärgårdsflottor, hvilka utgjordes af några proviantjakter samt af en väl armerade, men med mycket folk bemannade kutter.

Generalorder 9. juni.

nonslupar, hade passerat Hangö, och att af dessa skärgårdsfartyg redan 17 stycken gått genom Jungfrusund.¹

Under tiden hade alla de från Karlskrona väntade fartygen anländt, så att Cederström hade hela sin eskader samlad, men det närmast anbefallda målet för örlogsflottans operationer var emellertid förfeladt.

V. Arméens flottas² utrustning.

Tydliggen i följd af de oroande underrättelser, som inhölls i von Stedingks depeesch från Petersburg den 26. december 1807,³ erhöll chefen för arméens flotta, amiralen friherre J. G. Lagerbjelke,⁴ genom generalorder den 8. januari befallning att inkomma med förslag öfver kostnaderna för iståndsättandet af denna del af rikets sjömakt. Men det var först efter inhämtande af hemliga krigsberedningens yttrande som rustningsordern af konungen utgafs.

Beredningens yttrande i denna angelägenhet innehöll endast, att »...skärgårdsflottan i den mån dess tillhörige far-

¹ Cederström till konungen 22. juni.

² Äfven i officiella skrivelser användes omväxlande benämningarna »arméens flotta» och »skärgårdsflottan».

³ Del. I, sid. 61—62.

⁴ *Johan Gustaf Lagerbjelke*, friherre; greve 1809; född 1745; 1757 kadett vid örlogsflottan; 1774 öfverstelöjtnant; 1786 öfverste; 1793 konteramiral; s. & viceamiral; 1802 amiral; 1809 öfveramiral; 1811 afaked; död 1812.

L. deltog såsom kapten i 1772—73 års svenska expedition till Marockos och Algeriets farvatten. Under 1788—90 års krig förde han såsom t. f. chef befälet öfver Stockholmseskadern och blef sistnämnda år chef för densamma samt 1803 chef för förvaltningen af sjöärendena. Mycket använd såväl i militära som civila ärenden hade L. rikliga tillfällen att göra sin framstående begåfning gällande. Bl. a. utarbetade han reglementen för arméens flotta rörande såväl taktik som förvaltning samt deltog med ifver i organiserandet af krigsakademien å Karlberg, för hvilken han upprättade förslag till stat och reglemente. 1771 grundade L. örlogsmannasällskapet.

det närvarande värbara äro, bör till försvaret beredas densamma enär omständigheterna det skulle kräva samma bemannas och från sine stationer utlöpa». Af nämnda, heter det vidare, »... torde Malmö och större delen af öfverskars escadren jemte de från Stralsund återkomne canoner böra anslås södra försvaret att i förening med stora eskadrarna afhålla landstignings försök». Eskadrarna i Stockholm och på Sveaborg åter skulle »... förbehållas det som å östra gränsen skall påtäckas och hvarå en särskild upmärksamhet såsom det svåraste att i närvarande förståttastadkomma, lära böra fästas».

Utrustningsordern, dagtecknad den 9. februari, tillställde viceamiral Lagerbjelke, hvilken anbefalldes att vidtaga erforderliga förberedelser för utrustningen. Redan dessförinnan hade viceamiral Cronstedt å Sveaborg afgifvit en befallning att ombesörja därvarande eskaders klarhet för hvilket ändamål erforderlig styrka af finska kanonbatterier skulle inkallas.²

Med första vårdag skulle följande skärgårdsflotta utrustas nämligen:

Stockholmseskadern: en »lätt eskader»³ af 19 kanonbatterier, däraf 1 däckad,⁴

Göteborgseskadern: 12 kanonbatterier,

Malmö eskaderdivision: 12 kanonbatterier,

Landskrona eskaderdivision: 17 kanonbatterier, däraf 1

Aboeskadern: 24 kanonbatterier och 8 kanonjollar

² Dessa senare voro nu stationerade i Landskrona (Kungl. bref 30.

Lagerbjelke till chefsämbetet vid Göteborgseskadern 7. mars).

³ Kungl. bref 4. februari.

⁴ Förvaltningen af sjöärendena till Aschling 29. mars.

⁵ Förvaltningen af sjöärendena till chefen för Stockholmseskadern 12.

af Sveaborgseskadern:¹ 20 kanonslupar, 51 kanonjollar och 2 hemmema,²

alla med tillhörande småfartyg, såsom bataljonschefsfartyg, adjutants- och kokslupar, ammunitions- och sjukbåtar, vattenskutor, proviant- eller transportbåtar samt kanonbarkasser.³ Samtliga eskadrars och eskaderdivisioners fartyg skulle tilldelas proviant för 4 månader. De för utrustningen erforderliga penningmedlen, 259,000 rdr. bco, hade statskontoret att tillhandahålla.⁴

Med anledning af ofvannämnda order gaf chefen för skärgårdsflottan redan den 10. februari befallning till samtliga eskaderchefer, med undantag af Sveaborgs, om fartygens utrustning.

Ordern till Aboeskaderns chef, konteramiralen C. L. Hjelmstjerna,⁵ var gifven under förutsättning, att krigsutbrottet och de ryska truppernas eventuella framträngande i Finland ej skulle göra andra åtgärder nödvändiga. Blevde det däremot icke möjligt att rädda den i Abo förlagda eskadern af arméens flotta, skulle densamma med alla därtill hörande förråd uppbrännas.

Klercker erhöi samtidigt befallning att tillse, det arméens flottas fartyg och förråd i Kristina och Varkaus icke fölle i fiendens händer, utan att de hellre uppbrändes och förstördes.⁶ Äfven meddelades, såsom förut omtalats,

¹ Kungl. bref 4. februari.

² Del I, sid. 331.

³ Lagerbjelke till eskadercheferna 10. februari.

⁴ Kungl. bref 9. februari.

⁵ *Claes Leonard Hjelmstjerna*, född 1742; 1754 kadett vid artilleriet; 1762 styckjunkare vid arméens flotta; 1775 kapten; 1777 major; 1789 öfverstelöjtnant; 1797 öfverste vid arméens flotta; 1800 konteramiral; död 1810.

⁶ Del II, sid. 89 samt bil. 18. Kungl. bref 4. februari. Det kungl. brefvet till Klercker innehöll en särskild skrivelse från konungen till

ndanten å Sveaborg liknande förhållningsorder be-
nde eskadern och förråden därstädes.¹

amtidigt utgåfvos från förvaltningen af sjöärendena
ingar till Landskrona och Malmö eskaderdivisioner
ndsättandet af dessas fartyg till skrof, rundhult, tack-
ch inventarier, hvarvid fältmarskalken Toll anmoda-
lämna erforderlig handräckning och penningförskott.
re bestämmelser utgåfvos likaledes angående utrust-
af eskadrarna i Göteborg och Stockholm.²

en lätta eskadern, som utrustades i Stockholm, skulle
ngligen bestå af följande fartyg:

- st. 24 α -kanonslupar,³
  - » kanonbarkasser,⁴
  - » chefsbåt,⁴
  - » jakter,⁴
  - » kokslupar,⁵
  - » sjukbåtar⁴ och
  - » proviantbåtar,⁴ hvartill kommo den däckade ka-
pen⁶ tillika med roddbåtar enligt reglementet.
- etta antal kom dock att småningom väsentligen ökas.⁷
e grund af flera i slutet af februari samt under
ch april månader utfärdade bestämmelser, skulle så-
ytterligare följande fartyg klargöras:

erna, däri denne anbefalldes att genast vid emottagandet låta
ottan; skrifvelsen skulle tillställas Hjelmstjerna, så snart Klercker
punkten lämplig (Tibells ämbetsberättelse, bil. 3).

el II, sid. 273. Kungl. bref 4. februari.

örvaltningen af sjöärendena till Toll 5. och 9. februari, till befälhaf-
r Landskrona eskaderdivision samt varfsamiralen i Karlskrona 5.
och till cheferna för Stockholms och Göteborgs eskadrar samt befäl-
för Malmö eskaderdivision 9. februari.

efälslista 24. februari.

örvaltningen af sjöärendena till Aschling 29. mars.

schling till tygmästarearbetet 12. februari.

örvaltningen af sjöärendena till Aschling 12. februari.

ungl. bref 18. februari.

af Stockholmseskadern: 4 st. 12-Ö kanonslupar, kuttern Kottka,¹ skonerten Fröja, sluparna Lilla Amfion och Ma-krillen,² jakten Esplendian³ samt 8 st. galärer, de senare afsedda till försvar af Stockholms »avenüer»,⁴

af Göteborgseskadern: 12 st. kanonjollar¹ och 1 mörsarslup samt

af Sveaborgseskadern: örlogsbriggen Kommer strax och 5 st. 12-Ö kanonslupar.¹

Äfven genom nybyggnad skulle skärgårdsflottan förstärkas. Den 4. februari hade nämligen Kungl. Maj:t bestämt byggandet af 8 haubitsslupar, men denna befallning återtogs redan den 18. i samma månad, emedan sluparna ej kunde blifva färdiga förr än om fyra å fem veckor, och skulle deras åsyftade nytta ej svara mot kostnaden.⁵ I stället anbefalldes förfärdigandet af 12 st. kanonslupar af ek jämte 1 chefsfartyg och 3 kokslupar, af hvilka 4 kanonslupar skulle blifva färdiga i midten af juni, 6 st. i början af juli, 2 st. jämte de 3 koksluparna i slutet af sistnämnda månad samt chefsfartyget och en senare tillkommen adjutantsslup vid augusti månads slut.⁶ Omedelbart därefter anbefalldes förvaltningen af sjöärendena att i Norrland foga anstalt om förfärdigandet af ytterligare en bataljon kanonslupar af furu med tillhörande fartyg, och kontraherades i följd här-

¹ Lagerbjelke till Aschling 22. februari. De med 12-Ö kanoner bestyckade kallades »landstigningskanonslupar». De förut till rustning anbefallda förde 24-Ö kanoner (Del I, sid. 334—336).

² Generalorder 28. mars.

³ Beordrad enligt generalorder 4. maj, i stället för jakten Amadis, för hertig Karls räkning i dennes egenskap af befälhafvare för Stockholmseskadern och kustarméen (Generalorder 11. april).

⁴ Kungl. bref 2. april. Lagerbjelke till Aschling 5. april.

⁵ Kungl. bref 18. februari. En haubitsslup blef dock färdigbyggd.

⁶ Kungl. bref 8. och 24. mars. Förvaltningens af sjöärendena kontrakt med privata varf i Stockholm samt med majoren Fähræus 29. mars och 17. maj. Utdrag ur förvaltningens af sjöärendena protokoll 21. och 23 maj m. fl.

er hand med enskilda personer om byggande af 6
slupar i Gäfle, 6 dylika och 3 kokslupar i Sundsvall
cheffsfartyg i Kalmar. Dessutom förfärdigades ännu 1
fartyg och 1 adjutantsslup i Karlshamn,¹ hvarjämte
hvilke beordrades att låta utrusta tvenne af dykeriet
Helsingborg under föregående år bergade kanonslupar.²
Längre fram på våren togs ytterligare ett steg till skär-
bottans förstärkning, i det konungen anbefalldes veder-
börliga landshöfdingämbeten att genast vid inom deras län
enskilda skeppsvarf låta bygga så många kanonslu-
pningen af ek eller furu, allt efter varfvens tillgångar,
hvilken därstädes kunde göras fullt färdiga till slutet
af månaden.³ I sammanhang härmed anbefalldes för-
ordningen af sjöärendena samt generalfältygmästaren att
försorg om anskaffandet af kanoner för ungefär 100 ka-
noner.⁴ Denna anskaffning stötte ej på något större hin-
der vid Stafsjö bruk redan fanns färdigt ett stort
lämpliga 24-ö pjäser, som blifvit beställda för dansk
flotta.⁵ Äfven en mängd smärre pjäser voro att tillgå
flottan, och uppköptes ett femtiotal af dessa för arméens

Kungl. bref 26. mars. Förvaltningen af sjöärendena till landshöf-
dingen i Västernorrlands län 31. mars samt till konungen 19. april och 18.
Kontrakt med Fähræus 26. april och 17. maj samt med varfsägare i
Sundsvall 5. maj.

Generalorder 21. mars.

Kungl. bref 5. maj. Genom två kungl. bref af den 3. juni befriades
Hallands län och Torshälla från all byggnadsskyldighet. Seder-
efter afven en del andra städer därifrån, hvarjämte meddelades en
ytterligare 1 å 2 månader. Landskrona, Helsingborg, Malmö
och erbjödo sig dock uppköpa fartyg lämpliga till kokslupar, sjuk-
slupar m., men skedde detta först längre fram på sommaren.

Kungl. bref 6. maj.

Förvaltningen af sjöärendena till konungen 28. april och 16. maj.
Kungl. bref 14. maj och 3. juni. I följd af konungens muntliga order till
konungen vidtog denne emellertid anstalter för kanonanskaffningen långt
längre fram. Kungl. brefvens utfärdande.

Den svenska krigsflottan 1808 och 1809. IV.

flottas räkning, hvarförutom kontraherades om tillverkning af ett stort antal kanoner och karronader vid Akers och Finspongs bruk.

Bristen på chefs-, proviant- och kokslupar samt avisofartyg skulle fyllas genom inköp af roslagsskutor, segelsumpar, större slupar m. fl. fartyg. Intill den 13. juni synas mer än 20 sådana fartyg — såväl å väst- som ostkusten — varit anskaffade, och ännu flera upphandlades eller förvärfvades sedermera på annat sätt.¹

Bil. 26. Kanonsluparnas nybyggnad bedrefs dock ej allestädes med önskvärd skyndsamhet,² änskönt behöfliga ritningar redan den 13. maj kunnat öfversändas till de flesta landshöfdingämbeten. Före juni månads utgång funnos emellertid på varfven af de kontraherade fartygen 7 kanonslupar färdiga samt ytterligare 17 dylika och 12 småfartyg under byggnad; af de genom landshöfdingarnas försorg anskaffade voro 20 (21?) kanonslupar påbörjade, hvarjämte 6 stycken voro utlofvade, men vidtog arbetet med dessa sistnämnda först efter juni månads utgång.³

För öfrigt utrustades i Stockholm och Göteborg åtskilliga kofferdifartyg, hvilka förhyrts för särskilda ändamål och blott delvis fingo sina besättningar af flottans manskap, hvarjämte hemmehan Starkotter i Stockholm inreddes till sjukskepp.

Vid samtliga eskadrarna inom det egentliga Sverige bedrefs rustningsarbetet i allmänhet med skyndsamhet och kraft.

¹ Kungl. bref 5. maj. Förvaltningen af sjöärendena till landshöfdingen i Stockholms län 9. maj. Tygmästarämbetet till Aschling 13. juni m. fl.

² Kungl. bref 20. maj.

³ Förvaltningens af sjöärendena kontrakt med varfsägare samt med Fähræus. Förvaltningen af sjöärendena till landshöfdingarna maj—september. Landshöfdingarna till konungen och förvaltningen af sjöärendena maj—september. Löjtnanten Ringheim till förvaltningen af sjöärendena juni—september.

Färdig att emottaga sin besättning af landtrupper blef dock ingen galär före juni månads ingång.¹

Med de finska eskadrarna blef förhållandet ett annat. Såsom händelserna i Finland utvecklade sig, fann nämligen Klereker nödvändigt att tillställa chefen för skärgårdseskadern i Åbo konungens bref angående fartygens uppbrännande, och kom sagda order Hjelmstjerna till handa den 28. februari på morgonen.

I följd häraf verkställdes antändningen på eftermiddagen, och hade på detta sätt redan kl. 1 om natten 63 skärgårdsfartyg samt 28 barkasser, slupar och jollar med tillhörande skjul och rustkamrar blifvit fullständigt förstörda. Nickor och kanoner af mindre kaliber gjordes obrukbara, men de större 24- och 36- $\text{\AA}$ kanonerna lyckades man endast göra för tillfället obrukbara genom förnagling och träproppars indrivande i loppen. Krutförrådet blef förstört i vattnet eller nedgrävt i snön. Den del åter af skärgårdsflottans i slottet förvarade inventarier, »som kunde räddas undan menighetens våldsamhet», blef kvarlämnad i konungens befallningshafvandes vård, när den till Åbo eskadern hörande personalen lämnade staden.²

Huru kommandanten på Sveaborg fullgjorde befallningen att hellre uppbränna därvarande skärgårdseskader än öfverlämna densamma till fienden är redan i en föregående del af detta arbete omtaladt, och följderna af hans brottsliga förfarande i detta afseende komma att tydligt framgå af det följande.

Kristina och Laivanlinna eller Varkaus' eskaderdivisioner, hvilka tillhörde Sveaborgseskadern, ägde den förra 8 och den senare 12 kanonslupar och kanonjollar med tillhörande småfartyg. Den förstnämnda divisionens fartyg förstördes

¹ Aschling till von Rajalin 2. och till förvaltningen af sjöärendena 4. juni

² Hjelmstjerna till von Rajalin 13. mars.

med förråden på befallning, gifven — som det vill på eget bevåg — af Cronstedt till befälhafvaren för perna i Kristina, majoren Sjöman.¹ Om förstöring af g, kronan tillhörig materiel, som ej kunde medföras, äfven af skärgårdseskadern i Laivanlinna, gafs befallning från Klingspor² och, efter allt att döma, äfven denna befallning, ehuru tillgängliga källor ej vid handen, huru härvid tillgått. Kändt är emellertid att de artilleripjäser, som härvid ej gjorts obruktminstone delvis och till en tid medfördes af Savigrigaden under dess reträtt samt benämndes »sjö» och »sjönickor».³

t forcerade arbetet å skärgårdsflottans utrustning särskildt i Stockholm, en ökning af antalet skeppsmän. För att fylla behovet af dylika sökte man från sjömanshusen erhålla lämpliga arbetare.⁴ Då detta emellertid utföll synnerligen ogynnsamt, måste ett ej ringa antal hustimmermän anställas,⁵ och nödman dessutom inkalla båtsmanskompanierna förr än varit af nöden.

lunda uppmanades befälhafvande amiralen i Karlskrona att på rekvisition af cheferna för Göteborgs eskader i Kalmar och Landskrona eskaderdivisioner aflämna båtsmän till rustningsarbetenas bedrifvande.⁶ Alla inom Stockholm, Uppsala, Gäfleborgs och Västernorrlands län i hemor-

¹ Sjöman till Cronstedt 27. februari.

² Klingspor till Cronstedt 5. mars.

³ Cronsteden: Relation om Savolaksbrigadens operationer, sid. 10. Cronsteden: Klingspor 11. april.

⁴ Beskrifning till direktionen vid sjömanshuset i Stockholm 6. och 16.

⁵ Öfverståthållarämbetet 19. april.

⁶ Cronsteden till förvaltningen af sjöärendena 29. april.

⁷ Cronsteden till Puke 10. februari.

ten varande båtsmän erhöilo samtidigt färdighållningsorder.¹

Vid Stockholms station kvarhöillos dessutom 100 från de fyra Norrlandskompanierna inkallade båtsmän, hvilka eljest skulle aflösts. Till förstärkning af dessa inbeordrades ytterligare af Västernorrlands kompanier 200 man till den 26. mars² och de återstående 259 till den 30. april³ samt af norra Roslags 1. och 2. kompanier 197 man till den 7. maj.⁴

De sålunda inkallade voro emellertid ingalunda tillräckliga, då det sedermera blef fråga om sjöbesättningarna. I slutet af maj beräknades nämligen behovet af båtsmän vid Stockholmseskadern, de armerade kryssarna⁵ och en del obevärade fartyg till 1,358 man, medan tillgången endast uppgick till 894. Då bristen icke kunde fyllas från Ålands och södra Finlands kompanier, enär 350 man, som därifrån påräknats, ej kunnat inställa sig,⁶ beslöt förvaltningen att låta inkalla norra Roslags 1. och 2. kompaniers fördubblingsbåtsmän, beräknade till 250 man.⁷ Sedermera måste ändock ytterligare inkallelse af fördubblingsbåtsmän ske.

¹ Förvaltningen af sjöärendena till landshöfdingarna i Stockholms, Uppsala, Gäfneborgs och Västernorrlands län 9. februari.

² Aschling till öfverståthållarämbetet 23. februari samt till förvaltningen af sjöärendena 23. mars.

³ Aschling till förvaltningen af sjöärendena 24. mars. Förvaltningen af sjöärendena till landshöfdingarna i Västernorrlands och Gäfneborgs län samt till Aschling 31 mars.

⁴ Förvaltningen af sjöärendena till landshöfdingarna i Stockholms och Uppsala län 25. april.

⁵ Sid. 172 o. f.

⁶ Aschling till förvaltningen af sjöärendena 24. och 31. maj. Förvaltningen af sjöärendena till landshöfdingarna i Stockholms och Uppsala län 24. maj.

⁷ Aschling till löjtnanten Libern 25. och till förvaltningen af sjöärendena 24. maj. Förvaltningen af sjöärendena till landshöfdingarna i Stockholms och Uppsala län 24. maj.

id skärgårdsflottan var behovet af förhyrda köfferdiser och jungmän ganska ringa.¹ Likväl uppstod i Stocksvårigheter vid anskaffningen af dylika, dels i följd logsflottans stora behof af sådan personal, dels på af olämpliga anordningar vid förhyrningen.² I Här-, Sundsvall och Gäfle däremot lyckades man intill 0. mars värfva 339 man, men större delen äfven af måste dock öfverlämnas till örlogsflottan.³ Af skeppsanskaffades, likaledes genom förhyrning, 88 stycken.⁴ Tillgången på sjöartillerister var i allmänhet tillräcklig utrustade fartygen. För att emellertid fylla Stockeskaderns fram på sommaren betydligt ökade behofnade konungen, att de af Åbo eskaders volontärer, ke användes till besättning å de i Uleåborg utrustade sluparna,⁵ skulle afgå till hufvudstaden,⁶ hvarjämte för skärgårdsflottan anbefalldes inkomma med förtill bästa sättet för anvärfning af 100 sjöartiller hvarigenom Stockholmseskaderns sjöartillerikår uppnå en styrka af 432 nummer.

Den 26. februari anhöll amiral Lagerbjelke om öfverledning af den för skärgårdsflottan erforderliga be-ningen af landtrupper.⁸ Dessa trupper kommo emeller-

Den 31. maj beräknades det till blott 100 man, hvaraf dock funnos ligen 33 (Aschling till förvaltningen af sjöärendena 31. maj).

Förvaltningen af sjöärendena till öfverståthållarämbetet och Asch- maj. Lagerbjelke till von Rajalin 14. maj.

Förvaltningen af sjöärendena till landshöfdingarna i Gäfneborgs och orrlands län 2. april.

Aschling till Trolle 20. april.

Del III, sid. 144.

Kungl. bref 14. juni.

Kungl. bref 14. juni. Förvaltningen af sjöärendena till Aschling 25.

Den felande styrkan uttogs emellertid sedermera från Stockholms rnsbataljon (Kungl. bref 21. juli. Jägerhorn till Lagerbjelke 28. juli).

Till de utkommenderade fartygen erfordrades nedanstående styrka:

Stockholmseskadern: 1 kapten, 11 subalternofficerare, 24 under-, 993 korporaler, menige och spel:

tid, såsom af redogörelsen för operationerna skall framgå, att utgöras väsentligen af landtvärn.

Tillgången på befäl för skärgårdsflottan var ganska riklig, så länge det ännu blott gällde de fartyg, hvilkas utrustning först anbefallts. Men behovet växte sedermera ansenligt, synnerligen efter det order gifvits om galärernas och en del kryssares utrustning, samt därom att »till fjerde slupen» å hvarje Stockholmseskadern tillhörande kanonslupsdivision skulle kommenderas en konstituerad underlöjtnant.¹ Den 7. mars upphäfdes därför tillåtelsen för officerare att anmäla sig till afsked,² hvarjämte chefen för arméens flotta erhöll tillstånd att, i mån af behof, till officerare konstituera »skicklige ämnen».³ Dylika ämnen saknades lyckligtvis ej heller; ansökningar inkommo i mängd, och från den 15. mars till den 1. juli konstituerades dels af förutvarande officerare, dels af underofficerare och handelsflottans befäl 5 löjtnanter och omkring 70 underlöjtnanter.⁴

Tillgången på underofficerare var till en början mer än tillräcklig.⁵ Snart uppstod dock brist äfven på sådana i följd af, dels konstituerandet af ett flertal till officerare, dels det ökade behovet för kryssare, galärer och nybyggda kanonslupar. I slutet af april måste sålunda ej mindre än 162

för Göteborgsekadern: 1 kapten, 6 subalternofficerare, 13 underofficerare, 640 korpraler, menige och spel;

för Landskrona eskaderdivision: 1 kapten, 8 subalternofficerare, 17 underofficerare, 713 korpraler, menige och spel samt

för Malmö eskaderdivision: 1 kapten, 6 subalternofficerare, 12 underofficerare, 509 korpraler, menige och spel.

Sammanlagda styrkan — officerare, underofficerare och manskap — utgjorde sålunda 2,956 man (Lagerbjelke till konungen 26. februari).

¹ Lagerbjelke till Aschling 9. maj.

² Hederstjerna till Lagerbjelke 7. mars.

³ Kungl. bref 14. mars.

⁴ Diarium vid arméens flottas expedition.

⁵ Aschling till direktör Ennes 18. april.

officerare af olika grader förhyras.¹ En värdefull till-
i underofficersgraden erhöll Stockholms eskader ge-
nkkomsten af 15 skärgårdsstyrmän från Finland.²
sättningslistor för de till rustning anbefallda far-
afsändes den 12. februari till samtliga eskadrar, och
nes den för Stockholmseskadern utfärdade i bil. 27.

Bil. 27.

ll anskaffning af de angelägnaste persedlarna såsom
ke och segelduk m. m. samt till ammunition anvisades
den 20. april 549,000 rdr bco.³

oviant — dock ej hela det ursprungligen för fyra må-
beräknade förrådet — för de först utkommenderade far-
af Stockholmseskadern erhöles genom förvaltningen
srendena från allmänna magasinsinrättningen.⁴ Där-
uppstodo betydande svårigheter för provianteringen
senare utrustade fartygen. I hufvudstaden lyckades
lott upphandla en del af det erforderliga. För att
å återstoden måste förvaltningen vända sig till krigs-
ementet.⁵

nellertid blefvo, på det intet dröjsmål med klargöringen
uppstå, de till utrustning senare beordrade fartygen

schling till Coyet, Rosensvärd och Trolle 20. april. Af dessa för-
nderofficerare anskaffade direktör Ennes i Gäfve ett ganska stort
schling till Ennes 5. och 12. maj).

schling till förvaltningen af sjöärendena 22. april.

kungl. bref 9. februari, 10. mars och 20. april. Häri äro ej inbe-
12,280 rdr bco för galärernas utrustning (Kungl. bref 2. april), men
naden för landtruppens (190,000 rdr bco).

förvaltningen af sjöärendena till Aschling 1. mars och till konungen

förvaltningen af sjöärendena till krigskollegii krigsdepartement 23.
krigsdepartementet lofvade att om möjligt uppfylla förvaltningens
om proviant, men fogade till detta löfte den påminnelsen, att de-
tet genom kungl. brefvet den 22. april 1808 blifvit befriadt från
rg om både arméens flottas och örlogsfloottans proviantering (För-
en af sjöärendena till konungen 9. maj).

tills vidare försedda med förnödenheter för allenast två månader.¹

För de 6 kanonslupar och 3 kokslupar, som byggdes i Sundsvall, samt de 6 kanonslupar, som voro under fullbordan i Gäfle, anmodade förvaltningen vederbörande konungens befallningshafvande att så vidt möjligt anskaffa fyra månaders proviant.² Den skyndsamhet, hvarmed sluparna skulle utrustas, föranledde dock, att största delen af förnödenheterna måste sändas dem till mötes från Stockholm. För de i Kalmar och Västervik under byggnad varande fartygen anskaffades proviant genom ett förvaltningens ombud i sistnämnda stad.³ I Malmö, Landskrona och Göteborg åter försiggingo alla upphandlingar utan svårighet tack vare fältmarskalken Tolls och landshöfding Carpelans »nitfulla bemödanden».³

Då emellertid förvaltningen icke själf kunde fylla det växande behovet af proviant, förständigades omsider krigskollegii krigsdepartement att ombesörja anskaffandet af förnödenheter äfven för arméens flotta.⁴ Provianteringen ordnades därefter sålunda, att nämnda departement för hvarje månad, efter rekvisition af förvaltningen af sjöärendena, tillhandahöll erforderliga förråd, hvilka på proviantfartyg fraktades till flottan, eller understundom afhämtades af dens kokslupar och förrådsfartyg.⁵

¹ Kungl. bref 29. april. Härifrån dock en del undantagna (Förvaltningen af sjöärendena till Aschling 8. juni).

² Förvaltningen af sjöärendena till konungen 10. maj.

³ Förvaltningen af sjöärendena till Toll 5., 9. och 26., till cheferna för Stockholms och Göteborgs eskadrar samt Malmö och Stralsunds eskaderdivisioner 9. och 25. februari och till Carpelan 29. februari och 18. mars samt till konungen 30. april. ,

⁴ Förvaltningen af sjöärendena till konungen 20. juni. Kungl. bref 22. juni.

⁵ Förvaltningen af sjöärendena till krigskollegium 27. juni.

den 25. februari hade konungen fastställt brigad- och chefskommendingarna för skärgårdsflottan. Briefar blefvo: för Stockholmseskadern öfverstelöjtnanten J. C. von Diederichs. Under denne senare skulle majoren C. J. Hjärne, öfverstelöjtnanten C. Hanson och majoren N. J. Rahmn såsom chefer för respektive Malmö, Helsingborg och Göteborgs bataljoner.¹ Något senare fastställdes de första befälskommendingarna för samtliga skärgårdseskadrar i det egentliga Sverige,² och återfinnes den för Stockholmseskadern i ofvannämnda bil. 27.

En fråga om öfverbefälet öfver eskadrarna vidtogos emellertid snart en del förändringar. Då hertig Karl, så snart nämnts, den 5. april erhöll befälet öfver kusteskadern, ställdes Stockholmseskadern under hans öfverbefäl och fortfor detta förhållande till senare hälften af året, då konteramiral Hjelmstjerna utnämndes till befälhavare icke blott för den del af skärgårdsflottan, som var utrustad med kustarméen, utan äfven för de i Bottniska viken och i lands haf kryssande briggarna. För tvenne bataljoner nybyggda kanonslupar utnämndes i midten af juni till befälhavare majorerna C. J. Sjöholm och J. M. Brummer till och i slutet af samma månad blef öfverstelöjtnanten L. Brant utsedd till brigadchef för de utrustade galeaserna.⁴

Under generalbefälen å södra och västra gränserna uppträdde under hvilka befäl äfven de inom hvarterdera området utrustade eskadrarna af arméens flotta skulle lyda,⁵ öfver-

Generalorder 25. februari.

Generalorder till Aschling 27. februari och 22. mars samt till Scharff och Hjärne 12. mars.

Generalorder 12. april och 21. maj.

Generalorder till Aschling 14. juni. Generalorder 25. juni.

Ungefärligt bref 10. februari.

lämnades befälet öfver de från Malmö, Landskrona och Göteborg utkommenderade fartygen, hvilka till allra största delen blefvo bestämda till försvar af skånska kusten, till viceamiralen V. von Stedingk.¹

VI. Utrustningen af kryssare.

Redan i mars månad var regeringen betänkt på nödvändigheten af särskilda åtgärders vidtagande för att skydda Sveriges östra kust mot ett ryskt anfall, och erhöll med anledning häraf von Rajalin befallning att inkomma med förslag därtill.²

I en den 30. mars afgifven promemoria framhåller von Rajalin, att han ansåg föga troligt, det något landstigningsförsök skulle kunna göras utan att vara understödt af armerade fartyg. Då man emellertid kunde hoppas, att ryska såväl skärgårds- som örlogsflottorna skulle af svenskarna blifva instängda i Finska viken, måste ju ryssarna, för att skaffa sig bevärade fartyg, antingen bygga kanonslupar i de finska hamnarna eller armera därvarande

¹ Generalorder och kungl. bref 14. mars.

Victor von Stedingk, friherre 1811; född 1751; kom i krigstjänst vid arméén 1762; öfvergick 1765 till flottan; blef därstädes öfverstelöjtnant 1784, öfverste i arméén 1790, konteramiral 1793, viceamiral 1802, amiral 1809 samt generalamiral 1818; död 1823.

S. tjänstgjorde under åtskilliga år vid främmande länders såväl örlogs- som handelsflottor och deltog därunder såsom fransk löjtnant i nord-amerikanska frihetskriget; återkommen till Sverige förde han under 1788—90 års krig befälet öfver dels örlogs-, dels skärgårdsfartyg och bevisade med utmärkelse slagen vid Hogland, Viborg och Svensksund, särskildt det vid Viborg, där han förde hemman Styrbjörn, hvars namn genom honom blifvit så ryktbart. S. var sedermera efter hvartannat chef för Åbo-, Göteborgs- och Stockholmseskadrarna, generaladjutant för flottorna samt chef för förvaltningen af sjöärendena. 1811 fick han befälet öfver arméens flotta i dess helhet.

² Generalorder 21. mars.

fartyg. Detta skulle dock svårligen låta sig göra på bestyckning och nödiga materialier m. m., om alla händelser komme det att kräfvat betydligt mer att hindra sådan utrustning och samtidigt beströvatnet utanför Finlands västkust borde 7 st. mindre briggas stationeras utanför finska kusten, hvar 1 i Bottniska viken och 2 i Ålands skärgård. Dessa skulle ständigt öfvervaka de finska hamnarna, hindra utdragning af transportfartyg till någon viss af dem och med samlad styrka tillintetgöra hvarje försök af fienden att öfvergå Bottniska viken.

Om fienden besatt Åland, säger von Rajalin vidare, behöfves en större expedition af kanonslupor och galärer för att öppna vatten utgå för att återtaga detsamma, »fordrar en särskild plan». Dessutom borde utvalda fartyg ligga vid Arholma och kanonslupor vid Tjockö och Furusund samt 8 galärer ligga färdiga när som helst utgå till understöd. »Att på svenska kusten sträcka försvaret på sjön längs hela kusten», slutar von Rajalin, »är icke möjligt, men sedan man noga iakttagit fiendens förut är sagt, får man med den styrka, som från svenska kustens stationerade fartyg öfverblifvit, gemensamt med den styrka som på svenska kusten är, tillsamman angripa och förstöra den transportflotta, som kunnat öfverkomma, och förbjuda flera afskära all communication med Finland, utom den som jag icke tror blir möjligt för en fiendtelig troupp att uppehålla sig.»¹

Von Rajalins förslag förordades af hertig Karl, hvilken såg, att kryssarnas antal borde ökas, samt att hvarje kryssare måste erhålla en »sump» eller ett »advisskepp» för utförande af spanings-, bevaknings- och rapporttjänsten.²

¹ Von Rajalins promemoria 30. mars.

² Hertig Karl till konungen 7. april.

Sedan von Rajalin den 7. april inkommit med ytterligare förslag tili »...de dispositioner, som böra företagas att förekomma ett fiendteligt försök emot Sverige från finska kusten i Bottniska viken», grundade på ofvanberörda yttrande af hertig Karl, blefvo båda hans förslag under den 11. april fastställda i enlighet med förut angifna grunder.¹ Sedan briggarnas antal bestämts till 9,² anbefalldes konungen, att 8 af dem skulle fördelas till olika kryssningsstationer längs Finlands västra kust, men den nionde användas för inspektion af alla stationerna, beständigt kryssande dem emellan, samt för att, när något fartyg behöfde anlöpa svensk hamn i och för proviantering, då intaga dess post. Chefen å sistnämnda brigg (i verkligheten blef det en korvett), skulle hafva befälet öfver alla de öfriga briggarna. Att stationera något större fartyg vid Arholma ansågs ej af nöden, förr än man med visshet kände, att fienden innehade Åland.

De 8 briggarna skulle erhålla följande kryssningsstationer:

1. vid Karlö kryssande till Kalajoki,
2. » Helsingörn kryssande till Pyhäjoki,
3. » Helsingörn kryssande till Frössön (utanför Nykarleby),
4. » Rönnskärens båk,
5. » Kaskö,
6. » Putsaari kryssande till St. Enskär och Lökö,
7. » Måshaga och
8. » Små Sottunga.³

¹ von Rajalins promemorior af den 30. mars och 7. april samt hertig Karls yttrande öfver den förstnämnda äro, såsom angifvande regeringens uppfattning angående sjöförsvarets uppgifter, af ganska stort intresse, hvarför de Bil. 28, 29 och 30. i sin helhet återgifvas i bil. 28, 29 och 30.

² Förvaltningens af sjöärendena föredragningslista 19. april. Generalorder 21. april.

³ Enligt den ursprungliga planen borde de båda sistnämnda kryssarna till sitt understöd hafva respektive 2 och 4 kanonalupar.

det fartyg finge lämna sin station utan befallning
 aspektören eller på grund af »från en eller flere af
 ra briggarna» inkommen underrättelse, att en sam-
 entlig eskader ämnade utlöpa, i hvilket fall allt
 göras för att i förening med den eller de andra,
 ler förstöra transportfartygen. För öfrigt borde kryss-
 dels så litet som möjligt ligga till ankars, dels, och
 särskildt i närheten af en af fienden besatt hamn,
 ra den största vaksamhet, så att fartyg och manskap
 ödigtvis blottställdes.¹

nellertid hade man gått i författning om anskaffnin-
 de erforderliga kryssarna.² Den största af dem,
 edermann, var ett i svensk hamn beslagttaget danskt

De öfriga, hvilka inköptes från enskilda rederier,
 les af: briggarna Johanna Kristina, Blomman, Eko-
 Freden, Fredrik, Svalan, Vaksamheten samt sko-
 Celeritas.³

privata varfvens i Stockholm ägare förständigades
 bart efter det inköpen skett att med all skyndsamhet
 alla inredning och aptering af de nio kryssarna.⁴
 ngen, hvilken skulle utgöras af ej mindre än 152

instruktion för befälhafvarna å de armerade briggarna 19. samt för
 leterande officeren 22. april.

edan den 26. mars — sålunda innan ännu von Rajalin inkommit med
 lag — hade förvaltningen af sjöärendena anbefallts ånskaffa 7 st.
 (Kungl. bref 26. mars).

Förvaltningen af sjöärendena till Aschling 21. april.

Förvaltningen af sjöärendena till konungen 21. april. Förvaltningen,
 e Aschling anbefallts skaffa arbetare härtill, måste för detta ånda-
 ta icke allenast sjömanshuset och byggmästarna i Stockholm, utan
 del myndigheter i landsorten. Dessutom erhöll förvaltningen be-
 att vid fartygens utrustning använda »...den yttersta skyndsamhet
 , så att helgedagarne efter slutad gudstjenst, och äfven nätterne
 ödigt finnes, därtill nyttjas må» (Förvaltningen af sjöärendena till
 hållarämbetet 21. april. Aschling till landshöfdingarna i Söder-
 och Östergötlands län samt till magistraterna i Nyköping, Norr-
 och Västervik 10. juni. Generalorder 21. april).

pjäser, fastställdes af förvaltningen den 25. april. Större delen af dessa pjäser funnos att tillgå i Stockholmseskaderns tygförråd. De öfriga (omkring 60 st. 4-8 kanoner) upphandlades före april månads utgång.¹

De arbeten, som erfordrades för kryssarnas klargöring, voro ingalunda obetydliga. I följd häraf var fara för handen, att utrustningen ej skulle kunna medhinnas före ingången af juni månad, oaktadt arbetet tog sin början redan den 24. april.²

Proviant för fyra månader borde anskaffas genom chefsens för Stockholmseskadern försorg, men då svårigheten att erhålla dylik var synnerligen stor, bestämdes omsider, att till en början endast två månaders förråd skulle ombordtagas.³ Då sedermera krigsdepartementet, som nämndt,⁴ öfvertog omsorgen om proviantanskaffningen äfven för arméens flotta, upprättades vid Furusund ett magasin, försedt med två månaders förnödenheter för de nio fartygen. Från detta magasin dels afhämtades, dels utsändes förråden.⁵

Före utgången af maj månad voro samtliga kryssare klara från varfven;⁶ men, när det gällde anskaffandet af sjövant folk genom förhyrning, visade sig samma svårigheter som i fråga om skärgårdsflottans fartyg, så att ännu i medlet af maj endast ett ringa antal matrosar kunnat anskaffas.⁷ Den 28. voro emellertid de första fyra kryssarna

¹ Lagerbjelke till Aschling 25. april. Aschling till tygmästarämbetet 25. april.

² Gyllensköld till von Rajalin 24. april.

³ Däremot skulle all öfrig utredning anskaffas för fyra månader (Förvaltningen af sjöärendena till Aschling 27. april och 3. maj).

⁴ Sid. 170.

⁵ Förvaltningen af sjöärendena till von Rajalin 8. juli.

⁶ Losch till von Rajalin i maj.

⁷ Förvaltningen af sjöärendena till öfverståthållarämbetet 28. april. Lagerbjelke till von Rajalin 14. maj.

att utlöpa, och de öfriga fem följde så småningom så att alla voro innönstrade den 16. juni.¹

Under tiden hade konungen, den 18. maj, utnämnt Martin i flottorna C. R. Martin till chef å korvetten Derermann samt till befälhafvare och inspektör för samtliga kryssare i Bottniska viken.² Öfriga chefer lämnades förlogsflottan af Puke, och redogöres i bil. 31 såväl dessa som för besättningarnas fördelning, in- och afrensingsdagar, bestyckning m. m.

Bil. 31.

af de fyra först segelfärdiga kryssarna erhöilo Der Bienn och Fredrik den 31. maj order att konvojera en förrådsfartyg till Finland, hvarefter Fredrik skulle gå till den anvisad kryssningsstation, Kaskö, som nåddes den 10. juni.³ Svalan lämnade Stockholm den 12. och inträffade i Könnskärens båk omkring den 26. juni.⁴ Blomman och Sottunga anstas anbefalldes samtidigt att afsegla norr ut för att eskortera handelsfartyg, hvilka väntades till Stockholm från de norrländska hamnar. Vid Furusund skulle dessa båda fartyg efter fullgjordt uppdrag afvakta ytterligare förrensingsorder.⁵ De afseglade sedermera till sina kryssningsstationer omkring den 24. juni, och nådde Blomman i Sottunga samt Celeritas trakten af Enskär den 26. i samma månad.⁶ När de fyra återstående kryssarna efter den 16. juni voro segelklara, afgick Johanna Kristina af Örvattnet utanför Riga för att uppbringa och till Stockholm afsända fientliga nationer tillhörande fartyg. Efter af Schlings förslag 18. maj. Förvaltningen af sjöärendena till Lagerström den 10. maj m. fl.

Generalorder 18. maj.

Generalorder 31. maj. Martin till konungen 27. juni. Thornton till konungen den 8. juli.

Blomstedt till konungen och von Rajalin 12. juli.

Nauckhoff till konungen 20. maj. Generalorder 28. maj.

Råberg till konungen 30. juni. Falkman till von Rajalin 1. juli.

Öfverriges krig 1808 och 1809. IV.

en månads kryssning hade briggen att återvända till Sandhamn för att därstädes erhålla nya instruktioner.¹ Freden ställdes till konvojkommisariets förfogande,² och Ekonomien samt Vaksamheten afseglade till sina kryssningsstationer³ för att -- utöfver hvad redan förut anbefallts -- jämte de öfriga, så snart dessa fullgjort de dem gifna särskilda uppgiften, äfven underhålla en jämn och säker förbindelse mellan fältmarskalken Klingspor och de landstigningskårer, som konungen ämnade öfversända till flera platser på finska kusten.⁴

Det är redan i det föregående omnämndt, huru en del af dessa fartyg kommo att ingripa i krigshändelserna i trakten af Vasa.⁵

Jämsides med utrustningen af kryssarna pågick äfven anskaffningen af de segelsumpar eller avisojakter, hvilka enligt hertig Karls förslag skulle användas för underlättandet af bevaknings- och spaningstjänsten, och inköptes eller förhyrdes tio stycken sådana fartyg.⁶

VII. Kustbevakningen mot öster.

Efter den ryska härens framträngande till Finlands västkust, hyste svenska regeringen -- och detta ej utan skäl⁷ -- starka farhågor för ett ryskt öfvergångsförsök till det egentliga Sverige, och i synnerhet befarade man ett dylikt efter islossningen, antingen öfver Alands haf eller norr

¹ Generalorder 16. juni.

² Generalorder 20. juni.

³ Briggechefernas rapporter.

⁴ Generalorder 9. juni.

⁵ Del III, sid. 227 o. f.

⁶ Kungl. bref 11., 13. och 30. april. Förvaltningen af sjöärendena till Lagerheim 5. maj. Georgii till Nauckhoff 10. maj.

⁷ Del III, sid. 87 o. f.

Såsom redan nämndt, företogs utrustningen af de briggarna för att genom bevakning af finsten upptäcka och i tid afvända en dylik fara, men vidtog i enahanda syfte äfven förberedelser utefter kusten, till största delen afseende hufvudstadens

första rummet synes man hafva tänkt på befäst-läggningar. Befallning gafs därför till chefen för for-onen, generallöjtnanten N. Mannerskantz, att inkom-l yttrande angående sättet för försvaret af svenska kusten gentemot fientliga landstigningsförsök. Stör-pmärksamheten skulle härvidlag fästas på möjlig-att begagna sig af provisoriska befästningsarbeten. om erhöill kaptenen vid fortifikationen, öfverstelöjt-i arméén Ljungberg, i uppdrag att rekognoscera i närheten af Grisslehamn samt inkomma med förslag orderliga försvarsanstalter därstädes.¹

i sitt yttrande framhöll Mannerskantz omöjligheten på en så lång sträcka som från Torneå förbi Stock-Östergötlands och Smålands skärgårdar kunna genom-ångars anläggande förekomma fientliga landstignin-gad an han föreslog att endast iståndsätta befintliga från Gäfle till Västervik samt att uppföra ett nat strandbatteri,² medan han för öfrigt hänvisade n Rajalins förslag angående skärgårdsfartygs och es användande såsom bästa sättet att åstadkomma ksamt kustförsvar.³

ven Ljungberg å sin sida framhöll visserligen vikten erianläggningar å en del för landstigning företrä-

Generalorder 21. mars.

angående dessa befästningar finnas ytterligare utlåtanden af hertig annerskantz, Reutersköld, Palm, Berger och Cedergren (hertig Karl ngen 7., 10. och 20. juni m. fl.).

Mannerskantz till konungen 28. mars.

desvis utsatta punkter, men betonade tillika nödvändigheten af, att skärgårdsflottan fullständigade landtförsvaret. Då emellertid arméens flotta ej kunde påräknas annat än till de allra viktigaste punkternas bevakning och försvar, hemställdes, det befolkningen måtte anmodas att på egen bekostnad utrusta några båtar, dels till skydd, dels till vakthållning. och fanns efter hans mening stor sannolikhet för, att skärgårdsborna villigt skulle åtaga sig detta, blott erforderligt befäl samt kanoner och ammunition lämnades dem.¹ Hans förslag synes följaktligen hafva gått ut på att, jämte det fasta kustförsvarets stärkande, med ett slags landtvärnsflotta komplettera den redan under uppsättning varande Grisslehamns landtvärnsbataljon, med hvilken, såsom förut nämnts,² öfverstelöjtnant Fock fått i uppdrag att bevaka ifrågavarande kustområde.

En mera helgjuten plan till kustens försvar och bevakning uppgjordes emellertid af hertig Karl såsom befälhafvare för kustarméen.³

Hertigens kustbevakningsplan, hvilken i väsentlig mån är byggd, dels på von Rajalins förut omnämnda promemorior, dels på tvenne af lotsdistriktschefen i Stockholm, öfverstelöjtnanten C. F. Coyet, utarbetade förslag,⁴ återfinnes i ett betänkande af den 19. april.

»Som grund till ett försvar af kusten», säger hertigen, »bör antagas, att fienden med stor styrka både af skär

¹ Ljungberg till von Friesendorff 3. och 5. april.

² Sid. 74—75.

³ Från denna armé utsattes oförtöfvadt strandposterings, hvilka synas hafva hvardera bestått af en subalternofficer eller underofficer samt en »rotmästare» och 6 å 7 man ur Lifregementsbrigadens kyrassiärkår, och voro de sannolikt i tjänstgöring redan den 12. april (Generalorder 9. april Hertig Karl till konungen 12. april).

⁴ Coyet till hertig Karl 30. mars och 10. april. Coyet utnämnde sedermera till öfveradjutant för flottorna hos hertigen (Order vid kustarméen 11. juni).

otta och armée kan försöka att landstiga, för att
a sig och göra äröfringar», och borde till ett dylikt
s omintetgörande fienden »motas i sjön och åtmin-
nälften af dess transport förstöras, innan den hinner
till kusten». Detta mål ville hertigen vinna dels genom
von Rajalin föreslagna kryssarna, dels genom en med
nya fartyg förstärkt skärgårdseskader, hvarjämte för
delsernas upprätthållande och underrättelsers fortskaf-
inåt landet ett system af signaler borde upprättas.
arna skulle stationeras i Bottenhafvet och Alands haf
öder om Söderarms båk, under det att skärgårds-
— så vidt möjligt förstärkt med en del af Svea-
kadern — skulle, fördelad helst på två stationer,
en mera passivt försvara inloppen till Stockholm eller,
t fientligt landstigningsförsök, i förening med kryss-
gå anfallsvis till väga.¹ Detta finge dock ingalunda
skärgårdsflottans eventuella användande i de ryska
nen.

är att i rätt tid få kunskap om fienden kunde man
rtid ej uteslutande lita på kryssarna, utan borde, så-
ryss antydts, en signallinje inrättas från Örskärs till
rms båk — en sträcka af 16 mil. Lämpligast vore
ta ändamål anläggandet af en optisk telegraflinje,
erhet om densamma utsträcktes ända till Stockholm.
framhölls önskvärdheten af värdkasars uppresande
kusten från Trosa till Västervik.

et praktiska resultatet af befälhafvarens för kustar-
u nämnda förslag blef anordnandet af den föreslagna
flinjen. Uti skrifvelse af den 25. april gaf nämligen

Åfallande är, att hertigen ej berör örlogsflottans roll vid en fiendes
astande, men förklaras detta sannolikt däraf, att han såsom befäl-
för kustarméen därjämte hade under sitt befäl endast Stockholms-
och kryssarna.

konungen befallning om anläggandet af en sådan linje längs Sveriges östra kust. Med början i Stockholmstrakten, skulle linjen, i den mån tiden medgäfvde, utsträckas åt norr och söder. Såväl ledningen vid telegrafernas förfärdigande som organisationen och inöfningen af den kår, som erfordrades för »deras regerande», uppdrogs åt öfverintendenten Edelerantz, hvilken därjämte skulle hafva tillsyn öfver allt hvad som ytterligare fordrades för värden och underhållet af det hela. Samtidigt anbefalldes landshöfdingarna inom de län, som berördes af telegraflinjen, att lämna öfverintendenten och öfrig telegrafpersonal all den hjälp de kunde, äfvensom att låta upphugga för stationerna erforderliga »grundställningar» samt uppsätta dem enligt öfverintendentens anvisningar. Lotsdirektören jämte en af befälhafvaren för kustarméen förordnad officer skulle tillika uppgifva de punkter, som voro erforderliga och tjänliga till hufvudstationer. Emellan dessa skulle »connectionsstationer» utses, hvarvid det ålåg landtmätarna inom länen att biträda.

Telegrafpersonalen skulle utgöras af tvenne bland landtvärnsmanskapet uttagna telegrafister vid hvarje station, en underbefälhafvare i hvarje län, som af telegrafens berördes, hvilken hade att undervisa telegrafisterna och inspektera stationerna, samt två telegrafinspektörer — en för trakten norr om Stockholm och en för trakten söder därom — i och för inöfvandet af underbefälhafvarna samt för att verkställa erforderliga inspektioner. Dessutom skulle anställas en konstruktör med åliggande att handhafva telegrafernas anläggande och vidmakthållande.¹ I afvaktan på telegraf-tjänstens ordnande skulle emellertid genom vederbörande landshöfdingars försorg vårdkasar uppresas å skären utan

¹ Kungl. bref 25. april.

Stockholm i enlighet med af befälhafvaren för kust-
gifna föreskrifter.¹

När det att denna officiella skriftväxling pågick,
beredelserna träffades till bevakningen af Stockholms
skärgård, hade emellertid landshöfdingen i Uppsala län,
E. af Wetterstedt, på eget initiativ ordnat kustbe-
vakningen inom sitt höfdingdöme. Redan i en promemoria
den 12. april framhåller han, att man borde genast och
i skärgården hunne bryta upp, utföra virke till
kustens uppresande längs kusten på de högsta och längst
utstående uddarna och skären, hvarjämte af kringboende all-
mänheten borde utses att, i händelse af fientliga fartygs
utseende, genast förstöra eller borttaga alla prickar.
Wetterstedt sålunda föreslagit angående vårdkasars
uppresande, utförde han äfven, såsom nämndt, i sitt län
den 1. april månad, innan befallning därom anländt.²

En annan befallning, utfärdad på grund af nyssnämnda
Generalorder af den 28. april, innehöll föreskrifter om vård-
kasars uppresande »...å de ställen från Landsort till Björkön,
der fientliga fartyg först upptäckas»; därjämte skulle
der fientliga och pålitliga vaktkarlar anskaffas för att
i händelse af kronobetjäningens inseende sköta dessa vårdkasar
och utvända dem, då fientliga fartyg nalkades kusten.³
Genom ett af telegraferna uppsköt hertigen däremot
den 5. maj, då den första skrifvelsen härom

en särskilda omsorg, som enligt ofvan lämnad redogö-
rnades kustbevakningen i trakten af Stockholm, var

Generalorder 28. april.

Generalorder af Kaulbars till konungen 26. april.

Generalorder af Hertig Karl till landshöfdingen i Stockholms län 28. april.

Generalorder af Hertig Karl till Coyet 5. maj.

helt naturligt framkallad af ryssarnas öfvergång till Åland och bevakningsötgärderna blefvo tydligen mindre nödvändiga, i samma mån man från svensk sida kände sig stark nog att själf gripa till offensiven. När denna tidpunkt kom utfärdades ock den ordern till landshöfdingen i Stockholms län, att då svenska trupper nu åter kunde besätta Åland och skärgårdsflottan skydda kusterna, så tilläts, att de »militairiska tienstgöringen för det långs Roslags skärgårds inrättade kustförsvar» samtidigt finge upphöra.² Arbetet med telegraflinjerna fortgick emellertid oafbrutet intill slutet af maj månad, då det af hertigen anmäldes färdigt.³

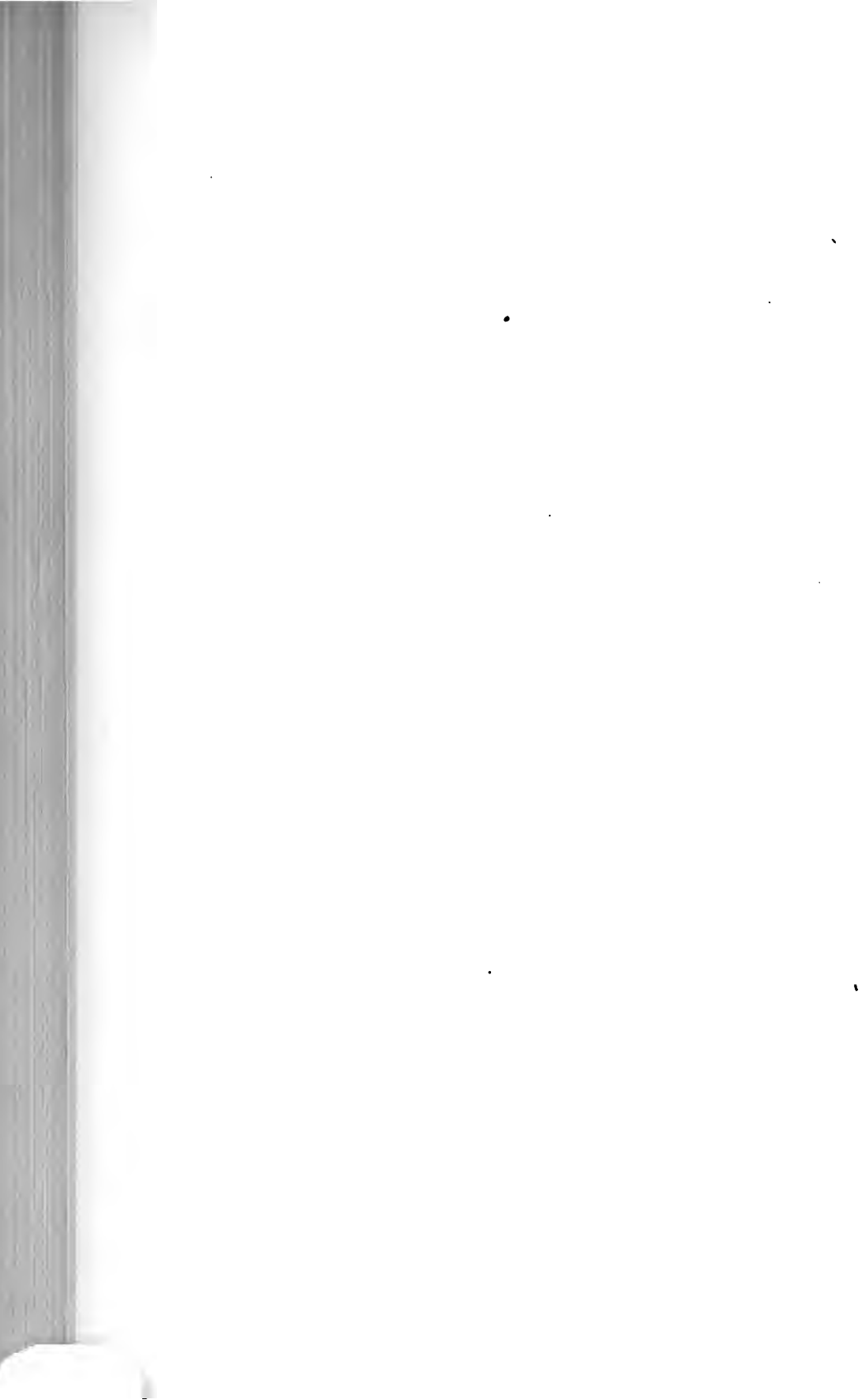
¹ Rykten att ryssarna öfvergätt Ålands haf spredos äfven ett par gånger, och särskildt förorsakades mycken oro af en underrättelse, att 1000 ryssar voro på Tjockö utanför Rådmansö.

² Generalorder 11. maj.

³ Hertig Karl till konungen 28. maj.

**yska företag vid och i Finska
viken intill början af juli.**

Ryska arméens gruppering i södra Finland.

1. Krigsläget i slutet af april.

Under det att de tillförne¹ skildrade ryska anfälls-
erna på östra och västra krigsskådeplatserna fortgingo
kajokilinjén, hade några omfattande truppförflyttning-
er förekommit på den södra. Blott en och annan batal-
jon följde efter de under mars månad inträffade rörelserna
i södra delen af landet.² I slutet af april stodo sålunda 2. och 3.
divisionerna af 21. divisionen fortfarande inom området
Sveaborg—Abo—Åland, hvilket senare nu var fullständigt
öfverlämnadt till ryssarna. 1. afdelningen af 17. divisionen höll Hangöudd och
Sveaborg. Divisionens hufvudstyrka belägrade Sveaborg.³ En
garnison var inlagd på Svartholm, som sedan den 17.
april föll i ryssarnas händer,⁴ och omkring 200 man stodo i
Sveaborg. Slutligen voro de från gränsen till 17. divisio-
nens östra försträkningsgränser, bestående af Pernauska och
Sveaborgska regementena, i anmarsch mot Helsingfors, men
hade dock antagligen ej förrän omkring den 1. maj Sibbo-
husby.⁵

Del II.

Del II, sid. 141 och 150 samt Plan XI. Del III, Plan II. 1 bataljon
Sveaborgska regementet hade sändts till Hangöudd från Sveaborg och er-
statnämnda ställe af en bataljon af 30. jägarregementet från Hangö-
udd. Det detachement af 25. jägarregementet hade besatt Åland.

Del II, sid. 356. Del III, Plan II.

Del II, sid. 388—390.

Upphöjningen till krigsministern $\frac{19.}{31.}$ mars och till kejsaren $\frac{10.}{22.}$ april.

Kejsarens operationsjournal $\frac{22. april}{4. maj}$.

I ryskt våld var således hela södra Finland förutom det af vid pass 6,800 man svenska trupper besatta Sveaborg. Enligt ingången konvention skulle ju emellertid fästningen öfverlämnas redan den 3. maj, om ej undsättning dessförinnan anlände öfver hafvet. Hittills fanns dock icke något, som tydde på, att svenska fartyg voro i annalkande. Så länge 5. divisionen förmådde trygga i norr, behöfde således i söder den af 17. och 21. divisionerna sammansatta **Bil. 32 och 33** härgruppen, hvars styrka framgår af bil. 32 och 33, under väntan på Sveaborgs fall endast vara beredd att häfda sin eröfring mot bondeupplopp. Efter Sveaborgs fall skulle Buxhöwden vara fullständigt herre i hela södra Finland.

2. Buxhöwdens kustförsvarsplan.

Sådant var krigsläget i södra Finland, då Buxhöwden den 22. april underställde kejsaren sin fälttågsplan för sommaren. Såsom af densamma framgår och förut påpekats,¹ ville han äfven efter Sveaborgs kapitulation låta 17. och 21. divisionerna kvarstå på den södra krigsskådeplatsen — hvilken han ju ansåg vara den viktigaste — och därstädes gruppera dem i och för ett strategiskt försvar. Ändamålet härmed var att skydda den af rika skärgårdar omgifna kusten, hvilken från Björneborg till Hangöudd hade en längd af ej mindre än omkring 20 mil och från sistnämnda udde till riksgränsen af nära 25.² Samtidigt spelade denna södra försvarsgrupp rollen af en etapptrupp, som skyddade den i norr stående egentliga operationshärens förbindelser med hemlandet öfver Kymmene älf.

I enlighet med dessa operationsplanens grundtankar skulle stridskrafterna å södra krigsskådeplatsen fortfarande

¹ Del II, sid. 218. Del III, sid. 83.

² Vikar och inskärningar oberäknade.

föra vid pass 15,000 man, under det att Tutschkoff låta sig nöja med omkring 7,000. Anledningen härtill blott i Buxhöwdens förut berörda uppfattning, att den ryska arméen i norra Finland var föga farlig.¹ Den ryska afvaren påverkades äfven af en del omständigheter, som förde till betydelsefulla särskildt med hänsyn till södra Finland. Han kände nämligen, att den svenska örlogsflottan hade öfverlämnats, och insåg, att densamma lätt skulle kunna erstatas af en förstärkning från den engelska eskadern i Kattegatt. Han visste äfven, att landtvärnet blifvit uppåadt,² en svårighet, som gjorde ett landstigningsföretag under sommaren särdeles sannolikt. Ett dylikt angrepp mot kusten vid Buxhöwden då, naturligt nog, företrädesvis i den södra delen af landets viktigaste och mest känsliga delar, hade varit en förtäring för dessarna viktigaste och mest känsliga delen af landet, södra Finland.³ Därpå kom sig, att den ryska hären i Finland hade öfverlämnats, att blott en tredjedel af stridskrafterna hade öfverlämnats mot svenska arméen i Österbotten, under det som den ryska förstoden beredde sig att möta den endast möjligen framdeles hotande faran vid Finska viken.

Man kan nu planens enskildheter i betraktande, innefattande dess sammansättning, hvad södra Finland beträffar, dels fastställa den af en hufvudförsvarslinje och dels ordnandet af kustbevakning. Försvarslinjen ansåg sig Buxhöwden böra utsträcka till Tavastehus—Helsingfors med hufvudreserver utställda på dessa ställen. Kustbevakningen skulle utgöras dels af hufvudreserver på de centrala punkterna Kyrö eller Tammerfors, Åbo, Somero och Vihtis, dels af »strandposter» för att utsträcka sig längs den själfva strandlinjen. För att ej splittra krafterna på det i alla händelser var otänkbart att på hvarje ställe af den så vidsträckta kusten kunna förhindra sven-

Del III, sid. 87. Buxhöwden till kejsaren ^{23. mars.}

Buxhöwden till kejsaren ^{24. april.}

^{6. maj}

Buxhöwden till kejsaren ^{10. april.}

^{22.}

skarnas landstigningsförsök, borde nämnda strandposter bestå endast af svaga afdelningar, framskjutna blott till de punkter, som förtjänade särskild uppmärksamhet, nämligen Björneborg, Nystad, Abo, Tenala, Pojo och Forsby. På en del andra punkter föreslogs dessutom utsättandet af mindre bevakningsafdelningar. Dessa senare skulle jämte samtliga strandposter sammanbindas genom en »rekognosceringskedja af kosacker».

De särskilda gruppernas uppgifter bestämdes äfven så, att ett splittradt uppträdande skulle förebyggas. Själftva strandbevakningen hade endast att utforska motståndaren och fördröja honom, under det att de anfallna afdelningarna skulle draga sig tillbaka till på förhand bestämda punkter. dit reserver och sidoafdelningar skulle skynda till för att omfattande angripa den landstigna styrkan. Äfven hufvudreserverna voro afsedda att framföras för att bispringa öfriga afdelningar. Ju längre svenskarna inträngde i landet, dess mer komme sålunda motståndet att växa. Under bevakningsafdelningarnas återtag skulle invånarnas hästar medföras, enär en landstigen fiende kunde förutsättas hafva stort behof af sådana.

I enlighet med dessa grunder bestämde Buxhöwden, att trupperna skulle fördelas sålunda:

17. divisionen¹ med »hufvudföreningspunkt» vid Helsingfors:

a) **Vänstra flygeln:**

I Lovisa: 2 kompanier infanteri jämte några dragoner.

I Forsby: 1 bataljon infanteri och $\frac{1}{2}$ skvadron dragoner.

I Borgå: 2 kompanier infanteri jämte några dragoner.

¹ Däri inberäknade till Finland beordrade trupper af 14. divisionen.

All hvardera af dessa afdelningar, hvilkas återtag skulle mot öfvergångarna öfver Kymmene älf, skulle dessafdelas en half sotnie kosacker.

Centern tilldelades försvarsområdet från Söderkulla gö och skulle stå:

vid Helsingfors med omgifningar: 16 bataljoner infanteri, 2 skvadroner dragoner, 1 skvadron husarer, 2 skvadroner lifkosacker, $\frac{1}{2}$ sotnie armékosacker och 2 batterier samt hela belägringsparken.

vid Porkalaudd: en »stark post».

vid Thusby: 2 kompanier infanteri samt 15 kosacker förordnad för magasinerna.

Högra flygeln:

vid Ingo och Ekenäs: 1 bataljon infanteri.

vid Hangöudd: 1 bataljon infanteri.

vid Pojo eller Tenala: 2 bataljoner infanteri.

All högra flygeln afsågos dessutom $\frac{1}{2}$ batterikompani, 1 skvadron husarer och 1 sotnie kosacker. Eventuellt åter skulle riktas mot Vihtis.

divisionen med »hufvudsamlingsställe» vid Tavaste-

Vänstra flygeln med bevakningsområde från Bjerno till Åbo:

vid Salo och i Åbo: 3 bataljoner infanteri, 1 skvadron dragoner, 1 sotnie kosacker och $\frac{1}{2}$ batterikompani med återordnad till Somero.

Högra flygeln med bevakningsområde från Masku till Hangö:

vid Virmo och i Nystad: 2 bataljoner infanteri.

vid Raumo: 1 bataljon infanteri.

Till dessa afdelningar afsågos dessutom 1 skvadron husarer, 1 sotnie kosacker och $\frac{1}{2}$ batterikompani; återtagsvägen skulle efter omständigheterna väljas: från Virmo till Abo eller Loimjoki och från Nystad samt Raumo till Hvittis.

c) **Ålandsgruppen** på Åland eller vid Vehmo: 2 bataljoner infanteri och 1 skvadron dragoner.

d) **Reserverna:**

Vid Vihtis: 2 bataljoner infanteri och $\frac{1}{2}$ sotnie kosacker.

Vid Somero: 2 bataljoner infanteri, 1 skvadron husarer och $\frac{1}{2}$ sotnie kosacker.

Vid Hvittis: 2 bataljoner infanteri och $\frac{1}{2}$ sotnie kosacker.

Reserverna i förening med strandposterna borde, om fienden trängde på, draga sig tillbaka mot Tavastehus.

e) **Tavastehusgruppen:**

I Tavastehus: 2 bataljoner infanteri och $\frac{1}{2}$ sotnie kosacker.

Förplägnaden för trupperna i södra Finland planlades så, att från Ryssland framforslade förnödenheter skulle sändas, dels öfver Sankt Michel till hufvudmagasinet n:r 1 vid Tavastehus, dels sjövägen till Borgå och därefter landsvägen till hufvudmagasinet n:r 2 vid Thusby. Då Sveaborg eröfrats, komme lifsmedelsupplagen i Thusby att ditflyttas.

Mindre magasin ämnade Buxhöwden upprätta vid Lovisa, Vihtis och Pojo, med ersättning från Thusby, samt vid Somero, Abo, Hvittis och Tammerfors med ersättning från Tavastehus. Från de mindre magasinerna skulle lifsmedlet sändas med foror till de olika posteringarna.

trupperna vid Vasa och Jakobstad skulle underhålla ett magasin i Paukarlaks och de mot Uleåborg stående afdelningarna från ett dylikt vid Iisalmi. Till de nämnda upplagsorterna borde förråden framskaffas, under det framforslingen till trupperna måste utöfna nedelst landsvägstransport.

Ryska truppflyttningar till omkring den 26. maj.

Den ryska försvarsplan hade Buxhöwden beräknat, att trupperna den 13. maj skulle stå på för dem angifna punkter. Omständigheter, motgångarna i Österbotten och den dåliga farhågan för en kommande landstigning i sydvästra Finland, förorsakade emellertid, dels att afdelningar måste tas norr ut, dels att den till kustförsvaret afsedda truppen nästan uteslutande ställdes i främre linjen. För flyttningarna af de truppförband, hvilka efter beordringen vid Revolaks afdelades norr ut till Tutschkoffs understöd, har redan i det föregående redogjorts.² Även Pernauska och Petrofska regementena, som efter deras kapitulation syntes mindre behöfliga vid Helsingfors, beordrades att under general Demidoff uppbyta den truppen för att afgå till Tavastehus. Beträffande denna truppernas vidare användning visade sig Buxhöwden emellertid på grund af olika orsaker mycket vacklande. Än befallde han, att de båda regementena skulle förstärka 5. divisionen i norra Finland, men sedan än att de skulle utgöra en »central förstärkning» till Tavastehus, hufvudsakligen för 21. divisionen.⁴ Sedan han hade beordrat Pernauska regementet att afgå till Abo och det

Buxhöwden till kejsaren $\frac{10.}{27.}$ april.

Regeringshandling III, sid. 92—93 och 110—111.

Buxhöwdens operationsjournal $\frac{20. april}{3. maj}$. Buxhöwden till kejsaren $\frac{6.}{18.}$

maj.

Regeringshandling III, sid. 94. Buxhöwden till kejsaren $\frac{23. april}{5. maj}$.

Ryska kriget 1808 och 1809. IV.

Petrofska till 5. divisionen, men kommo äfven kontraorder härpå. Orsakerna till denna obeslutsamhet voro meddelanden, dels om bondeoroligheter mellan Åbo och Nystad, dels om svenska fartygs uppträdande i skärgården, dels slutligen om ryska truppernas på Åland tillfångatagande.¹ Demidoff sattes emellertid med båda regementena i marsch mot Tavastehus den 17. maj,² och då Buxhöwden den 22. erhöll tillförlitlig underrättelse om de ryska motgångarna på Åland, hvarom redogörelse längre fram,³ fördelades omsider regementena på ofvannämnda sätt mellan de båda divisionerna, och fick det Pernauska regementet i öfverensstämmelse härmed order, sannolikt den 25., att marschera på Hvitväs.⁴ Demidoff skulle i Tammerfors vid genommarschen kvarlämna 1 kompani och 12 lifkosacker.⁵

Genom Sveaborgs kapitulation den 3. maj blef det möjligt att äfven därifrån skjuta afdelningar väster ut. Sålunda flyttades från Ekenäs därvarande bataljon af Brestska regementet till Tenala och Villmanstrandska regementet från sistnämnda ort till Åbo. Därjämte sändes från Helsingfors 31. jägarregementets ena bataljon till Ingo och den andra till Ekenäs.⁶

Äfven förhållandena på östra krigsskådeplatsen återverkade på truppgrupperingen vid Finska viken. Under rättelsen om Sandels' anryckande föranledde sålunda Buxhöwden att den 15. sända den vid Lovisa och Forsby stå

¹ 21. divisionens operationsjournal $\frac{30. \text{ april} - 2. \text{ maj}}{12. - 14. \text{ maj}}$ och $\frac{4.}{16.}$ maj. Fartyg tillhörde von Kapfelmans afdelning (sid. 224 o. f.). Buxhöwdens operationsjournal $\frac{10.}{22.}$ maj.

² Del III, sid. 92 m. f. Buxhöwdens operationsjournal $\frac{4.}{16.}$ och $\frac{5.}{17.}$ maj.

³ Sid. 215 o. f. Buxhöwdens operationsjournal $\frac{10.}{22.}$ maj.

⁴ Del III, sid. 162. Buxhöwden till Rajefski $\frac{14.}{26.}$ maj.

⁵ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{8.}{20.}$ maj.

⁶ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{4.}{16.}$ och $\frac{6.}{18.}$ maj.

finländska dragonskvadronen till Heinola.¹ Följande beordrades äfven generalmajor Borosdin att bryta upp Helsingfors med Bjälöserska regementet, 2 skvadroner ryska dragoner och $\frac{1}{2}$ batterikompani för att vid S:t Michel ingå i Barclay de Tollys nyformerade kår.² Men Buxhöwden erhöll underrättelse, att denna kår skulle förmedel 2 regementen från S:t Petersburg, sändes order till Borosdin att bryta af mot Tavastehus för att där ingå i reserven³ samt kort därefter att »...vända sig till [Hvittis] för att förstärka kåren i trakten af Abo». Denna befallning erhöll Borosdin vid Kankaantaka (om Hollola kyrka), samtidigt med att underrättningen gingo till honom, att en mindre svensk afdelning angått sig S:t Michel den 23. maj. Han ansåg därvid tvänligt att kvarstanna och efter insänd rapport från Buxhöwdens ytterligare befallningar.⁴ Den från Buxhöwden sända skvadronen, som hunnit Toivola (sydväst om Michel), stannade därstädes, spanande mot sistnämnda kår och Gustaf Adolf.⁵

att ersätta de trupper, som dragits från Helsingfors till dess omnejd, anlände dit från ryska Finland Ny-Villmanstrandska och Pskovska garnisonsbataljones reservbataljonerna af 30. och 31. jägarregementena och Villmanstrandska och Brestska regementena jämte järnkompanier.⁶ Kusten på ömse sidor om Helsing-

Buxhöwdens operationsjournal $\frac{3.}{15.}$ maj.

Buxhöwdens operationsjournal $\frac{4.}{16.}$ och $\frac{14.}{26.}$ maj. Buxhöwden till Sasol.

Buxhöwdens operationsjournal $\frac{8.}{20.}$ maj.

Buxhöwdens operationsjournal $\frac{8.}{20.}$ och $\frac{14.}{26.}$ maj.

Buxhöwdens operationsjournal $\frac{11.}{28.}$ och $\frac{16.}{28.}$ maj.

Buxhöwdens operationsjournal $\frac{14.}{26.}$ och $\frac{15.}{27.}$ maj samt $\frac{20.}{1.}$ maj juni.

fors bevakades af 1 skvadron husarer vid Kyrkslätt och 1 skvadron dragoner vid Östersundom. Den Keksholmska garnisonsbataljonen slutligen var i marsch från ryska Fin-

Bil. 34 och 35. land till Helsingfors.¹

I befälsförhållandena inträdde den förändringen, att Bagration i början af månaden afreste till Ryssland, och att 21. divisionen i följd häraf från den 6. maj ställdes under befälhafvaren för 2. afdelningen, generalmajor Sasonoff. Buxhöwdens högkvarter lämnade Helsingfors och anlände den 19. maj till Åbo, hvilken ort han således ansåg ligga lämpligast i förhållande till stundande viktigare händelser.

II. Ryska flottornas utrustning.

1. Skärgårdsflottan.

Ju mer det eröfrade kustområdet växte samt våren och därmed islossningen nalkades, dess ofafvisligare framträdde å ryska sidan behovet af sjöstridskrafter. Klart förutseende detta, föreslog Buxhöwden redan före mars månads utgång, eller strax efter besättandet af Åbo, att en skärgårdsflottilj för försvaret af sydvästra Finlands stränder skulle bildas, och förklarade han sig (med afseende på marindepartementets biträde härutinnan) »med otålighet afvakta, att denna viktiga sak medhinnes till våren».² Samtidigt vidtogos åtgärder att till en stödjepunkt för sjöstridskrafterna omdana Hangöudd, som Buxhöwden personligen rekognoscerade, och hvilken han, med hänsyn till dess redd samt framför allt dess läge vid Finska vikens mynning

¹ Krigsministern till Buxhöwden $\frac{1.}{13.}$ april. Bataljonen inryckte i Helsingfors 1. juni (Buxhöwdens operationsjournal $\frac{23. \text{ maj}}{4. \text{ juni}}$).

² Buxhöwden till krigsministern $\frac{29. \text{ mars}}{10. \text{ april}}$.

vid segelleden, höll för »en af de viktigaste militära rna» i landet.¹ Detta omdöme synes äfven fullt rik- alldenstund skärgårdsfartyg härstädes måste styra den öppna af en örlogsflottas kanoner bestrukna De, särskildt mot väster, synnerligen bristfälliga be- garna blefvo sålunda för ofvannämnda ändamål så g göra lät iståndsatta; ett batteri anlades dessutom mindre ö, hvarifrån den djupaste farleden från Åbo behärskas.² Armeringen, som utgjordes af den af arna kvarlämnade bestyckningen,³ hvilken sattes i rt skick, förstärktes medelst fem från Åbo sända r.⁴

er öfrigt önskade Buxhöwden skärgårdsförsvaret i edt så ordnad, att en eskader af den blifvande rodd- skulle uppträda vid Hangöudd och en på hvardera äraf, nämligen i Åbo skärgård och i närheten af Svea- Härigenom skulle motståndaren, därest han anfölla utsätta sig för att tagas i ryggen af de båda flygel- arna, och angrepe han en af dem, kunde Hangöflot- falla honom i flanken. Åboeskadern skulle dessutom besittningen af de åländska öarna och dit förlagda rs förbindelser. Vidtogos sådana anordningar, så försäkrade den ryska öfverbefälhafvaren — sär- därest den svenska Sveaborgsflottiljen öfverlämnats

Buxhöwdens operationsjournal $\frac{14}{26}$ mars. Buxhöwden till kejsaren

Buxhöwdens operationsjournal $\frac{14}{26}$ mars.

ensamma bestod af: 2 st. 36- $\mathcal{L}$, 3 st. 24- $\mathcal{L}$, 7 st. 3- $\mathcal{L}$ kanoner och 3 st. sare på Drottningberg; 6 st. 24- $\mathcal{L}$ kanoner och 2 st. 5- $\mathcal{L}$ mörsare af Adolfs fäste; 14 st. 36- $\mathcal{L}$, 6 st. 24- $\mathcal{L}$, 3 st. 3- $\mathcal{L}$ kanoner och 2 st. sare i Gustafsvärn samt 2 st. 36- $\mathcal{L}$, 3 st. 24- $\mathcal{L}$ kanoner och 1 st. t 1 st. 2- $\mathcal{L}$ mörsare å Meijerfelts klippa. Dessutom funnos å Hangö- t. 6- $\mathcal{L}$ kanoner. (Buxhöwdens operationsjournal $\frac{10}{27}$ mars).

Buxhöwdens operationsjournal $\frac{1}{13}$ april.

och utlöpt under rysk flagg — »aldrig en svensk komma att sätta sin fot» på Finlands stränder.¹

Buxhöwden vidtog ock ganska vidtomfattande åtgärder för att skapa en skärgårdsflotta. Skeppsbyggnadstjänstemän samt officerare af både arméen och marinen utsändes i slutet af mars för att rekognoscera tillgången på fartyg, som kunde ändras till krigs- och transportskepp eller flytande batterier, samt på skeppsbyggnadsplatser, befintligt virke och tacklage. Vidare skulle hela kuststräckan med hänsyn till lämpliga landstigningspunkter, inomskärsleder, erforderliga befästningsanordningar m. m. undersökas, hvarjämte de rekognoscerande hade att upprätta kostnadsberäkningar och afsluta kontrakt med fartygsägare och skeppsbyggare om inköp af färdiga och byggandet af nya fartyg.²

Undersökningarna ådagalade, att tillgång fanns på handelsfartyg, som kunde förändras till krigsfartyg. För att emellertid saken med kraft skulle kunna bedrivas, anhöll Buxhöwden om marindepartementets medverkan. Af det samma borde genast en konstruktör jämte skeppsbyggare samt erforderligt arbetsmanskaf sändas till Åbo för att inreda fartygen. För bemanningen begärdes sjöofficerare, matrosar och artillerister. Härjämte anhölls om betydande mängder ammunition. Äfvenså påvisades nödvändigheten af att hafva matrosar, sjöartillerister och tjänstemän samt proviant och ammunition i beredskap för att efter intagandet af Sveaborg kunna utrusta de svenska fartygen därstädes, »...ty i annat fall försummas det hufvudsakligaste, af hvad vi förvärfvat...»³ Tillräckligt antal kunniga skepps-

¹ Buxhöwden till kejsaren $\frac{3}{15}$ april.

² Buxhöwden till krigsministern $\frac{29}{10}$ mars och $\frac{3}{15}$ samt $\frac{10}{22}$ april. Instraktion för de rekognoscerande officerarna $\frac{19}{31}$ mars.

³ Buxhöwden till kejsaren $\frac{3}{15}$ och till krigsministern $\frac{16}{28}$ april.

re erhöles dock ej, hvadan ansträngningarna för att Finland åvägbringa en roddflotta väsentligt förla-

rännandet af fartygen i Åbo samt öfverlämnandet af rdseskadern vid Sveaborg vållade emellertid en full- förändring af läget. Styrkeförhållandena omkasta- mellan de båda krigförandes roddflottor. Vid krigets hade den svenska skärgårdsflottan, hvad materielen far, varit nästan dubbelt så stark som den ryska.² u förändrades detta därhän, att den ryska skärgårds- i stället räknade ungefär tvenne stridsfartyg för svenskt, hvilket var för ryssarna så mycket för- gare, som en betydande del af de svenska fartygenندن vid västkusten i och för skydd mot Danmark orge.

fter Sveaborgs kapitulation riktade Buxhöwden sin för- uppmärksamhet på utrustningen af de svenska skär- fartygen. Strax efter kapitulationen sökte han erhålla emanning från Ruotsinsalmi.³ För den tagna flot- räkning upprepade han hos kejsaren sin framställan dtverkare och sjöbesättning.⁴ Denne utnämnde omedel-

Buxhöwden till krigsministern ^{10.}/_{22.} april. Inredning af handelsfartyg behof synes dock, särskildt i Åbo, hafva påbörjats (Buxhöwden till ^{3.}/_{13.} april).

del I, sid. 295. Del II, sid. 48.

Buxhöwden till krigsministern ^{21.}/_{3.} april maj.

Buxhöwden till kejsaren ^{24.}/_{6.} april maj och till Tjitjagoff ^{3.}/_{14.} maj. De tagna

voru enligt Buxhöwdens rapport ^{24.}/_{6.} april maj:

ka (med hvardera 22 st. 36- $\mathcal{L}$ och 10 st. 9- $\mathcal{L}$ kanoner)	2.
(med 24 st. 18- $\mathcal{L}$ kanoner)	8.
ör 16 st. 24- $\mathcal{L}$ karronader)	1.
par (med 2 st. 24- $\mathcal{L}$ eller 2 st. 18- $\mathcal{L}$ kanoner)	21.
par (landstignings-) bestyckade med 12- $\mathcal{L}$ kanoner	4.
lar (med 1 st. 24- $\mathcal{L}$ eller 1 st. 18- $\mathcal{L}$ kanon)	50.
rtyg	3.
ar	3.

bart viceamiralen Saritjeff till »öfverbefälhafvare för Sveaborgs hamn» samt ålade honom att bringa hamnen i försvarbart och flottiljen i stridsfärdigt skick.¹ Sjöofficerare och matrosar sändes till Sveaborg, och marinministern uppmanade Buxhöwden att fylla besättningsbristen medelst svenska matrosar därstädes och från Finland.² Den senare åter upprepade samtidigt härmed sin anhållan om manskap och framhållde äfven, att marindepartementet borde sända kanoner och krut allt så fort sig göra lät. Ankommen till Åbo, framställde han utförligt svårigheten att, i följd af bristen på trupper, försvara stränderna, sedan hafvet blifvit isfritt. Men äfven om trupper funnes, blefve det »i alla fall omöjligt... utan flotta». Sedan svenskarna nu återtagit Åland, ansåg han emellertid Sveaborgsflottiljen ensam vara svag för att kunna trygga både Finska och Bottniska vikernas stränder och samtidigt äfven behärska den svenska kusten liggande åländska skärgården. Han begärde därför den tagna eskaderns förstärkande »med fregatter eller andra krigsfartyg och i synnerhet med roddflottor samt därjämte äfven landtrupper eller »arrestanter» användas såsom besättning å flottan.³ Han förutsatte,

jämte ett antal småfartyg m. fl. 2 turuma voro alldeles odugliga, 2 där lätta att sätta i stånd; 4 erfordrade omfattande arbeten. 1 jakt hade försämrats under bombarderingen. Iståndsättandet af briggen fordrade mycket arbete och var den dessutom oöfverrädd. Jollarna och särskildt kanonsluparna behöfde »ordentligt kalfatras och lappsalvas». Beväpning och tackling öfriga till flottan hörande förnödenheter funnos i tillräcklig mängd. I Åbo skulle erhållits 110 fartyg (Michailofski-Danilefski, sid. 42).

Dessa uppgifter, särskildt Buxhöwdens, som är daterad omedelbart efter kapitulationen, torde dock vara mindre pålitliga än de svenska, emedan de hvilka vid 1808 års början i Sveaborg funnos 103 skärgårdsfartyg och 113 flottan tillhörande mindre båtar. Likaledes synes bestyckningen af fartygen till antal som kaliber m. m. vara felaktigt angifven (Del I, Bil. 21).

¹ Buxhöwden till Tjitjagoff $\frac{3}{15}$ maj. Tjitjagoff till Saritjeff $\frac{24}{7}$ maj.

² Tjitjagoff till Buxhöwden $\frac{2}{14}$ maj.

³ Buxhöwden till kejsaren $\frac{12}{24}$ maj.

erfordrades en styrka af omkring två infanteri-
ten enbart för Sveaborgseskadern.

En senares utrustning bedrefs emellertid med all
skyndsamhet.¹ Redan den 26. maj voro 24 kanon-
tjösatta och delvis äfven bestyckade. Största hindret
tilljens utlöpande var bristen på transportfartyg, pro-
ch krut. Men stor svårighet uppstod också att an-
tillräcklig besättningsstyrka. För detta ändamål
man slutligen tillgripa fästningsgarnisonen. De
largjorda fartygen bemannades sålunda med Kre-
ngska musketerarregementet. Men fastän Buxhöw-
valde att blanda detsamma med å Sveaborg trots
ionens bestämmelser kvarhållna artillerister och ma-
med iakttagande af »...de försiktighetsåtgärder,

gra detaljer beträffande denna utrustning återfinnas ej i tillgäng-
r, men synas svårigheterna å ryska liksom å svenska sidan inga-
it små.

Även efter kapitulationen »fortsatte» öfverstelöjtnanten Adolf Fredrik
itt förra befähl» öfver de svenska båtsmännen, hvilka man på allt
förmå ingå i rysk tjänst. De uppkallades trenne särskilda gånger
lfrågas härom. Då svaret därvid blef nekande, framrycktes vid de
re tillfällena ur hopen den, som svarat mest högljudt, och blef »i
jämmerligen pryglad och slagen». Virgin var härvid närvarande
uvarken sparade anmaningar eller stränghet, emedan äfven han åt
ande utdelte stryk, och på dem sluteligen sönderslog sin käpp,
åtsmännen omsider nu, till undvikande af ytterligare omensklig-
o sig tvungne att vika för våldet och lofva, hvad dem affordrades»
rotokoll 16. juni och 4. december. Danielson: Finska kriget etc.,
not 1).

Äggas må, att det var nämnda Virgin, som genom sina enligt flera
ättelser bevisligen osanna uppgifter angående isförhållandena vid
bidrog till konventionens afslutande (Del II, sid. 327, not 1.
: Finska kriget etc., sid. 265, noten).

Äffande båtsmännens å Sveaborg behandling må äfven följande
anföras. »Det . . . skamliga och hårda sätt hvarmed ryssarna på
emot alla deras gifna löften, genom oärhörda kroppstraff sökte
motvilliga finska båtsmännen at arbeta på flottans utrustande,
s bruka afvog hand emot en älskad och nådig konung och fädernes-
r i synnerhet anledningen till, att båtsmän flydde från Sveaborg
till von Vegesack 14. juni).

som användes under föregående krig mot svenskarna), måste ändock besättningsstyrkan minskas från 56 till menige på hvarje kanonslup.¹

Under förra hälften af maj inträffade en mängd ständigheter, som voro ägnade att stegra Buxhöwdens lighet öfver dröjsmålet med skärgårdseskaderns utlöpar. Det var ej nog med att Åland gick förloradt.² Underrättelser ankommo äfven, att svenska fartyg visat sig vid Hangö och i Åbo skärgård, samt att en af krigsfartyg konvojer svensk transportflotta om 50 segel afgått mot Bottn viken. 100 svenska kanonslupar kunde inom kort väntas Åland, och 30,000 man milis hadé koncentrerats vid Stockholm.³ Under intrycket häraf befallde Buxhöwden, att först färdiga fartygen skulle afsändas till Porkalaudd Hangö, hvarjämte ock Saritjeff ytterligare påskynda med orden: »Om icke vår flottilj anländer snart, ökas fa och ställningen på våra stränder blir betänklig.»⁴

Den 2. juni kunde ändtligen 1. afdelningen af Sborgsflottiljen under öfversten Puschnitski och kaplöjtnanten Mistroff utlöpa.⁵ Densamma räknade e lertid blott 15 kanonslupar, 1 kanonbarkass, 1 vatten- 2 proviantfartyg med en besättning af 202 man sjöfolk artillerister samt 741 man landtrupper. Proviant medfö för 28 dagar.⁶ Afdelningen erhöll i uppgift att öfver Ha

¹ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{12.}{26.}$ och $\frac{15.}{27.}$ maj samt $\frac{20. \text{ maj}}{1. \text{ juni}}$. Besättningsstyrkan synes dock varierat rätt afsevärdt de olika afdelning emellan.

² Sid. 215 o. f.

³ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{15.}{27.}$ och $\frac{16.}{28.}$ maj.

⁴ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{14.}{26.}$ maj.

⁵ Michailofski-Danilefski, sid. 53. Buxhöwdens operationsjournal Sjöofficeren ansvarade för navigeringen, under det officeren af arméen befälet öfver landtrupperna (Buxhöwdens operationsjournal $\frac{31. \text{ maj}}{12. \text{ juni}}$).

⁶ Rapport (ej underskrifven, men troligen från Tjitjagoff) till kejs $\frac{27. \text{ maj}}{8. \text{ juni}}$. Buxhöwdens operationsjournal $\frac{20. \text{ maj}}{1. \text{ juni}}$

inga till Åbo skärgård och taga ställning i närheten
nais (norr om Nagu), där segellederna norr- och väster-
na sig. Under vägen hade man att medtaga befint-
otsar »för att beröfva fienden...säkra vägledare»
tt med biträde af prester, domare och äldsta bland
ingen afväpna allmogen på öarna. Därjämte skulle
serika personer sändas som gisslan till Åbo. Me-
öften eller stränga hotelser borde för öfrigt skär-
orna bringas till underkastelse. Den som gjorde mot-
ägde man behandla som upprorsmakare. Äfven
rykten utspridas om ännu flera eskadrars ankomst
Sveaborg samt om en från S:t Petersburg snart
ande stor roddflotta.¹

Den 4. juni mottog Buxhöwden ändtligen bekräftelse
errättelsen om att första afdelningen af skärgårds-
var på väg till Hangöudd. Ännu flera fartyg hade
gt med 1. afdelningen kunnat afgå från Sveaborg, om
arande bristen på personal och proviant omöjliggjort
Buxhöwden befallde emellertid — under antagande
för flottans bemannande den 24. maj begärda
pperna blifvit af kejsaren beviljade, och fastän han
stora betänkligheter för att minska den enligt hans
alla händelser svaga garnisonen å Sveaborg — att
rare taga densamma i anspråk för skärgårdsfartygens
Som man på grund af invånarnas medellöshet hvar-
om upphandling eller entreprenad lyckats från trak-
Helsingfors anskaffa lifsmedel, måste sådana fram-
från Fredrikshamn.² Utrustningsarbetena fördröjdes
gt genom en den 3. juni inträffande olyckshändelse.
magasinet å Vargön sprang nämligen i luften med 2,500
mkring 41,000 kg.) krut. Tacklagemagasinet, några

Buxhöwdens operationsjournal samt instruktion för Saritjeff ^{18.}/_{30.} maj.
Buxhöwdens operationsjournal ^{20. maj}/_{1. juni} och ^{23. maj}/_{4. juni}.

kaserner och fartyg, hvaribland de sex sjödugliga turur en mängd lavetter m. m. blefvo lågornas rof. Äfven öfver kan skadades och en del byggnader sönderslogos genom krigskastade spillror. Fästningsverken ledo dock obetydligt. I denna saken till olyckan kunde aldrig utrönas, enär de vid denna samma närvarande dödades. 3 officerare och 57 man sprängdes nämligen i luften. General Voronoff, 9 andra officerare och 91 man sårades.¹

Trots detta svåra missöde afgick emellertid den 9. juni under befäl af öfversten Gorbuntsoff och marinlöjtnant Grave 2. afdelningen af roddflottan från Sveaborg. Den var sammansatt af 7 kanonslupar, 6 jollar, 1 proviantfartyg och 1 vattenfartyg. Bemanningen bestod af 463 man af Pskovska garnisonsbataljonen samt 125 man sjöbesättning. Proviant medfördes för 28 dagar. Afdelningen erhöll en handa föreskrifter som den första, med hvilken den skulle förena sig och därefter träda under kaptenlöjtnant Strofvs befäl.²

Utan att på något sätt oroas af svenskarna följde båda afdelningarna längs kusten. Hangöudd passerades den 9. juni af första afdelningen, som därvid iakttog den gar nära liggande svenska örlogsflottan, hvars uppgift det ju var att hindra de ryska skärgårdsfartygen att dubb udden.³ Den 16. och 17. ankom afdelningen till Åbo en särdeles långsam färd, hvilket tillskrefs ofördelaktig vind, ovana roddare och oöfvade fartygsbefälhafvare.⁴

¹ Michailofski-Danilefski, sid. 53. Buxhöwdens operationsjournal (Buxhöwden uppgifver dock här dagen för olyckshändelsen till den 6.

² Michailofski-Danilefski, sid. 54. Buxhöwdens operationsjournal 3. Saritjeff till Tjitjagoff ^{11.}/_{26.} juli.

³ Buxhöwdens operationsjournal ^{29. maj}/_{10. juni} Sid. 146.

⁴ Buxhöwdens operationsjournal ^{29. maj}/_{10. juni} och ^{5.}/_{17.} juni.

afdelningen passerade omkring den 20. juni Hangö,¹ t ens hafva sett en skymt af svenska flottan. Såsom ndeles skola få se, förenade sig kort därefter, den da afdelningarna i Bockholmssund² och därmed var sider en afsevärd rysk Aboflottilj bildad.

der dessa tilldragelser hade Buxhöwden fullföljt sin n att från Ryssland erhålla förstärkning till Svea- ottiljen.³ Marinbefälhafvaren i Ruotsinsalmi, kon- alen Sorokin, uppmanades den 26. maj att så fort öjligt sända några kanonslupar för kryssning i utanför den på landtrupper nästan blottade stran- llan Sveaborg och Svartholm.⁴ Sorokin svarade här- fastän kanonbåtarna voro färdiga att utlöpa, detta kunde ske af brist på bemanning. Sjöservisen hade en sändts till Sveaborg och andra platser, och man en fullständig brist på landtrupper, erforderliga som ingar. Buxhöwden begärde då, det kejsaren måtte »..att man omedelbarligen riktar sin uppmärk- på dessa för försvaret af Finland så oerhördt vik- nständigheter och griper sig an med förbättrande ållandet i detta afseende».⁵

ellertid hade Buxhöwdens första utlåtande om Svea- ottiljens otillräcklighet⁶ ankommit till Petersburg och derställdes marinministern för yttrande. Denne för- , att enär svenskarna — enligt f. d. ryska mini- lopæus' uppgifter — i Stockholm blott förfogade 22 kanonslupar samt 27 galärer, hvilka senare

Buxhöwdens operationsjournal $\frac{5}{17}$. och $\frac{9}{21}$. juni.

d. 276. Buxhöwdens operationsjournal $\frac{10-11}{22-23}$. juni.

d. 206—207.

Buxhöwdens operationsjournal $\frac{14}{26}$. maj.

Buxhöwdens operationsjournal $\frac{20. maj}{1. juni}$.

Buxhöwden till kejsaren $\frac{12}{21}$. juni.

knappt voro användbara till annat än sjötransport, och Karlskrona icke funnes några som helst skärgårdsfartyg så var antagligen Sveaborgsflottiljen tillräcklig för tillbakaslå fiendens skärgårdsflotta. Uppträdde hans finska farvatten förtroga linjeflotta åter, kunde densam ej ens hejdas af en förstärkt skärgårdsflottilj. I följd här af och enär sjöstridskrafterna vid Kronstadt ej finge öf höfvan försvagas, ville Tjitjagoff inskränka sig till att några i skärgården användbara »fregatter och andra örlogsfartyg» afsegla till Sveaborg. För att betrygga bindelsen mellan Kronstadt och skärgården, därest enge flottan företoge en blockad af denna fästning, skulle utom en afdelning skärgårdsfartyg beordras till ryska lands kust med Viborgs hamn som replipunkt. Buxhöwden tillerkändes dock rätt att använda dessa efter eget skäl äfven på annat håll. Vidare hade redan befallning af kejsaren (den 31. maj) om afsändandet från Ruotsinsalmi af 9 kanonslupar för att, såsom förut nämnts, skydda strändarna mellan Svartholm och Sveaborg. Det lämpligaste sättet att försvara de lätt tillgängliga och vidsträckta finska stränderna ansåg Tjitjagoff för öfrigt ej vara medelst en skärgårdsflottiljs uppträdande utanför desamma — hvilket så fall måste göras oerhördt talrik — utan genom bevakningstrupper med till stranden framsända observationsposter.

De af sjöministern förordade anordningarna vidtoges näst. Från Kronstadt afgick den 7. juni en afdelning örlogsfartyg¹ och den 12., under kaptenlöjtnanten Novitschenoffs befäl, den för Viborgska skärgården bestämda flottiljen, bestående af 1 chefsslup, 1 ordonnansslup, 2 flyttbatterier, 12 kanonslupar och 2 kokslupar, hvilka beman-

¹ Tjitjagoff till kejsaren ^{19.} maj och till Buxhöwden ^{31.} maj ^{2.} juni.

² Sid. 211. Buxhöwdens operationsjournal ^{31.} maj ^{12.} juni. Michailofski-
lefski, sid. 54.

redje bataljonerna af Siäfska, Permska och Kalugska
 antena. Under seglatsen erhöll afdelningen befallning
 utsätta till Sveaborg, men den hade ej hunnit längre
 Styrussudd, innan den öfverfölls af en häftig storm,
 förstörde 8 kanonslupar och de 2 koksluparna. Som
 ing afsändes 8 andra slupar från Kronstadt.¹ Af
 från Ruotsinsalmi beordrade kanonsluparna ankommo
 rjan af juni till Sveaborg.²

Tjtjagoffs yttrande om kustförsvarets ordnande kor-
 på vägen af en rapport från Buxhöwden, att en stark
 skärgårdseskader samt en mängd transportfartyg med
 gningsstrupper befunno sig vid Åland, hvartill foga-
 nyad anhållan om förstärkning från Kronstadt till
 rgsflottiljen, på det att densamma ej på grund af
 ghet måtte göras till byte för den talrika fientliga
³ Då sedermera Tjtjagoffs utlåtande ankom, be-
 detsamma af Buxhöwden med förklaringen, att sven-
 enligt många öfverensstämmande meddelanden redan
 andra nybyggda kanonslupar och en mängd transport-
 i Ålands haf. Sveaborgsflottiljen var ej tillfyllest,
 en ej kunde hastigt nog blifva färdig att utlöpa.
 dt tillbakavisade Buxhöwden, att han någonsin skolat
 et Finlands 1,500 verst⁴ långa kust kunde skyddas
 ande med fartyg. Men en lika stark flottilj som
 s var likvisst nödvändig. I annat fall kunde motstån-
 prida sin sjöstyrka, öfverraska strandposterna, öde-
 kuststäderna och uppvigla invånarna i skärgården,
 senare kunde utöfva allvarsamt inflytande på bön-
 hållning på fastlandet. Medelst en flottilj åter kunde

Michailofski-Danilefski, sid. 55.

Buxhöwdens operationsjournal $\frac{12}{21}$ juni.

Buxhöwdens operationsjournal $\frac{16}{25}$ maj.

1 verst = ungefär 1,1 km.

fienden tvingas att sammanhålla sina fartyg, af fara att eljest, vid en landstigning, blifva tagen i ryggen af öfverlägsna sjöstridskrafter. Dessutom vore en rysk sjöstyrka i stånd att hindra förrådstransporter till landstigna svenska afdelningar.¹ Bristen på en flottilj åter skulle omöjliggöra en minskning af de vid kusten redan förut svaga truppafdelningarna och bildandet af en särskild kår för att från Tavastehus operera mot Perho. Först sedan Sveaborgsflottiljen samlats vid Aland, kunde en sådan operation påtäckas, och utan denna flottilj blefve det i öfrigt knappast möjligt att försvara sig mot fiendens företag från Aländska skärgården.² De från Kronstadt och Ruotsinsalmi beordrade afdelningarna ansåg Buxhöwden alltför obetydliga för att kunna »åstadkomma jämnvikt med fiendens krafter».³

Buxhöwdens invändningar gjorde tydligen i Petersburg ett starkt intryck. Behofvet af Aboflottiljens snara förstärkning syntes oafvisligt. Från Kronstadt afseglade till Sveaborg ej blott förutnämnda örlogsfartyg utan äfven, den 18. juni, 19 kanonjollar.⁴ Från Petersburg beordrades dessutom till samma hamn 10 dylika fartyg.⁵ Underrättelsen om dessa förstärkningar tyckes lugnat Buxhöwden. Han uttryckte till sjöministern sin tacksamhet »för kraftig medverkan till upprätthållande af vår ställning».⁶

Emellertid hade äfven proviant för flottan anländt från Kronstadt och Ruotsinsalmi till utrustningsorten, hvadan det blef möjligt att den 22. juni låta en 3. afdelning skärgårds-

¹ Buxhöwden till Tjitjagoff $\frac{27. \text{maj}}{8. \text{juni}}$.

² Buxhöwden till krigsministern $\frac{27. \text{maj}}{8. \text{juni}}$.

³ Buxhöwden till krigsministern $\frac{30. \text{maj}}{11. \text{juni}}$.

⁴ Michailofski-Danilefski, sid. 55.

⁵ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{26. \text{juni}}{8. \text{juli}}$. Saritjeff till Tjitjagoff $\frac{14. \text{juli}}{28. \text{juli}}$.

⁶ Buxhöwden till Tjitjagoff $\frac{12. \text{juni}}{21. \text{juni}}$.

utlöpa från Sveaborg. Densamma, som skulle söka sig med Åboeskadern,¹ utgjordes af 3 kanon-34 kanonjollar, 1 större slup och 1 jakt samt 1 artyg. Besättningen bestod af Minskiska regementet, och tillhöljen hade generalmajoren Muchanoff och löjtnanten Tjotjagoff såsom befälhafvare. Återstående delen af Sveabrottsflottan, nämligen 11 kanonjollar och de 6 från Ruotsala anlända kanonsluparna, ämnade Buxhöwden uppdelas i två grupper för att skydda hvar sitt af de båda stranderna från Hangöudd till Sveaborg och från Sveaborg till Ruotsala gränsen.² Då emellertid den svenska skärgårdsflottan nu började uppträda vid de finska stränderna och de ryska anstalter rörande de ryska sjöstridskrafternas utrustning och användning afsevärdt påverkades häraf, så följande ryska utrustningsåtgärderna skärskådas och förklarades med skildringen af de nu inträffande krigsoperationerna.

2. Örlogsflottan.³

Det gällde att bestämma sjöstridskrafternas roll med förhållande till Finlands försvar, fäste sig Buxhöwden, såsom förklarades i ett funnit, nästan uteslutande vid skärgårdsflottan. Han uttryckte till att han begärde förstärkning »i synnerhet vid Hangöuddflottilj»⁴ är ock helt naturlig. Dels var örlogsflot-

Fragment af en journal etc. $\frac{13.}{25.}$ juni. Buxhöwdens operationsjournal

rapport (ej underskrifven, men troligen från Tjotjagoff) till kejsaren af Buxhöwdens operationsjournal $\frac{12.}{24.}$ juni och $\frac{29. \text{ juni}}{11. \text{ juli}}$. Saritjeff till $\frac{14.}{26.}$ juli. Michailofski-Danilefski, sid. 73. I de båda sistnämnda rapporter säges dock, att 3. afdelningen utlöpte först den 25., och påstår Michailofski-Danilefski, att befålet fördes af kaptenlöjtnanten Semikins. Detta beror på afseende på utrustningen gäller hvad förut nämnts i not 1, sid. 201. Buxhöwden till kejsaren $\frac{12.}{24.}$ maj.

Örlogsflottan 1808 och 1809. IV.

tans ingripande en mera fristående och honom afsides liggande angelägenhet. Dels kunde ju ryssarna hoppas att kämpa framgångsrikt endast bland skären, där de stora segelfartygen icke kunde uppträda. En jämförelse mellan svenska och ryska örlogsflottorna ådagalägger visserligen, att de kunna sägas vara ungefär likställda, hvad materielen vidkommer.¹ Men den svenska örlogsflottan hade ju dessutom att räkna med ett kraftigt understöd af den engelska, hvaremot den ryska var hänvisad uteslutande till egna krafter, alldenstund Danmark, såsom förut nämnts,² sedan föregående år kunde sägas vara utan flotta.

Den ringa utsikt ryssarna sålunda ägde att med örlogsflottan kunna gå anfallsvis till väga mot Sverige synes varit anledningen till, att flottans uppträdande på våren ej heller närmare planlades. Utrustningsarbetena börjades emellertid, och så snart isförhållandena det tilläto, lade örlogsfartygen ut på redden vid Kronstadt. Skeppen gjordes således sjöklara, men förblefvo liggande på redden. Kännedomen om den engelska flottans ankomst till de svenska farvattnen, långt innan isen i Finska och Bottniska vikarna gått upp, samt underrättelsen, att en svensk örlogseskader utlöpt från Karlskrona, synes föranlett, att man beslutat sig för en afvaktande hållning. Innan man inför den öfverlägsna motståndaren³ vågade sig till sjöss, borde närmare underrättelser om honom inhämtas och gynnsamt tillfälle afvaktas.

Först i början af juni synas örlogsfartygen blifvit fullt segelklara. En del af dem togs då i anspråk för spanings-

¹ Del I, bil. 20. Del II, sid. 48.

² Sid. 21—22.

³ Buxhöwden till kejsaren $\frac{24. \text{april}}{6. \text{maj}}$.

stförsvarsändamål.¹ Den 5. juni afgick kaptenlöjt-
Tulubjeff med korvetterna Hermione och Melpomene,
Topas och loggerten Velikij-Knjaz. Denna afdel-
nade till uppgift att kryssa mellan Kronstadt och
d för att inrapportera fientliga fartyg samt betäcka
orter och handelsskepp. För starkare motståndare
en att söka skydd i de med batterier försedda ham-
vid Baltischport, Reval eller Narva. Rapportier skulle
inbringas till Kronstadt genom signaler från de
förlagda fartygen,² på samma sätt som Peter den
ehuru i större omfattning, gått till väga år 1719,
bevakat Östersjön mellan Osel och Bornholm.

Samtidigt med att bevakningen ordnades närmast väster
Kronstadt, afgick, som nämndt,³ en mindre eskader till
rg »för att öka försvaret af...örlogshamnen»² och
a till afvärjandet af svenska återeröfringsförsök.⁴
afdelning bestod af fregatterna Argus och Bistri,
terna Charlotta och Pomona samt kuttrarna Sokol
pit.² Under vägen detacherades Sokol till Ruotsin-
Öfriga fartyg anlände den 9. juni till Sveaborg,
korvett lades i sundet mellan Långörn och Väster-
för att kunna bestryka farleden därstädes.⁵ I
af månaden anlände ytterligare från Kronstadt
terna Solombal och Koli samt från Reval kuttrarna
och Gunor.⁶

Tjitjagoff till Chanikoff (amiral och hamnbefälhafvare i Kronstadt)

(Michailofski-Danilefski, sid. 54.

sid. 206.

Tjitjagoff till Chanikoff $\frac{31. \text{maj}}{7. \text{juni}}$ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{31. \text{maj}}{17. \text{juni}}$

Buxhöwdens operationsjournal $\frac{31. \text{maj}}{17. \text{juni}}$

Arbitjeff till Tjitjagoff $\frac{12. \text{juni}}{24. \text{juni}}$ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{15. \text{juni}}{27. \text{juni}}$

Då underrättelse ingått från Hangö, att en fientlig örlogsflotta visat sig därstädes,¹ afsändes den 16. juni från Sveaborg korvetten Charlotta och kuttern Opit med uppgift att utforska, hvarthän de fientliga fartygen begifvit sig. För detta ändamål skulle de ryska skeppen kryssa mot Hangö, följande hvar sin strand af Finska viken, men samtidigt bibehållande hvarandra i sikte. Besättningar å handelsfartyg, fyrbåkspersonal och strandbefolkning skulle utfrågas och rapporter insändas öfver Porkalaudd.²

Redan den 17. juni upptäckte spaningsfartygen under vägen till Porkalaudd tre stora, uppenbarligen fientliga örlogsmän. För att undkomma dessa styrdes kurs på Baltischport. Hit inkom den 19. under parlamantärflagg svenska fregatten Euredice med förutvarande ryska sändebudet Alopæus om bord. Denne medförde den viktiga nyheten, att han utanför Odensholm siktat den svenska örlogsflottan, bestående af 10 linjeskepp, 3 fregatter och några smärre fartyg. Följande dag gingo Charlotta och Opit åter till sjöss, men den senare inlöpte redan den 22. ånyo till Sveaborg med ofvannämnda underrättelse.³

¹ Buxhöwdens operationsjournal ^{26.—31. maj}
^{7.—12. juni}

² Tillägg till instruktion för chefen å Charlotta. Buxhöwdens operationsjournal ^{15.}
^{27.} juni. Michailofski-Danilefski, sid. 55.

³ Buxhöwdens operationsjournal ^{15.}
^{27.} juni.

**nska företag mot södra Finland
intill början af juli.**

---

1. Återtagandet af Åland.

1. Bonderesningen på Åland.

attills hafva krigsrörelserna på de åländska öarna Plan VIII.

berörts, i den mån de återverkat på öfriga för-
den. Skärskådas nu närmare händelsernas utveck-
inna vi, att då ryska hären i slutet af mars nal-
den åländska skärgården, hvilken medelst ett starkt
var förbunden med fastlandet,¹ låg denna full-
rt värnlös. Försvarsanstalterna hade inskränkt sig till
ngörelse om upprättandet af ett landtvärn, i likhet
vad som skedde i det öfriga Sverige. Som organisa-
ledare af detsamma hade öfverstelöjtnant Fock be-
e.² Men denne hade ej ens anländt från Sverige, då
ka kolonnerna började anrycka öfver isen.

ligt order hade nämligen öfverste Vuitsch lämnat
af sin styrka i Virmo,¹ under det han med en batal-
25. jägarregementet, 39 husarer och 10 kosacker samt
on den 29. mars öfvergick till och besatte Brändö. Ka-
et, som uppbrutit en timme före de öfriga trupperna,³
ndes ytterligare mot Kumlinge. Följande dagar spred
, under majoren Nejdhardts befäl, öfver fasta Åland,
de telegrafer och sjömärken, förnaglade och sänkte

del II, sid. 144.

generallorder 14. mars och 3. maj. Kungl. bref 16. mars.

Nejdhardts operationsjournal ^{16.}/_{25.} mars. Enligt 21. divisionens opera-

onal ^{13.}/_{25.} mars utgjorde husarernas antal 43.

en signalkanon vid Signilskär samt förde förråden i kronomagaset vid Kastelholm till Nystad.¹ Jägarbataljonen fortsatte under tiden öfver Kumlinge till Finby på Ålands fastland, dit den anlände den 31. på eftermiddagen.

Då Buxhöwden mottog rapport, att invånarna underkastat sig, utan att vapenmakt behöft användas, ansåg han tydligen onödigt att låta trupperna kvarstå, i synnerhet som de voro utsatta för att vid islossningen få sin återtågsväg afskuren. Vuitch erhöll i följd häraf befallning att återvända till fastlandet. Han uppbröt därför den 5. april och inträffade den 8. med sitt detachement åter i Vehmo och Virmo.²

Troligen väckte emellertid kejsarens i dessa dagar Buxhöwdens tillhandakomna förslag att öfver Åland infalla i Sverige³ den sistnämndes uppmärksamhet på ögruppens strategiska betydelse. Den 11. april befallde han nämligen, att Vuitch åter skulle besätta de åländska öarna, emedan deras »... läge, folkfrihet och moraliska ståndpunkt fordra den största uppmärksamhet...» Samtidigt påpekades vikten af, att detachementet återfördes till fastlandet, innan isen bröt upp, därest ej en betryggande och hastig återtransport på båtar kunde föranstaltas, en anvisning som äfven sedermera af Buxhöwden upprepades.⁴

Den 12.—14. april spred sig alltså Vuitchs kavalleri, 22 kosacker och 20 husarer⁵ — äfven denna gång under

¹ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{24. \text{mars}}{3. \text{april}}$. Föck till hertig Karl 11. april. Hambræus: Berättelse om ryssarnes besök på Åland 1808. Enligt Nejdhardt utgjordes förråden af »488 tunnor spannmål och 215 tunnor proviant».

² Buxhöwdens operationsjournal $\frac{19. \text{mars}}{31. \text{mars}}$. Nejdhardts operationsjournal $\frac{27. \text{mars}}{6. \text{april}}$.

³ Del III, sid. 83. Buxhöwden till kejsaren $\frac{23. \text{mars}}{4. \text{april}}$.

⁴ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{31. \text{mars}}{12. \text{april}}$ och $\frac{10. \text{maj}}{22. \text{maj}}$ m. fl. Buxhöwden till Bagration $\frac{31. \text{mars}}{12. \text{april}}$. Nejdhardts operationsjournal $\frac{30. \text{mars}}{11. \text{april}}$.

⁵ Nejdhardts operationsjournal $\frac{31. \text{mars}}{12. \text{april}}$.

Nejdhardt — tack vare den fasta hafsisen åter öfver ländska skärgården ända till Signilskär, hvarest 10 matrosar och 1 artillerist, hvilka från Åbo voro till Stockholm, blefvo tillfångatagna.¹ Den 12. upp- 25. jägarregementet från Virmo och nådde den 15. nge.² Omkring två kompanier lämnades i Virmo och ng 1 kompani på Brändö för att trygga denna och gande öar.³ Af öfriga trupper förlades hufvudstyr- omkring fyra kompanier, till Kumlinge, där äfven h stannade. Fasta Åland besattes af ett detachment, nde af ett kompani och kosackerna, under Nejdhardts Hufvudstyrkan häraf inkvarterades vid Finby⁴ och nde, för att afskära förbindelsen med den svenska arden, till Emkarby en bevakningsafdelning, från hvil- tsattes posteringar vid Storby, Frebbenby, Hammar- Ofvernäs och Herrön, hvardera bestående af 6—8 och några kosacker. Husarkommandot återvände in- rt till fastlandet och slöt till Schepeleffs afdelning.⁵ till en början var allt lugnt på Åland. Schepeleff, som 3. april inspekterade därstädes, rapporterade, att in- na voro ryssarna »fullständigt tillgifna» och genom

Nejdhardts och 21. divisionens operationsjournaler $\frac{2}{14}$. april. I den säges dock 18 matrosar.

Nejdhardts operationsjournal $\frac{31. mars - 3. april}{12. april - 15.}$

De ryska källorna uppgifva, att »en bataljon» öfverförts till Åland. Ellertid densamma blifvit tillfälligtvis förstärkt med 2 kompanier af rregementets andra bataljon framgår däraf, att, sedan Vuitschs styrka rtagits på Åland, de ryska styrkerapporterna upptaga endast 2 kom- af 25. jägarregementet.

Nejdhardts och 21. divisionens operationsjournaler $\frac{4}{16}$. april. Af den ndska skärgården sända bataljonen befunno sig omkring den 15. officerare, 46 underofficerare, 12 spel, 520 menige och 16 icke stri- å Kumlinge och 8 officerare, 10 underofficerare, 2 spel, 120 menige, arer och 22 kosacker på fasta Åland (Schepeleff till Buxhöwden).

21. divisionens operationsjournal $\frac{13.}{25.}$ april.

befällets frikostighet på penningar gjorts så förbundna, att säkra underrättelser kunde erhållas från ön, äfven om denna ej längre hölls besatt af ryssarna.¹ Häri hade han dock miss-tagit sig. I stället för tillfredsställelse alstrade det ryska väldet en allmän skräck.² Orsaken härtill låg visserligen icke i, att öfvervåld begicks mot invånarna. Men kungörelsen, att alla förutom ståndspersoner och sådana, »som i afseende å sin näring idka skytte»,³ skulle inlämna sina eldvapen och allt krut till kronobetjäningen, väckte stor motvilja.⁴ Allmänt missnöje rådde därjämte öfver de ständiga skjutsarna mellan posteringarna och till fastlandet, samt att dessa skjut-sar och äfven rekvirerade varor oftast ej betalades.⁵ Kro-nobetjäningen och prästerskapet, som af ryssarna tvingades att drifva befolkningen till fullgörande af alla på densamma ställda fordringar, kommo därigenom i en svår mellanhand. Betagna af fruktan för ryska våldsamheter gingo nämnda embetsmän i en del fall väl ifrigt fiendens ärenden.⁶ All-mogen höll dem därför också allmänt för landsförrådiska.

Vid sin ankomst till fasta Åland hade Nejdhardt ut-färdat befallning att samla alla farkoster till vissa an-gifna hamnar, hvarifrån rännor skulle utsågas till öppet vatten. Då isbältet ännu låg en mil bredt omkring öarna, kunde emellertid detta arbete icke genast utföras.⁷ Men då islossningen i början af april fortskred så, att ryssar-

¹ 21. divisionens operationsjournal $\frac{4}{16}$: april. Schepeleff till Buxhöwden $\frac{6}{18}$: april.

² Hambræus: Berättelse om ryssarnes besök på Åland 1808.

³ Kungörelse 16. april.

⁴ Fock till hertig Karl 16. april.

⁵ Georgii till konungen 4. juni.

⁶ Nejdhardts operationsjournal $\frac{10}{22}$: april. Georgii till konungen 4. juni Kronofogden Taxell belönades till och med af ryssarna för sina tjänster (Bagration till Buxhöwden $\frac{31. mars}{17. april}$).

⁷ Nejdhardts operationsjournal $\frac{3}{15}$: april. Hambræus: Berättelse om rys-sarnes besök på Åland 1808. Arén: Relation och Berättelse.

ertågsväg öfver hafsisen till fastlandet blef ofarbar, Lejdhardt dessutom erhöill rapport, att svenska faryssnade söder om fasta Åland,¹ beslöt han, som det nas, att så fort som möjligt göra slut på det osäkra äge. Han befalldes därför den 3. maj genom kronofogden att kronobetjäningen skulle låta bönderna göra alla till 5 och 8 bords» storlek segelklara inom 24 timmar orderns mottagande och detta vid lifs och egendoms g.² Allmogen arbetade ock den 4. under länsmännens g, så godt sig göra lät, med släpandet af båtarna gen till de anbefallda samlingsplatserna samt med ingen. Därunder ankommo nya ryska hotelser, att och öron skulle afskäras» på både kronobetjäning der, hvarefter de skulle förpassas till Sibirien, därest det vore på utsatt tid färdigt.³ Äfven troddes fienden bortföra det unga manskapet mellan 18 och 25 år förhindra uppsättandet af ett landtvärn på öarna.⁴ folkningen blef högeligen uppskrämd, enär den tog ra hotelserna på allvar och insåg omöjligheten af att e med mycken möda sjösatta farkoster utsågade till ndet. Den 5. på aftonen lade därför bondesonen Matts son råd med några fränder i Bamböle, huru man skulle undgå de våldshandlingar, som säkerligen blefve en af oförmågan att fullgöra ryssarnas fordringar. Han ällde härvid det djärfva förslaget att befria landet kräktarna genom att öfverfalla och tillfångataga dem.⁵ ränsande byar åtsporde han följande morgon pålitliga

Lejdhardts operationsjournal ^{6.} 18. april.

Comansson: Skildring af folkrörelsen på Åland 1808, sid. 45—46.

Berättelse. Hambræus: Berättelse om ryssarnes besök på Åland 1808.

Arén: Berättelse.

Bulletin 11. maj.

Georgii till konungen 4. juni. Arén: Relation och Berättelse.

män om deras mening härutinnan. Alla tillfrågade befunnos villiga att våga företaget. En del bönder begåfvo sig därpå vid middagstiden till kronolänsmannen Arén, hvilken med kringboende folk var sysselsatt med isning i Bamböle vik. De önskade af honom veta, om han ej kunde »träffa någon plan till afskuddande från denna ohyggliga» befallning.¹ Efter hållen rådplägning öfverenskom man att öfverrumpla de ryska posteringarna redan samma afton. Som borgen för att alla deltog, hade en till två man från hvarje socken att inställa sig hos Arén, sedan förslaget blifvit allmänt delgifvet sockenborna. Arén med sina grannar skulle därefter gripa högkvarteret vid Strömvik, och borde posteringarna i öfriga socknar samtidigt tagas af bönderna därstädes. Alla båtar skulle undanföras, så att ryssarna ej kunde undkomma sjövägen. Bud sändes därjämte af Arén till pastorsadjunkten i Finströms socken, Gummerus, med förfrågan, om han ej ville vara behjälplig vid företagets utförande.²

Som en löpeld spreds till samtliga gårdar, hufvudsakligen medelst budkaflar, underrättelsen om den föreslagna resningen och vann allestädes liflig tillslutning. Gummerus inställde sig hos Arén, till hvilken äfven löftesmännen från de olika socknarna ankommo med underrättelse, att alla ville medverka.³ Äfven Finströmskarlarna, omkring 100 man, samlades till Bamböle.⁴ Här föreställde Gummerus dem den »vådeliga belägenheten» samt skyldigheten att försvara lif och egendom. Gummerus och Arén utsågos till anförare.⁵ Beväpnad med ett fåtal skjutgevärf samt i öfrigt

¹ Arén: Relation. Georgii till konungen 4. juni.

² Bomansson: Skildring af folkrörelsen på Åland 1808, sid. 54—55.
Arén: Relation.

³ Arén: Berättelse.

⁴ Gummerus till konungen 10. maj.

⁵ Georgii till konungen 4. juni.

törar drog friskaran därefter omkring kl. 9 på aftonen maj åstad mot Strömvik. På vägen dit afdelades ett batal man under Aréns bror, K. Malmberg, för att tilltaga de vid Emkarby inkvarterade fienderna samt ge vägens besättande afklippa förbindelsen mellan de ryska styringarna. Vid framkomsten till Strömvik erhöles en betydligt nedslående underrättelse. Major Nejdhardt, som synes förut, hade med sina kosacker lämnat kvarteret, ansett det för att söka skydd vid någon postering. Äfven Nejdhardt hade helt plötsligt begifvit sig bort.¹ Gummerus och Arén beslöto nu att skynda till Färjsund för att genom dess närvaro hindra den ryska hufvudstyrkan vid Finby att utnyttja de posteringarna till hjälp samt major Nejdhardt att komma till sig med densamma. Vid framkomsten togos fyra ryska soldater till fånga vid färjstället, och knappt hade bönderna hunnit fatta posten vid detsamma, förrän färjan anlände till den östra stranden med flera jägare och kosacker, som genast tillgreps. På östra stranden funnos ytterligare närliggande ständer, hvilka förmodligen kallats till Nejdhardts underrättelse, men som efter en stunds skottväxling drogo sig förut, sedan de förut afskurit färjlinan. Arén stannade vid Färjsund, medan Gummerus med ett tjugotal bönder kom till Jomala, hvarest han i förening med därvarande bönder, som redan angripit en vid kyrkan stående postering, tog 1 officer och 13 man till fånga. Öfriga ryska småstyrkor på ön hade samtidigt gripits. 2 officerare och omkring 70 jägare och kosacker hade sålunda blifvit gjorda till fångar på fasta Åland. Härvid hade två ryssar fått så allvarliga skottsår, att de sedermera afledo, hvarjämte tvänne andra erhöles lindrigare sår. Major Nejdhardt, hvilken, som nämnts, lyckats undkomma, irrade åtföljd af två ko-

Hambrens: Berättelse om ryssarnes besök på Åland 1808. Arén:
a. Bomansson: Skildring af folkrörelsen på Åland 1808, sid. 58.

sacker under tvänne dygn omkring i skogarna, hvaref han, alldeles uthungrad, den 8. inställde sig i Finströ prästgård och gaf sig fången.¹

Den 7. maj på förmiddagen samlade sig omkring bönder vid Färjsund för att söka bemäktiga sig den ry hufvudstyrkan. En bevakningsafdelning lämnades vid fär och den öfriga skaran drog åstad mot Finby. Med tillhjälp en ökstock, som satts i stånd, hade emellertid det ryska k paniet lyckats taga sig öfver Bomarsund till Prestö. I hade flottor förfärdigats af några sjöbodar och ryssa fraktat sig vidare till Töftö. Bönderna, som förföljde på tar, upphunno dem vid sistnämnda ö, där de fattat posto byn. Omkring 150 man landstego nu jämte Gummerus Arén. Återstoden stannade i båtarna vid stranden för afskära motståndarna återtåget till sjöss samt för att falla dem i ryggen.² Byn låg högt och nedanför densam en åker, öfver hvilken den landstigna friskaran m framrycka från »strandängen».³ Bönderna formerade linje om fyra led. Arén och Gummerus, som voro till h följde utanför hvar sin flygel. Ehuru en viss tvekan utgången förspordes, ryckte dock skaran efter några v muntrande ord af anförarna fram med stormsteg och ur hurrarop. De ryska officerarna, hvilka troligen togo m ståndarens påkar⁴ för gevär, befallde då manskapet att lägga sina vapen. Så skedde äfven, hvarefter bönde ögonblickligen bemäktigade sig desamma.

¹ Bomansson: Skildring af folkrörelsen på Åland 1808, sid. 59. Gummerus till konungen 10. maj. Bulletin 11. maj. Arén: Relation Berättelse. Hambræus: Berättelse om ryssarnes besök på Åland 1808.

² Gummerus till konungen 10. maj.

³ Arén: Relation.

⁴ Dessa hade, i afsikt att vilseleda, i öfra ändan afskalats och spetsats.

länningarna togo sålunda utan förlust ytterligare om-
80 fångar.¹ Landet var nu befriadt, och nöjd med sitt
drog allmogen hem. Arén öfverförde själf fångarna till
Sverige.² Taxell jämte ett par andra kronoämbetsmän samt
präster grepos af bönderna och höllos under bevakning
som misstänkta för hemligt samförstånd med fienden. All-
mänheten uppträdde för öfrigt de närmaste dagarna mycket
entusiastiskt, skymfjade öns ståndspersoner, verkställde husvisi-
ter och tilltvang sig förtäring.³ Hela ön var i ett
gladligt laglöst tillstånd, hvilket synes hafva upphört
med de svenska truppernas ankomst.⁴

Skärgårdsflottans deltagande i Ålands befrielse.

Under det att den åländska befolkningen tog landets
befrielse i egen hand, beredde man sig emellertid att bringa
hjälp och bistånd från Sverige. Omkring den 18. april hade
man fått kännedom om, att ryssarna ånyo besatt Åland, hunnit
med en eskadern just vid Åland.⁵ Då den här förlagda lätta eskadern just vid

Arén: Relation; häri säges dock, att salfva på salfva lossades af
Åland. Gummerus till konungen 10. maj. Hambræus: Berättelse om
ryssarnes besök på Åland 1808. Bomansson: Skildring af folkrörelsen på
Åland 1808, sid. 84. Enligt Buxhöwdens operationsjournal ^{10.}/_{27.} maj utgjordes
den fasta Åland förlagda styrkan af majorerna Nejdhardt och Je-
ferson, 6 öfriga officerare, 8 underofficerare, 2 spel, 120 menige och 22
kanonärer, och skulle dessa tillfångatagits den 6. och 7. maj på fasta Åland
vid Ålandstaden. Jämför not. 4, sid. 217.

Fock till hertig Karl 10. maj. Arén fick i Stockholm den 12. maj
meddelande af konungen egenhändigt mottaga medaljen för tapperhet i fält.
Arén fick han rätt att bära officersskokard och infanterivärja med offi-
cerskoppel. Sedermera tillerkändes honom äfven en lifstidspension
af 1000 rdr:co (Bomansson: Skildring af folkrörelsen på Åland 1808,
sid. 84).

Georgii till konungen 4. juni. Arén: Relation. Hambræus: Be-
rättelse om ryssarnes besök på Åland 1808.

Sid. 233.

Fock till hertig Karl 16. april.

denna tidpunkt började blifva sjöklar, beslöt konungen afsända skärgårdsfartyg med uppgift såväl att hindra koncentrerung af de på åländska öarna spridda ry afdelningarna som att afskära dessa återtagtet till fastlan Löjtnanten vid arméens flotta Arrhén von Kapfelman sågs till befälhafvare för expeditionen. Denna skulle u ras af von Kapfelmans egen kanonbarkass (n:r 9), kanon kassen n:r 11 under löjtnant Cronstedt samt skonerten Fr förd af underlöjtnant Lagerhjelm. En ålandsbonde s tvänne fiskhandlande anskaffades för att lotsa i skär den, och afsågos de båda sistnämndas segelsumpar till kognoscerings- och rapportbåtar. von Kapfelman anbefal att omedelbart afsegla genom Sandhamnsfarleden och att efter, så snart isförhållandena det medgafve, styra Aland. Framkommen dit skulle han »ofördröjligen in sådana stationer», att han kunde fylla sin uppgift.¹ Af befalldes, såsom förut nämnts,² major Lagerbjelke att fregatten Jarramas omedelbart afgå till kryssning Alands haf.

Redan på morgonen efter afseglingsorderns utfärd inmönstrades besättningarna å de trenne fartygen, i all man.³ Dessutom kommanderades 4 »pålitliga», med musk försedda båtsmän på enhvar af de båda segelsumpar Sedan krut och återstående utrustning tagits ombord, seglade von Kapfelman den 2. maj tidigt på morgonen, den 6. passerade afdelningen Alands haf.⁴

von Kapfelman, som af is tvingades gå söder om Fr ankrade den 6. — samma afton som bönderna reste sig fasta Aland — vid Klåfvarskär och anlände följ morgon till Måshaga, öfver hvilken ö fienden hade

¹ Generalorder 30. april.

² Sid. 146.

³ Aschling till konungen 3. juni.

⁴ Fröjas loggbok.

ng. Här uppsnappades en från Vuitsch till Nejdhardt befallning att genast anträda återtåget. Sålunda undrad om läget hos fienden, beslöt von Kapfelman afskära ön Kumlinge stående fienden från fasta landet. Användningen till farvattnet norr om nämnda ö, erhöll han kl. 12. den första underrättelsen om böndernas resning på Åland. Med anledning häraf synes han omedelbart afsändt en uppmaning till Gummerus att komma till ön. Då verkställd rekognoscering gaf vid handen, att von Kapfelman icke kunde lämna Kumlinge annat än på båtar, bestämde sig von Kapfelman för att söka förmå dem sträcka sig till ön. Han förde den 8. ned sina fartyg till Marskilsviken på den västra sida utanför Kumlinge by,² där öfverste Cronstedt hade sitt kvarter i prästgården, och sände en parol till ön i land. Vuitsch vägrade emellertid bestämt att sträcka sig, men föreslog åtta dagars vapenhvila.³ Man enade sig här om, på villkor att ryssarna icke under tiden skulle lämna ön, samt att de kvarvarande invånarna komme att handlas med foglighet. Största delen af den manliga befolkningen samt en del af den kvinnliga hade emellertid redan vid svenska fartygens ankomst passat på tillfället att lämna ön, och sätta sig i säkerhet på Seglinge och andra närliggande öar.²

Plan IX.

för att afskära ryssarnas återtågsväg beordrades samma dag löjtnant Cronstedt att med sin kanonbarkass och tre tillmöge bemannade båtar bråka sig igenom isen till den västra sida. Förmiddagen den 9. maj hann Cronstedt

von Kapfelman till konungen 9. maj.

Bomanssons: Skildring af folkrörelsen på Åland 1808, sid. 90.

Vuitsch till von Kapfelman ^{26. april}/_{8. maj}. I det följande skilja sig von Kapfelmans uppgifter med en dag från Gummerus', Hambræus', Bomanssons', och böndernas utsago. von Kapfelmans anteckning af datum är tvifvelaktigt felaktigt.

Ålands krig 1808 och 1809. IV.

fram till Emtviken å öns nordöstra sida och fann där ryssarna lifligt sysselsatta med att iordningställa båtar. De fördrefvos med ett kanonskott, och Cronstedt bemäktigade sig en jakt samt sänkte flera båtar.¹

Befolkningen meddelade emellertid von Kapfelman, att ryssarna dels plundrade i Kumlinge by, dels natten mellan den 8. och 9. afsändt 37 man på båtar med kurs på Brändö. Endast bristande tillgång på båtar synes hafva varit orsaken till, att icke hela ryska styrkan samtidigt gifvit sig af.

von Kapfelman befallde nu Cronstedt att bråka sig genom isen längre söder ut, så att all samfärdsel med Brändö förhindrades. Fienden uppmanades ånyo förgäfves genom parlamentär att dagtinga samt underrättades, att stilleståndet i följd af de begångna öfverträdelserna ansågs brutet. Några kanonskott aflossades mot de ryska strandposterna, men då de blefvo utan verkan, upphörde elden.²

Den 9., eller samma dag som dessa händelser inträffade vid Kumlinge, mottog Gummerus kl. 5 f. m. von Kapfelmans begäran om understöd. Han affärdade därför genast med budkaflar en uppmaning, att en man från hvarje gård skulle rusta sig för öfverfärd till Kumlinge. Befallningen hörsammades med sådan beredvillighet, att Gummerus redan på aftonen kunde vid Bomarsund med 300 man gå ombord på galeaser, jakter och postbåtar.³ Flottiljens hufvudstyrka styrde mot Bergö, där den förlades under den mörkaste delen af natten. En skarp nordan rensade Delet från is, och i morgongryningen lät Gummerus folket sätta till segel samt lade under förmiddagen den 10. bi i Marskilsviken. Hit anlände

¹ von Kapfelman till konungen 9. maj. Bomansson: Skildring af folk-rörelsen på Åland 1808, sid. 91—92.

² von Kapfelman till konungen 18. maj. Bomansson: Skildring af folk-rörelsen på Åland 1808, sid. 94.

³ Gummerus till konungen 10. maj. Bomansson: Skildring af folk-rörelsen på Åland 1808, sid. 95—96.

på sina farkoster 66 kumlingebor och omkring 100 rdskarlar, hvilka tillkallats af von Kapfelman, som eglinge äfven anskaffat underreden af bondvagnar för sina som landstigningslavetter till fem från barkassen rda 2-8 nickor.¹

Under det Gummerus begaf sig till von Kapfelman för dslå, utdelades från krigsfartygen gevär och ammunition till bönderna, så långt sig göra lät.² Stridsplanen uppså, att Cronstedt skulle fullfölja det honom redan andda uppdraget och barkassen n:r 9 skydda folkuppbandstigning vid Blockholms udde. Skonerten Fröja, som af för grundt vatten icke kunde komma nog nära för ttaga i en strid, lade bi omkring 2,000 m. från land.³ ing kl. 2 e. m. styrde den 450 man starka bondeskaran tranden.⁴ Enär barkassens artilleri behärskade tera vid landstigningsplatsen, hade ryssarna endast en posterung på omkring 10 man på Blockholms udde. Bomanssons eld stupade genast två af de bönder, som först

Bomansson: Skildring af folkrörelsen på Åland 1808, sid. 96—97. till konungen 4. juni. Gummerus till konungen 10. maj. von Kapfelman konungen 13. maj. Såväl Bomansson som Gummerus uppgifva dock nickor.

Gummerus till konungen 10. maj. Bomansson: Skildring af folkp på Åland 1808, sid. 97.

Bomansson: Skildring af folkrörelsen på Åland 1808, sid. 90 samt von Kapfelman till konungen 13. maj.

Gummerus till konungen 10. maj. Enligt von Kapfelmans rapport man själf landstigit och fört befälet under striden. Bomansson, som ögonvittnen, förklarar liksom Arén, att von Kapfelman »ej ens gick utan åsåg striden från sin barkass. Sannolikast är, att von Kapfelmst under landstigningen från sin barkass följt händelsernas gång och tyra ett eller annat kanonskott, samt att han sedermera mot stridens landstigit och lämnat befälet öfver barkassen, såsom han i sin rapport åt löjtnant Lagerhjelm. Obestriddigt synes vara, att Gummerus och Kapfelman under striden fört det omedelbara befälet öfver den landstyrkan. Detta bekräftas och indirekt af den omständigheten, att pfelman ej erhöi någon utmärkelse efter striden. Gummerus säger »Löjtnant Kapfelman var äfven verksam», hvarmed han likväl trotyftar, att barkassens artilleri deltog i striden.

hoppade ur båtarna. Folket studsade, men på Gummerus' kraftiga uppmaning störtade hela massan i land, och den ryska posteringen flydde.

Vid landstigningen framryckte från Kumlinge en rysk afdelning, hvilken förmodligen utgjordes af den då för tiden brukliga piketen. Barkassens artilleri skyddade dock bönderna mot ett anfall från ryssarnas sida. Dessa formrade sig därför framför landstigningsplatsen i tiraljörkedja bakom de mellan Marskilsviken och Kumlinge by befintliga klipporna, under det att hufvudstyrkan alltså förblef i sina kvarter.¹

Gummerus ordnade samtidigt sitt folk. Nickorna erhöles som servis volontärer från von Kapfelmans fartyg och lades å de förut omnämnda vagnarna. Härpå ryckte ålänningarna käckt framåt. En mycket liflig jägarstrid uppstod, i hvilken nickorna, som framfördes i den mån svenskarna vunno mark, lämnade ett utmärkt — åtminstone moraliskt — understöd. Äfven barkassens artilleri ingrep. Fienden tvangs att draga sig tillbaka till byn, där de ryska jägarna fattade posto i husen. Bönderna började kringgränna byn, men en stormlöpning mot densamma hade blifvit svår nog, därest ej nickorna gjort slag i saken. De uppfördes nämligen på det byn behärskande Fälberget och afgåfvo härifrån en eld, som gjorde ett sådant intryck på Vuitsch, att denne, som trodde sig anfallen af reguljära trupper, lät hissa den hvita flaggan på präst-

¹ Ryssarna visade vid anfallet en förvånansvärd sorglöshet. Öfverste Vuitsch och hans officerare intogo middag hos prosten Höckert i prästgården, då striden upplågade. När denna blef lifligare, yttrade Vuitsch, att han ville gå ut och »bese striden», men lugnade sig, då Höckert genmålde, att »där endast voro bönder med påkar och störrar». Efter sin återkomst från fångenskapen ställdes Vuitsch inför krigsrätt, »emedan han genom sitt öfverdådiga mod beredt sitt manskaps fördärf». Han blef emellertid frikänd (Bomansson: Skildring af folkrörelsen på Åland 1808, sid. 102 och 104).

n. Elden afstannade småningom, och Gummerus med folk ryckte omkring kl. 4 e. m. in i byn och afbrände soldaterna.¹ Så slutade det i folksäggen ryktbara «lingeslaget». 20 officerare — bland dem öfverste och — 4 civilmilitärer, 38 underofficerare, 10 spel omkring 400 man gjordes till fångar. Alänningarnas förtroende belöpte sig till 2 döda och 5 sårade, däraf 1 död och 3 sårade och ryssarnas till 1 död och 8 sårade.²

Gummerus afsade sig nu vidare befattning med krigs- tagen och återvände den 11. med flertalet bönder till hemvist.³ Löjtnant Cronstedt med 70 bönder afsändes mot redan den 10. på aftonen för att angripa ryssarna på Brändö.⁴ Vid underrättelsen om hvad som timat i skärmen hade bönderna på Brändö och kringliggande öar samlat sig och förstört en del af de båtar ryssarna hade i sin räkning upplagt samt därigenom förhindrat deras ankomst.⁵ Vid Cronstedts ankomst morgonen den 11. maj slöt ytterligare 152 skärgårdsbor till honom.⁶ Ryssarna bestämde sig att hafva tagit ställning i Brändö by. I daggryningen den 11. framryckte allmogen mot densamma från landsidan, och det Cronstedt öppnade eld från barkassens ena sida. Efter blott tvänne kanonskott sträckte fienden sig tillbaka. Därefter afseglade Cronstedt till den närbelägna ön Kumlö (västsydväst om Brändö), där de 37 ryssar, som hade landflytt från Kumlö, landat och blifvit inneslutna

Bomansson: Skildring af folkrörelsen på Åland 1808, sid. 99—102. Gummerus till konungen 10. maj. von Kapfelman till konungen 13. maj. Ytterligare några man, som lyckats fly, grepos sedermera.

Gummerus hade varit i rastlös verksamhet under fyra dygn och var uttröttad. Han begaf sig sedermera till Stockholm, där han hugades med tapperhetsmedalj och utnämndes till hofpredikant (Gummerus till konungen 10. maj. Bomansson: Skildring af folkrörelsen på Åland 1808, sid. 102).

Cronstedt till konungen 11. maj.

Bomansson: Skildring af folkrörelsen på Åland 1808, sid. 114.

Georgii till konungen 4. juni.

af skärgårdsbor. Äfven dessa fiender gáfvo sig vid ha ankomst. Sålunda hade 6 officerare och 89 man gjorts t fångar, hvarjämte 12 hästar och en krigskassa om 4,5 rubel eröfrades.¹

De den 10. och 11. tagna fångarna fördes sederme under eskort af skonerten Fröja till Stockholm, där de lämnades den 19. maj.²

Ofver tilldragelserna på Åland kunde kejsaren »ej n uttrycka sin ledsnad» och antog, att Buxhöwden af d skulle inse, »...hur skadligt det är att sönderdela tr perna i små afdelningar».³ Buxhöwden svarade med hänvisa till Schepeleffs rapport den 18. april⁴ om in narnas lugna hållning och till sina egna förutnämnda ord att ön skulle i tid utrymmas.⁵

3. Ålands besättande af svenska trupper.

Samtidigt med von Kapfelmans sändande till Åland befalldes, att en landstigningskår skulle sammandragas Grisslehamn, under befäl af generaladjutanten öfverste M ner. De härtill afsedda trupperna utgjordes af 200 m ur hvarterdera af Lifgardet till fot samt Svenska och Fin

¹ Cronstedt till konungen 11. maj. Bomansson: Skildring af rörelsen på Åland 1808, sid. 115 samt 118—119.

² Den styrka, som tillfångatagits på Kumlinge och Brändö, skulle ligt Buxhöwdens uppgifter om styrkan af dit förlagda trupper uppgå 20 officerare, 45 underofficerare, 12 spel, 508 menige och 22 icke dande (Buxhöwdens operationsjournal ^{10.}/_{22.} maj). Enligt Bomansson (sid. skulle de vid Kumlinge tagna fångarna — i följd af omöjligheten at vaka och underhålla så stor styrka — före affärden öfverförts till ett skär, Håstholmen, samt där lämnats utan föda under 2—3 dygn.

³ Krigsministern till Buxhöwden ^{19.}/_{31.} maj.

⁴ Sid. 217—218.

⁵ Buxhöwden till krigsministern ^{27. maj}/_{5. juni} och till Bagration ^{31. maj}/_{12. april}.

na, 30 man ur Lifgardet till häst — dock utan
r — samt 30 artillerister med 6 st. 3-å kanoner. Öf-
elöjtnant Fock skulle medfölja som öfveradjutant med
ild uppgift att organisera landtvärnet på Åland.
shöfdingämbetet i Stockholms län ålades att hopsamla
till Grisslehamn för en styrka af 700 man. För att
ga hufvudstaden från sjösidan beordrades samtidigt en
ion kanonslupar till Sandhamn, hvarjämte en annan
e så fort som möjligt afgå till Åland.¹

Då kort därefter de alarmerande underrättelserna, att
arna börjat öfvergå till svenska skären, anlände,² ändra-
Mörners uppdrag därhän, att han borde med sina trup-
betäcka vägen till Stockholm», hvarifrån han den 6.
afmarscherade till Grisslehamn.³ Här förstärktes han
en skvadron af Lifgardet till häst, hvarförutom Grissle-
s interimslandtvärnsbataljon och den i Norrtälje, Öst-
nar och Öregrund förlagda vargeringsbataljonen samt en
dron af Lifregementsbrigadens kyrassiärkår ställdes till
förfogande. Ryssarna hördes emellertid ej af. I stäl-
kom den glädjande nyheten, att den åländska allmogen
befriat sitt land. Mörner erhöll då förnyad befall-
att genast öfvergå till Åland, hvarjämte den dit be-
de kanonslupsdivisionen i samband härmed ställdes un-
mans befäl.⁴

Under truppsammandragningen vid Grisslehamn hade
ertid Stockholmseskadern klargjorts för ett ingripande
örsetts med erforderliga landtrupper. Den 4. maj in-
trade sålunda 1. kanonslupsdivisionen och den 6. den

Generalorder 2. och 3. maj. Förordnande för Mörner 3. maj. In-
on för Mörner 4. maj.

Sid. 184, not 1.

Generalorder 3. maj. Generalorder och hemlig order till Mörner 5. maj.

Generalorder 10. maj.

däckade kanonslupen samt den s. k. landstigningsdivisionen, hvilken sammansattes af 4 landstigningsslupar, 2 vanliga kanonslupar, 1 sjukbåt och 1 kokslup.¹ Omkring den 7. synas brigadens öfriga tre divisioner och omkring den 11. återstående brigaden tillhörande fartyg hunnit be-

Bil. 27. mannas.²

Den för Sandhamn afsedda 1. divisionen — 4 kanonslupar, 1 sjukbåt och 1 kokslup — afgick under kaptenen Sölfverarms befäl omkring den 6. till sin bestämelseort.³ Ungefär samtidigt afseglade äfven landstigningsdivisionen, under kaptenen Nordberg, till Aland. Vid Arholma i Stockholms skärgård träffades den sistnämnda emellertid af en order från Mörner att genast fortsätta till Grisslehamn.⁴ Där mottog Nordberg den 14. en ny order. Han skulle enligt denna begifva sig öfver hafvet och intaga station »emellan finska och åländska skärgården» i ändamål att »afböja alla fientliga försök». Inför ett öfverlägset anfall borde han draga sig tillbaka till Aland, som skulle till det yttersta försvaras.⁵

Efter att hafva förstärkt sitt proviantförråd seglade Nordberg den 15. öfver Alands haf, men fördröjdes af stormar, så att han troligen först den 24. maj anlände till Kumlinge. Här förlade han sin styrka i Emtviks hamn, hvarest en proviantförrådsbåt tillstötte från Stockholm.⁶ Mörner, som med sina trupper på af kronobetjäningen anskaffade fartyg afgått den 15., landsteg samma dag på Aland, där trupperna förlades i kvarter i Finströms och

¹ Generalorder 2. maj.

² Generalorder 5. maj. Aschlings och Jönssons uppgifter om inmönstringen stämma ej fullt.

³ Aschling till Sölfverarm 5. maj. Sölfverarm till konungen 21. maj.

⁴ Nordberg till konungen 20. maj.

⁵ Mörner till Nordberg 14. maj.

⁶ Nordberg till Mörner 23. maj. Mörner till konungen 25. maj.

socknar samt öster därom. En del af kavalleriet s beriden på de tagna kosackhästarna. Starka poste utsattes och fältverk uppkastades vid Bomarsund arsund. Vid sistnämnda ort och Färjsund samlades om tillräckligt med fartyg för att, om så behöfdes, ra trupperna.¹

ock begynte genast vid sin ankomst organisera det ka landtvärnet. Ursprungligen hade afsikten varit att två landtvärnsbataljoner. Antalet inskrifna räckte dock början blott till två svaga kompanier, hvilkas styrka . maj tillsammans utgjorde endast 8 officerare, 9 uncerare och 138 man. Dessa exercerades på »...sär-ställen efter deras belägenhet i socknarne».²

ntidigt med dessa militära åtgärder återställdes den lliga ordningen.³ Landshöfding Georgii afsändes till för att undersöka de klagomål, som framstälts mot nstemän. Dessa befunnos emellertid icke förvunna till som kunde rättsligen beifras, och fingo därför åter-a sin ämbetsutöfning.

vad beträffar den lilla skärgårdsflottilj, som under apfelmans befäl understödt de åländska bönderna, kvar-onstedt vid Brändö, under det att öfriga fartyg, sedan ka fångarna aflämnats, seglade till Vartsala. Här on Kapfelman, att, enligt ryska order, »landsvägarna and skulle genast iståndsättas», att förteckning skulle as öfver alla farkoster, samt att bönderna anbe- aflägga trohetsed till kejsaren. Han beslöt då fort- till Helsinge för att bemäktiga sig där samlade och dymedelst hindra fiendens öfverfart till Åland. gen å Vartsala och kringliggande öar uppådades och

¹Mörner till konungen 18., 19. och 25. maj.

²Förslag öfver trupperna på Åland 1. juni. Fock till Mörner 1. juni. id. 223.

beväpnades. Atföljd af trenne båtar med bönder, land han den 16. vid Helsinge. Den där stående ryska posterin drog sig tillbaka utan strid. von Kapfelman uppbringade kring 150 farkoster, hvarpå han, efter att, såsom för nämnts,¹ hafva förorsakat Buxhöwden mycken oro, svände till Brändö. Kort därefter erhöi han order Mörner att träda under Nordbergs befäl.²

II. Krigsrörelser vid södra Finlands kuster

1. Skärgårdsflottan samlas till Skiftet.

Redan den 20. april hade von Rajalin inlämnat en proposition, beträffande svenska skärgårdsflottans användning under kriget. Enligt densamma borde Sveaborgseskadern i band med örlogsflottan hindra fienden att från Ryssland framdraga skärgårdsstridskrafter längs finska kusten. Aboskärgården samt i öfrigt understödja stora flottan den var i behof af skärgårdsvapnet. Den roddflottilj som fienden antagligen skulle skapa i hamnarna på Finlands västkust, borde mötas »så långt fram som möjligt». Likaså vore därför att sända Stockholmseskadern »till Ålands skären och äfven längre fram», allteftersom omständigheterna bjödo, för att där intaga försvarsställning. De kanonlärarna skulle dock ej utgå från Stockholm, »... förr än man vet att canonsluparne äro i behof af undsättning». De sågs nämligen svårt för galärerna att ligga ute på kryssning i Ålands haf. Inför öfverlägsen styrka hade kanonsluparna att retirera längs segelleden och »fatta sin station vid sund eller andra starka ställen».

¹ Sid. 194.

² von Kapfelman till konungen 20. maj. Mörner till konungen 21. divisionens operationsjournal $\frac{4}{16}$ maj.

ett märka är, att detta von Rajalins operationsutkast satsades på en tid, då de svenska sjöstridskrafterna voro, och att hvad skärgårdsvapnet beträffar, ryssarnas gifvet utgjorde en förtäring. Det oaktadt talade han uteslutande om att utgå till försvaret. Huru inbjudande borde det dock varit att med örlogsflottan och Sveaborgsflottiljen upptaga de öarna vid deras egna stränder och att med Stockholmsflottan söka så behärska Finlands västra kust, att det försvaret skulle kunna skapandet af en rysk skärgårdsflottilj därstädes utöfning förberedades. Var vid denna gynnsamma tidpunkt då den ryska flottan ej bättre företrädd inom den svenska krigsstyrelsen, och dock förklarligt, att, efter den nedslående underrättelsen om Sveaborgs fall och Sveaborgseskaderns förlust, den matta tanken i von Rajalins utlåtande blef ledande för alla skärgårdsflottans operationer.¹

Utlåtandet på offensiv anda blef snart alltför klar, då det blef fastställt att fastställa uppgiften för hufvudkrafterna af Stockholmsflottan och Sveaborgseskadern. Sedan erforderliga landtrupper hunnit inkomna, omfattade den under öfverstelöjtnant Jönsson vid Sveaborg liggande styrkan 2., 3. och 4. kanonslupsdivisionerna. Den första division var sammansatt af 4 kanonslupar, och till denna division hörde för öfrigt 1 chefsfartyg, 1 kokslup, 1 pro-
jektörbåt och 1 sjukbåt. Den 17. maj erhöll Jönsson instruktion beträffande användningen af denna flottilj. Han skulle först utgå på en expedition till »Åt Alands skärgård» samt sedan i samfördrag med Nordbergs och von Kapfelmans vid Kumlinge öarna utgå på en expedition till »Åt Små Sottunga skärgård». Den uppgiften var att »hindra en större fientelig skjärgårds flotta

---

1 Konungen själf synes varit den enda, som hyst tankar på nödvändigheten af en offensiv (del. III, sid. 152).

2 Den första styrkan kom sålunda att bestå af 18 kanonslupar, 2 kanonslupor, 1 avisoskonert, 1 chefsfartyg, 2 kokslupar, 1 sjukbåt och 2 sjukbåtar.

att därigenom bryta». Sökte fientliga fartyg nalkas Åland och särskildt Kumlinge, norr ifrån, hade han att det tillräckligt antal slupar ej blott för att kunna föröka öarna, utan äfven för att förstöra fiendens fartyg. Förposter skulle kanonbarkasserna sändas till Seglinge Böcker (Kökars?), medan mindre fartyg och fisksumpa ständigt höllos kryssande i finska skärgården för att hämta underrättelser om fienden och förekomma öfvervinning. Understöd hade brigadchefen att förvänta från finska skärgården och Alands haf befintliga örlogsfartyg. Jönsson anbefalldes slutligen att flitigt meddela sig för Mörner »... på det ett fullkomligt sammanhang må upstå emellan krigsförretningarna till sjöss och till lands».

Instruktionen öfverensstämde, som synes, fullständigt med von Rajalins operationsplan. Kärnpunkten i det hela var att hindra fienden framtränga till Åland med en stor skärgårdsflotta. Detta negativa mål fasthölls således och tadt den svenska örlogsflottan vid samma tidpunkt beordrades afseglade till Hangöudd för att där hindra den svenska skärgårdsflottans framträngande, och fastän den stora flotan i följd af djupgående och seglationsförhållanden naturligen kunde fylla detta sitt uppdrag utan stöd af Hangöudds örlogsfartyg.² Just emedan den svenska krigsstyrelsen hade att ryssarna ej ännu hunnit utrusta och ur Finska viken förta Sveaborgseskadern, synes Jönssons flottilj kunna hålla en mer vidtgående uppgift genom att beordra Hangöudd för att i samband med örlogsflottan där hindra fiendens skärgårdsfartyg. En sådan åtgärd hade tillräckligt gifvit svenskarna obestridd herravälde öfver finska västerns skärgårdsband, och detta skulle helt visst hafva utgjort ett icke ringa inflytande på krigets vidare gång.

¹ Fregatten Jarramas och de sedermera utgångna närmaste krigsfartyg.

² Sid. 147.

Jönsson gick till sjöss samma dag han bekommit sin position. Seglingen synes dock blifvit något lamt bedrifven den ock var förbunden med åtskilliga svårigheter, allt med afseende på kokfödans tillredande.¹ En ogynnsamderlek fördröjde äfven seglatsen.² I följd af motståndliga hårda snöbyar måste man vid Båtskärs hamn slå land och kvarstanna under två dagar.³ Först den 24. eftermiddagen kunde brigaden lämna svenska skärgården. Under färden öfver Alands haf uppstod emellertid ett stort regn och tjocka, så att eskadern skingrades och ströfven uppstodo. Frammot morgonen nåddes dock Flisö, dit brigaden kom den 25. eskadern så småningom samlades. Jönsson blef utmattade och vid sjön ovana folket rastade. Efter att ha öfverfärdat lättade brigaden vid 3-tiden ankar och framkom till Små Sottunga. Brigadchefen gaf här genast order att fartygen hädanefter alltid skulle hållas stridsreda. En division kanonslupar posterades sedermera »vid Flisö af inre farvattnet vid Södö», under det de båda divisionerna skulle beredda att, på »signal af 2:ne nickskott» från krigsafdelningen, rycka ut till farvattnet mellan Jungö och Hamnö, »... ifrån hvilke stationer farleden åt finska skärgården synes ganska väl». Till Nordberg sändes order att Jönsson skulle styrka med brigaden, och beräknade Jönsson, att brigaden skulle kunna verkställas den 27. maj.⁴

Enligt reglementesenligt borde nämligen de tre divisionerna varit försedda med sin kokslup. Att den enda medförda var alldeles otillräcklig för köket visade sig redan under första dagens färd, då Jönsson uppt medhann att utväga maten för hela brigaden samt koka för sig. Detta väckte missnöje, särskildt bland landtvärnet. Brigaden beslöt sig för att lägga i land för att tillreda portionen.

Jönsson till konungen 20. maj.

Jönsson till konungen 24. maj.

Jönsson till Klercker 26. och till konungen 27. maj. Dessa båda rapporter motsäga dock hvarandra i så måtto, att, enligt ordern till Klercker, skulle Jönsson med sin division lägga sig mellan Hamnö och Jungö. Möjligen skulle en anordning sedermera ändrats, och Klercker förflyttats till Södö.

2. Smärre företag mot finska kusten.

Efter att hafva aflämnat de ryska fångarna från A hade skonerten Fröja, åtföljd af brigadens intendent tyg, jakten Gustafva, och fisksumpen Fogeln, afs från Stockholm med befallning att sluta till Jönsson Sottunga, dit fartygen ankommo samma dag som brigad hufvudstyrka. Fröja medförde order, att 1. kanons divisionen nu skulle förena sig med Jönssons flo samt befallning till denne att därefter detachera en division åt »...Åbo leden, för att där observera fiend företag och göra någon diversion». Detta detachement finge dock ej rycka fram längre, än att hela styrkan hade kunde samlas till försvar af Små Sottungaställningen de nyanlända fartygen sände Jönsson Fogeln till Skiftet på Skiftet för att preja alla från finska skären mande fartyg, och Fröja att rekognoscera vid Korpo.

I Stockholm hade man under tiden genom rapport Nordberg fått kännedom om att ryssarna anlade batteri på Korpo.² Den 27. maj bekom därför Jönsson en ny order enligt hvilken en kanonslupsdivision skulle afsändas att förstöra dessa befästningar. Detta finge dock ej ske, därest fientligt anfall ej vore att befara, på de ställningen vid Sottunga icke måtte blottställas.³ Anledning af denna befallning afsändes löjtnant Höden 28. till Korpo med 4. divisionen samt Fröja.⁴

Nordberg hade emellertid fördröjt sig vid Kumlinge som kaperi af kustbåtar. Under tiden hade den på rekognoscera

¹ Generalorder 22. maj. Jönsson till konungen 27. maj.

² Nordberg till Mörner 18. maj. Troligen hade flera samstämmade berättelser härom äfven lämnats af flyktingar.

³ Generalorder 24. maj.

⁴ Jönsson till konungen 4. juni.

vid Brändö liggande Cronstedt inhämtat, att en rysk flotta stod vid Helsing, där 30 stora båtar voro hopsamman. Detta meddelade han till konungen och till den öfverste von Vegesack, som hade varit i närheten af Brändö. Cronstedt sändes att personligen meddela öfversten dessa underrättelser. Redan kort innan han nådde Brändö den 28. och 29. hann fram till Sottunga, hade dock han redan fått kännedom om dessa förhållanden genom öfvermajoren von Vegesack. Denne hade nämligen med hänseende till den honom anbefallda expeditionen² afseglat på rederiet af skärgården och därunder anländt till Sottunga. Von Vegesack anhöll, att båtarna skulle tagas och föras till Bomarsund. Cronstedt sändes följaktligen tillbaka till Nordberg med order till deene att bemäktiga sig farvattnet och om möjligt äfven de ryska posteringarna på stränderna i trakten af Helsing, hvarefter kanonslupsdivisionen skulle afgå till Små Sottunga.³ Det ingick ju nämligen i Jönssons gifna uppdraget att skydda Aländska skärgården mot anfall äfven från norr, och han ansåg, att man efter ett sådant krigligt genomförande af Nordbergs expedition »...ej på något sätt kan hafva att frugta för surpriser från den sidan».⁴ Detta synes varit så mycket mer berättigad att taga initialen till denna detachering, som ingen fiende visat sig vid Sottunga. Öfverstens mynning och 1. divisionen var att inom några dagar förvänta. Den 30. hunno också Sölverarms kanonbrigadens hufvudstyrka,⁵ hvilken redan dessförinnan hade varit i förbindelse med några från Stockholm sända, till avisofarssedda fisksumpar. Hvad för öfrigt Jönssons åtgärder vid Sottunga den 1. juni beträffar, kan det ingalunda läggas ho-

Cronstedt till Jönsson 29. maj.

Öfversten till konungen 31. maj, sid. 156 och 191.

Jönsson till konungen 4. juni och till Mörner 29. maj. von Vegesack till konungen 31. maj.

Jönsson till Mörner 29. maj.

Jönsson till konungen 4. juni.

nom till last, att han höll sina hufvudkrafter så lå tillbakadragna som vid Sottunga. Ej blott hans instrution utan äfven de båda senare bekomna generalorderna den 22. och 24. maj hänvisade honom därtill. Däremot synes det varit mindre riktigt att lämna ryssarnas naturliga anfallsväg genom Jungfrusund alldeles öppen, ja obeva-

Af de från Sottunga afsända detachementen ankom nant Holméen med sina fem stridsfartyg och en fisker efter några timmars seglats den 28. på eftermiddagen Korpo. Ön befanns fri från fiender, och på kvällen påbörj förstörandet af skansen på Killingeholmen samt af två smärre närliggande batterier. Sedan detta arbete blifvit v ställdt och allmogen hindrats från att söndagen den 29 lägga rysk trohetsed, på så sätt att kyrkoherde och läns nämnda dag hållits fångna,¹ afseglade Holméen och kom till Sottunga natten till den 31. maj.

Hvad kapten Nordberg beträffar, satte han den 30. mot Helsinge. Emellertid erhöll Jönsson följande dag delande från von Vegesack, att ryska magasinet vid Ny var synnerligen svagt bevakadt, hvadan befallning sänd till Nordberg att, efter att hafva löst sitt första upp söka bemäktiga sig eller förstöra förråden i nämnda m sin.² Under seglatsen inhämtade Nordberg underrättelse att fienden skulle utrymt Helsinge samt från Abo afhä kanoner till Nystad, hvarest ryssarna sades hafva 8 900 man. Nordberg beslöt med anledning häraf att ge styra mot sistnämnda ort för att angripa densamma, i ytterligare förstärkning hunne anlända. Vid middags den 3. juni uppseglade hans fartyg på reddan och öpp genast eld. Den ryska styrkan, som bestod af en batalj

¹ Holméen till Jönsson 31. maj. Jönsson till konungen 4. juni.

² von Vegesack till konungen 31. maj. Jönsson till konungen 4.

musketerarregementet, under öfversten Patton, jämte
 husarer och kosacker, intog en af terrängen för far-
 kanoner skyddad beredskapsställning samt besvarade
 med såväl artilleri¹ som infanteri. En stor del af in-
 flydde i vild bestörtning. Svenskarnas kulor an-
 rätt mycken skada å byggnaderna samt sägas hafva
 två kvinnor. En kanonslup afdelades att beskjuta far-
 i hamnen.² Så snart båtarna närmade sig stranden,
 de af jägareld. Nordberg fann det under sådana för-
 den omöjligt att landstiga för att taga magasinet, hva-
 kl. 4,30 e. m. lät kanonaden upphöra. Då ryssarna,
 sin skylda ställning blott erhållit 4 sårade, nu ord-
 sitt med 2 från Vehmo anlända 2-å kanoner för-
 artilleri i batteri på en staden behärskande höjd,
 Nordberg sina fartyg en half mil ut till hafs. Under-
 genom fiskare, att det »ryska befälet» och 500 man be-
 sig vid den omkring 2 km. söder om staden belägna herr-
 Sundholm, lade sig Nordberg följande morgon med sin
 styrka gentemot staden, under det att löjtnant Hjorts-
 sändes med 3 kanonslupar för att beskjuta nämnda
 rd och fördrifva eller taga den fientliga posteringen där-
 Gården, som låg vid en smal hafsvik, hölls af en rysk
 postering. Hjortsberg lämnade en slup vid vikens myn-
 för att skydda återtåget. Då de tvenne andra hunno
 smalaste del, blefvo de plötsligt beskjutna af infanteri
 åda stränderna, men svarade genast med kartescheld,
 genom fienden inom några minuter fördrefs. Därefter

... en kast maschin samt en eller 2:ne slangor» (Nordberg till
 5. juni). En regementskanon, 2 st. 2-å kanoner samt 2 andra dy-
 hörande invånarna (Buxhöwdens operationsjournal ^{22. maj}_{3. juni}).

Dessa blefvo dock enligt ryska källor »bevarade», men enligt Nord-
 pport »alldeles fördärfvade».

Buxhöwdens operationsjournal ^{22.-24. maj}_{3.-5. juni}. Nordberg till Jönsson 5. juni.

riges krig 1808 och 1809. IV.

»söndersköts» gården. Men då Hjortsberg ämnade landst meddelades från den efterlämnade slupen, att ryska trup både »till häst och fot» anryckte från staden. Ett halft k pani samt en del husarer hade nämligen sändts att unds posteringen vid Sundholm. Hjortsberg beslöt då vända om blef under rodden ånyo beskjuten från vikens stränder, h vid en man stupade och Hjortsberg själf, en underoff samt två meniga sårades.¹ Efter skärmytslingen afgick N berg till Lypörtö, dit han lät sina fartyg samla alla bå som kunde öfverkommas.² Sedan upprepade order erhå från Jönsson att återvända till Sottunga, dock med kvarnande af kanonbarkasserna och de båda 24- $\&$ sluparna fullföljande af de erhållna uppdragen, förenade sig Nordb äntligen den 9. juni med brigaden vid Sottunga.³ E både Nordberg och Sölfverarm medförde kokslupar, ku eskaderns provianttillredning därefter lättare ombesörja

Ofvannämnda företag mot Nystad utfördes med alltför ringa styrka, för att det därmed afsedda ändam skulle kunna ernås eller ryssarna genom expeditionen v ledas. Buxhöwden förstod nogsam, att svenskarna med angrepp endast afsågo något underordnad mål, och giss att de antingen ville straffa stadens invånare för den lagda ryska trohetseden, eller bemäktiga sig fartygen i h nen, eller slutligen sysselsätta »..på denna sida och föra hufvudanfallet på någon annan punkt».⁴ I själfva ket hade von Vegesack hoppats, att motståndaren just i s

¹ Hjortsberg till Nordberg 4. juni. 21. divisionens operationsjournal 23. maj 4. juni. Buxhöwdens operationsjournal 21. maj 5. juni. Oaktadt »en faslig jä hördes» från ryssarna (Hjortsberg till Nordberg 4. juni), hade dessa egen uppgift inga förluster. Däremot angåfvo de svenskarnas till h man (21. divisionens operationsjournal 23. maj 4. juni).

² Nordberg till Jönsson 5. juni.

³ Jönsson till Nordberg 5. och 6. samt till von Vegesack 7. och 9.

⁴ Buxhöwdens operationsjournal 23. maj 4. juni.

hänseende skulle låta sig vilseledas.¹ Men Buxhöwden trodde sig väl för att koncentrera sina krafter till ett ställe.

Å ingenting af vikt tycktes blifvit uträttadt,² och det ej föreföll ägnadt att öka befolkningens förtroende för de svenska vapnen,³ utfärdade konungen förbud att hädanefter utan särskildt ändamål beskjuta städer och ortstugendomar, äfven om de voro af fienden besatta.⁴

Svenska truppförflyttningar från den 26. maj till omkring den 19. juni.

Att spetsarna af de svenska stridskrafterna framskötos mot den åländska skärgården mot Finland, var en omständighet som naturligen måste återverka på den ryska härens tillställning därstädes. Redan vid underrättelsen om Vuolteen tillfångatagande utfärdade Buxhöwden den 26. maj order och anvisningar för en ny truppgruppering, som innebar en omfördelning af trupperna, dels mot norr och dels mot söder. »... emedan fienden besatt åländska öarna, och hans tillräckliga tillrustningar tvinga... att förstärka positionen på Åbo».⁵ Då den ryska öfverbefälhafvaren sedermera erkände sig hafva erhållit säker kännedom om, att en stor mängd artillerisjanskydd samt transportfartyg och trupper samlats på Åbo och Åland, utfärdade Buxhöwden till Åbo och Åländska öarna,⁶ samt Rajefski befanns behöfva ytter-

liga order till konungen 31. maj.

Order till konungen 7. juni.

När fienden aflägsnat sig, mottogo de förskräckta borgarna med tillgifvenhet våra trupper, visande de uppriktigaste tecken till tack och trakterade dem» (Buxhöwdens operationsjournal ^{22. maj} 3. juni).

Generalorder 10. juni.

Buxhöwden till Rajefski, Barclay de Tolly och Sasonoff ^{14.} 26. maj.

Generalorder III, sid. 165. Denna kännedom erhöill Buxhöwden förnämligast genom rapporter från de svenska besättningarna, »till Stockholm för rederi och handelsändamål sända öbor, hvilka gifvit sig ut för att vara handverkare» (Buxhöwdens operationsjournal ^{18.} 30. maj och ^{21.} 2. juni).

ligare förstärkning, utfärdade han i början af juni nya direktiv i enahanda riktning.

Borosdins förut omnämnda åtgärd att afbryta marschen vid underrättelsen, att S:t Michel skulle blifvit besatt af svenskarna,¹ förklarade sig Buxhöwden sålunda först gilla. Men alldenstund han enligt erhållen rapport beräknade, att Barclay de Tollys trupper den 26. eller 27. maj borde hinna S:t Michel, anvisade han Borosdin att sända ett kompani till Heinola och förflytta det öfriga infanteriet till Hvittis samt kavalleriet och ett halft batterikompani till Abo. Den 7. juni nådde sålunda Bjälöserska regementet Hvittis samt den 10. dragonskvadronerna och artillerihalfkompaniet Abo.² Hvad beträffar den i Toivola stående Finländska dragonskvadronen,¹ fick densamma sluta till Barclay de Tollys kår. Det på marsch mot Hvittis stadda Pernauska regementet³ beordrades äfven taga vägen mot Abo, där det inträffade den 4. juni.⁴ Då emellertid Rajefski kort därpå förklarade sig allvarligt hotad, sändes den 9. juni Bjälöserska regementet samt den vid Vehmo stående Finländska dragonskvadronen kustvägen till Vasa för att där skydda mot landstigningsföretag.⁵ Till ersättning för dessa afdelningar, hvilka, såsom förut nämnts,⁶ den 19. hunno Toby och Lillkyro, anlände från Abo en annan skvadron af Fin-

¹ Sid. 195.

² Buxhöwden till Barclay de Tolly och Sasonoff ^{14. maj}/_{26.} Buxhöwdens operationsjournal ^{20. maj}/_{1. juni}. 21. divisionens operationsjournal ^{26. och 29. maj}/_{7. och 10. juni}. Uppgifterna i dessa källor stämma dock ej fullt öfverens.

³ Sid. 194.

⁴ 21. divisionens operationsjournal ^{23. maj}/_{4. juni}. Buxhöwden säger dock den 5. juni (Buxhöwdens operationsjournal ^{24. maj}/_{5. juni}).

⁵ Del. III, sid. 163 och 167—168. Buxhöwdens operationsjournal och instruktion för Rajefski ^{26. maj}/_{7. juni}. 21. divisionens operationsjournal ^{29. maj}/_{9. juni}.

⁶ Del III, sid. 174.

ka dragonregementet den 15. juni till Vehmo.¹ En
on af Pernauska regementet samt 2 kanoner synas varit
la att skydda förbindelsen med Rajefski och sändes till
eborg, men beordrades den 19. att därifrån afmarschera
Hvittis.² I befälsförhållandena inom 21. divisionen in-
e den förändringen, att generallöjtnanten Bagghufvud³
juni öfvertog ledningen af densamma, till hvilken räk-
alla mellan Salo och Björneborg stående trupper.⁴
off fick befälet öfver stridskrafterna i Abotrakten, Sche-
öfver dem, som stodo norr om Abo till och med
d, samt öfverste Bibikoff öfver de afdelningar,
a befunno sig inom området Raumo, Björneborg och
is.⁵

lvad 17. divisionen beträffar, sändes äfven från den-
örstärkningar till Abo. Brestska regementet afmar-
de nämligen i början af juni från Tenala och Hangö
alo och Abo.⁵ 30. jägarregementet sändes i dess ställe
Helsingfors till området närmast Hangö.

Smellertid fann Buxhöwden kort härefter det vara nöd-
gt att, såsom redan omnämnts,⁶ sända äfven öfverste
off understöd. En bataljon af 30. jägarregementet
2 kanoner beordrades därför från Tenala och 1 skvadron
ndska dragoner från Ostersundom till Jämsä, och in-
e dessa trupper i Jannakkala den 19. juni.⁷ I öfrigt

21. divisionens operationsjournal $\frac{3.}{15.}$ juni.

Buxhöwdens operationsjournal $\frac{27. \text{ maj}}{8. \text{ juni}}$ 21. divisionens operations-

$\frac{7.}{19.}$ och $\frac{9.}{21.}$ juni.

Af gammal svensk adlig ätt. Skrifves i ryska handlingar Baggovut.
e 1812 för en fransk kanonkula.

Buxhöwdens samt 21. divisionens operationsjournaler $\frac{22. \text{ maj}}{3. \text{ juni}}$.

21. divisionens operationsjournal $\frac{50. \text{ maj}}{1. \text{ juni}}$ samt $\frac{24. \text{ maj}}{5. \text{ juni}}$.

Del. III, sid. 169.

Buxhöwdens operationsjournal $\frac{30. \text{ maj}}{11. \text{ juni}}$ samt $\frac{1.}{13.}$ juni. 17. divisionens

nings operationsjournal $\frac{1.}{13.}$ juni.

är att märka, att den viktiga ön Kimito, från hvars stränder Jungfrusundsleden behärskades, besattes med 2 kompanier af Villmanstrandska regementet, hvarjämte 2 kompanier af det Brestska vid Strömma skyddade förbindelsen med nämnda ö.¹ Vidare afgingo från Helsingfors Krementshugska musketerarregementet och Pskovska garnisonsbataljonen med skärgårdsflottan samt Ruotsinsalmiska artillerigarnisonskompaniet till Ruotsinsalmi, hvarjämte två från ryska Finland nyanlända kosacksotnier af öfverstelöjtnanten Isajeffs regemente förstärkte strandposteringsarna mellan Hangö och Lovisa.² Smärre truppflyttningar framgå af plan X.

Plan X.

Före den 19. juni hade Buxhöwden genom dessa anordningar samlat öfver 13,000 man inom en triangel, hvars spetsar lågo vid Björneborg, Tavastehus och Ekenäs, och af hvars sidor hvardera höll 120—200 km. Omkring Åbo stod en grupp om ungefär 3,000 man. För att trygga det eröfrade landet anlades flitigt befästningar. Arbetena vid Hangöudd fullföljdes.³ Nya batterier uppfördes såväl vid Åbo som flerstädes på kusten, och Tavastehus började sättas i försvarbart skick.⁴ Samtidigt härmed vidtogos åtgärder för edens afläggande samt för stillandet af den alltmer kring sig gripande oron bland befolkningen.⁵

Om de svenska stridskrafterna i åländska skärgården hade Buxhöwden, såsom förut visats,⁶ visserligen först erhållit öfverdrifna uppgifter. Men så mycket riktigare var den

¹ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{18.}{30.}$ maj.

² Buxhöwdens operationsjournal $\frac{3.-4.}{15.-16.}$ juni.

³ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{1.}{13.}$ april.

⁴ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{6.}{18.}$ och $\frac{5.}{20.}$ april samt $\frac{5.}{17.}$ juni. Buxhöwden till krigsministern $\frac{1.}{13.}$ juni.

⁵ Del. III, sid. 67—79.

⁶ Del. III, sid. 165.

medom han lyckades inhämta om svenskarnas rörelser i Östern. Redan den 28. maj inrapporterade den »under befäl af parlamentär för fiendens rekognoscering» till Åland nämnda kaptenen Mesleff, att 10 kanonslupar och några mindre fartyg lågo vid Sottunga. Den 30. maj kände Buxhöwdens svenskarnas besök på Korpo och den 3. juni deras utrykning af Nystad.¹ Redan den 5. och närmast följande dagar iakttogs en mot Hangöudd styrande örlogsbåt, hvilken snart inrapporterades vara svensk och räknades till 8 linjeskepp samt 3 andra krigsfartyg.² Buxhöwdens utryckte genast ändamålet med dessa fartygs uppträdande, och att han förklarade, att denna eskader sannolikt ämnade angripa den ryska skärgårdsflottan att framrycka från Svea- till Hangöudd.³

Om von Vegesacks och skärgårdsflottans framryckning till Lemo.

Under det att de ryska stridskrafterna alltmer ökades i Östern, hade general von Vegesack⁴ kallats till

Buxhöwdens operationsjournal ^{16. och 18. maj samt 22. maj} _{25. 30. 3. juni}
 Buxhöwdens operationsjournal ^{26. maj 29. maj 31. maj} _{7. juni 10. juni 12. juni} samt ^{2. och 5. juni} _{14. 17.}
 Buxhöwdens operationsjournal ^{31. maj} _{12. juni}

Eberhard Ernst Gotthard von Vegesack; friherre 1802; född 1763. Kornett vid Lifregementet till häst blef V. redan 1790 öfverstelöjtnant 1797 öfverste; 1807 generalmajor; 1811 generallöjtnant. V. deltog med mycken berömmelse i 1788—90 års krig såsom befälhavare för nyuppsatta truppafdelningar. Mellan 1800 och 1806 förde han i Östern hvartannat befälet dels öfver Savolaksbrigaden, dels öfver åtskilliga andra regementen. Äfven i Pommerska kriget, där han förde 4. brigaden, utmärkte han sig på stor tapperhet och blef därunder svårt sårad. Efter krigets slut vid Oravais 1808 ställdes V. inför krigsrätt för förment orderbrott: för att af krigshofrätten dömdes han dock af konungen personligen till lifstids fängelse, men verkställigheten af domen förhindrades genom revolutionen. Under 1808 års krig förde V. mestadels ett själfständigt befäl; han lyckades här vid befrielsen rädda Rostock från brandskattning genom att slå general Loison vid Rostock. 1814 förde V. befälet öfver cerneringskåren vid Fredrikshall och utmärkte sig äfven dessutom norrmännen i några mindre strider. V. afled 1818.

Stockholm¹ och den 25. maj bekommit en hemlig instruktion rörande det landstigningsföretag mot södra Finland, som han, enligt det föregående,² var afsedd att leda. Jämlikt denna instruktion hade han att mottaga befälet öfver den på Åland liggande gardesbataljonen och kontingenten ur Lifgardet till häst, som förstärkts till en skvadron. Härtill kommo ett batteri 3-å kanoner samt Upplandsbrigadens fyra landtvärnsbataljoner, hvilka den 24. beordrats till Grisslehamn för att därifrån öfverföras till Åland. Med denna styrka om ungefär 2,600 man skulle han landstiga, »fördrifva fienden och utbreda sig i landet». Hufvudändamålet med företaget förklarades vara att intaga Åbo. Landstigningsplatsen fick dock von Vegesack själf välja mellan Åbo och Nystad. Gevär och ammunition skulle medföras för att utdelas bland allmogen, som, i enlighet med konungens förhoppning om en allmän och verkningfull folkresning, borde uppmanas att gemensamt med trupperna förjaga fienden. Landstigningskanonsluparna hade att medfölja och biträda vid själfva landstigningens utförande. I händelse af motgång borde på en replipunkt, som försetts med befästningar, båtar hållas redo för återinskeppning af trupperna.³ Den 28. förständigades von Vegesack ytterligare att, så snart den första Upplandsbataljonen anländt, sätta företaget i verket, utan att afvakta de öfrigas ankomst. Däremot borde de ålandsbor medtagas, hvilka frivilligt anmälde sig.⁴ På grund af bristande transportfartyg måste emellertid några dagars dröjsmål uppstå, men förklarade sig von Vegesack efter detta

¹ Generalorder 4. maj.

² Del. III, sid. 156, 188—189 och 191.

³ Generalorder 24. och 25. maj. Hemlig instruktion för von Vegesack 25. maj. von Vegesack till konungen 24. maj.

⁴ Generalorder 28. maj.

ns undanrödjande vilja gå »directe löst på Abo» med de man, som sålunda kommo att stå honom till buds.¹ afvaktan på truppernas samling afseglade han emellertid till Åland samt verkställde förutnämnda rekognoscering af skärgården vid Kumlinge och Sottunga, hvar för sig den 29. åter inträffade i Skarpans.² Under tiden utsågs generalmajor von Lantingshausen samt en sjöman att ombestyrja truppernas inskeppning i Grisslehamn.³ Utsändes ock 10 stora galeaser från Mörner, som äfven förordades till landtvärnets inkvartering på Åland.⁴ Den 1. juni öfverlämnades von Vegesack befälet öfver de därstädes redan befintliga landtdelningarna och anmodade Jönsson att hopsamla farkost till Färjsund, Godby och Bomarsund för expeditionens utförande till Finland.⁵ Båtar hopbringades raskt,⁶ men på grund af dålig tid för landtvärnet att samlas till Grisslehamn. Först på morgonen kunde därför IV landtvärnsbataljonen nå Bårsund (i närheten af Sviby), där den måste söka hamn för att undgå stormvind, under det III bataljonen lade till vid Marsund.⁷ Von Vegesack hade under tiden låtit infanteriet inskeppa sig på Bomarsund och de beridna vapnen i Färjsund. IV landtvärnsbataljonen afgick landsvägen till Färjsund och ilastades där. Den 7. juni afseglade transportflottan, eskorterad af bombarkassen nr 9 under von Kapfelman. III landtvärnsbataljonen anbefalldes segla direkt till Små Sottunga, dit äfven de öfriga skulle begifva sig rakaste vägen från Griss-

von Vegesack till konungen 1. juni.

Sid. 239. Generalorder 24. maj. von Vegesack till konungen 27. maj.

Generalorder 27. maj.

Mörner till konungen 30. maj samt 1. och 4. juni.

von Vegesack till konungen 1. samt till Jönsson 1. och 3. juni.

Jönsson till konungen 4. juni.

Mörner till konungen och von Vegesack 6. juni. von Vegesack till konungen 7. juni.

lehamn.¹ Ålands försvar öfverlämnades åt dess landtvärn samt det återstående batteriet under generalmajor von Lantingshausen, hvilken nu aflöste Mörner i befälet.²

Hvad Jönssons skärgårdsflottilj beträffar, erhöll densamma anvisning att träda under von Vegesacks befäl för att understödja hans företag.³ I öfrigt ändrades dock icke dess uppgift. Den hade således allt framgent att ligga kvar med sin hufvudstyrka vid Små Sottunga. Detta förefaller desto egendomligare, som en framryckning öfver Skiftet af »Finska södra corps d'armée», såsom von Vegesack kallade sitt detachment,⁴ synes i och för sig fordrat, att skärgårdseskadern framflyttats åtminstone till Jungfrusund för att skydda expeditionens högra flank. För öfrigt hade den svenska krigsstyrelsen nu bekommit så fullständiga upplysningar om de ryska skärgårdsfartygens läge, att en sådan rörelse föreföll oeftergiflig. Redan i slutet af maj hade nämligen den på spaning mot Sveaborg utsända kaptan Losch inrapporterat, att ännu den 18. maj lågo samtliga kanonslupar, roddfregatter m. m. i sina skjul därstädes. Efter 2 till 3 veckor kunde de tänkas vara sjöklara. Väster om Helsingfors hade Losch blott anträffat ett ryskt skärgårdsfartyg, en »halfgaler».⁵ Öfverensstämmande uppgifter lämnade den till Åland ankomna, under belägringen af Sveaborg såsom »varfsmajor» tjänstgörande kaptanen Funck, dock med tillägg, att rysk bemanning för skärgårdseskadern dagligen ankom, och att den senare troligen vore fullt färdig »inmot medio

¹ von Vegesack till konungen 7., till Mörner 6. och 7. samt till Jönsson 6. juni. Mörner till konungen 8. juni.

² Generalorder 27. maj och 4. juni. von Lantingshausen till von Vegesack 9. juni.

³ von Vegesack till Jönsson 31. maj m. fl. Jönsson till von Vegesack 1. juni. Hjelmstjerna till konungen 17. juni.

⁴ von Vegesack skrifer ock »Södra Finlands kust armée».

⁵ Losch till konungen 22. och 27. maj.

unii månad», samt att intet ryskt skärgårdsfartyg af
om siktats väster om Sveaborg.¹

På svenska sidan synes man emellertid, då nu den
änkt var kommen, vid hvilken åtminstone en del ryska
gårdsfartyg borde kunnat visa sig på sjön, varit fullt
övertygad om, att örlogsflottan skulle hindra dessas fram-
gående ur Finska viken. På denna missuppfattning om
flottans användbarhet berodde sannolikt den likgilt-
ighet, som svenska skärgårdsflottan ådagalade beträffande
Sveaborg. Det enda, som företogs, var en rekognosce-
ring i riktning mot Hangö. von Vegesack befallde nämligen
den 6. juni att sända ett fartyg »den vägen hän», så
att det utan fara kunde framtränga, detta fastän
man såg »... all anledning förmoda at rysk skärgårdsflotta
skulle passera Hangö, så framt de arrangementer äro med-
tagna, som till förekommande däraf skulle vidtagas...»
de nämnda »arrangementer» kunde von Vegesack, såsom
går af det föregående, ej mena annat än svenska ör-
logsflottans afsändande till Hangö.

Förmodligen tillfredsställd därmed, att, enligt talrika
berättelser samstämmiga uppgifter, inga fientliga stridsfar-
tyg ännu hunnit Hangö, framställde ej heller Jönsson något
om en framflyttning af eskaderns hufvudkrafter,
förutom han ju härutinnan var bunden af sina order.
von Vegesacks »några och 70 segel» starka flotta på mor-
naden den 10. juni inträffade vid Små Sottunga och förenade
sig med den dit redan den 8. anlända III landtvärnsbatal-
jonen, låg skärgårdsflottan sålunda ännu kvar därstädes.²
Jönsson Klerckers division hade den 8. blifvit detacherad till
Sveaborg och Nagu för att hindra ryssarna att där landstiga
och ryssarna voro nämligen högeligen uppskrämda af Buxhöw-

¹ Mörner till konungen 28. maj.

² Jönsson till konungen 12. juni.

dens hotelser om straff å dem, hvilka ej aflagt den äskade trohetseden och hade begärt skydd af svenska flottan.¹ Då Jönsson redan förut fått befallning att hindra fienden få fast fot på Korpo,² ansåg han denna detachering i full öfverensstämmelse med krigsledningens afsikter.³

Vid Sottunga erhöll brigadchefen order att under von Vegesacks omedelbara befäl ställa ej allenast de fyra landstigningskanonsluparna utan äfven de österut sända fartygen, nämligen Klerckers division och Fröja. Efter blott några timmars uppehåll fortsatte därpå von Vegesack färden till Berghamn vid Korpo.⁴ Härifrån hade Klercker, sedan han förvissat sig om, att ingen fiende beträdt ön, på eget bevåg framryckt till Billholms sund ». . . för at kunna hava utkik åt Jungfrusund, därifrån fiendteliga krigsfartyg, utrustade ifrån Sveaborg, enligt berättelser voro att förvänta . . . » Han hade nämligen genom från Sveaborg rymda båtsmän fått meddelande, att 60 kanonslupar och jollar de sista dagarna af maj »till större delen legat färdige armerade» i hamnen. Enligt en annan underrättelse skulle 10 af dessa kanonslupar den 3. juni synts 3 mil väster om Sveaborg.⁵ Härigenom fick man på svenska sidan en första aning om tillvaron af 1. ryska skärgårdsafdelningen.⁶

von Vegesack hade ursprungligen ämnat sända Klercker till Skälö i Abofarleden och meddelade honom äfven den 11. order härom. Men då Klercker följande dag var i stånd att lämna den från tillförlitliga flyktingar inhämtade betydelsefulla underrättelsen, att 18 ryska kanonslupar den 11. juni

¹ Jönsson till von Vegesack 9. och till konungen 12. juni. Länsman Syfvelan till Jönsson 6. juni. Buxhöwdens proklamation ^{16.}/_{2.} maj.

² Sid. 238.

³ Jönsson till konungen 12. juni.

⁴ von Vegesack till Jönsson 10. juni. Jönsson till konungen 12. juni.

⁵ Klercker till von Vegesack 11. juni.

⁶ Sid. 202—203.

annit sig vid Jungfrusund, erhöll han anvisning att kvarna i Billholms sund och utsända rekognoscörer för att iakttaga tillståndet om motståndarens styrka.¹

Äfven från Fröja — som den 11. sändts till sundet mellan Billholm och Innamo att där invänta transportflottan och under väntan utsprida proklamationer bland invånarna² — hade von Vegesack rapport om den ryska flottiljen samtidigt inkommit. Lagerhjelm erhöll därför den 12. befallning att kryssa till Gullkronafjärden så nära Jungfrusund som möjligt för att erhålla ytterligare underrättelser om ryska flottans styrka.³

Under det ryssarna sålunda anryckte i högra flanken, sändte von Vegesack den 10. till Berghamn, som nåddes på eftermiddagen. Under färden hade ett proviantfartyg och ett ammunitionsfartyg från Stockholm tillstött, och strax efter framkomsten slöt sig I landtvärnsbataljonen samt II till flottiljen den 13. äfven den II till flottiljen.⁴ Eftersom den I af båda fartygen icke var försedd med torrföda, »så angelägen på att företaga en expedition», fann von Vegesack sig nödsakad att dröja tillräckligt för att koka för 3 dagar. Den olämpliga lifsmedelstningen jämte landtvärnets fullkomliga brist på kokföda kom sålunda att betydligt fördröja expeditionen, som von Vegesack var afsedd att så hastigt som möjligt fullföljas. Uppreparationsarbetet användes emellertid till att afhjälpa de största bristerna i beväpningen samt till att organisera landstigningsstyrkan. Vid III bataljonen voro sålunda 173 gevär af omkring 200 fullkomligt odugliga. Aterstoden var af flera olika kalibrer, hvarförutom ingen ammunition hade utdelats till landt-

¹ Klercker till von Vegesack och von Vegesack till Klercker 12. juni.

² von Vegesack till Lagerhjelm 11. juni. von Vegesacks budkafvar till Lagerhjelm 10. juni. Lagerhjelm till von Vegesack 10. juni.

³ Lagerhjelm till von Vegesack och von Vegesack till Lagerhjelm 12. juni.

⁴ von Vegesack till konungen 11. juni. Wrangel till von Vegesack 11. juni. Jönsson till von Vegesack 11. juni.

värnet.¹ Odugliga vapen utbyttes nu mot användbara från det för allmogens beväpning medförda förrådet om 1,000 stycken, och 30 skarpa skott utdelades per man. Äfven skvadronen för-sågs med infanterigevär.² Landtvärnets brist på ränslar, mattornistrar och en del beklädnadspersedlar kunde där- emot ej afhjälpas. Endast ett par kappor medfördes, och skodonen voro i ytterst dåligt skick, där de ej helt och hållet saknades. Största bekymret synas dock förplägnads- förhållandena beredt von Vegesack. »Mitt proviant behof ökes dageligen...», klagade han, och den från Stockholm ut- lofvade försändningen hördes ej af. Likaså var kåren »... uti total penninge brist, ty härvarande krigs comissarien medförde endast sin egen penningelösa person»,³ så att lån måste upptagas af en del officerare för att bestrida utgif- terna för expeditionen.⁴

Bil. 36. Landstigningskåren indelades i trenne brigader sålunda, att 1. brigaden under majoren Tornérhjelm skulle utgöras af samtliga gardeskontingenter samt batteriet; den 2., under öfverstelöjtnanten Reuter-crona, af III och IV samt den 3. under öfverstelöjtnanten Wrangel, af I och II landtvärns- bataljonerna. Brigadcheferna skulle dock samtidigt föra be- fälet öfver sina förut innehafda bataljoner. De »frivilliga skarpskyttarna» (se nedan) ställdes under löjtnanten von Ve- gesacks befäl, men bibehölls denne fortfarande vid sin adju- tantsyssla.⁵ Vid hvarje brigad uttogos 60 jägare, som voro af- sedda att på smärre båtar (»jägarebåtar») följa och med sin eld »...utgöra betäckning för det detachment kanonslupar, som

¹ Reuter-crona till von Vegesack 8. juni. von Vegesack till konungen 11. juni.

² von Vegesack till konungen 11. samt till von Vicken 11. och 13. juni. Kårorder 11. och 13. juni.

³ von Vegesack till konungen 17. juni.

⁴ Kårorder 11. och 14. juni.

⁵ Kårorder 11. och 14. juni. von Vegesack till konungen 17. juni.

er avant gardet».¹ På grund af de utsända proklamationer-
 funno sig omkring 200 frivilliga samt 108 vargerings-
 ar och från Sveaborg hemsända soldater. De förra
 de »allmogens frivilliga bataljon» och de senare ett
 pani »frivilliga skarpskyttar».² Tilläggas må, att af de
 ring 2,600 man, med hvilka von Vegesack nu skulle söka Bil. 37.
 ast fot i södra Finland, voro ungefär 1,650 man landt-
 , hvilka ägde så ringa utbildning, att t. ex. en af
 ljonerna fem dagar före affärden till krigsskådeplatsen
 ej öfvat laddning. Dessutom ingingo ju i ofvannämnda
 a omkring 300 »frivilliga skarpskyttar» och allmoge.

Nödvändigheten af att förstärka de svenska sjöstrids-
 er, som nu småningom nalkades finska kusten, hade
 ertid i och med förlusten af Sveaborgseskadern blifvit
 slig. Sedan amiral Hjelmstjerna förordnats till be-
 fvarare för alla krigsfartyg i åländska skärgården,³
 ts att utöfver det redan fastställda antalet galärer,
⁴ om möjligt äfven utrusta de 19 återstående. Far-
 n befunnos dock vid företagen besiktning så brist-
 ga, att härom ej kunde blifva tal.⁵ Trots årliga på-
 elser hade nämligen medel till deras vidmakthållande
 utanordnats sedan senaste kriget med Ryssland. Man
 e därför inskränka sig till att påskynda utrustningen
 ofvannämnda 8 under arbete varande galärerna. Under
 hälften af juni gjordes dessa också sjöklara.⁶ Deras
 tningar af landttrupperna kommo i likhet med kanon- Bil. 38.
 rnas att bestå af landtvärn.

von Vegesack till Tornérhjälm 4. juni. Kårorder 11. juni.

von Vegesack till konungen 21. juni. Kårorder 19. juni.

Sid. 171.

Sid. 163.

Aschling till von Rajalin 2. juni. Sjöbohm till Aschling 31. maj.

Aschling till von Rajalin 2. och till förvaltningen af sjöärendena 4.

Sid. 166—167.

Den 6. juni afseglade amiral Hjelmstjerna från Stockholm på galären Serafimsorden, åtföljd af chefsbåten nr 3. Under färden, som fördröjdes af en hård motvind, tillstötte i Stockholmsskären den däckade kanonslupen¹ samt galären Taube från Stockholm. Den 11. måste flottiljen för motvind ankra i Rödhamn, nordväst om Ledsunds båk, dit kanonslupen fortsatte, och där fregatten Jarramas anträffades.² Under färden erhöll Hjelmstjerna befallning att, sedan han mottagit befälet öfver skärgårdsflottan, med von Vegesack öfverenskomma om densammas operationer, samt lämna generalen det understöd, som behöfdes eller begärdes.³

I Rödhamn träffades amiralen af de förut omnämnda meddelandena angående ryska skärgårdseskaderns uppträdande vid Jungfrusund den 11.⁴ von Vegesack förklarade samtidigt i en skrifvelse, att enligt hans tanke den svenska skärgårdsflottans ställning vid Små Sottunga var utan gagn för expeditionen. »Sveriges kuster och Åland», tilllägger han träffande, »äro bäst täckte genom de därtill destinerade trouppers agerande offensivt i Finland och dess skärgård.» Han önskade, att den ryska eskadern, som hotade hans flank, skulle hållas »en écheque» och föreslog Hjelmstjerna att framrycka till Jungfrusund, hvarest alla skärgårdsleder sammanlöpte, och där de ryska fartygen således måste passera.⁵

¹ Denna hade från Öland återkallats till Stockholm (generalorder 23. maj).

² Hjelmstjerna till konungen 11. juni.

³ Generalorder 7. juni.

⁴ Jönsson till Hjelmstjerna 12. juni.

⁵ von Vegesack till Hjelmstjerna 12. juni. I samma skrifvelse yttras de tänkvärda orden: »... och längtar jag efter detta skyndsamma biträdande af flåttan med oro både natt och dag, ty i förening med hvarandra kunna vi begge uträtta mycket godt, men, skild hvar för sig, efter skiljaktiga planer, [endast ernå] succéer, partielle mycket hedrande kanske för hvarje individu, men ej af nytta för konung och riket.»

Äfven till Jönsson sände von Vegesack en förfrågan, huruvida han ansåg sig med hänsyn till sina order kunna oförhinderligen segla till Berghamn för att i förening med landstigningsbåtar »...möta och slå denna fientliga styrka». Han lämnade till brigadchefens eget bepröfvande, huruvida det kunde försvaras att ej begagna detta tillfälle.¹

Von Vegesack framflyttade emellertid, då vinden på aftonen den 13. blef tämligen gynnsam, transportflottan till Billholmssund och landstigningssluparna till Skälö,² utan att förut skicka svar på sina framställningar. Dessa hade dock alltså tillräcklig verkan. Hjelmstjerna befallde genast Jönsson att att hela sin brigad antingen förena sig med transportflottan vid Billholmssund eller intaga en sådan station, som kunde förhindra fienden ej kunde framtränga till Korpo eller Pargas och Naguskären. Däckade kanonslupen komme att så fort sig till Skälö, så snart som möjligt, och låt sluta till brigaden. Fröja och kanonbarkasserna skulle stationeras mellan Kumlinge och Sottunga för att förhindra fienden att under eskaderns frånvaro intränga i Billholmska skärgården. Anträffades härvid Kottka eller någon annan svensk fartyg, borde äfven dessa erhålla enahanda uppdrag. Hjelmstjerna, så fort väderleksförhållandena det tillåter, uppsöka brigaden.³ Samtliga svenska befälhafvare skulle således att begagna det gynnsamma tillfället att att utnyttja den underlägsna ryska skärgårdsafdelningen under denna rörelse mot Abo.

Vinden hade dock nu blifvit så hård, att hvarken Hjelmstjernas eller Jönssons fartyg kunde förflyttas. Först den 14. juni på förmiddagen lyfte skärgårdseskadern vid Sottunga

¹ Von Vegesack till Jönsson 12. juni.

² Von Vegesack till konungen 17. juni.

³ Hjelmstjerna till konungen och Jönsson 13. juni.

ankar och nådde på aftonen Billholmssund.¹ Samtidigt kades Hjelmstjerna lämna Rödhamn och framkom morgonden 16. till Små Sottunga.² von Kapfelman öfvertog nu kommandet mellan Kumlinge och Sottunga och Fröja den på Gårdsfjärden. Cronstedts barkass och de tvenne kanonbarkarna vid Nystadsskären anbefalldes att sluta till eskadern men fingo senare anvisning att stanna vid Lypörtö.

Under det ofrivilliga dröjsmålet vid Sottunga mot Hjelmstjerna den nu sent omsider utfärdade befallningen att, sedan örlogsflottan ändtligen nått Hangöudd, afsegla till Jungfrusund med så många stridsfartyg, som von Vegesack kunde undvara, och förstöra där anlagda batterier samt besätta de mäktiga sig de fientliga fartyg, som därstädes kunde finnas. Sedan von Vegesack utfört sitt landstigningsföretag, skulde han med stor styrka, som var förenligt med Alandskärens säkerhet, sammandragas till Högsår för att jämte örlogsflottan operera emot fienden vid Hangöudd. För detta ändamål hade Hjelmstjerna, dels att sätta sig i förbindelse med Cederstjerna, dels att för örlogsflottans räkning låta utplikta två fartyg till Jungfrusund, nämligen en från Hangö och en från Öhrö.⁴

Ogynnsam väderlek band emellertid Hjelmstjerna vid Små Sottunga intill den 17. juni. Denna dag bekom han besked delande, att de ryska skärgårdsfartygen lämnat Jungfrusund och gått mot Pargas eller Abo. Då han emellertid förmodade att äfven den svenska eskadern afgått mot Pargas, höll han för rådligast att kvarblifva, äfven om vädret skulle bli olämpligt, tills han finge säker underrättelse om svenska eskaderns läge. Han befarade nämligen att i annat fall

¹ Jönsson till von Lantingshausen 16. och till konungen 17. juni.

² Hjelmstjerna och Graaner till konungen 17. juni.

³ Jönsson till konungen 17. juni. von Vegesack till Cronstedt 18. juni.

⁴ Generalorder 11. juni.

stötta med den ryska eskadern och sålunda blifva från flottan »afskuren».¹ Fiendens blotta närhet hade, som synt till den grad afkyllt Hjälmstjernas ifver att framgå. att han uraktlät att genast förena sina fartyg med vudkrafterna, hvilket han förmiddagen den 18. utan tvifkunnat och bort göra. På eftermiddagen sistnämnda dag om han emellertid genom en avisosump bestämdt meddelade om, att den svenska eskadern aftonen den 17. seglat till Pargas, och att ryssarna redan förut gått farleden omkring en mil öster om svenskarna mot Abo. Läget var med klart, och amiralen beslöt äfven att omedelbarligen gå till Korpoström. Dessförinnan slöto sig galärerna Västerby och Västgötadal till honom.² Först den 20. kunde Hjälmstjerna emellertid lägga ut på Skiftet. Men regn, tjocka ogynnsam vind tvungo honom att vända och ånyo uppträda föreningen med von Vegesack. Skonerten Fröja sändes ut — i stället för de båda kanonsluparna, hvilka beordrades sluta till galärerna vid Sottunga — i förening med den försteds barkass kryssa mellan Lypörtö, Jurmo, Brändö och Vartsala. Den andra kanonbarkassen anvisades farvatt mellan Kumlinge och Björkö.³

Hvad von Vegesack beträffar hade han vid Billholmssund fått bekräftelse på uppgiften om ryssarnas uppträdande vid Jungfrusund. Han beslöt då att invänta svar på sina uppdrag till skärgårdsflottan. »På piquette» utsändes under den 2 kanonslupar — åtföljda af 60 jägare i båtar — ur de båda Klerckers och Nordbergs divisioner, de förra bevalade mot Ominaisfjärden, de senare mot Gullkronafjärden.⁴

¹ Hjälmstjerna till konungen 17. juni (två handlingar).

² Hjälmstjerna till konungen 18. juni. Graaner till konungen 10., 13., och 17. juni.

³ Hjälmstjerna till konungen 21. juni.

⁴ von Vegesack och Hjälmstjerna till konungen 17. juni. von Vegesack till Wrangel, Nordberg och Klercker 14. juni.

Samtidigt med dessa händelser hade, såsom nyss nämnts, Jönssons brigad på aftonen den 15. slutit till transportflottan vid Billholmssund.¹ Sedan den hvilat några timmar, befallde von Vegesack, som ej ville förlora tid och tillfälle genom att invänta äfven Hjelmstjernas fartyg, att hela den svenska sjöstyrkan skulle afgå till Pargas port för att söka slå den ryska. Men innan detta hann utföras, inkom rapport, att de ryska fartygen redan inlupit i Pargas port. Skärgårdsflottan — 20 kanonslupar, med hvilka äfven den däckade slupen nu förenade sig² — gick då genast, åtföljd af transportfartygen, genom sundet mellan Korpo och Nagu för att på Erstan genskjuta ryssarna. Detta lyckades dock ej, och då från allmogen ingen underrättelse kunde erhållas om ryska eskadern, ankrade flottan på middagen i närheten af Prostviks udde (söder om Hafverön), hvarpå rekognosceringsbåtar utsändes i alla riktningar för att utforska, hvilken kurs motståndaren tagit. Den 17. inkom rapport, att denne gått öster om Stor Tervö och nu nått sundet mellan Hirvisalo och Satava.³

von Vegesack gick då ånyo till segels för att söka upphinna och slå den ryska eskadern, under det att en del af landtrupperna skulle sätta sig i besittning af öarna Hirvisalo, Kakskerta och Kustö. På aftonen hann avantgardet Kyrkfjärden (söder om Pargas). Enär kön af transportflottan i följd af den knappa vinden och det trånga farvattnet blifvit efter, måste man här gå till ankars och kvarstanna till morgonen den 18. Seglatsen fortsattes då ett par timmar, hvarefter den för motvind åter måste afbrytas. Säker underrättelse inlopp emellertid nu, att de ryska skär-

¹ von Vegesacks adjutant Ramsay skrifver den 16. om skärgårdsflottans ankomst, att den . . . lär blifva för ryssarna en förbannad surprise, ty det var en surprise för våra egna . . .

² von Vegesacks »disposition» 18. juni.

³ von Vegesack och Jönsson till konungen 17. juni.

slafsartygen gått in i Bockholms sund och lagt sig i skydd
batterierna vid Abo.¹

5. Landstigningen vid Lemo.

von Vegesack ansåg sig på grund af nämnda underrät- Plan XI a.
kunna utföra landstigningen, utan att först hafva beseg-
fiendens eskader, och utfärdade därför sin landstignings- Bil. 39.
plan. Enligt denna skulle 2 st. 24-å kanonslupar samt
brigadens I bataljon eröfra Kustön och 2 st. likadana
jämte II bataljonen af samma brigad besätta Kaks-
a, hvarefter hälften af sistnämnda styrka hade
öfvergå till Satava. Hufvudstyrkan skulle landsättas
Lemo udde. Åtta kanonslupar beordrades härvid att
utbreda sig i sundet midt för Lemo udde och rensa stran-
den. Efter dessa hade Nordbergs landstigningslupar att
nrycka i täten för transportflottan och lägga sig midt
landningsplatsen. Uppseglingen i öfrigt skulle så verk-
sas, att lifgardet till häst och gardesjägarna komme
bakom dem 1. och 2. brigaderna och sist artilleriet
och ammunitions- och proviantfartygen under betäckning af
privilliga skarpskyttarna. Transportflottans rygg skulle
skyddas medelst ett arriärgarde, bestående af en division ka-
nonslupar jämte den däckade slupen.²

Hvad motståndaren beträffar, hade von Vegesack erhållit
berättelse om, att 2,000 man infanteri, 800 man kaval-
leri och 15 fältkanoner stodo i Abo, 80 man infanteri, om-
kring 70 kosacker samt 2 kanoner vid Lemo, 2 bataljoner
och något artilleri vid Virmo, samt 1,800 man och 9 kano-
ner vid Nystad.³ von Vegesack hade sålunda, för den händelse

¹ von Vegesack till konungen 17. och 21. juni. Jönsson till konungen
18. juni.

² von Vegesacks disposition 18. juni.

³ von Vegesack till konungen 11. juni.

dessa uppgifter voro riktiga, att angripa en motståndare, som ensamt på anfallspunkten, Åbo, var honom till antal och utbildning gifvet öfverlägsen. Näppeligen var det under sådana förhållanden möjligt att, äfven med tillhjälp af en allmän bonderesning, kunna hoppas på en lycklig utgång af företaget.

I verkligheten synes den ryska grupperingen varit följande: i och i närheten af Åbo omkring 2,900 man infanteri, 220 man kavalleri, 380 man artilleri och 100 pionärer: vid vägen till Lemo omkring 1 kompani infanteri, 30 man kavalleri och 1 kanon;¹ vid Nystad omkring 725 man infanteri, 200 man kavalleri samt 75 man artilleri: vid Vehmo och Virmo omkring 1,100 man infanteri och 120 man kavalleri samt å Kimito omkring 500 man infanteri: å de flesta platserna dessutom åtskilliga kanoner.

Sedan eskadern enligt order utfört sin uppsegling vid Lemo udde, började landstigningen den 19. juni kl. 7 e. m. därmed, att general von Vegesack, öfverstelöjtnant Jönsson, 1 officer och 4 jägare stego i land »för att därigenom utmärka landningsställe».² Den vid Lemo stående kosackposteringen gaf sig i största hast undan; en del af densamma hade redan förut tillfångatagits af bönderna.³ Så snart 1. brigadens jägare och skvadronen utskeppats vid och i närheten af Nedra Lemo båtbygggor, framryckte de under ryttmästaren Brobergs befäl och »formerade förpost kedja» norr om Öfra Lemo å ömse sidor om vägen till Åbo »vid utgången af

¹ Hufvudstyrkan stod troligen invid kyrkogården omkring 2 km. sydost om Åbo med en kosackpostering framskjuten till Lemo. (Rysk plan öfver striden. Fragmenter af en journal öfver finska fälttåget 1808 ^{7.} juni _{19.} [Cf. B. Apx. 1826]).

² Jönsson och von Vegesack till konungen 21. juni.

³ Buxhöwdens operationsjournal ^{7.} juni. Fragmenter af en journal etc. ^{7.} juni. von Vegesack till konungen 21. juni.

den».¹ Under skydd af denna bevakningsafdelning landes efter hand trupperna. Allmogens frivilliga bataljon, försetts med yxor och spadar, uppkastade under fortitionslöjtnanten Meijfings tillsyn forskansningar vid Lemo i närheten af Lemo västra båtbygga² för att vid ett eventuellt återtag tjäna såsom replipunkt. Omkring kl. 8,³⁰ a. var truppernas utskeppning verkställd.³ De två till Kustö och Kakskerta afsända bataljonerna hade samtidigt utstigit därstädes. Då emellertid ingen fiende anträffades, beordrades de att afgå till Lemo efter att på hvar ö hafva kvarlämnat 100 man.⁴ Skärgårdsflottiljen opererades så, att de fyra landstigningssluparna kvarlåg på stranden för att, om så behöfdes, betäcka ett återtag. Divisionen tog ställning i det norrut och en i det västerut till Lemo ledande sundet. Underrättelse hade nämligen utkommit, att den ryska skärgårdseskadern var stadd i framrykning från Åbo. De båda återstående divisionerna, till hvar de 4 från dem till Kustö och Kakskerta afdelade kanosluparna sedermera fingo ansluta sig, skyddade på hvar sin part transportflottan såsom arriärgarde.⁵

6. Striden vid Lemo den 19. och 20. juni.⁶

Under det svenskarna urlastade vid Lemo, varskodde en svensk från flyktad kosack högkvarteret i Åbo, om hvad som

¹ Rysk plan öfver striden. Fragmenter af en journal etc., 7. juni. von Vegesack till konungen 21. juni.

² Rysk plan öfver striden. Fragmenter af en journal etc., 7. juni. von Vegesacks och Jönssons tidsuppgifter skilja på 1½ timme, von Vegesacks och ryssarnas på 2 timmar. I denna redogörelse äro i regeln von Vegesacks tidsuppgifter, såsom de sannolikaste, följda.

³ von Vegesack till konungen 21. juni.

⁴ Jönsson till konungen 21. juni. Till arriärgardet hörde sannolikt den däckade kanosluven.

⁵ Till större delen äro ryska källor här använda, emedan de svenska berättelserna äro mycket ofullständiga.

inträffat.¹ Oaktadt von Vegesacks fartyg legat i skärgården flera dagar, synes Buxhöwden blifvit alldeles öfverraskad. Han afsände emellertid omedelbart generalmajoren Aderkas med en del kosacker för att »upptäcka fienden», hvarjämte husarpatruller utskickades längs stranden öfver Ilpois och Rauvola för att iakttaga småvägarna därstädes. Bagghufvud sände samtidigt en bataljon af Libauska regementet samt en kanon under öfverste Vadkovski från staden för att tills vidare söka uppehålla svenskarna.² Tre kompanier af samma regemente afdelades som betäckning för batterierna å höjden strax utanför Abo. Den vid kyrkogården stående afdelningen (ett halft kompani af hvartdera Libauska och Brestska regementena med en kanon och 20 husarer) beordrades hålla vägorset därstädes.³ Alla i närheten af Abo liggande trupper erhöilo uppbrottsorder för att samlas till staden såsom reserv under jourhafvande generalen Konovnitsin.⁴

På svenska sidan formerades trupperna »i slagordning» och framfördes i höjd med Nedra Lemo, hvarest en mindre slätt utbredde sig framför fronten. 1. brigaden ställdes, som det vill synas, öster om Nedra Lemo gårdar med batteriet, under betäckning af de frivilliga skarpskyttarna, till höger om gardesbataljonen. 2. brigaden anvisades plats längst till vänster mellan Nedra Lemogårdarna. I detta läge ämnade von Vegesack afvakta morgonens inbrott.⁵

Under dessa rörelser hade emellertid de från Abo sända kosackerna kl. 8 e. m. stött på 1. brigadens jägare samt

¹ Fragmenter af en journal etc., $\frac{7}{19}$ juni.

² Buxhöwdens operationsjournal $\frac{7}{19}$ juni. Rysk plan öfver striden.

³ Buxhöwdens samt 21. divisionens operationsjournaler $\frac{7}{19}$ juni. Fragmenter af en journal etc., $\frac{7}{19}$ juni.

⁴ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{7}{19}$ juni. Michailofski-Danilefski, sid. 62.

⁵ Memoiren des expatriirten Barons von Vegesack, sid. 51—52. von Vegesack till konungen 21. juni.

gardesskvadronen och mottagits med gevärseld i skogen om Öfra Lemo. I följd af skottväxlingen lät von Vegesack III landtvärnsbataljonen, som blifvit utsedd till avantgarde, framrycka för att understödja jägarna.¹ Under det densamma var i marsch genom Öfra Lemo, hann Vadkovskis infanteri fram och började äfvenledes angripa de ryska bevakningsafdelningarna.² I skogen söder om Kaiasped nämligen Vadkovski ett kompani vid hvardera sidan af vägen, på hvilken han lät kanonen afbrösta, under det att tvenne kompanier bildade reserv.³ Tack vare denna uttärkning kastades svenskarna omkring kl. 9 e. m. tillbaka till skogshöjden nordväst om Lemo väderkvarn.⁴ Då den III landtvärnsbataljonen framkom, gingo de dock i sin ordning till anfall med hufvudkrafterna mot midten af ryska stridslinjen samt med jägarkedjor utbredda åt sidorna för att attåta ryssarnas båda flyglar. General Bagghufvud, som under tiden anländt till stridsplatsen, hade emellertid genom de ryska karnernas rapporter funnit, att svenskarna landsatt en betydligt starkare styrka.⁵ Han hade med anledning häraf ytterligare framdragit 2 kompanier af Libauska regementet från Öfra Lemo. Af dessa utvecklades ett kompani på hvardera flyglarna af Vadkovskis stridslinje, och lyckades de härigenom att åta de ryska svenskarnas framträngande.⁶ Landtvärnets kolonn gick till Öfra Lemo på vägen norr om Öfra Lemo i oordning genom

¹ von Vegesack till konungen 21. juni.

² Rysk plan öfver striden. Michailofski-Danilefski, sid. 62.

³ Fragmenter af en journal etc., $\frac{7}{19}$ juni. Rysk plan öfver striden.

⁴ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{7}{19}$ juni. Rysk plan öfver striden. Fragmenter ur en journal etc., $\frac{7}{19}$ juni.

⁵ Buxhöwdens och 21. divisionens operationsjournaler $\frac{7}{19}$ juni. Rysk plan öfver striden. Michailofski-Danilefski, sid. 62.

⁶ Fragmenter af en journal etc. $\frac{7}{19}$ juni. 21. divisionens operationsjournal $\frac{7}{19}$ juni.

kartesheld från den ryska kanonen, och en del af detsamma grep till flykten. Genom ett bajonettanfall af Vadkovskis båda reservkompanier, hvilka framfördes längs vägen i riktning mot Öfra Lemogården, kastades därpå de svenska jägarna ut ur skogen och tillbaka till väderkvarnshöjden,¹ under det att landtvärnsbataljonen vek till Öfra Lemo. Gardesbataljonen fick nu understödja avantgardet.² Det högra gardeskompaniet (lifgardet till fot)³ trädde den vid väderkvarnshöjden framstormande fienden till mötes.⁴ Löjtnant von Vegesack, som märkte att den ryska afdelningens vänstra flank var blottad, enär flygelafdelningarna blifvit efter i skogen, anvisade i sin egenskap af stabsadjutant återstoden af gardesbataljonen att skydda batteriet, hvarefter han själf med ett trettiotal hopsamlade landtvärnsmän begagnade det gynnsamma tillfället att anfälla den anryckande fienden. Af III landtvärnsbataljonen kommo 2 samt af IV bataljonen 1 kompani honom till understöd. De sex ryska kompanierna måste nu vika.⁵ Återtåget fortsattes på general Bagghufvuds befallning mot stora landsvägen för att dymedelst närma sig de framsända förstärkningarna.⁶ Det svenska avantgardet — gardesjägarna, skvadronen och III landtvärnsbataljonen — förföljde, jämte skarpskyttarna, under

¹ Rysk plan öfver striden. von Vegesack: Memoiren etc., sid. 52. 21. divisionens operationsjournal $\frac{7}{19}$. juni. Qveckfelt 24. juli: Förteckning öfver dem som utmärkt sig vid Lemo.

² Montgomery: Historia etc., del. I. sid. 203. von Vegesack till konungen 21. juni.

³ Tornérhjelm 24. juli: Förteckning öfver officerare, som utmärkt sig vid Lemo.

⁴ 21. divisionens operationsjournal $\frac{7}{19}$. juni.

⁵ von Vegesack: Memoiren etc., sid. 52. von Vegesack till konungen 21. juni och 21. juli. Buxhöwdens operationsjournal $\frac{7}{19}$. juni. Rysk plan öfver striden. Qveckfelt 24. juli: Förteckning öfver dem som utmärkt sig vid Lemo.

⁶ Buxhöwdens och 21. divisionens operationsjournaler $\frac{7}{19}$. juni.

general von Vegesacks personliga ledning,¹ dock ej längre än till skogsbrynet vid torpet omkring 1 km sydost om Kaistis, där ställning togs på några bergshöjder.² En mindre afdelning trängde samtidigt fram längs stranden, förmodligen på vägen mot Rauvola. Kl. 12,30 f. m. tystnade elden, och förpoststriden upphörde.

Den svenska hufvudstyrkan kvarstod under nu skildrade tilldragelser allt fortfarande i sin ställning, ehuru skälkunnet föreligga att i den ljusa sommarnatten söka fortgått mot Åbo och öfverraska ryssarna, innan dessa hunnit samla någon större styrka. En sådan framryckning var emellertid förenad med så afsevärda vanskligheter, att von Vegesacks tvekan torde varit berättigad. Med hänsyn till motståndarens uppställning utförde landstigningskåren en genomförelse. von Vegesacks styrka var emellertid alltför ringa för en dylik operation. Enligt på natten ingångna underrättelser skulle svenskarna nämligen hafva 2,000 man framför sin front, 3,000 i högra flanken i trakten af Piihis på omkring 9 km afstånd och 4,000 i den vänstra strax väster om Åbo på omkring 6 km. afstånd.³ Äfven om dessa styrkeuppgifter kunde förutsättas vara betydligt öfverdrifna, blottstälde von Vegesack i alla händelser vid en frammarsch mot Åbo sin förbindelselinje på ett betänkligt sätt. Enär man helt och hållet saknade med hästar försedt kavalleri, var det honom för öfrigt omöjligt att hastigt skaffa sig klarhet i krigsläget.

På den ryska sidan befarades, att invånarna i Åbo skulle samlas sig. De samlade sig nämligen vid underrättelsen om landstigningen i stora hopar på gatorna och på höjderna

¹ von Vegesack: Memoiren etc., sid. 54.

² Rysk plan öfver striden. Fragmenter af en journal etc. 7. juni.

³ von Vegesack till konungen 21. juni.

kring staden. Lūgnet stōrdes dock ej tack vare de försiktighetsåtgärder Buxhōwden på förhand vidtagit.¹

Hvad ryska grupperingen beträffar, lät Buxhōwden skärgårdseskadern återvända, då han erhöļ kunskaḡ om, att en stark roddflottilj skyddade de svenska transportfartygen. Den på sluparna kommenderade Krementschugska bataljonen landsattes och uppställdes med 2 kanoner på Abo torg för att hålla staden i tygeln. Då kort därpå meddelande ingick, att den svenska landstigningskāren skulle räkna öfver 7,000 man, sändes 3 kompanier af Nevska regementet, efter att i staden hafva kvarlämnat nödiga vakter, till kyrkogården.² Här ordnades ett batteri om 18 kanoner. Ett kompani af samma regemente tog ställning närmare stranden, troligen väster om Pisu. Det vid kyrkogården tillfōrene stående detachementet beordrades afmarschera för att förena sig med Bagghufvud. Enahanda anvisning lämnades äfven general Borosdin, som anryckte från Piikis med 1 bataljon af Brestska regementet, 2 kanoner och 1 skvadron af Finländska dragonregementet.³ Af Villmanstrandska regementet framsändes mot Abo 2 kompanier med en kanon från Virmo och 2 kompanier från Vehmo.⁴ Tutschkoff III beordrades förena de kring Kimito och Tenala stående afdelningarna vid Bjerno för att öfver Piikis framrycka till Åbo eller falla svenskarna i ryggen. Då Buxhōwden emellertid nå

¹ Buxhōwdens operationsjournal $\frac{7}{19}$. juni. Fragmenter af en journal etc. $\frac{7}{19}$. juni. Buxhōwdens proklamation $\frac{12}{21}$. juni.

² Buxhōwdens operationsjournal $\frac{7}{19}$. juni. Fragmenter af en journal etc. $\frac{7}{19}$. juni.

³ Buxhōwdens operationsjournal $\frac{7}{19}$. juni. Fragmenter af en journal etc. $\frac{7}{19}$. juni. Buxhōwden talar än om 1 bataljon än om 6 kompanier. Michailofski-Danilefski och Beilage zu der Peterburgischen Zeitung uppgifva 6 kompanier. Den »ryska stridsplanen» och »fragmenter af en journal» angifva den Brestska truppfdelningens styrka till 300 man.

⁴ 21. divisionens operationsjournal $\frac{7}{20}$. juni.

got senare erhöill rapport, att motståndaren äfven landsteg vid Ingo, beordrade han gruppen vid Bjerno till Ekenäs.¹ Sedan han ytterligare vidtagit en del anstalter för själfva stadens försvar, begaf han sig till Lemo, dit han dock ej framkom förrän mot stridens slut.²

Bagghufvud hade emellertid af högsta befälhafvaren erhållit befallning att i samband med de anlända förstärkningarna angripa motståndaren för att därigenom vinna tid till att sammandraga de öfriga ryska truppafdelningarna.³ Sedan detachementen från Piikis och kyrkogården framkommit till torpet sydost om Kaistis, och Bagghufvud sålunda förfogade öfver omkring 3 bataljoner, 2 skvadroner och 4 kanoner, uppblossade kl. 2 på morgonen den 20. åter striden.⁴ Det svaga svenska avantgardet vek vid första stöten för Libauska regementets 6 kompanier och drog sig tillbaka ända till Lemogårdarna. Gardesbataljonen hade här fördelats längs hela ställningens front. Lifgardet till försvarade — sannolikt jämte skarpskyttarna och skvadronen — terrängen vid Öfra Lemo, Svenska gardet Nedra Lemo och Finska gardet höjden nordväst därom.⁵ Landtvärnstrupperna dels utfyllede mellanrummen, dels stodo såsom reserv bakom linjetrupporna; III landtvärnsbataljonen kom trogen till användning vid Öfra Lemo och den IV med 2 kompanier vid Nedra Lemo och med de två öfriga å ställningens vänstra flygel.⁶ Artilleriet — 5 st. 3-å kanoner — afbröstade vid Nedra Lemo västra gård. Skyttar voro spridda

¹ Buxhövdens operationsjournal 7. juni.

² Michailofski-Danilefski, sid. 63.

³ Buxhövdens operationsjournal 7. juni.

⁴ von Vegesack till konungen 21. juni.

⁵ Tornérhjälm 24. juli: Förteckning öfver officerare som utmärkt sig vid Lemo.

⁶ Qveckfelt 24. juli: Förteckning öfver dem, som utmärkt sig vid Lemo. Reuter-crona till konungen 5. augusti och 4. december.

längs häckar och gärdesgårdar, på de steniga skogskullarna samt i byggnaderna.¹ Bakom stodo slutna kolonner, skyddade af gårdarna och kullarna.²

Ryssarna uppmarscherade i skogsbrynet norr om väderkvarnshöjden. Artilleriet ställdes väster om landsvägen, norr om Öfra Lemo, under det att Libauska och Brestska regementena utvecklades på ömse sidor om vägen, det förra synbarligen väster och det senare öster om densamma. Den strid, som nu började, blef länge stående. En stark gevärseld och en ihållande kanonad fortgingo under flera timmar.³ Emellertid anlände kl. 4,30 f. m. 3. brigaden från öarna,⁴ och von Vegesack sökte flera gånger vinna terräng med tillhjälp af denna förstärkning, som hufvudsakligen insattes vid höjden nordväst om Nedra Lemo.⁵ Men friska trupper skyndade äfven Bagghufvud till hjälp. 1 bataljon af Pernauska regementet från Nådendal hade med 2 kompanier aflöst den vid kyrkogården stående Nevska bataljonen. Aterstoden af bataljonen framryckte därefter i samband med hela den Nevska och antagligen 4 kanoner till stridsplatsen.⁶ Ingendera af motståndarna kunde dock ännu vinna någon afgörande framgång, utan inskränkte sig striden å ömse sidor allt fortfarande till en häftig skottväxling. Men slutligen lät Bagghufvud sitt artilleri med brandkolor skjuta eld på Nedra Lemo gård, i följd hvaraf det svenska artilleriet

¹ Fragmenter af en journal etc. $\frac{7}{19}$. juni. 21. divisionens operationsjournal $\frac{7}{19}$. juni.

² Buxhöwdens operationsjournal $\frac{7}{19}$. juni. Rysk plan öfver striden.

³ Rysk plan öfver striden.

⁴ 3. brigadens förslag 21. juni.

⁵ Fragmenter af en journal etc. $\frac{7}{19}$. juni.

⁶ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{7}{19}$. juni. Fragmenter af en journal etc. $\frac{7}{19}$. juni.

synes dragit sig tillbaka till förskansningarna.¹ Då de ryska förstärkningarna ankommo, utvecklades de med all sannolikhet på högra flygeln. De båda Pernauska kompanierna gingo där genast till bajonettanfall mot skogshöjden norr om Nedra Lemo, men tillbakakastades.² Mellan kl. 10 och 11³ framryckte därefter hela den ryska styrkan⁴ till anfall med de afdelningar, som tillhörde Pernauska regementet på högra flygeln, Libauska i midten och Brestska på vänstra flygeln.⁵ Som reserv följde bakom midten Nevska bataljonen formerad i kolonn jämte den Finländska dragonskvadronen.⁶ Något senare fick dock sistnämnda bataljon eller delar däraf förstärka eldlinjen.⁷

Striden hade nu varat i omkring 14 timmar. Hållningen var inom de svenska landtvärnstrupperna och de frivilliga ingalunda den bästa. I följd af den ytterligt ringa utbildning, som kommit landtvärnet till del, saknade detta nästan all disciplin och förlorade under striden helt och hållet besinningen. Ännu värre ställdt var det med den frivilliga allmogebataljonen. Folket ej allenast nekade att gå mot fienden, utan gaf sig ut i vattnet till båtarna och afhölls endast med möda från att gifva sig

¹ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{7}{19}$ juni. 21. divisionens operationsjournal $\frac{7}{20}$ juni. Rysk plan öfver striden. Fragmenter af en journal etc. $\frac{7}{19}$ juni. von Vegesack till konungen 21. juni.

² Michailofski-Danilefski, sid. 62. Tornérhjelm 24. juli: Förteckning öfver officerare, som utmärkt sig vid Lemo.

³ von Vegesack till konungen 21. juni.

⁴ $6\frac{1}{2}$ kompani af Libauska, $4\frac{1}{2}$ ($6\frac{1}{2}$?) kompani af Brestska, 4 kompanier af Nevska och 2 kompanier af Pernauska regementena, 1 skvadron Finländska dragoner, en del husarer och kosacker samt troligen 8 kanonär.

⁵ Rysk plan öfver striden. Fragmenter af en journal etc. $\frac{7}{19}$ juni. Buxhöwdens operationsjournal $\frac{7}{19}$ juni.

⁶ Fragmenter af en journal etc. $\frac{7}{19}$ juni.

⁷ Michailofski-Danilefski, sid. 62.

af med dessa.¹ Hvad beträffar den förväntade tillströmningen af frivilliga allmogemän vid landstigningen, uteblef densamma alldeles. Invånarna hade nämligen flytt vid svenskarnas ankomst, och gårdarna stodo öde.²

von Vegesack insåg omöjligheten af att under dessa omständigheter gentemot den öfverlägsna fientliga styrkan söka framtränga till Abo. Han gaf därför order om återtåg.³ Ställningen vid Öfra Lemo, där husen försvarats med mycken seghet, utrymdes först, och ryska jägare stormade därefter in i gården. Äfven skogshöjden norr om Nedra Lemo måste uppgifvas. Svenskarna hade nu endast ställningen vid Nedra Lemo gårdar och strandbefästningarna i sina händer.⁴ I skydd af de i fältverket sydväst om gårdarna stående kanonerna samt under artillerielden från landstigningsdivisionens och arriärgardets kanonslupar, hvilka lade sig så, att de behärskade de öppna gläntorna öster och norr om Nedra Lemo västra gård,⁵ börjades därpå vid middagstiden inskeppningen. Ryssarna gjorde häftiga försök att tränga på. Pernauska regementet synes med ett bajonettanfall kastat de sista svenska afdelningarna från Nedra Lemo, hvars östra gård nu äfven synbarligen blifvit antänd medelst brandkulor.⁶ Men tack vare skärgårdseskaderns eld kunde inskeppningen

¹ von Vegesack till konungen 21. och till von Lantingshausen 23. juni. von Vegesack säger härstädes, att landtvärnet, som var »aldeles oexerce rad[t] och utan minsta idé om lydnad», gjorde honom »den svåraste dag» i hans lefnad. Med spänd pistol måste han tvinga de menige att stanna. Officerarna voro nödsakade att »... med hugg och slag... drifva dem framåt». Manskäpet sköt vildt omkring sig, och stabsadjutanten, kapten Ramsay »... fan sin död ibland och af dem; jag har midt ibland deras massa fådt flera svenska kulor af dem i kring mina öron än jag har i ett helt fältog hörd fjenteligen hvina».

² von Vegesack till konungen 21. juni.

³ Rysk plan öfver striden. Fragmenter af en journal etc. $\frac{7}{19}$. juni.

⁴ Jönsson till konungen 21. juni. Michailofski-Danilefski, sid. 62. Buxhövdens operationsjournal $\frac{7}{19}$. juni.

⁵ Fragmenter af en journal etc. $\frac{7}{19}$. juni.

dock utföras i bästa ordning.¹ Äfven sårade och en del döda lyckades man föra ombord. Trenne jollar blefvo härunder skadade af den ryska artillerielden, genom hvilken äfven tvenne besättningskarlar dödades.² Vid 2-tiden på eftermiddagen lade de sista båtarna från land, och transportflottan fördes i skydd in i »Kustö sund» (mellan Kustö och Kaksuerta).³ Det ryska artilleriet flyttades till strandbefästningarna och fortsatte skottväxlingen med kanonsluparna, hvilka kvarlägo utanför Lemo udde till kl. 6 e. m.⁴ De satte då till segel och afgingo vid 7-tiden, följda af transportfartygen, genom sundet mellan Alö och Kaksuerta in i stora segelleden norr om Nagu.⁵

Här ankrade hela flottiljen, till hvilken samma dag underrättelse anlände, att ytterligare 12 ryska kanonslupar ankommit till Jungfrusund den 19. juni.⁶ Det var den andra ryska skärgårdsafdelningen,⁷ med hvilken man sålunda bekom en första känning. Att hindra dess förening med motståndarens flottilj vid Abo och söka slå de båda fientliga eskadrarna hvar för sig, synes under förevarande läge varit för den svenska skärgårdsflottan både möjligt och eftersträfvarnsvärdt. Tyvärr uppställdes dock ej detta mål. Visserligen hoppades von Vegesack den 20. att få tillfälle anfalla ryska Aboflottiljen, som han förmodade skulle utgå för att söka taga transportflottan i ryggen. Då detta ej blef förhål-

¹ Jönsson till konungen 21. juni.

² von Vegesack och Jönsson till konungen 21. juni. Enligt några ryska källor skulle minst två transportfartyg förolyckats; ett med man och allt.

³ Jönsson till konungen 21. juni. Fragmenter af en journal etc. $\frac{7}{19}$ juni. Buxhöwdens operationsjournal $\frac{7}{19}$ juni.

⁴ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{7}{19}$ juni. Fragmenter af en journal etc.

⁵ Jönsson till konungen 21. juni.

⁶ von Vegesack till konungen 21. juni.

⁷ Hjelmstjerna till konungen 21. juni.

⁸ Sid. 204.

landet, beslöt han emellertid att afsegla till Berghamn för att där i samråd med amiral Hjelmstjerna planlägga ännu ett landstigningsförsök vid Nystad.¹ Därmed gick ett nytt fördelaktigt tillfälle att ingripa mot den splittrade ryska skärgårdsflottan svenskarna ur händerna. Morgonen den 22. lättade samtliga fartyg och inträffade redan på middagen vid Berghamn.² Härifrån insände von Vegesack till konungen förslag till vidare operationer och beslöt kvarligga för att invänta order.³

Striden vid Lemo hade varit ganska hård. Förlusterna å ömse sidor voro betydliga. Å den svenska hade ett jämförelsevis stort antal officerare satts ur stridbart skick. von Vegesacks kår räknade nämligen 1 officer och 85 man stupade och saknade samt 15 officerare, 6 underofficerare och 109 man sårade.⁴ Af de saknade voro 27 man fångna.⁵ Ryssarna hade 2 stupade och 11 sårade officerare samt 278 man döda, sårade och saknade.⁶ Af dessa senare hade svenskarna tillfångatagit 1 underofficer och 6 man, bland hvilka 3 voro blesserade.⁷

7. Hjelmstjernas defensiva rörelser.

Hjelmstjernas meddelande om att fientliga skärgårdsfartyg den 11. juni framträngt till Jungfrusund,⁷ synes verkat öfverraskande i Stockholm. Konungen, som ju långt tidigare uppfattat vikten af att hindra den fientliga roddflot-

¹ von Vegesack till konungen 21. juni.

² Jönsson till konungen 25 juni.

³ von Vegesack till von Lantingshausen 23. juni.

⁴ von Vegesacks förteckningar 21. juni.

⁵ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{7}{19}$. juni.

⁶ Fragment af en journal etc. $\frac{7}{19}$. juni. Buxhöwdens operationsjournal $\frac{7}{19}$. juni. 21. divisionens operationsjournal $\frac{8}{20}$. juni.

⁷ Hjelmstjerna till konungen 13. juni.

tan att passera Hangö, hade förväntat, att de befallningar, hvilka i sådant syfte redan den 17. maj utfärdats till örlogsfloktan samt sent omsider den 11. juni äfven till skärgårdsfloktan, skulle varit till fyllest. Då detta nu uppenbarligen visade sig oriktigt, synes han dock genast insett nödvändigheten att hindra motståndaren från att utbreda sig i Åbo skärgård samt utsikten att kunna tillintetgöra den där befintliga underlägsna ryska styrkan. Till Sottunga afsändes därför oförtöfvadt befallning för Hjelmstjerna att taga eller förstöra den del af ryska skärgårdsfloktan, som senast ankommit till Jungfrusund.¹

Hjelmstjerna, som sålunda fått sin närmaste uppgift klart angifven, hade emellertid genom rapport från Jönsson samtidigt erfarit, att von Vegesacks landstigningsförsök misslyckats och att samtliga stridskrafter dragits tillbaka till Berghamn. Han beslöt då att först öfverlägga med von Vegesack om de operationer, som tillämnades med landstigningskåren.² I följd af den ihållande motvinden förmådde han dock ej förr än den 23. på eftermiddagen förflytta sina fartyg³ från Sottunga till Berghamn. Här öfvertog han, den 24. det omedelbara befälet öfver eskadern,⁴ som sålunda nu var grupperad med hufvudstyrkan, 4 galärer och 23 kanonslupar,⁵ i Berghamn, en kanonbarkass i farvattnet vid Vartsala och en vid Enklinge samt Fröja vid Kumlinge.⁶

¹ Generalorder 15. juni. Visserligen anför ej Hjelmstjerna särskildt mottagandet af denna order i sina rapporter. Då densamma emellertid är daterad den 15. juni, och det ej erfordrades mer än 2 till 3 dagar för dess öfverbringande från Stockholm till Sottunga, har skrivelsen otvifvelaktigt kommit amiralen till handa under dennes vistelse vid Sottunga.

² Hjelmstjerna till konungen 23. juni.

³ De båda till Sottunga beordrade sluparna (sid. 259) hade nu anländt.

⁴ Hjelmstjerna till konungen 25. juni.

⁵ Häri inberäknad den däckade slupen.

⁶ Hjelmstjerna till konungen och hertig Karl 25. juni. Jönsson till konungen 25. juni. Cronstedts förteckning öfver flyktingar 23. juni. Fröja

Under det den svenska skärgårdsstyrkan koncentrerades till Berghamn, hvarvid hufvudkrafterna förflyttades bakåt, och befälhafvarna den 24. använde den dyrbara tiden till rådslag, fingo de ryska trupperna vid Lemo den 21. juni återvända till sina förläggningsplatser. Krementschugska regementet bemannade synbarligen åter kanonsluparna vid Åbo, hvars garnison i stället förstärktes med den vid Hvit-tis stående bataljonen af Pernauska regementet.¹ Den in-rapporterade landstigningen vid Ingo befanns vara falskt alarm, och dit beordrade trupper fingo intaga sina ursprungliga ställningar.² Löjtnant Mjakinin utsändes den 21. med 1. skärgårdsafdelningen »för att upptäcka fienden».³ Han synes för detta ändamål och för att kunna verkställa sin förening med 2. afdelningen hafva tagit station strax väster om Satavaön.⁴ Den 2. afdelningen fortsatte samtidigt genom Pargas port norrut och slöt sig den 23. till Mjakinin.⁵ Läget var härmed omkastadt. De ryska skärgårdsstridskrafterna kunde nu uppträda samlade, om ock deras styrka alltjämt var Hjälmstjernas eskader något underlägsen.⁶ Den motiga vinden, det störande inflytandet af motgången vid Lemo, bristande klarsynthet hos de svenska förenade sig dock snart med Cronstedt i närheten af Vartsala (Cronstedt till von Lantingshausen 27. juni); von Kapfelman upptog då kryssningen mellan Enklinge och Kumlinge (von Kapfelman till von Lantingshausen 28. juni).

¹ Buxhöwdens operationsjournal samt fragmenter af en journal etc.

^{9.}
^{21.} juni.

² Buxhöwdens operationsjournal $\frac{10.-11.}{22.-23.}$ juni.

³ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{9.}{21.}$ juni.

⁴ Hjälmstjerna till konungen 25. juni.

⁵ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{10.-11.}{22.-23.}$ juni. Fragmenter af en journal etc. $\frac{11.}{23.}$ juni.

⁶ Antalet fartyg var väl nu ungefär lika å båda sidor, men dels hade svenskarna de långt starkare bemannade och bestyckade galärerna, dels in-gingo, som det vill synas, i den ryska eskadern en hel del mindre fartyg, kanonjollar.

befälhafvarna samt sent inkomna underrättelser¹ om rysarnas företag, torde kunna betecknas såsom de förnämsta anledningarna till detta utfall af krigsrörelserna.

Den 25. juni anlände emellertid underrättelse till Berghamn, att von Gegerfelt med en stark eskader af stora flottan den 23. ankommit till Öhrö för att fortsätta upp mot Jungfrusund.² Ungefär samtidigt mottog Hjelmstjerna en ny order från konungen, som trodde, att amiralen redan utfört uppdraget att tillintetgöra sin underlägsna motståndare. Hjelmstjerna förständigades därför att låta utrusta »...enligt Kongl. Maj:ts väntan och förmodan från ryssarna tagna kanonslupar» samt att detachera 8 slupar mot Ny stad »för att göra divisioner». Återstoden af flottiljen skulle, sedan dock von Vegesacks transportfartyg först tilldelats nödig betäckning, afgå till Jungfrusund, och öfverenskommelse träffas med konteramiral Cederström om ett förenadt anfall på befästningarna å Hangöudd.³

Denna befallning och von Gegerfelts ankomst till Öhrö synas föranledt Hjelmstjerna att fatta ett beslut, som vida fjärmade sig från det af konungen, äfven i senaste skrifvelsen tydligen främst åsyftade målet, nämligen att söka ett afgörande. Amiralen, som nu visste, att 1.-och 2. ryska skärgårdsafdelningarna förenats, bestämde sig nämligen för att in-

¹ Tidigast den 24. erhöil sålunda Hjelmstjerna full bekräftelse på ryktet, att en ny rysk skärgårdsstyrka visat sig vid Jungfrusund, dit densamma dock anländt redan den 19. Rekognosceringsfartygen voro nämligen för få, och några penningmedel voro icke anvisade för att genom betalda spioner af skärgårdsbefolkningen kunna förskaffa snabba och tillförlitliga underrättelser. Amiralen beklagade sig öfver dessa förhållanden och begärde kontanta medel »till hemliga utgifters bestridande», samt att rekognosceringsslupen Lilla Amfion måtte honom tillsändas (Hjelmstjerna till konungen 25. och 30. samt till von Rajalin 5. juni. Slupen tilldelades eskadern genom generalorder 27. juni).

² Hjelmstjerna till konungen 25. juni.

³ Generalorder 22. juni. Hjelmstjerna omnämner ej orderns ankomst. Tydligen har den dock kommit honom tillhanda och gifvit uppslaget till detacheringen till Jungfrusund.

taga en försvarsställning, som afsåg såväl att v Åland som att förhindra Aboeskaderns ytterligare förstärkande. Hufvudkrafterna skulle i enlighet härmed kvarhållas vid Berghamn för att hindra ryska fartyg att ingå i Ålandsgården. Dymedelst skyddades ock transportflottan. Högstjerna beordrade sålunda kapten Sölfverarm att, så snart vinden medgaf, med 8 kanonslupar afsegla till Junisund för att hindra fientliga fartyg att vidare passera Ålandssundet samma samt för att »understödja allmogen». Flera af de ryska fartyg förklarade sig Hjälmstjerna ej kunna detachera för Åland, ej för mycket försvaga sin styrka gentemot den vid Åland liggande fientliga flottiljen.¹

Den 26. på morgonen afseglade Sölfverarm² med åsikning att, därest han angreps af öfverlägsna stridskrafter, draga sig tillbaka på von Gegerfelts division.¹ Hjälmstjerna åter utsände dagligen mot Abo och Korpo lätta rekognosceringsfartyg från sin station vid Berghamn. Här erhöles den 27. en välkommen förstärkning, i det 5. divisionens kompanier, som natten mellan den 19. och 20. juni lämnat Stockholm, då anlände under kapten de Bruncks befäl. Där afhöordes inga proviantfartyg, och det började se allvarigt ut med skärgårdsflottans förplägnad.³

Under det Sölfverarm sattes i rörelse mot Junisund och svenska sjöstyrkan i öfrigt låg överksam, anvisades Buxhöwden de båda förenade skärgårdseskadrarna att i ytterligare framrycka för att »iakttaga fienden». Afgörande

¹ Hjälmstjerna till konungen 25. juni.

² Hjälmstjerna till konungen 27. juni

³ Den 27. hade man endast två dagars kokföda kvar och måste tillgripa den både ohälsosamma och dyrare torrfödan. För att proviant hade likvisst alla från Finland flyktande soldater och invånare sändts till Åland, och order gifvits, att intet fartyg fick öka besättningen utöfver det antal, inmönstringsrullan utvisade (Generalorder 18. juni. Hjälmstjerna till konungen 27. juni).

och delning af krafterna borde dock därvid undvikas. Endast spaningsfartyg skulle utsändas, och så snart dessa upptäckte, att svenskarna tillämnade en landstigning någonstades, hade flottiljen att samlad segla till landstigningspunkten för att afskåra fienden återtåget.¹ Äfven Buxhöwden, som tydligen ansåg den svenska skärgårdsflottiljen öfverlägsen, inskränkte sig sålunda till att endast »iakttaga» motståndaren och att uppträda mot dennes förbindelser. Han kunde dock ej fullfölja planen att sammanhålla flottiljen. Ett nytt förrådsfartyg hade anländt till Jungfrusund och dess seglats till Abo måste skyddas. För detta ändamål detacherades 4 kanonslupar,² under det 2 kanonjollar och 1 kanonslup lämnades för att skydda inloppet till Abo samt öfriga fartyg sattes i rörelse till Hanka.³ Förrådsfartyget uppbringades emellertid af skärgårdsbefolkningen och fördes till svenska örlogsflottan söder om Jungfrusund.⁴ De mot Jungfrusund afsända ryska sluparna återkommo morgonen den 28. till Abo efter att på Gullkronafjärden hafva varseblifvit Sölverarms mot Kimitoön styrande afdelning.⁵

Af den svenska sjöstyrkans rörelser trodde sig Buxhöwden nu kunna sluta, att motståndaren ville i första hand söka afskåra förbindelsen mellan Abo och Hangöudd i trakten af Kimito för att sedermera ». . . med beslutsamhet bemäktiga sig Hangöudd i ändamål att för sina krafter till lands och sjöss vid hvarje tillfälle hafva en säker stödjepunkt». Han trodde, att örlogsflottan skulle utföra angreppet på Hangö,

¹ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{10.-11.}{22.-23.}$ juni.

² Buxhöwdens operationsjournal $\frac{12.}{24.}$ juni.

³ Saritjeff till Tjitjagoff $\frac{30. juni}{12. juli}$. Hjelmstjerna till konungen 30. juni.

Buxhöwdens operationsjournal $\frac{12.}{24.}$ juni.

⁴ von Gegerfelt till Cederström 26. juni.

⁵ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{16.}{27.}$ juni. Hjelmstjerna till konungen 30. juni.

som för densamma var med gynnsam vind åtkomligt, samt roddflottiljen skulle uppträda gentemot Åbo. Där skulle senare binda de ryska skärgårdsfartygen och hindra dem från att afgå för att understödja Hangö. Sedan svenske genom eröfring af sistnämnda ort skaffat sig en karta och hjälpdepå, kunde de förväntas landstiga vid Hangö, Kalaudd eller Barösund för att sedermera besätta Helsingfors. Buxhöwdens befarade dessutom äfven något stridshugg vid Helsinge, enär enligt ingångna rapporter svenske fartyg samlades till Vartsala.¹

I följd af denna uppfattning sändes order till Mjaskin att detachera några fartyg för att stödja strandposterna vid Helsinge samt att med de öfriga vända sig mot Jungfrusund »... för att hålla denna genomgång öppen och vara närmare till förening med tredje afdelningen...» af skärgårdsflottan. Framför allt gällde det emellertid att skicka provianttransportfartygen, emedan man redan nu måste lita arméens förråd till flottans underhåll.² Mjaskin följaktligen 4 fartyg³ afgå till Töfsala för att understödja strandposterna.⁴ 2 kanonslupar och 1 kanonjoll afgick des mot Jungfrusund. Hufvudstyrkan — 12 kanonslupar och 2 kanonjollar —, som förmodligen ej var färdig att afgå, kvarlåg mellan Hanka och Krampholm. A

¹ Buxhöwdens operationsjournal ^{13.}/_{25.} samt ^{16.}/_{25.} juni. Fragmenter af journal etc. ^{13.}/_{25.} juni.

² Buxhöwdens operationsjournal ^{16.}/_{25.} juni.

³ Sannolikt 3 slupar och 1 kanonjoll. Saritjeff säger »kanonslupar» detta är troligen ett misstag, ty det öfverensstämmer ej med hans uppgift om de ryska skärgårdsafdelningarnas sammansättning (Saritjeff till Tj. ^{30.}/_{juni}), ^{12.}/_{juli}).

⁴ Cronstedt ansåg sig i följd häraf hotad och drog sig därför med barkass och Fröja tillbaka till Måshaga, men intog efter några dagar de ryska fartygen vänt tillbaka (sid. 292), åter sin kryssningsstation vid Cronstedts städ till von Lantingshausen 2. juli. Länsman Barman till kommandon 3. juli. Lagerhjelm till von Lantingshausen 11. juli).

sidor kommo skärgårdsstridskrafterna sålunda att vid denna tidpunkt intaga en afvaktande hållning.¹

8. Örlogsflottans operationer i Finska viken under amiral Cederström.

Under den svenska roddflottiljens rörelse från Lemo till Berghamn började, såsom i förbigående redan antydts,² äfven örlogsflottan att ingripa i händelserna inomskärs. Då Cederström nämligen den 21. juni fann, att en betydande rysk skärgårdseskader redan passerat Hangö,³ insåg han genast nödvändigheten af att förebygga dess ytterligare förstärkande. Emellertid var vinden alltjämt så ogynnsam, att han hindrades hålla sina fartyg i sikte af Hangö.³ Hela ryska skärgårdsflottan skulle sålunda ostörd kunna segla förbi detta ställe, utan att svenska örlogsflottan förmodade hindra det. Enligt konungens anvisning att i nödfall söka spärra fienden vägen längre västerut⁴ beslöt därför Cederström att detachera en stark division till Jungfrusund. Där skulle densamma afklippa vägen för alla förstärkningar till Aboflottiljen, intill dess han själf med hufvudkrafterna satt sig i besittning af Hangö befästningar. Därefter borde Jungfrusundsdetachementet sluta till, så att flottan samlad vore färdig leverera ryska örlogsflottan batalj, därest densamma under tiden stuckit ut till hafs.⁵

I enlighet med denna plan beordrades öfverste von Gegerfelt att afsegla till »hamnen som formeras af» Högsår, Holma, och Kakskielä med linjeskeppen Konung Adolf

¹ Saritjeff till Tjitjagoff $\frac{30. \text{ juni}}{12. \text{ juli}}$.

² Sid. 155—156.

³ Skeppens loggböcker.

⁴ Sid. 155.

⁵ Cederström till konungen 22. juni och 1. juli.

Fredrik, Fäderneslandet och Försiktigheten, briggarna *fin*, *Svalan*, *Najaden* och *Fenix* samt kuttern *Barthelemy* för att »...understödja Contreamiralen *Hjelmstjerna* och tillsammans med honom förhindra all passage för fiendtska skärgårds flottan».¹

von Gegerfelts division afgick på morgonen den 22. juni. Försiktigheten grundstötte emellertid i skärgården² och fastsittande i nära tvenne dygn. Då man åter var klar, måste fartygen varpas och bogseras framåt.³ Den kunde därför först den 29. juni vid middagstiden strax söder om Jungfrusund.²

Örlogsdivisionens framträngande blott 12 nautiska mil för hvilka det i öppen sjö erfordrats endast ett par timmar, hade således inomskärs kraft en hel vecka trots det lilla gynnsamma väderleksförhållanden. Häraf och af andra omständigheter, som navigeringen visat sig erfara sig framgå bäst, huru otjänligt det var att använda öfverflödiga skepp i sådant farvatten. Den uppgift divisionen erfordrade torde dock kunna försvaras såsom den enda här tillgängliga nödfallsutvägen. Men att von Gegerfelts flottafdelning gjordes så stark, fastän den endast hade att möta ett fartyg, är nog att beteckna som slöseri med kraft.

Vid framkomsten till Jungfrusund fann von Gegerfelts 8 kanonsluparna under *Sölverarm* redan på platsen.² Dessa skarna hade sålunda nu den viktiga farleden i sitt besittning. Efter en noggrann rekognoscering ordnades sjöstyrka ett kraftigt försvar. Linjeskeppen förlades så, att de kunde beskjuta Jungfrusundsleden. Kanonsluparna utsändes på vakning.²

¹ Cederström till konungen 22. juni.

² Skeppens loggböcker.

³ Konung Adolf Fredriks loggbok. Cederström till konungen 22. juni.

⁴ Omkring 22 km.

Samma dag som von Gegerfelt bekom afseglingsorder — den 21. juni — befallde äfven Cederström fregatten af Chapman att under betäckning af linjeskeppen Äran och Manligheten afgå för att rekognoscera Helsingfors hamn samt därefter förbi Reval återvända till Hangö. Den engelska fregatten Salcette, som ofvannämnda dag anländt med uppgift att skaffa säkra underrättelser om ryssarnas sjöstyrka, anvisades att löpa ned under Baltischport. Där borde den preja fregatten Euredice, då densamma löpte ut med f. d. svenska sändebudet i Petersburg, von Stedingk, ombord. Denne förmodades nämligen kunna lämna de säkraste upplysningarna om ryska sjömaktens beskaffenhet och gruppering. Med Salcette ingick äfven förfrågan från amiral Hood, huruvida den svenska örlogsflottan behöfde förstärkning med engelska skepp. Cederström anhöll med anledning häraf, att chefen på Salcette efter kryssningen till Baltischport ville meddela honom bekomna underrättelser, hvar efter svar till Hood skulle lämnas.¹

Salcette afseglade och anträffade den 23. den ryska ordonnansslupen Opit om 14 st. 12- $\frac{3}{4}$ kanoner, hvilken, såsom förut omnämnts, blifvit utsänd från Sveaborg för att återkalla fregatten Charlotta. Opit styrde vid Nargön mot Salcette i tron, att denna var det sökta fartyget. Först för sent upptäcktes misstaget. Slupen upphanns snart af Salcette, som uppmanade den att stryka flagg. Opit svarade härpå med ett glatt lag, hvilket af engelsmännen återgäldades från deras grofva kanoner. Efter ett kort men tapert motstånd, hvarunder 2 man stupat och chefen samt 9 man sårats, måste Opit emellertid afbryta den ojämna striden och gifva sig.² Salcette vände därefter med sin pris

¹ Cederström till konungen 22. juni.

² Michailofski-Danilefski, sid. 56—58. Cederström till konungen 28. juni.

tillbaka till den svenska örlogseskadern.¹ Här förhöll sig Opits båda lotsar, en svensk från Sveaborg och en rysk från Kronstadt. De uppgåfvo, att vid Sveaborg lågo 5 stora och 7 mindre fregatter, hemmema Styrbjörn och Hjalmar. Den ryska briggen Kommer strax samt flera kanonslupar. Vid Porkkala skulle enligt ryktet en skärgårdseskader vara stationerad. A Kronstadts redd lågo för inemot tre veckor sedan på de segelfärdiga linjeskepp, af hvilka 5 voro mycket svåra. De ryska linjeskeppen hade vidare försports, att ytterligare 5 linjeskepp lågo i hamnen.²

Af samtliga rekognosceringar och erhållna uppgifter drog nu tydligen Cederström den slutsatsen, att ryska örlogsflottan när som helst kunde visa sig på öppna havet och att den åtminstone var den svenska jämngod. Cederström sände därför med Salcette, som nu afgick till Windau, ett brev till Hood, i hvilket han anhöll om en förstärkning af »... 3 å 4 engelska linjeskepp och några mindre fregatter... för att kunna bibehålla öfvervikten till sjöss».²

Den mot Hangö anbefallda rekognosceringen hade under tiden utförts af fregatten Bellona och briggen Vindau.³ I följd af från dessa fartyg den 24. inkomna rapporten hade Cederström beslutat att genast anfälla fartygen på skären,³ men tilltrorde sig däremot icke utan landstörningstrupper kunna bemäktiga sig strandbatterierna.⁴ Cederström utarbetade sålunda nu en i sjötaktiskt hänseende ganska anteckningsvärd anfallsplan⁵ och lät dessutom ofördröjligen

Plan XII.

Bil. 40.

¹ Synbarligen afvaktades ej von Stedingks ankomst, utan nöjdes sig på Salcette med de underrättelser, som erhållits från lotsar, som befunnit sig ombord på Opit. Såväl Opit som en på återfärden upptäckt rysk galeas öfverlämnades till svenskarna.

² Cederström till konungen 28. juni.

³ Cederström till konungen 22. juni.

⁴ Cederström till konungen 1. juli.

⁵ Eskaderorder 28. juni.

ralla de mot Helsingfors afsända fartygen. Dessa, som motvind ännu befunno sig i höjd med Porkkala udd, troligen den 28. äfven till eskadern.¹

Cederström föranleddes emellertid att uppskjuta det uttade angreppet, just i det ögonblick befallning om tillgångsättande skulle utgifvas. Han bekom nämligen då order från konungen, daterad den 23., som hänvisade till en annan af den 22., hvilken dock ännu ej anländt. Innan konungen förtvissat sig om, att sistnämnda befallning ej inkommit till de nya, mot ett angrepp på Hangö stridande anvisningar, såg han sig ej böra skrida till handling.² Den osjälftänktheten, i hvilken befälhafvarna försattes genom konungens uttalande i ledningens detaljer och detta dessutom från en långt aflägsen plats som Stockholm, visade sig således som ett betänkligt förlamande. De följande dagarna lade dessutom en ihållande nordlig vind hinder i vägen för anfallets utförande.³

Den 30. bekom Cederström troligen ordern af den 22. juni, att genom densamma infordrades ett utlåtande, som skulle bevisa, att de båda hamnarna kunde stängas medelst försänkningar. Kunde detta icke göras, skulle det skyndsamt verkställas. Vidare hade flottan att förbereda all proviant från Dagö och Ösel. Innan uppgiftstiden på Hangö och Jungfrusund blifvit lösta, jäktades eskadern mot ett nytt mål. Cederström erhöi för detta samtidigt en annan befallning,⁴ hvilken var en följd af hans till konungen under tiden ankomna rapport, att den skärgårdsfartyg lyckats inkomma i Åboskärgården.⁵

Cederström till konungen 28. juni. Gustaf IV Adolfs loggbok.

Cederström till konungen 28. juni.

Cederström till konungen 1. juli.

Gustaf IV Adolfs loggbok. Generalorder 25. juni. Cederström till konungen 1. juli.

Cederström till konungen 22. juni.

Enligt densamma hade han att aflämna befälet till kommandenanten amiral Nauckhoff och därefter genast afresa till Stockholm för att förklara, huru fiendens roddfartyg kunnat passera Hangö. Nauckhoff ankom från Stockholm ombord på briggen Disa redan den 1. juli och öfvertog genast befattningen som eskaderchef.¹ Cederström, som återvände med Disa till Stockholm, förklarade för konungen, att han hvarken haft möjlighet eller tid att hindra skärgårdsflottan eller att direkt angripa Hangö. Härmed synes konungen låtit sig nöja sig. Eskadern förblef dock framgent under Nauckhoffs befäl.

9. Sjöstriden vid Hanka—Krampholm den 30. juni.

Under det att Hjelmstjerna helt och hållet åsidosatte sin egen plan för den honom lämnade uppgiften att anfälla ryska skärgårdsflottan, hade konungen för tillfället skjutit planerna för Själlands eröfring åt sidan samt fattat beslut att själf öfvertaga taga en ny landstigning med ökad styrka. Upprepade förberedande ställningar om förstärkningar hade nämligen ingått mellan Sverige och Finland, där fienden inberättades hafva betydligt ökat sin stridskraft, särskildt i Savolaks. Konungen ville nu utnyttja sin sonligen på ort och ställe inhämta underrättelser om ryssarnas styrka till lands och sjöss samt om ställningen i Åland i Finland för att därefter kunna afgöra, på hvad sätt de svenska finska arméen lämpligast skulle understödjas.² Den 27. juni anlände till Berghamn de med hänsyn till konungens önskan stående ankomst utfärdade befallningarna, hvilka gäfvodeledelserna en ny riktning.³

von Vegesack anvisades enligt dessa att återföra den svenska stigningskåren till Åland för att där reorganisera truppen.

¹ Gustaf IV Adolfs loggbok.

² Tibells ämbetsberättelse.

³ Hjelmstjerna till konungen 30. juni.

behållande likväl fartygen till en ny expedition.¹ I följd af afseglade han den 29. juni med transportflottan från Hangö hamn. Den 30. uppnådde han med gardestrupperna och artillerikompaniet Bomarsund samt med den öfriga styrkan Färjsund, å hvilka platser urlastningen verkställdes den 1. juli. Hela landstigningskåren trädde under von Lantingskans befäl, och von Vegesack afreste för att anställas som bataljonsadjutant i konungens högkvarter.

Hvad skärgårdsflottiljen beträffar, inkom till Hjelmstjerna ungefär samtidigt med återkallelseordern till von Vegesack underrättelse,² att den ryska eskadern framryckt från Hangö till sundet mellan Hanka och Krampholm. Hjelmstjerna förut såg nu ändtligen att genast uppsöka fienden,³ i hvilket syfte han ytterligare stärktes genom en på aftonen från Hangö ankommen befallning att »...anfälla, borttaga och förstöra den ryska skärgårdseskader, som kommit omkring Hangö udd». Om de fiendliga fartygen ej kunde åtkommas borde Hjelmstjerna hålla dem blockerade »... så nära en lokalitet, att de på intet vis kunde undkomma, med iakttagande att när ske kan angripa dem». De fördelar, som af en öfverskränkt herravälde öfver Åbo skärgård måste medföras, antyddes egendomligt nog icke i skrifvelsen. Ändast med den ryska sjöstyrkans oskadliggörande förklarade i stället vara, att den svenska skärgårdsflottan skulle i ett sådant tillfälle att därefter i förening med örlogsflottan kunna dröjligen utföra det redan anbefallda företaget »emot och på de befästade holmar uti Hangö hamn».¹

I afsikt att anfälla den ryska eskadern vid Hanka—Krampholm afseglade Hjelmstjerna tidigt den 28., men på grund af en för hård vind ankra vid Innamo. Genom öfverlåtlig

¹ Generalorder 24. juni.

² Kårorder 27. och 29. juni samt 2. juli. Generalorder 27. och 30. juni.

³ Hjelmstjerna till konungen 30. juni.

rekognoscering bibehölls känningen med motståndaren. Slutligen den, särskildt för de svårmanövrerade galärerna nödvändiga, fördelaktiga vinden blåste upp,¹ lättade dern på morgonen den 30. ankar och förflyttade sig i »tons-colonne» längs farleden norr om Innamo till vind af fördel i vinden, som var laber nordväst. I tätan rörd 15 kanonslupar, bland hvilka de 4 landstigningsslupar. Därefter följde galärerna, vidare en kanonslupsdivision sist trängfartygen.

Plan XIII. De ryska fartygen förtöjdes under tiden i en halfformig linje i södra delen af sundet mellan Hanka och Kholm, hvarest detta sund bildar en större vik in i Hanka det. Från denna förträffligt valda ställning kunde de fallande mottagas af en koncentrisk eld. Ingen sjögång svårade de ryska kanonernas riktning eller förminskade träffsäkerhet. Dessutom kunde uppmärksamheten utes de ägnas åt kanonernas betjänande, enär manskapet ej be nyttjas vid årorna.² I följd häraf behöfde också endas servis, som erfordrades för eldgifningen, utsättas för fi eld. Liggande på grundt vatten kunde man dessutom lätthet reparera lidna skador. Däremot saknades skyde landsidan, och i händelse af motgång blef ett återtag m svårt att anordna. Mjakinin synes sändt befallning til mot Jungfrusund detacherade afdelningen — 2 slupar joll — att åter söka förena sig med hufvudstyrkan, h äfven lyckades omedelbart före stridens början. Styr hållandena gestaltade sig därefter sålunda, att ryssarna 14 kanonslupar och 3 kanonjollar att ställa mot Hjelmstj 4 galärer och 19 slupar.³

¹ Hjelmstjerna till konungen 30. juni.

² Hjelmstjerna till konungen 3. juli.

³ Saritjeff till Tjitjagoff $\frac{30. juni}{12. juli}$. Buxhöwdens operationsjournal

Fragmenter af en journal etc. $\frac{7. juni}{19. juni}$. Hjelmstjerna till konungen

Mot middagen blef vinden friskare och byaktig. Hjelmstjerna höll sig fortfarande på grund af vindförhållandena mycket som möjligt till lovart och gick följaktligen så nära under Hankalandet. Kl. 2 e. m. upptäcktes flera ryska skärgårdsfartygen, och innan tåten kom förbi den södra udden af Hankalandet, gaf amiralen order om, att avantgardet genom uppmarschering till vänster skulle börja röra sig utan att rycka så långt fram förbi udden, att fienden kunde få flera fartyg i elden än avantgardet själf. Samtidigt med att ryska Jungfrusundsdetachementet anlände till Hankalandet förenade sig med Mjakinins eskader, synas sålunda den svenska kanonslupar uppmarscherat och kl. 2,30 e. m. »med linie» börjat anfallet på den ryska ställningen.¹ Anförande blåst, som hindrade de efterföljande svenska fartygen »... at agera med säkerhet och at bibehålla rangen...», gjorde det för dem omöjligt att upprycka i sammanhang med avantgardet.² Anfallet blef snart afslaget, och förnyades, sedan flera fartyg äntligen kommit till ankning. Ehuru svenskarna framträngde på karteschmed med en del slupar, kunde de dock ej bibringa fienden någon nämnvärd skada, men ledo själfva åtskilliga förluster.³ Den svenska kanonslup erhöll tre grundskott. »I brist af flera än 200 stålgbollar och blylappar...» kunde det ena icke tätas, och måste slupen sättas på grund vid Hanka ö. Besättningen fick flytta flagga, vimpel och en del af utrustningen hunnos

Den svenska sidan funnos dessutom 3 trängfartyg, hvilket sannolikt är orsaken till att Hjelmstjerna uppgifver ryssarnas fartyg vara 20.

¹ Hjelmstjerna till konungen 3. juli. Saritjeff till Tjitjagoff ^{30. juni} 12. juli.

² Buxhöwdens operationsjournal ^{19. juni} 1. juli.

³ Hjelmstjerna till konungen 3. juli.

⁴ Buxhöwdens operationsjournal ^{19. juni} 1. juli. Fragmenter af en journal etc.

i.

bärgas, innan båten sjönk vid den mycket brådd stranden.¹ Tvenne andra slupar erhöilo grundskott och fartyg dessutom mindre skador.² Spillror och krigsred betäckte hafvet¹ kring den svenska flottiljen, inom ken det hördes skrik och rådde förvirring.³ Å ryska åter hade den alltjämt pågående artillerielden blott sk tvenne jollar.⁴ Då härtill kom, att vinden tilltog och alltmer ogynnsam för svenskarna, nödgades Hjelmst, gifva signal till reträtt.¹ Den svenska eskadern drog först västvert utur skottlinjen samt därefter tvärs öfver vattnet till Skälö, där ställning intogs midt emot och synhåll för fienden.² Å svenskarnas sida hade löjtnant méen och 3 meniga stupat samt fänrik von Essen o man sårats.³ Ryssarnas förlust utgjordes blott af 2 sår. Samtliga skadade fartyg förutom den sjunkna kanonsl visade sig icke hafva lidit större men, än att de ett par dagar voro någorlunda reparerade och tjänstb

Strax efter striden ankom kaptenen Selivanoff till H och öfvertog enligt sjöministrerns bestämmelse befäle ver den ryska flottiljen. Oåktadt Buxhöwden var m nöjd med denna åtgärd, fick dock Selivanoff tills v

¹ Hjelmstjerna till konungen 3. juli. Michailofski-Danilefski, s

² Hjelmstjerna till konungen 3. juli.

³ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{19. juni}{1. juli}$. En del svenska fartyg blifvit bogserade ur striden (Saritjeff till Tjltjagoff $\frac{30. juni}{12. juli}$).

⁴ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{19. juni}{1. juli}$.

⁵ Michailofski-Danilefski, sid. 72. Saritjeff till Tjltjagoff $\frac{30. juni}{12. juli}$. höwdens operationsjournal $\frac{19. juni}{1. juli}$.

⁶ Hjelmstjerna synes icke varit fullt belåten med sina underly uppträdande under kampen. De nyss antagna officerarna hade visse ådagalagt mod och god vilja, men deras brist på erfarenhet hade föror att mindre verkan erhållits, än man med rätta kunnat förvänta s vapen. Genom »ständige exercitier» hoppades han dock åstadkomm bättring, ehuru tiden syntes honom alltför knapp »för at tildana en s af dem».

anförtrodd ledningen af skärgårdseskadern, som under natten förstärktes med de 5 vid Åbo liggande sluparna, hvilka lyckades utföra sin förflyttning, utan att därjämte utlösas af svenskarna.¹

På dagbräckningen den 1. juli formerade Hjelmstjerna en flottilj i »ligne de bataille» med galärerna i midten och båda hälfterna af kanonsluparna på hvardera flygeln samt gick fram och ankrade på Hanka fjärd. Där hoppades han, att motståndaren skulle komma honom till mötes. Att ankrade inne i bukten liggande ryska fartygen ansåg han som följligt. Alltjämt räknande samtliga fientliga skepp som fartyg, uppskattade han dessas antal till 25. Från sin dåligt ställning kunde nu dessa med korsande ålderska vikens mynning, hvarest utrymme ej fanns att kunna framföra ett lika stort antal svenska fartyg. Med 18 kanonslupar och 4 galärer var Hjelmstjerna dock i besidd af verket fortfarande öfverlägsen, särskildt beträffande besättningens storlek. Det borde ej varit honom svårt att utsätta omkring två tredjedelar af galärernas besättning, dvs. ej mindre än omkring 400 man, och med dem kunna fienden i flanken från stranden, samtidigt därmed att sluparna angrepo i fronten.

Vid middagstiden erhöll amiralen en betydande förstärkning bestående af löjtnanten Stolpes af 4 galärer samt en division, hvilken den 17. lämnat Stockholm men den 30. lyckats nå Berghamn, hvarifrån Stolpe, som på order från Hjelmstjerna att förena sig med eskadernast fortsatt rodden.² De nyankomna fartygen ökat amiralens tillförsikt. Anfallsorder utfärdades

Saritjef till Tjitjagoff ^{30. juni}_{19. juli}.

Stolpe till konungen 26. och 30. juni.

nämligen nu, men först sent på aftonen, och skulle ståndaren ej angripas förrän påföljande morgon kl. 2.

Selivanoff, som fruktade, att svenskarna skulle sina öfverlägsna stridskrafter — hvilka dock långt öskattades — afskära honom från Åbo och från möjlighet att förena sig med tredje skärgårdsafdelningen, hade emellertid beslutat att söka föra sin flottilj närmare Åbo. I gagnande sig af den mörkaste delen af natten jämte ett dande dimma drog han sig tillbaka tätt under land, vid som Krampholm, genom den norra delen af farleden till Åbo samt lade sig mellan Runsala och Hirvisalo i Bockholmssund.³ Här tillstötte de till Töfsala sända 4 fartyg de i Åbo ännu kvarvarande 2 fartygen. 22 kanoner och 4 kanonjollar⁴ togo sålunda här ställning i skydd af de kustbefästningar Buxhöwden låtit uppföra. På tågholmarna⁵ samt på hvardera sidan af slottet lågo ryska stridsbatterier färdiga att göra svenskarna inloppet till Åbo omöjligt. De tre yttre batterierna voro troligen bestyckade med 6 à 7 stycken 24- $\mathcal{L}$ kanoner. Äfven de öfriga voro bestyckade med grofva pjäser. Vid stränderna hade vårdkasarna varit uppsatta på högt belägna punkter. Kusten bevakades af ett detachement på Runsala samt af strandposter och kosackpatruller.⁶

¹ Hjelmstjerna till konungen 3. juli.

² Buxhöwdens operationsjournal $\frac{19. \text{juni}}{1. \text{juli}}$.

³ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{21. \text{juni}}{3. \text{juli}}$.

⁴ De två i striden den 30. juni skadade jollarna lågo synbarligen i väntande på reparation.

⁵ På Bockholm, på Runsala & den väster om Bockholm utspridda samt på Mudderholmen (troligen strax öster om Bockholm).

⁶ Förhørsprotokoll 1808. Vid Åbos eröfring sägas ryssarna ha till sig tagit 2 st. 42- $\mathcal{L}$, 71 st. 24- $\mathcal{L}$, 7 st. 18- $\mathcal{L}$ och 2 st. 12- $\mathcal{L}$ kanoner i ett gott skick samt 185 delvis förstörda pjäser (Buxhöwdens operationsjournal $\frac{10. \text{mars}}{22. \text{mars}}$). 5 af de förstnämnda sändes enligt det föregående till

Först då det dagades, upptäckte Hjelmstjerna, att den var försvunnen. Hans öfverskattande af motståndens stridskrafter och hans brist på beslutsamhet hade med honom att ännu en gång förlora det gynnsamma tillfälle att slå ryska skärgårdsflottan. I alla händelser torde Selivanoff icke undsluppit utan strid, därest bevakningsanordningarna å svenska sidan varit ändamålsenligare. Sundet mellan Krampholm och Isoluoto, där ryssarnas tryggaste vindseled låg, hade nämligen lämnats alldeles obehänsedd. Ryska fartygen kunde därför ej iakttagas, förr än de kom ut på Erstan. Selivanoff fick därigenom en och en timmes försprång. Hjelmstjerna, som förföljde med sin styrka utom tvenne galärer, hvilka lämnades att försöka den grundskjutna kanonslupen, kunde följaktligen ej nå sinna honom. Vid middagstiden den 3. ankrade den svenska eskadern i närheten af Pitkäluoto, omkring en half mil väster om Bockholmssund. Att anfalla de ryska fartygen därstädes ansåg nämligen Hjelmstjerna endast leda till en ändamålslös manspillan, när han var utan landstigningsstrupper, som kunde betvinga de »många batterier[na] i de svenska farvattnet» eller eröfra Abo. Han beslöt därför att fördränka sig till att hindra ryska eskadern att löpa ut på Erstan.¹

Under det den ryska skärgårdsflottan tvingades tillflykta till Abo, gjorde konungen allvar af sin afsikt att personligen begifva sig till krigsskådeplatsen. Den 30. juni utrednade han därför hertig Karl till befälhafvare öfver alla tillgängliga varande trupper och fästningar samt öfver till ar-

¹Buxhöwdens operationsjournal $\frac{1}{13}$. april). Öfriga användes delvis vid Åbo-
stjerna, för hvilkas räkning dessutom 6 kanoner anlände den 19. april
ytterligare 6 väntades med det första». Redan den 16. april voro 4
batterier uppförda (Buxhöwdens operationsjournal $\frac{7}{19}$. april).

Hjelmstjerna till konungen 3. juli.

méen hörande skärgårds- och andra bevärade fartyg. Sa dag lämnade konungen Stockholm ombord på jakten Am ätföljd af 9 andra fartyg, hvaribland rekognosceringsja Lilla Amfion och trenne kanonslupar.¹ Konungen, ombors hvars jakt von Rajalin och von Vegesack äfven befunn hann den 2. juli Billholmssund, hvarifrån seglatsen om bart fortsattes. Då inga tillförlitliga underrättelser hi erhållits vare sig om Hjelmstjernas eller ryssarnas eska sändes kapten Losch med sumpen Dristigheten i fö för att rekognoscera Aboleden intill Skälö. Under segl lät konungen utfärda order beträffande trupperna på A hvari anbefalldes, att dessa trupper skulle förstärkas, från Stockholm och Grisslehamn till fyra beridna sk roner ur Lifgardet till häst, dels från Örebro med 6-8 batteri.² Dessutom beordrades Kronobergs regem båda bataljoner att afgå till Karlskrona för att öfver pas till Hangö och där bispringa örlogsflottan.³ Efter hafva vidtagit dessa anordningar uppnådde konungen 4. juli Hjelmstjernas eskader på Erstan och öfvertog g personligen ledningen af de följande operationerna, h komma att afhandlas i nästföljande del af detta ar

¹ Sluparna, hvilka tillstötte vid Kapelskär, voro de i Gäfle b Deras landtrupp utgjordes af 120 man af Västmanlands läns lan (Libern till konungen 30. juni).

² Generalorder 29. och 30. juni samt 1. juli.

³ Generalorder 3. juli.

Bilagor.

Bil. 1.

Ständig indelning för furstens af Ponte Corvo armé vid marschens anträdande i början af mars 1808.¹

Högsta befälhafvare: Marskalk *Bernadotte*, furste af Ponte Corvo.

Generalstabschef: Generalmajor *Gérard*.

Artilleribefälhafvare: Generalmajor *Mosel*.

Ingenjörbefälhafvare: Generalmajor *Lazowski*.

Krigskommissarie: *Bourdon*.

Franska armékåren.

1. divisionen.

Chef: Generallöjtnant *Dupas*.

Stabschef: Generalmajor *Dumarest*.

5. lätta inf.reg:tet.

19. linjeinf.reg:tet.

58. linjeinf.reg:tet.

14. hästjagarreg:tet.

Divisionsartilleri.

Summa 5,556 man och 746 hästar.

2. divisionen.

Chef: Generallöjtnant *Boudet*.

Stabschef: Generalmajor *Vergez*.

3. lätta inf.reg:tet.

56. linjeinf.reg:tet.

93. linjeinf.-reg:tet.

23. hästjagarreg:tet.

Divisionsartilleri.

Summa 6,986 man och 1,067 hästar.

Kårens styrka: 12,542 man och 1,813 hästar.

¹ Raeder, II, s. 172. Almanach impérial, 1808. »Generallöjtnant» och »Generalmajor» motsvara de franska benämningarna »Général de division» och »Général de brigade».

Spanska armékåren.

Chef: Generallöjtnant *de la Romana*.

1. divisionen.

Chef: Generalmajor *Kindelan*.

Linjeinf.reg:tet »Asturien».

Linjeinf.reg:tet »Zamora».

Af lätta inf.reg:tet »Barcelona»
1 bataljon.

Dragonreg:tet »Belgien».¹

Dragonreg:tet »el Rey».

Dragonreg:tet »el Infante».

Summa 7,292 man och 2,054 hästar.

2. divisionen.

Chef: Generalmajor *de Salcedo*.

Linjeinf.reg:tet »la Princesa».

Lätta inf.reg:tet »Guadalajara».

Af lätta inf.reg:tet »Catalonien»
1 bataljon.

Dragonreg:tet »Algarve».

Dragonreg:tet »Almansa».

Dragonreg:tet »Villaviciosa».

Summa 6,560 man och 1,619 hästar.

Kårartilleri.

↓

Summa 480 man och 384 hästar.

Kårens styrka: 14,332 man och 4,057 hästar.

¹ Detta var ett af fransmän kommenderadt belgiskt regement.

Holländska divisionen.

Chef: Generallöjtnant *Gratien*.

6. linjeinf.reg:tet.

7. linjeinf.reg:tet.

8. linjeinf.reg:tet.

9. linjeinf.reg:tet.

Divisionsartilleri.

↓

Summa 6,006 man och 321 hästar.

Hela arméens styrka: 32,880 man och 6,191 hästar.

Bil. 2.

Öfversikt öfver danska linjetruppernas grupper
i midten af mars 1808.¹

På Själland.

1. divisionen.

(I och omkring Köpenhamn.)

Chef: Prins *Fredrik* af Hessen.

Kavalleribrigaden.

Chef: Prins *Kristian* af Hessen.

Lifgardet till häst. Lifregementets ryttare. Danska rid. art. k.

—

—

—

1. brigaden.

Chef: Generalmajoren, greve *C. af Baudissin*.

Lifgardet till fot. Kronprinsens regte. Holsteinska regte.

—

—

—

2. brigaden.

Chef: Prins *Kristian Fredrik*.

Norska Lifregtet till fot. Prins *Kristian Fredrik*s re

—

—

3. brigaden.

Chef: Generalmajor *F. V. Falbe*.

Danska Lifregtet till fot. Marinregtet.

—

—

Köpenhamn.

Guvernör: Prins *Fredrik* af Hessen.

Kommandant: Generalmajoren, greve *C. af Baudissin*.

Danska artilleribrigaden.

Chef: Öfverstelöjtnant *H. Beck*.

—

¹ Meddelelser fra Krigsarkiverne, III, sid. 209—210 och 225.

2. divisionen.

(Väster och söder om Roskilde.)

Generallöjtnant *Castenschjold.*

Af 1. Jylländska infanterireg:tet	Af Själländska ryttrarreg:tet	Af Slesvigiska ryttrarreg:tet
Jägarkompaniet.	1 svadron.	2 svadroner.
└─	└─	└─

Holsteinska ridande artillerikompaniet.

└─

Öfverstelöjtnant H. C. Holsteins kår.

(Mellan Holbæk och Kallundborg.)

Jylländska infanterireg:tet.	Af Själländska ryttrarreg:tet
└─	1 svadron.
	└─
	1 batteri.
	Kapten <i>J. T. Lundbye.</i>
	└─

Öfverste A. N. C. Kardorffs brigad.

(Mellan Korsør och Præstø.)

Jylländska infanterireg:tet.	Af Husarreg:tet	Af Själländska ryttrarreg:tet
└─	Bosniaksvadronen.	2 svadroner.
	└─	└─
	1 åkande batteri.	
	Kapten <i>M. Glahn.</i>	
	└─	

Generalmajor J. Ewalds kår.

(Norr om Köpenhamn.)

Slesvigiska jägarkåren.	Själländska jägarkåren.	
└─	└─	
lätta bataljonen.	2. Själl. lätta bataljonen.	Slesvig-Holst. lätta bataljonen.
└─	└─	└─
Lifreg:rets lätta dragoner.	1 3- Ö batteri och 4 st. 3- Ö kanoner.	
└─	Kapt. <i>G. Laub.</i>	
	└─	

Af Husarregementet.

4 Själl. skvadroner.

(Norra kusten.)

Generalmajor *V. Berger.*

└─

På Kronborg.

Kommendant: Generalmajor *E. H. Stricker.*

Konungens regemente.

På Öarna söder om Själland.

Chef: Öfverste *G. A. Vahrendorff.*

Slesvigiska infanterireg:tet.

Prins Fredrik Ferdinands dragon

Af Slesvigiska rytтарыг:tet.
2 skvadroner.

1 6-8 batteri.

Major *H. A. Friboe.*

På Fyen.

1 brigad.

Chef: Generallöjtnant *F. S. Rantzau.*

1. Jylländska infanterireg:tet.

Af Fyenska infanterireg:tet
2. bataljonen.

Fyenska lätta dragonreg:tet.

Af Jylländska lätta dragonr
1 skvadron.

2 batterier.

På fastlandet.

1 division.

(Norra Jylland och Slesvig.)

Chef: Landtgreffe *Carl af Hessen.*

1 kommando.

(Norra Jylland.)

1 kommando.

(Slesvig.)

Chef: Generalmajor *C. Telleqvist.*

Af Fyenska infanterireg:tet
1. bataljonen.

Af Jylländska lätta dragonr
2 skvadroner.

Artilleri.

I kommando.

(I Slesvig intill Slien.)

Öfverste *Dorrien.*

┆

I kommando.

(Södra Slesvig.)

Generalmajor *J. K. Bardenfleth.*

1 grenadjärkompani.

┆

Af Holsteinska ryttarreg:tet
1 skvadron.

┆

Af Jylländska lätta dragonreg:tet
1 skvadron.

┆

I kår.

(Rendsborg.)

Generallöjtnant *Lützow.*

Mödenburgska infanterireg:tet.

┆

Holsteinska artilleriet.

┆

I division.

(I Holstein samt Tönning, Husum och Fredriksort.)

Generallöjtnant *E. F. Düring.*

I kommando.

(Kiel.)

Generalmajor *J. F. Leth.*

Mödenburgska infanterireg:tet
Jägarkåren.

┆

Af Fyenska infanterireg:tet
1 grenadjärkompani.

┆

Af Holsteinska ryttarreg:tet
1 skvadron.

┆

(Fredriksort.)

Major *Mechlenburg.*

Garnisonskompaniet.

┆

I kommando.

(Neustadt.)

Major *Fries.*

┆

I gränskommando.

Chef: Generalmajor *A. L. G. Hedemann.*

Af Fyenska infanterireg:tet
Jägarkompaniet.

Af Holsteinska ryttrarreg:te
1 skvadron.

I kommando.

(Altona.)

Chef: Major *J. Flindt.*

1 jägargrenadjärkompani.

Af Holsteinska husarreg:te
2 skvadroner.

Glückstadt.

Chef: Generalmajor *L. F. Bechtolsheim.*

Drottningens lifreg:te.

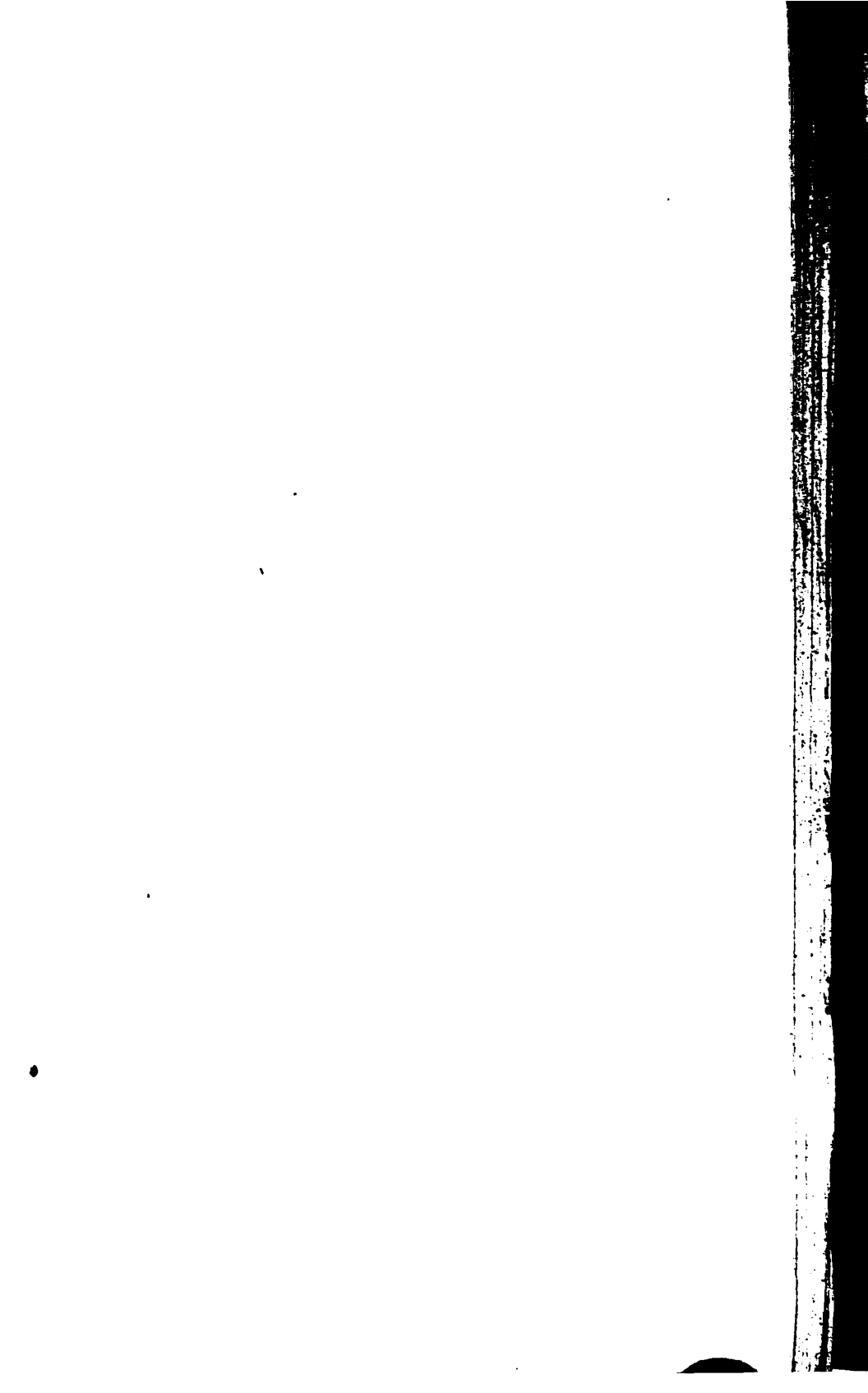

Husum och Tönning.

Chef: Major *Brandorff.*

Af Holsteinska ryttrarreg:tet
1 skvadron.

Öfversikt öfver s

Truppförband.	Samling till öfningemöte.		Styrke
	Tid.	Ort (G. o. 21. mars).	Datum.
Infanterivargering.			
Lifregementsbrigadens grenadjärkår	18. april—?	Västerås.	9. maj.
Lifgrenadjärregementets rothållsfördelning .	10. maj.	Norrköping.	5. juni.
» rusthållsfördelning .	—	Linköping.	5. »
Upplands regemente	28. april.	Norrhälje.	28. april.
Skaraborgs »	27. maj.	Jönköping.	27. maj.
Södermanlands »	12. »	Nyköping.	14. »
Kronobergs »	?—24. maj.	Kalmar.	1. juni.
Jönköpings »	12.—22. maj.	Västervik.	31. maj.
Dalregementet	2.—10. maj.	Falun.	11. »
Hälsinge regemente	10.—16. »	Gäffe.	19. »
Älfsborgs »	2. maj.	Göteborg.	26. juli.
Västgötadals »	28. maj.	Vänersborg.	28. maj.
Bohusläns »	30. april.	Göteborg.	10. aug.
Västmanlands »	29. apr.—5. maj.	Östhammar } Öregrund. }	5. maj.

Transport

ens mobilisering 1808.

A n m ä r k n i n g a r .

Lifregtibrigadens vargering var formerad på 1 bataljon, indelad i 6 kompanier (2 grenadjär-, 2 kyrassiär- och 2 husarkompanier, alla oberidna). — Den 4. juli afmarscherade bat. till Östhammar och Öregrund och den 9. aug. därifrån till Stockholm, dit bat. framkom d. 15. I Stockholm användes bat. till åtsk. handräckningsarbeten. Den 26. nov. ankommo 176 man af grenadjärkårens vargering till Eda, där de fördelades på kompanierna. Kyrassiär- och husarkårens vargeringar kvarlägo i Stockholm till årets slut, då de fingo återgå till rusthållen, utom 150 man, som skulle fortfarande stanna i Stockholm.

Bat. afgick till södra arméen.

» » » » »

Bat. afgick till västra arméen.

» » » » »

» » » » »

Bat. afgick till södra arméen.

» » » » »

Bat. afgick till västra arméen.

Bat. afgick till Finland.

Bat. tilldelades genast vid samlingen 3. brigaden af västra arméens vänstra flygel. Den 13. juni afgingo 50 man till Nya Älfsborg och den 15. juni 280 man till Uddevalla.

Bat. skulle enligt g. o. 21. mars samlats i Jönköping. Den afgick till västra arméen.

328 man afämnaades till kanonsluparna.

Bat. afgick till västra arméen.

BIL. 3. FÖRSVARSAÖTGÄRDER TILL LANDS I DET EÖENTLIGA SVEDEN

Truppförband.	Samling till öfningsmöte.		Tr
	Tid.	Ort (G. o. 21. mars).	
Västerbottens regemente	20.—28. maj.	Umeå.	2
Kalmar >	14.—21. maj.	Kalmar.	2
Närke-Värmlands regemente	{ 18. maj. 19. apr.—1. maj. }	{ Karlstad. Örebro. }	{ 1 1 }
Kavallerivargering.			
Lifregementsbrigadens kyrassiärkår ¹	6.—8. maj.	Västerås.	
> husarkår ¹	26. apr.—?	>	
Västgöta dragonregemente	Före 4. juni.	Mariestad.	1
Smålands > >	23. maj.	Eksjö.	2
Skånska husarregementet	15.—18. mars.	Landskrona.	14
> karbinjärregementet	14.—21. >	{ Malmö. Kristianstad. }	{ 3 3 }

¹ Se anm. till Lifreg:tsbrigadens grenadjärkår.

A n m ä r k n i n g a r .

uli. 400 man afgingo den 14. juni och återstoden den 10. juli till Finland.

Bat. afgick till södra arméen.

Enligt g. o. den 21. mars skulle hela bat. samlas i Örebro. Så skedde ock med Närkesvargeringen, som först var formerad på 2 kompanier; dessa sammanalogos den 28. maj till 1 kompani, som den 2. juni, 237 man starkt, uppbröt till Karlstad. Värmlandsvargeringen åter samlades i Karlstad och formerades på 3 kompanier. Bat. uppbröt den 28 juni till Eda.

300 man afgingo till Karlstad och 182 till Vänersborg.

Bat. afgick till södra arméen.

Den 5. april kommenderades 166 man till kanonsluparna.

pr. } 2 kompanier samlades i Malmö och 2 i Kristianstad. Af Malmödetachmentet kommenderades 200 man till kanonsluparna den 31. mars och 2 april, men bodde i land. Af Kristianstadsdetachmentet tilldelades 66 man artilleriet i slutet af mars och början af april.

Bil. 4.

Schwerins promemoria angående landtvärnets uppsättande 1808.

Ärfarenheten har bestyrkt at de störste staters öden berodt på för sent tagne försvarsmedel, at man nöjd med hvad man haft, icke i rätten tid begagnat de tillgångar man med mera energie kunnat förskaffa sig, där har aldrig funnits något förhållande emel. de stridande arméernes styrka, den franske har altid hvarit mycket öfverlägsen och genom denna öfverlägsenhet har och en jämn [omfattning] af den svagares ställning blifvit möjlig, denne åter en gång slagen, utan resource, utan understöd. Om franske regeringen därför alfvarsamt tänker at utföra den plan hvarmed vi blifvit hotade, så kan man vara förvissad at inga halfva [mesyrer] nyttjas, hvilket thessutom icke hvarit den rådandes styrelseprincipe, som altid visat sig klok i sine planer och verksam vid deras utförande. Anfallet bör därför väntas från 3:ne sider, Ryssland, Danmark och Norrige. Sverige hotat från 2 kan icke biträda Finland som äfven lämnat åt sig sjelf, icke lærer kunna göra något särdeles långt motstånd. Hvad åter Sverige vidkommer, så bör sådant i anseende till landets läge och beskaffenhet vara möjligt om nödige anstalter i tid vidtagas. At svenska arméens närvarande styrka knapt utgjörande 28,000 man därtill blifver otillräckelig, lærer af ingen uplyst militaire kunna bestridas, fördelt på så många ställen utan något slags [reserv], blir hon allestädes för svag at kunna göra något kraftigt motstånd, och en gång slagen är alt förlorat. Förgjäfves må man då vänta sig någon hjälp af folkets resning i massa, motgångar uplifva icke modet, men om den och skulle kunna värkställas, så skall en sammanrafsad folckhop, utan organisation, befäl och discipline snarare befordra än förekomma allmänna olyckan. En vargering faller blott den skattlagde hemmansbrukaren till last, redan betungad genom sjelfva roteringen. En vargeringskarl bör dessutom värfvas, hvartill

4. FÖRSVARSAITGÄRDER TILL LANDS I DET EGENTLIGA SVERIGE.

ngar ärfordras, vida öfverstigande den skattdragandes förmåga
gjöra. På frivilliga kan man icke räkna. Återstår blott ut-
ingssystemet, det för nationen minst betungande och äfven det
aste rekruteringsätt, emedan det onekl. är hvarje medborgares
orliga skyldighet at med sin person och sin förmögenhet bi-
till fäderneslandets försvar. Ifrån deltagande af denna ut-
ing antingen med sin person el. med penningar kan ingen fri-
den bör blifva allmän. Men äfven härvid torde svårigheter
så vida icke medborgerliga andan kan uplifvas, så vida öfver-
en om sakens nödvändighet icke blifver allmänt erkänd och
fven. Anledningar kunna icke saknas, då de af fienden är öf-
änders ärfarenhet noggsamt intygar, at krig nu för tiden föres
blott emot nationer, utan äfven emot individer, och at den
uella förmögenheten är feghetens och egoismens första offer.
offringar i rikets närvarande belägenhet äro heliga plikter dem
ot efterkommande åtagit oss upfylla och at det äfven är enl.
kloketens föreskrifter at villigt upoffra något för at frälsa det
lärer ingen kunna neka. Blifver svenska allmänheten som i
ider utteknat sig genom tapperhet och kärlek till fosterlandet,
öfver beskaffenheten af den fara som hotar dess sjelfbestånd,
er den finnas beredd till landets försvar, då modet äfven ökas
förhållande som hoppet om möjligheten däraf tilltager, ty
ing är mera nedslående än att se faran från alla sidor nalkas,
at några kraftiga anstalter till dess motande vidtages.

runderne till organisation af ett landtvärn kunna förslagsvis
följande.

. Landtvärnet kan blott nyttjas till fäderneslandets försvar
dess gräntz.

. Ifrån utskrifningsförbindelsen frikallas ingen, den utgjöres
en i penningar el. genom personlig tjenstgöring.

. Utskrifningsmanskapat delas i classer ifrån 18 till 24, 25
, 30 till 35 års ålder, den reguljera armeen får rekruterar af
ärnet, då i den afgångnes ställe, en af utskrifningsmanskapat
Genom mantalslengderne kännas antalet af åldern på folket,
varaf utskrifningslistor efter en viss classification kunna utan
net formeras.

. Compagnier formeras af en el. flere socknar, bataillonier af
r, legioner el. brigader af provinser.

BIL. 4. FÖRSVARSAÅTGÄRDER TILL LANDS I DET EGENTLIGA SVERIGE.

---

5. Befålet tages af förafskedade officerare, el. andra civila personer som vistas inom socken, häradet el. minst länet, för at vara till hands då upbud kommer.

6. Till underbefålet lämnas, åtminstone vid organisationen corporaler från de indelte regementen.

7. Klädnaden grå utan täflan i granlåt som förödmjukar den medellösa.

8. Beväringen lämnas af kronan, den vårdas af hvarje karl, men canoner och ammunition förvaras på 1 el. flere ställen inom länet.

9. Et exercitie reglemente utarbetas enskildt för denna corps lämpelig till kr. theatern, kort, med uteslutande af alla vidlöftiga och complicerade rörelser som icke passa till landet.

10. Utskrifningen och organisationen värkställes så fort ske kan. Manskapet öfvas sedermera 1 månad, compagnie och bataillonsvis och hemförlofvas sedermera.

11. De som i anseende till ålder, sjuklighet, yrken el. andra fastställdte grunder från krigstjensten äro befriade, bidraga till landtvärns cassan efter viss gifven norm, antingen genom vahrer el. med penningar och hvar med aföningen under öfningstiden bestrides.

12. Då fred blifver uplöses landtvärnet, men den som där uttjent undfår af national tacksamhet en medaille som bäres om hal sen med någon inscription som utvisar at han hvarit en af fädernes landets försvarare.

Bil. 5.

erbringns promemoria 22. februari 1808 angående
landtvärnets uppsättande.

Medela rikets armée till häst och fot, artilleriet och finska var-
varne inberäknade utgör för det närvarande ungefärligen 53,000
och sjötrouperne med båtsmansfördubblingarne : 14,000 till-
mans 67,000 man, hvilka i förhållande emot rikets värbara folk-
medtaga i det närmaste hvar 6:te man. Det synes således
bart att den stående arméen å ena sidan icke i någon bety-
mån kan ökas utan att med detsamma undergräfvat jord och
bruk samt andra näringar som i en framtid skola bereda ri-
styrka och folkstockens progressiva tillökning, och å den andra
är det vara lika påtageligt att nuvarande armée, tillräckelig
ermed försvara hvilken af rikets gränсор som skulle ensam
as, blifver i alla afseenden otillräckelig om densamma, då
gränсорne på en gång hotas skulle till deras försvar fördelas.
ka vargeringen till full styrka upsatt torde för mången synas
ådant tillfälle låfva en ansenlig tillökning af den användbara
re styrkan; men då dess inrättande från första början egente-
haft till föremål att under ett krig hastigt kunna recruterat
en uti de indelte regementerne, då dess nyttjande på lika
ch på en gång med ordinarie regementerne i sjelfva värdet är
vikelse ifrån lagen, då underhållet deraf ensamt faller den
de och mäst skattdragande delen af rikets invånare till last,
å ändteligen erfarenheten under sista ryska kriget ådagalagt
enska vargeringen blott till regementernes halfva styrka kunnat
as, så lærer det bistånd man af en sådan troupe kan vänta
föga betydande. Andra medel höra derföre beredas som
blifva både tillräckeligare och nyttigare.

et har blifvit Eder Kgl. M:st i underdånighet föreslagit att
utskrifning uprätta nya trupper eller för bättre hushåll-
skull medelst samma utväg fördubbla regementernes närva-

rande styrka. Enligt rikets uråldriga grundlagar äger konungen att freda och frälsa riket sitt, äfven som det är hvar och en undersåtes skyldighet att dertill med lif och blod bidra. Konungens rätt att befälla utskrifning i ett ögonblick då riket är i fara kan derföre på intet sätt bestridas, men värkställigheten deraf skulle efter min underdåniga tanka möta många svårigheter och till äfventyrs draga efter sig sådana följder som torde i det längsta böra undvikas. Jag vågar för den skull häldre i underdånighet föreslå en annan utväg, den nämligen, att genom en utgående economisk-militairisk författning påbjuda ett allmänt och beständigt landtvärn som i sådan ställning som den närvarande och i behofvets stund kunde på ankommande ordres upbryta och hasta till rikets försvar, dock aldrig vara förbundet, det svänska landtvärnet att gå öfver svenska gränsoarne och det finska utöfver de finska.

Detta landtvärn borde utgöras, utan afseende på stånd och vilkor, af all värbar ungdom ifrån 18 till 24 års ålder, hvilken för att blifva duglig borde efter från predikstolen söndagen förut skedd kallelse, hvarje söndag 2:ne timmar antingen före eller efter gudstjensten vid kyrkorne skiftevis inöfvas, dels att handtera geväret dels att marchera i ordning, och denna öfning borde dem med all möjlig lämpa och utan all slags kroppsaga bibringas af officerare och soldater som inom församlingen bo, biträdde af klockare och scholmästare, hvartill enligt både äldre och nyare författningar gamla militairer förordnas böra. Så snart någon af åfvannämde ålder antingen gifte sig, eller på hvad sätt som helst inginge i cronans tjenst, borde han icke vidare i landtvärnet deltaga, äfven som hvar och en derifrån skulle skiljas, så snart han upnådt 25 års ålder; och på det recruterings af den indelte arméen eller båtsmanshållet icke genom en sådan inrättning skulle försvåras, utan snarare underhjälpas af den militaira anda som derigenom utsprides, borde det icke allenast vara rotarne och de rustande tillåtet att skaffa sig sine recruter från landtvärnet, äfven i den händelse att det i fält vore till större eller mindre del upbådat, utan äfven att derifrån förse sig med försvarskarlar eller så kallade reserver i fall de det åstundade. Så snart författningen härom utgådt borde vederbörande landshöfdingar besörja det den värbara och sunda ungdomen, som ägde åfvannämde ålder, genast blefve å behörige rullor uppteckade, och sedan styrkan deraf i alla församlingar blefve känd, borde

rnet antingen läns eller häradsvis fördelas i visse brigader,
 ter eller bataillonner och compagnier, alla af någorlunda lika
 på det, när behovet fordrade, landtvärnet så mycket redi-
 ätte efter tid och omständigheter kunna utcommenderas och
 föl förses. Sedan alt detta blifvit värkställdt torde närmare
 bestämas huruvida någon del af landtvärnsbefälet må i fred-
 underhållas, på hvad sätt sådant lämpeligast skulle kunna
 mmas, om och hvad pligt till sockenes fattiga bör åläggas
 vilka utan laga förfall försummade de påbudne söndagsöf-
 e m. m. som egenteligen anginge detalierne; äfven som fråga
 skulle kunna blifva, om icke för att göra landtvärnsinrätt-
 så mycket behageligare de redan inrättande vargeringar kunde

n nu i underdånighet föreslagne inrättning bör efter min
 niga tanka för det närvarande medföra sama militaireske
 om en utskrifning, utan att bära namnet deraf; den delar
 och skyldigheten af försvaret lika emellan alla, bereder
 framtida styrka och välbestånd och skall troligen minska
 lystnaden hos rikets grannar. Det enda som uti politiskt
 skulle till äfventyrs med något slags skjäl kunna anföras,
 dan att i fredlig tid hafva en mängd af landets rörligaste
 e bevarade och öfvade; men detta inkast anser jag för min
 niga del endast i anseende till de större städerna förtjena
 samhet och kanske äfven föranleda till framdeles undantag
 e; till en början bör dock författningen i detta ämne vara
 a inskränkningar så framt den skall vinna en säker och på-
 framgång. Under värkställigheten finner man sedan altid
 järl att jemka och lämpa densamma efter omständigheterna.

Bil. 6.

Kungörelse rörande landtvärnsinrättningen af den 14. mars 1808.

WI Gustaf Adolph med Guds nåde Sveriges, Göthes och Wendes konung etc. etc. arfvinge til Dannemark och Norrige, Hertig til Schleswig Hollstein etc. etc. Göre weterligt: At sedan rikets östra gräns redan blifvit af ryska magten fiendtligen angripen, och Wi af vår granne på västra, södra och norra gränsorne med anfall äfven hotas, finne Wi Oss föranlåtne, at med all den styrka Wi möjligen kunne åstadkomma, söka frelsa och freda riket, samt dervid begagna Oss af de rättigheter och iakttaga de vördade skyldigheter, som rikets urgamla grundlagar, ej mindre än nu gällande regeringsform och säkerhetsact Svea konungar ålägga. Wi vele fördenskul, och på det Wi måge blifva i stånd at med tillräcklig magt möta Wäre fiender, härmed upmana och befalla hvarje ogift och med friska lemmar försedd yngling emellan 18 och 25 års ålder, af hvad stånd han vara må, som icke förut såsom soldat, båtsman, fördubbling och reserve sig låtit inskrifva, eller annars i Wår och rikets tjenst ingått, at hålla sig redo och färdig, at för fosterlandets frelsning til vapen gripa, enär Wi derom skulle finna nödigt, at Wår ytterligare nådiga befallning utfärda. Emedlertid antyde Wi härmed samtelige Wäre befallningshafvande, at genast låta å behörige rullor upteckna alla ynglingar af förenämde beskaffenhet i hvarje socken och församling, så väl å landet som i städerna, och at deraf sedermera på det skyndsammaste til Oss insända sammandrag på det Wi, efter inhemtad kunskap om antalet i hvarje län, måge om deras bevarande och fördelande uti ordentliga landvärnstrupper kunna föranstalta. Det alle som vederbör, hafva sig hörsammeligen at efterrätta. Til yttermera visso hafve Wi detta med egen hand underskrifvit, och med Vårt Kongl. Sigill bekräfta låtit.

Bil. 7.

Ordning angående landtvärnets fördelande på de olika länen.

Protocoll hållit inför Kongl. Maj:t på Stockholms slott den 26 mars 1808.

Sådan Kongl. Maj:t under den 14 dennes låtit utfärda dess påbud om ett allmänt landtvärn, hvarutinnan alla ogifte män från 18 till 25 års ålder böra deltaga, ville Kongl. Maj:t föruturu de i samma nådiga påbud anbefallte rullor öfver landtvärnanskapet icke hunnit insändas, likväl till beredande af så storre skyndsamhet vid landtvärnets upprättande och indelning stadga de allmänna grunder som dervid borde iakttagas. I afseende och då åkerbruket, näringar och slöjder å ena sidan möjligaste mätto uti deras fortgång orubbade bibehållas och försvar, å den andra, för det närvarande icke fordrade hela styrka, hvartill landtvärnet, enligt ordalydelsen af förenämnde kungörelse borde kunna bringas, hade Kongl. Maj:t fördenkter folkstyrkan i hvarje landskap ej mindre bestämt dess del i uti landtvärnet än de omständigheter hvarpå landshöfdingvid sjelfva uppsättningen deraf borde afseende göra. Hvad först angick landtvärnets sammansättning och indelande, så sådana bataillonsvis verkställas, och hvarje bataillon bestå af 150 mans styrka. Tvenne sådana kompanier skulle utgöras af Stockholms län, 2:ne i Uppsala län, 2:ne i Nyköpings län, 3:ne i Linköpings län, 3:ne batailloner i Östergötlands län, 2:ne i Kronobergs län, 3:ne i Calmar län, 1 bataillon på Gottlands län, 1 bataillon bestående af 6 kompanier i Blekinge län, 3:ne batailloner i Christianstads län och 3:ne i Malmöhus län, desse 6 sistnämnde batailloner borde likväl på sådant sätt utgöras af 11 kompanier från Christianstad och 13 från Malmöhus län, 2:ne batailloner i Hallands län, 3:ne batailloner i Skåne län, 4 batailloner i Elfsborgs län, 3:ne batailloner i Västergötlands län, 3:ne batailloner i Carlstads län, 2:ne batailloner i Bohusläns län, 2:ne batailloner i Westmanlands län, 3:ne batailloner i Kopparbergs län, 1 bataillon i Gefleborgs län, 1 bataillon i

BIL. 7. FÖRSVARSAÖTGÄRDER TILL LANDS I DET EGENTLIGA SVERIGE.

Westernorrlands län och 1 bataillon i Westerbottens län, skolande 2:ne sistnämnde batailloner hvartill från Jemtland, Herjedalen och Lappmarken något bidragande icke kunde beräknas, endast bestå hvardera af 400 man, utom Gefleborgs län som blifver 600 man; hvarförutan 1 bataillon skulle från Stockholms stad utgöras. Efter denna uppgifne styrka och sedan landshöfdingarne förmodligen redan besörjt uppteckningarne af alla de friske och raske ynglingar, som voro af den för landtvärnet utstakade ålder, borde de således genast till landtvärnsbataillonernes formerande utse dem som med minsta afsaknad för åkerbruk, slöjder och näringar samt öfrige nyttiga yrken derutinnan kunde ingå; börande, så vida utan minskning uti nu åskade styrka sig göra lät, följande, ehvad de ock skulle vara af den erforderlige åldern, tills vidare icke uti landtvärnsbataillonerne inskrifvas; nemligen

1:o. De ynglingar, hvilka såsom auscultanter eller extra ordinarier betjente redan blifvit vid Kongl. Maj:t och rikets collegier eller andre publique verk antagne,

2:o) Arbetare vid fabriquer och bruk, så vida deras antal icke öfverstiger rörelsens verkliga och af landshöfdingarne pröfvade behof.

3:o) Handtverks- och boktryckerigesällor i städerna samt å landet, allmogens lagligen antagne gerningsmän.

4:o) Hemmansbrukare och torpare med jordbruk, hvaraf de förre, om det utan hinder för landtvärnsuppsättningen kunde ske, borde lemnas en dräng fri på hvarje halft hemman och derunder, samt 2:ne på hvarje helt mantal.

De åter som från deltagande i landtvärnet borde utan vilkor fria vara, voro studerande vid accademier och gymnasier, informatorer, borgare i städerna, fiskare, skeppare, styrmän, i sjömanshusen inskrefne matroser, dock skulle det icke desse mera än andra vägras, om någon så åstundade, att varda uti landtvärnet inskrifven, äfvensom hvar och en af landtvärnsmanskapet som i båtsmanshållet eller vid regementerne antagit tjenst, såsom ryttare, soldat, vargerning, båtsman eller fördubbling i och med detsamma ej vidare till landtvärnet räknas skulle, viljande Kongl. Maj:t i öfrigt tillåta dem hvars enskildte angelägenheter det oumgämligen fordrade att med andre öfverenskomma, som deras ställen i landtvärnet intogo, så framt de med hvilka en sådan öfverenskommelse träffades voro välfrägdade, hade uppnått 26 och icke öfvergått 36 års ålder.

7. FÖRSVARSAKTGÄRDER TILL LANDS I DET EGENTLIGA SVERIGE.

Å snart landtvärnsbataillonerna enligt förenämnde grunder fulltalige och Kongl. Maj:t funne för godt att dem sammanlåta, ville Kongl. Maj:t i nåder utnämna en regementsofficer chef för hvarje bataillon samt låta förse hvarje compagnie med öfver- och underbefäl jemte 2:ne trumslagare, kommande officerne till en början att constitueras af de inspecteurer som Kongl. Maj:t öfver landtvärnsfördelningarna inseendet ämnade upptaga och hvilka sedan borde till Kongl. Maj:ts nådiga confirmation efter förtjenst och skicklighet anmäla, underofficerarna att af kompani- och kompani- och kompani- cheferna på capitainernes förslag antagas samt corporalerna att af kompani- och kompani- och kompani- cheferna utvaljas och utnämnas.

Att de landtvärnsbataillonerna som enligt Kongl. Maj:ts nu gifna förordning komma att upprättas, ansåg Kongl. Maj:t den som i första hand skall formeras, samt de hvilka närmast Götheborg och Åbo anstads af desse 2:ne sistnämnda städerna och nästgränsande orter utgöras, borde förnämligast uti fältartillerie-exercitierna utöfvas, såsom dertill mest tjenlige, i anseende till nära belägenheten intill artilleriets hufvudförråd. De öfrige skulle såsom inbegripas i exercitierna, enligt det särskildta reglemente Kongl. Maj:t för landtvärnets vilje låta utfärda, varande likväl Kongl. Maj:ts uttryckliga vilja och befallning, att landtvärnsmanskapet icke under tjenstgöringen med kroppssaga eller käppslag bemötas må. Kongl. Maj:t borde landtvärnet, enär det till öfning eller tjenstgöring förordras ställa sig krigsarticularna till efterrättelse, men dess icke stå under allmänna lagen och civile författningarna. Hvad som nu i nåder stadgadt blifvit, skulle samtliga svenske landskap anbefallas att hvar uti sitt i nåder anförtrodde län vederbjuda från trycket kungöra låta.

Öfversikt öfv

Truppförband.	Samling till befälsmöte.		Samling till öfv
	Tid.	Ort.	Tid.
Dallandvärnets 1. bat.	9. maj.	Falan.	1., 2. och 7. juli.
» 2. »	»	»	4., 5. och 9. juli.
» 3. »	»	»	20., 30. o. 31. aug.
Älfborgs 1. bat.	23. maj.	Borås.	20. juni.
» 2. »	»	»	22. juni.
» 3. »	»	»	29. juni.
» 4. »	»	»	7. juni.
Gottlands 1. bat.	19. juli.	Visby.	21. sept.
» 2. »	»	»	19. sept.
Göteborgs 1. (Bohus 1.) bat. . .	21. april.	Göteborg.	21. april.
» 2. (Bohus 2.) »	»	»	14. juni.
» 3. (Art. landtv.) bat.	»	»	15. juni—2. juli.
» 4. (Hallands 1.) bat.	»	»	23. maj.
» 5. (Hallands 2.) »	{ 21. apr.—11. juni. 12.—24. juni. 25. juni—	{ Göteborg. Halmstad. Falkenberg. Jönköping. }	20. juli.
Jönköpings 1. bat.	6. maj.	»	15., 17. juni.
» 2. »	»	»	17., 23. juni.
» 3. »	»	»	9., 11., 13. aug.
Kalmar 1. bat.	25. maj.	Staby gästgif- vargård.	9. juni.
» 2. »	»	»	»
» 3. »	»	»	{ 16.—23. maj 14., 16. juni.
Kronobergs 1. bat.	18. maj.	Ronneby.	23. juni.
» 2. »	»	»	10. aug.

Mobilisering 1808.

ked. Man- skaps- styrka.	Afmarsch från öf- ningsmötet.	A n m ä r k n i n g a r.
470	11. aug.	{ Bat. afgick 13. juli till Romehed och därifrån till västra arméen 11. aug.
493	11. juli.	{ Bat. afgick till Drottningholm.
567	21. aug.	{ 200 man afgingo 21. aug. till Gäffe. Resten af bat. kvar- läg på Romehed.
492	10. sept.	{ Bat. afgick till västra arméen (Västra Ed).
600	{ 25. 28. juli. 14. okt.	{ 150 man afgingo 25. juli till Töcksmark, Arvika och Åmål samt 150 man 28. juli till Karlstad. De an- vändes som magasinsvakter. Hela bat. afgick till Stock- holm 14. okt.
563	Slutet af aug.	{ Bat. afgick till västra arméen.
584	20. juni.	{ Bat. afgick till västra arméen, men ankom till dess 5. brig. först 21. juli.
491	17. okt.	{ Landtvärnet hade äfven förut öfvats kompanivis enl. kungörelsen 12. aug. Det hemförlofvades från kompanimötena 5. sept. Bataljonsmötena pågingo 19. (21.) sept.—17. okt., då manskapet hemförlofvades.
492	,	
600	11. juni.	{ Bat. afgick till skärgårdsflottan (Strömstad).
551	19., 25. juni.	{ Den 19. juni afgingo 217 man till Strömstad och 25. juni 250 man till Karlsten.
595		{ Den 14. juli afgingo 30 man till kapt. Staafs batteri. Resten af bat. kvarstannade i Göteborg.
403	20. juni.	{ 200 man afgingo 20. juni till Nya Älfsborg. Resten bestred garnisonstjänstgöring i Varberg från 9. juli.
293	30. aug.	{ Endast halfva bat. samlades 20. juli; den 26. aug. uppbringades styrkan till 477 man. Bat. afgick 30. aug. till Göteborg och användes sedan till större delen på skärgårdsflottan.
441	27. juni.	{ Bat. afgick till södra arméen.
440	4. aug.	{ Bat. afgick till västra arméen.
499		{ 300 man användes omedelbart efter samlingen till förstärkning af 1. och 2. bat. Mindre kommanderingar afgingo dessutom 18. aug. och 20. sept. till Västervik.
557	27. juni.	{ Bat. afgick till södra arméen.
572	9. aug.	{ Bat. afgick till södra arméen (Kristianstad) utom 80 man, som kvarkommanderades för att användas på kanonsluparna.
496	{ 25. juni, 8. aug. 7. sept.	{ Den 27. juni afgick bat. från Öland till Kalmar. Bat. detacherades sedan till kustbevakning på Öland samt till kanonsluparna.
516	27. juni.	{ Bat. afgick till södra arméen.
558	12. aug.	{ > > > > >

BIL. 8. FÖRSVARÅTGÄRDER TILL LANDS I DET EGENTLIGA SVERIGE.

Truppförband.	Samling till befälsmöte.		Samling till öfningsmöte.	
	Tid.	Ort.	Tid.	Ort.
Kronobergs 3. (Blekinge) bat. . .	18. maj.	Ronneby.	10., 15., 23. juni.	Karlsk.
Gäfleborgs bat.	13. maj.	Gäfle.	7. —9. juni.	Söderl.
Västerbottens bat.	26. maj.	Umeå.	{1 slutet af juli}	Um.
Västernorrlands bat.	20. maj.	Hernösand.	{el. början af aug.}	Hern.
Närikes 1. bat.	9. maj.	Örebro.	25.—30. maj.	Öre.
» 2. »	»	»	12. juli.	
Värmlands 1. bat.	»	»	16. juni.	Kristin.
» 2. »	»	»	22., 23. aug.	{Sågmo. Arvika Ort.
» 3. »	»	»	1., 3. sept.	Kristi.
Skaraborgs 1. bat.	16. maj.	Sköfde.	2., 3. juni.	Sk.
» 2. »	»	»	20. juni.	Lid.
» 3. »	»	»	{30. aug. o. följ.} dagar. 28. sept.—6. okt.}	Ma.
Skånska landtvärnets 1. bat.	{ 20. maj. 4. aug.—	{ Veberöds by. Dalby. }	23. aug.	Ä.
» » 2. »	»	»	25. aug.	I.
» » 3. »	»	»	27. aug.	{ Vem. h.
» » 4. »	»	»	17. aug.	{ Omk.
» » 5. »	»	»	20. aug.	{ Omk.
» art. landtv. bat.	Intet särskildt befälsnöte.		7. juni.	Krisi.
Stockholms art. landtv. bat.	»	»	8. maj.	Sto.
Södermanlands 1. bat.	19. april.	Stockholm.	10. juni.	Drott.
» 2. »	»	»	»	Sö.

BIL. 8. FÖRSVARSAÖTGÄRDER TILL LANDS I DET EGENTLIGA SVERIGE.

Styrkebesked.		Afmarsch från öfningmötet.	A n m ä r k n i n g a r .
Datum.	Man- skaps- styrka.		
5. sept.	355		Användes först till garnisonstjänst i Karlskrona. Under sept.—dec. tjänstgjorde större delen af bat. på örlogs- och arméens flotta.
4. juni.	553	15. aug.	
10. aug.	167	15. aug.	1. och 4. komp. afgingo 20. juli till Hudiksvall. Hela bat. uppbröt 15. aug. till Kårböle, men återvände i slutet af månaden till Söderhamn och Hudiksvall utom 100 man, som kvarkommenderades vid gränsen.
10. juni.	389	16., 17. aug.	200 man afgingo till Hernösand.
10. sept.	563	4. juli.	Bat. afgick till Jämtland.
14. okt.	593	2.—5. juli.	Bat. afgick först till Södertälje, därifrån till Norrtälje och användes sedermera till största delen på kanon- sluparna.
10. sept.	582	26. juli.	Bat. afgick till västra arméen (Karlstad).
14. okt.	580	20. sept.	Bat. afgick till Eda skans.
			{ Bat. afgick till Stockholm. Hade förut varit sänd till norska gränsen.
10. sept.	242	Slutet af sept.	{ Den 1. sept. hade hälften af manskapet användts att komplettera Värmlands 1. och 2. Ett komp. förde- lades i slutet af sept. på brefposteringar, det andra kvarlåg i Kristinehamn.
10. juli.	592	7. juli.	Bat. afgick till västra arméen.
19. juli.	600	25. juli.	Bat. afgick till västra arméen.
18. sept.	513	20. okt.	{ 420 man afginge till Vad- stena, Torshälla, Asker- sund, Ulricehamn m. fl. } Befälsmötet för 2. och 3. bat. flyttades 16. juni till Lidköping och för 3. bat. 1. aug. till Mariestad.
18. sept.	513	20. okt.	Bat. afgick till Karlskrona.
18. aug.	480		Bat. kvarlåg i Skåne.
17. aug.	562	9. okt.	Bat. afgick till garnisonstjänstgöring i Malmö.
17. aug.	442	21. okt.	Bat. afgick till Karlskrona.
10. aug.	347		Bat. kvarlåg i Skåne.
10. juni.	455	15. sept.	{ 150 man afgingo till Stockholm. Resten användes vid Vendes art. reg.
10. juni.	586	14., 16. maj.	{ 2 komp. afgingo till Vaxholm och Dalarö, hvilka komp. sedermera aföstes af kommanderingar ur Söder- och Västmanlands landtvärnsbrigad.
19. juli.	577	{ 13., 30. juni. Början af juli.	{ I olika detachement afgick bat. till Vaxholm, Fredriks- borg och Norrtälje och användes delvis till fästnings- tjänst delvis på skärgårdsflottan.
	545	{ 12., 14., 17. juni. 1. juli.	{ I olika detachement afgick bat. till Vaxholm och Norrtälje; större delen af bat. användes på skärgårds- flottan.

BIL. 8. FÖRSVARSGÅRDER TILL LANDS I DET EGENTLIGA SVERIGE.

Truppförband.	Samling till befälsmöte.		Samling till öfningarna.	
	Tid.	Ort.	Tid.	Ort.
Västmanlands 1. bat.	19. april.	Stockholm.	1. juni.	Enköp.
» 2. »	»	»	2. juni.	Upps.
Upplands 1. (Uppsala läns 1.) bat.	»	»	12., 13. maj.	Enköp.
Upplands 2. (Uppsala läns 2.) bat.	»	»	12. maj.	Upps.
» 3. (Stockholms läns 1.) bat.	»	»	{ 4. maj. 12., 13., 16. maj.	Stockh. Drott.
» 4. (Stockholms läns 2.) bat.	»	»	{ 7. maj. 12. maj.	Stockh. Söd.
Östergötlands 1. bat.	6. maj.	Skeninge.	17. juni.	Lin.
» 2. »	»	»	15. juni.	Norr.
» 3. »	»	»	20. juni.	Vas.

8. FÖRSVARÅTGÄRDER TILL LANDS I DET EGENTLIGA SVERIGE.

ked. Man- skaps- styrka.	Afmarsch från öf- ningsmötet.	A n m ä r k n i n g a r .
592	7., 13. juni.	Redan 14. maj ankommo 120 man till Stockholm, hvilka embarkerade på kanonsluparna. Större kontingenter anlände till Stockholm under juni och embarkerade dels på galärer dels på kanonslupar.
602	13., 24. juni.	120 man embarkerade 14. maj på kanonsluparna i Stockholm. Bat:ns återstående styrka afgick i juni till Norrtälje och därifrån i olika detachement till galärerna och kanonsluparna.
476	2. juni.	Bat. embarkerade 9. juni i Grisslehamn och afgick s. d. till Åland.
545	2. juni.	Bat. embarkerade 6. juni i Grisslehamn och afgick på natten till Åland.
572	5., 31. maj.	4. maj ankommo 159 man till Stockholm; de embarkerade följ. dag på kanonsluparna. Enl. order 7. maj inkallades 20 man till Dalarö. Resten af bat. embarkerade 5. juni i Grisslehamn och afgick s. d. till Åland.
588	7., 28. maj.	6. maj ankommo 280 man till Stockholm och embarkerade på kanonsluparna. Resten af bat. embarkerade den 4. juni i Grisslehamn och afgick s. d. till Åland.
517	17. juli.	Bat. afgick till Åland.
474	16. juli.	, , , ,
500	4. juli.	Bat. afgick till Nyköping och därifrån 15. juli till Åland.

Bil. 9.

Öfversikt öfver rustningsarbetena på örlogsvarfvet i Karlskrona

Fartyg.	Intogs i docka.	Lämnade dockan.	Började tacklas.	Började utisas och förhalas ut	Började förthalas ut	Gick sjön
				på yttre redden.		
Linjeskeppet Konung Adolf Fredrik	1807, 15. aug.	1807, 29. aug.	22. mars.	—	12. april.	2. maj
„ Gustaf III.	1807, 10. dec.	1807, 19. dec.	7. mars.	—	12. april.	29. maj
„ Vladislaff	1807, 20. dec.	9. jan.	11. mars.	—	16. april.	11. maj
„ Dristigheten	9. jan.	18. jan.	26. febr.	9. mars.	—	28. maj
„ Fäderneslandet	18. jan.	27. jan.	1. mars.	10. mars.	—	30. maj
„ Äran	28. jan.	4. febr.	15. febr.	9. mars.	—	28. maj
„ Manligheten	4. febr.	18. mars.	29. mars.	—	16. april.	2. maj
„ Gustaf IV Adolf	—	—	24. febr.	11. mars.	—	30. maj
„ Prins Fredrik Adolf	—	—	1. mars.	10. mars.	—	30. maj
„ Försiktigheten	18. mars.	7. april.	8. april.	—	16. april.	6. maj
„ Tapperheten	8. april.	16. april.	16. april.	—	23. april.	6. maj
Fregatten Euredice	1807, 12. sept.	1807, 10. dec.	29. mars.	10. april.	—	27. maj
„ Jarramas	—	—	15. febr.	3. mars.	—	22. maj
„ af Chapman	—	—	26. febr.	3. mars.	—	22. maj
„ Bellona	—	—	13. mars.	10. april.	—	17. maj
Briggen Delfin	9. juni.	12. juni.	15. febr.	3. mars.	—	22. maj
„ Vänta litet	—	—	15. febr.	11. mars.	—	30. maj
„ Svalan	—	—	—	—	—	21. maj
„ Disa	—	—	26. april.	—	29. april.	11. maj

¹ Där icke annat årtal angifves, afses år 1808.

BIL. 9. SVENSKA FÖRSVARSAÖTGÄRDER TILL SJÖSS.

F a r t y g.	Intogs i docka.	Lämnade dockan.	Började tacklas.	Började utlösas och förhållas ut	Började förhållas ut	Gick till sjöss.
				på yttre reddeu.		
Briggen Laxen	30. maj. ¹	3. juni.	—	—	—	—
» Fenix	—	14. maj.	24. maj.	—	—	9. juni.
» Falken	—	—	19. juni.	—	—	—
» Tern Hök	—	—	15. febr.	11. mars.	—	22. mars.
» Örn	—	—	—	—	—	14. maj.
» ten Barthelemy	—	—	15. febr.	11. mars.	—	30. mars.
» Licensjakten	—	—	—	—	—	14. maj.
» Postjakten	—	2. maj.	2. maj.	—	—	—
» merten Gäddan	—	—	10. april.	—	—	23. april.
» Sköldpaddan	—	—	10. april.	—	—	23. april.
» Najaden	—	14. maj.	18. maj.	—	—	9. juni.
» ten Fortuna	—	—	10. april.	—	—	11. maj.
» Rudan	—	—	10. april.	—	—	—
» Simpan	—	—	10. april.	—	—	—
» skskeppet Gustaf Adolf	—	—	19. juni.	—	—	6. juli.
» t sjukskepp	—	21. maj.	23. maj.	—	—	—

¹ Briggen hade dessförinnan varit till sjöss.

Uppgifterna äro hämtade ur varfsliggaren.

Bil. 10.

1. eskaderns af örlogsflottan sammansättning i början af mars 1808.

Staben.

(Inmönstrad 26. mars på linjeskeppet Gustaf IV Adolf.)

Eskaderchef: Konteramiralen, frih. *O. B. Cederström.*

Flaggkapten: Öfv.löjtn. *M. P. G. v. Krusenstjerna.*

Flaggadjutanter: Kapt., frih. *A. Klínckowström.*

Kapt. *O. G. Nordenskjöld.*

Und.löjtn. *N. J. Fischerström.*

Konstruktionsofficer: Löjtn. vid flottornas konstruktionskår *G. A. Nycopp.*

Expeditionsauditör: Amiralitets-advokatfiskalen *D. Wahlström.*

› kommissarie: Kammarförvanten *C. P. Lundgren.*

› kanslist: *P. A. Schrevelius.*

› kammarskrifvare: *A. G. Gullberg.*

› medikus: Kir. mag., doktor *C. Kallström.*

› kirurg: Kir. mag. *J. Cimmerdahl.*

› predikant: Mag. *M. Fröding.*

Öfrig personal: 1 verkmästare och 3 lotsar.

Fartyg.

Linjeskepp:

Gustaf IV Adolf

(flaggskepp).

Chef: Öfv.löjtn. *P. G. Lagerstråle.*

Sekond: Maj. i flottorna, kapt. *C. F. v.*

Hauswolff.

Dristigheten.

Chef: Öfv.löjtn. *C. G. Tornquist.*

Sekond: Maj. i flottorna, kapt.

Warberg.

Fäderneslandet.

Chef: Öfv.löjtn. *D. G. Blessingh.*

Sekond: Maj. *J. C. Huppenfelt.*

Äran.

Chef: Öfv.löjtn. *C. L. Jegerskiöld.*

Sekond: Maj. *P. Holm.*

Prins Fredrik Adolf.

Chef: Öfv.löjtn. i flottorna, maj. *J. L. Ruuthensparre.*

Sekond: Maj. *J. R. Osterman.*

Fregatter:

Af Chapman.

Öfv. löjtn. i flottorna, maj. *G. F. Améen.*
d: Maj. vid 2. volontärreg. *P. G. v. Tell.*

Jarramas.

Chef: Maj., frih. *J. Lagerbjelke.*
Sekond: Kapt. *O. Hallgren.*

Briggar:

Kutterbriggen Vänta litet.

Kapt. *G. A. Améen.*
d: Löjtn. *L. Edberg.*

Kutterbriggen Delfin.

Chef: Kapt. *C. J. Peterssen.*
Sekond: Löjtn. *E. H. Pihl.*

Smärre fartyg:

Kuttern Hök.

Löjtn. *E. Armfelt.*

Jakten Barthelemy.

Chef: Löjtn. *M. Rundquist.*

Uppgifterna äro hämtade dels ur Pukes förslag till befälskommendering för eskadern, 18. febr. (fastställt samma dag), dels ur Cederströms »generalförslag» eskadern, 1. maj 1808, m. f.

Så snart landtvärnsbataillonerna enligt förenämnde grunder blifvit fulltalige och Kongl. Maj:t funne för godt att dem sammandraga låta, ville Kongl. Maj:t i nåder utnämna en regementsofficer till chef för hvarje bataillon samt låta förse hvarje compagnie med vanligt öfver- och underbefäl jemte 2:ne trumslagare, kommande officerarne till en början att constitueras af de inspecteurer som Kongl. Maj:t öfver landtvärnsfördelningarna inseendet ämnade uppdraga, och hvilka sedan borde dem till Kongl. Maj:ts nådiga confirmation efter förtjenst och skicklighet anmäla, underofficerarne att af bataillonscheferne på capitainernes förslag antagas samt corporaler och vice corporaler, hvilka likasom underofficerarne helst borde utväljas af skicklige ämnen inom landtvärnet, att af compagniecheferne förordnas.

Utaf de landtvärnsbataillonerna som enligt Kongl. Maj:ts nu gifna befallning komma att upprättas, ansåg Kongl. Maj:t den som i Stockholm skall formeras, samt de hvilka närmast Götheborg och Christianstad af desse 2:ne sistnämnde städers och nästgränsande landets ynglingar utgöras, borde förnämligast uti fältartillerie-exercisen inöfvas, såsom dertill mest tjenlige, i anseende till nära belägenhet intill artilleriets hufvudförråd. De öfrige skulle såsom infanterie exerceras, enligt det särskildta reglemente Kongl. Maj:t för landtvärnet ville låta utfärda, varande likväl Kongl. Maj:ts uttryckliga nådiga vilja och befallning, att landtvärnsmanskapet icke under militaire tjenstgöringen med kroppsaga eller kappslag bemötas må. I öfrigt borde landtvärnet, enär det till öfning eller tjenstgöring sammandrages ställa sig krigsarticlarne till efterrättelse, men dess emellan stå under allmänna lagen och civile författningarna. Hvad således nu i nåder stadgadt blifvit, skulle samtliga svenske landshöfdingar anbefallas att hvar uti sitt i nåder anförtrodde län vederbörligen från trycket kungöra låta.

Bil. 13.
Besättningslista för 2. divisionen af örlogsfloktan i slutet af april 1808.

Partyr	Inmönstringsdag.	P o r s o n a l.											Summa.			
		S t r i d a n d e.						P ä r h y r d a.								
		Vid flottan.		Vid arméen.		Fäst anställda.		Kadetter.		Manskap.						
		Officerare.	Kadetter.	Underofficerare.	Volontärer.	Indelta båtsmän.	Kofferlibåtsmän.	Skeppsgossar.	Officerare.	Manskap.	Und.officerare.	Manskap.	Kadetter.	Underofficerare.	Manskap.	
Linjeskeppet	1. maj	9	6	22	57	287	14	12	—	—	—	—	—	—	—	639
Guasaf III	27. april	9	1	21	55	244	15	10	—	—	—	—	—	—	—	630
Vindstafv	3. maj	9	3	24	58	314	17	12	—	—	—	—	—	—	—	711
Manthigheten	1. »	9	9	23	58	300	15	12	—	—	—	—	—	—	—	657
Tipperheten	3. »	9	4	23	51	289	14	12	—	—	—	—	—	—	—	623
Försiktigheten	1. »	8	3	23	51	288	14	12	—	—	—	—	—	—	—	624
Fregatten	17. april	5	6	13	38	197	13	8	1	2	29	1	1	5	103	424
Karedice	15. »	5	—	14	32	179	14	7	1	2	26	—	—	—	93	417
Bellona	—	2	—	7	4	15	4	4	—	—	—	—	—	—	—	385
Katterbriggen	9. »	2	—	7	4	15	4	4	—	—	—	—	—	—	—	62
Sadlan	—	2	—	7	4	15	4	4	—	—	—	—	—	—	—	64
Summa		9	6	22	57	287	14	12	—	—	—	—	—	—	—	639
Icke stridande.		9	1	21	55	244	15	10	—	—	—	—	—	—	—	630
Summa.		18	7	43	112	531	29	22	—	—	—	—	—	—	—	1269

Bil. 14.

Kejsarens instruktion för Bodisco ^{20. mars} 1808.
_{1. april}

Till Herr konteramiralen Bodisco!

I det läge, hvori vårt förhållande till England och Sverige för
 ande befinner sig, i det vi på grund af föregående, allom
 ta tilldragelser nödgats gripa till vapen mot dessa makter,
 er det i vår plan att under våra krigsföretag emot dem bland
 äfven besätta ön Gottland med våra trupper. Utförandet af
 vid denna tidpunkt så viktigt ansedda företag uppdrager jag
 er, fullt förvissad om att ni med edert kända nit, omtänk-
 et och driftighet icke blott skall fullgöra det med önskvärd
 ång, utan äfven kommer att genom edra bedrifter tillvinna de
 vapnen ny ära. På det att ni så mycket säkrare och lättare
 kunna skrida till verket, har jag funnit lämpligt att förse eder
 nödiga instruktioner i hvad som rör det hufvudsakligaste, sedan
 först framhållit det närmaste ändamålet med edert företag.
 Krigsföretag måste vara riktade på icke allenast att tillfoga
 den största skada utan äfven på allt, som är ägnadt att i
 näste mån hindra hans företag mot oss. Till antalet af de
 , som kunna hindra sådana företag mot oss, hör bland annat
 andet af ön Gottland, hvilken, då den står till fiendens och i
 righet till en sjömakts, sådan som England, förfogande, bereder
 betydande fördelar och öfvervikt. Dess läge midt i Baltiska
 , dess närhet till Bottniska och Finska vikarna, dess hamnars
 lläggsplatsers goda beskaffenhet göra det lätt att därstädes samla
 underhålla en ansenlig sjömakts, som kan hålla i schack de på
 vatten varande fartyg och vinna fullständigt herravälde där-
 . Genom att sålunda förekomma fienden, hvilken där skulle
 stärka sitt välde på sjön, vinna vi den största möjliga trygg-

het i ofvannämnda afseenden. Oafsedt dessa fördelar äger ön Gottland, om man får tro berättelserna därom, öfverflöd på alla slags tillgångar öfver hufvud taget, ja, till och med rikedomar nog, icke blott för ett rikligt underhåll af trupper, som där kunna utskleppas, utan äfven till att återupplifva dess sjunkna handel och industri.

Sålunda kan det eder anförtrodda uppdraget i afseende på denna ö påkalla uppmärksamhet icke blott från synpunkten af ett vanligt krigsföretag utan äfven från många andra hänsyn. I enlighet med denna inledande förklaring, iakttaga ni följande hufvudsynpunkter vid utförandet.

1) Efter att hafva inskeppat det under edert befäl ställda detachementet, bestående af infanteri, jägare och artilleri, på där förutrustade fartyg i Memel, Libau och Vindau, och sedan ni intagit proviant och andra förnödenheter i öfverensstämmelse med expeditionens ändamål och fartygens utrymme, äger ni att utan minsta tidsspilla begifva eder till ön Gottland. Sedan ni kommit i höj med ön, skall vädrets beskaffenhet, landstigningsplatsens lämplighet och edert kloka bedömande af förhållandena på stället säga eder hvar truppers utskeppning kan försiggå med minsta fara och största bekvämlighet.

2) Efter fullbordad landstigning bör ni rikta all uppmärksamhet och kraft på tryggandet af eder ställning på ön, tills omständigheterna fordra, att ni öfverger den.

3) Sedan ni framför allt intagit hufvudpunkterna, äfven skolor, städer och byar samt gifvit eder till känna för öns styresman, skall ni söka att först och främst förskaffa er fullständig kännedom om invånarnes antal, deras nationalanda, deras styrka eller svaghet; och därpå skall ni grunda edert vidare handlingssätt, försäkrande eder att ändamålet med öns besättande är långt ifrån att begå några slags våldsamheter eller ödeläggelser på ön, att inga stränga åtgärder skola vidtagas förutom i yttersta nödfall, att edert sätt att behandla dem kommer att helt och hållet rättas efter deras sätt att bemöta eder, och att de i gengäld för visadt förtroende skola vara trygga till person och egendom samt att de fritt få utöfva sina resp. förädlade näringar, men att hvarje fiendlighet, i synnerhet förräderi kommer att med oeftergiflig stränghet bestraffas enligt folkets gamla männen lagar, en åtgärd som ni äfven åläggas att iakttaga.

4) Efter vunnen kännedom om invånarnas antal och karaktär sedan ni på detta sätt meddelat dem nödiga försäkringar och laringar samt vidtagit alla möjliga försiktighetsmått emot hvarje plugt eller oförmodadt anfall från deras sida, bör ni genast gripa in med insamlandet af underrättelser om hvar de bästa hamnarna belägna samt försöka göra dessa otillgängliga. I fall engelsmen eller svenskarna det oaktadt skulle söka intaga ön eller söka tillflykt i dess hamnar, skall ni använda alla krafter till tillbakavisa dem och tillfoga deras fartyg och i synnerhet deras del och industri all slags skada.

5) Efter dessa första förberedelser, hvilka afse att befästa och fästga eder ställning i den nya besittningen, bör ni rikta eder uppsamhet på det inre välståndet. Viktigast i detta afseende är det som angår styrelseformen. Förskaffande eder noggranna uppgifter om denna, bör ni åtminstone till en tid låta den fortgå i den gamla spår, visande personer i framstående ställning tillbörlig omsorg och besparande dem så mycket som möjligt alla obehag; ni emellertid utse de skickligaste och klokaste af edra tjänstemän till utövande af uppsikt öfver de myndigheter, som hafva det största ansvaret på styrelsen.

6) Ni skall taga reda på beloppet af de till konungen af inkomsterna betalda skatterna och de inkomster i allmänhet, som den svenska regeringen skördar från denna ö, hvilka alla skola användas till vår fördel, i det ni utfärdar en förordning om officerarnas och soldaternas underhåll, hvilket blir så mycket fördelaktigare för oss för invånarna mindre betungande.

7) Sedan ni fått en första öfverblick öfver edert läge, skall ni tillkännagifva eder att med det mest passande af de med eder sända fartygen tillsända sjöministern en rapport angående den eder anförda expeditionens framsteg och alla af eder inhämtade underrättelser, och dessutom på samma fartyg några med de kringliggande öarna förtrogna lotsar, ifall sådana finnas därstädes, på det att i nödfall med eder måtte kunna genom dem anordnas och utföras några fartyg med säkerhet tillsändas eder.

8) Efter att hafva inrättat allt på ofvan föreskrifvet sätt, såväl som naturligt som militäriskt hänseende, skall ni rikta er uppmärksamhet på öns naturliga beskaffenhet, på dess alster, dess fördelar och fördelaktiga förhållanden, bemödande er att upprätta en beskrifning

däröfver, hvilken kan blifva nyttig i flere hänseenden, isynne om den innehåller bland annat nödiga statistiska uppgifter; den utförligt meddela huru många verkliga svenskar där finnas, och många utlänningar samt dessas nationalitet. Om ibland de under edert befäl ställda tjänstemännen icke finnas några lämpliga personer eller om dessa icke kunna undvaras för denna sysselsättning, ni att begära sådana härifrån för upprättandet af denna beskrifning. Jag anser det ej obehöfligt att här anmärka, att ni med större troende kan använda de på ön boende utlänningar, som äro af oss vänligt sinnade nationaliteter.

9) Det viktigaste medlet för vinnande af framgång i det förelagda företaget måste villkorligen blifva ett strängt upprättande af krigstukten bland trupperna, näpsandet af hvarje själf och fräckhet mot invånarna och ett oafbrutet upprätthållande af ordning i allmänhet.

10) Hvad angår bestridandet af edra egna och öfriga omständigheter, äger ni att jämte er aföning uppbära 200 rubel i månaden i taffelpenningar; för extra utgifter, som stå i samband med uppdrag, skall på samma gång till edert förfogande utbetalas 100 rubel, med rättighet för eder att, i händelse af denna summas räklighet, begära påökning.

Dessa äro de hufvudpunkter, hvarpå jag ansett nödigt att uppdragets öfverlämnande åt eder fästa er uppmärksamhet, öfver hvilket ni i öfrigt fullgör det med omdöme, skicklighet och noga tjänstens nytta, ordnande allt efter iakttagelser på platsen och omständigheterna; i fall händelserna skulle fordra öfverskridning af er befogenhet, skall ni utbedja er erforderligt tillstånd. att på detta sätt hafva fullgjort detta viktiga tjänsteuppdrag för fäderneslandets bästa och de ryska vapnens ära, skall ni hafva värfvat eder rättighet till min erkänsla och beredt mig det nödiga näma nöjet att bevisa eder mitt synnerliga välbehag.

Bil. 15.

Ständig indelning för ryska landstigningskåren på
Gottland 1808.

f: Konteramiral *Bodisco*.

utant: Und.-löjtn. *Brosin*.

Af Koporska musketerarreg:tel.

Grenadjärbataljonen.

Öfv. *Lichareff*.

┌
└

I musketerarbataljonen.

Maj. *Breverus*.

┌   ┌
└   └

Af 20. jägarreg:tel.

I bataljon.

Öfv. *Schikovitsch*.

┌   ┌
└   └

I halfkompani lätt artilleri.

6 6-8 kanoner.

Maj. *Jefremoff*.

. | . | . | . | . | . |

Bil. 16.

Styrkebesked öfver ryska landstigningskåren på
Gottland 1808¹.

Truppförband.	Personal.											
	Stridande.											
	Regis-officerare.	Komp.-officerare.	Underofficerare.	Spel.	Menige.	Pyrotekare.	Bombärjärer.	Kanonjärer.	Landtångare.	Summa stridande.	Icke stridande.	Summa.
<i>Infanteri:</i>												
Koporska musketerär-reg: tet.	Grenadjärbat.	2	16	40	12	} 969					11	
	Musketerärbat.	2	15	39	9							11
20. Jägarreg: tet: 1 bat.		1	16	40	9	501					20	
<i>Artilleri:</i>												
¹ / ₂ kompani		3		1			8	13	17	40		4
Summa		5	50	119	81	1,470	8	18	17	40	1,753	46 ¹ 1,799

Anmärkingar. ¹ Bodiscos detachementsorder ¹⁶ maj, jämförd med Lichareffs rapport ³⁰ maj samt dennes styrkebesked i maj (odateradt).
² Manskapets fördelning på de särskilda bataljonerna kan icke siffran angifvas. — ³ Under vistelsen på Gottland värfvades mindre än 20 svenskar, af hvilka emellertid 13 rymde vid svensksättningens ankomst. Af de 7 återstående tilldelades musketerär-, 2 jägarbataljonen och 2 artilleriet. (Dessa 7 äro i styrkebeskedet medräknade.) — Ryssarna förlorade i döda 3 man samt genom rymning — vid tiden för svenskarnas ankomst 1 underofficer och 13 man (Lichareffs rapport ³⁰ maj 1808).

Bil. 17.

Kejsers proklamation till Gottlands invånare ^{13.} **april**
^{25.}
1808.

Sedan undertecknad på befallning af min monarck hans kejsers-
ryska Maj:t och för dess höga räkning tagit denna ö Gottland
besittning, får jag för alla härstädes i gemen samt en hvar i syn-
net offentligen tillkännagifva och proklamera följande.

1:o Att samtliga innevånare å detta land kunna vara trygga
säkra under hans kejsrerliga ryska Maj:ts hägn och beskydd,
att inneslutna uti dess nåd och omvårdnad, för deras lugn, trefnad
och väl så vida hvar och en i sin stad noggrant fullgör sina skyldig-
heter samt med stillhet och undergifvenhet för dess höga vilja,
att under sitt yrke, näring och handtering.

2:o att följaktligen landet varder bibehållet vid sin lageligen
erfärdade och ärfda ägendom och tillhörigheter, vid de lagar, för-
ordningar och privilegier, hvilka under det landet varit under svensk
herrskaft, blifvit härstädes påbudne, utgifne och antagne, samt vid sin
gudstjänst, som efter vedertaget och här öfifigt bruk och
seder af föregångna generationer oförkränkt må utöfvas.

3:o att således alla landets domare, präster samt öfrige högre
och lägre ämbets- och tjänstemän, hvilka åstunda af en sådan nåd
att begagna, varda bibehållne vid de ämbeten och tjänster en hvar
af dem vid öns intagande af hans kejsrerlige ryska Maj:ts troupper
att icke förtäddt och ombetrodde varit, så länge de fortfara att deras om-
ständigheter vörda värf och åliggande plikter med nit, drift och noggranhet
att förse.

4:o att den som i någon måtto åsidosätter hvad honom numera
af denna proklamation tillkommer, lika säkert till eget välförtjänt straff och andras varning och
försorge, varder exemplariter näpst och straffad efter omständigheterna
att beskaffenheten af dess förseelse.

5:o att alla ärforderliga anstalter skola blifva fogade och vid-
erhöllna med den skyndsamhet angelägenheten fordrar, samt till upp-

muntran för den idoge, arbetssamme och redlige att få landet fourneradt med hvad för dess behof tarivas af lifsmedel och hvad i öfrigt kan afhjälpa folkets smärta och iråkade bekymmer, hvarom jag idag skall min monarck avertera, hvaremot jag gör mig förvissad, at alla härstädes med hvarandra täfla genom sitt uppförande och förhållande, göra sig förtjänte och värdige till den nåd och mildhet, deras nya höga skydds herre, hans keijserliga ryska Majjt låter dem vederfaras, hvilket alt till allmän och enskild efterrättelse länder, samt varder med min underskrift bekräftadt.

Bil. 18.

Viscos kungörelse angående ryska truppernas på Gottland underhåll, utfärdad 29. april 1808.

Som både billigt och högst nödvändigt är, at ej mindre landet stadens innevånare, hvar i sin mohn bidraga till hans kejsrerliga ts härvarande trouppers underhållande och således deltaga uti affandet af de därtill ärforderliga persedlar, efter följande giförslag, nämligen:

1:o) Requisition för veckan är 4600 R köött, 384 kannor brännoch 1150 R salt som för månaden beräknadt belöper sig till t 920 L R köött, 1536 kannor brännvin och 23 L R eller omkring r tunnor salt utom ved och ollja, samt utfodring för 100 st:n ar efter särskild requisition.

2:o) Till utgörande häraf måste alla hemmansägare och boställs hafvare, utan undantag pastoratvis uti lefverantsen deltaga i så o, at herrar pastorer eller innehafvare af kyrckoherdelägenheter, ga $\frac{1}{4}$ -depart och de öfrige af pastoratets ledamöter $\frac{3}{4}$ -delar hemmantalet.

Om någon ininom församlingen är så känd utfattig at han ej är fulla beloppet utgifva, måste de öfrige för hvad som enligt nning af pastoratet gälldas och utgå bör, ofelbart ansvara, dock en af allmogen som in natura icke gitter sin skyldighet utgöra, med penningar efter åsatt värde, bristen ärsätta och till den jutande åter betala.

3:o) Salt och ollja, hvarå tillgång å landet icke finnes, må väl lika mätto contant efter stadspris gälldas, äfvensom ved efter 3:o kasten med penningar betalas får, men köött och brännvin ovägerligen in natura anskaffas och prompt utgå.

4:o) Upböörden af desse lefnadsmedel, penningar och persedlar, om kronobefallningsmännen genom vederbörande länsmän bekommer på sådant sätt at nu genast väreckställas, at hvarje rat forslar sin contribution hit till staden, och är hvarje läns-

man för redovisning däraf ansvarig samt [skyldig] medfölla transporten för sitt ting på den dag och tid krono befallningsmannen har at utsätta, för at till hufvud magazinet här i staden emot qvitto i föreskrifven ordning aflevereras.

5:o) De socknar, hvilka manskap redan underhålla, komma från denna beräkning att uteslutas, med villkor, at för detta manskaps underhåll en månad ansvara.

6:o) Enär första månaden lider till slut och såvida ytterligare requisitioner ske skulle, hvilket dock vore önskeligt måtte umbäras, så at behovet af lifsmedel från andra orter hit förskaffas, måste efter den nu stadgade ordningen ny upbörd för följande månaden på lika sätt föranstaltas.

7:o) Till ved för trouppernas behof jämte salt och olja som med penningar gäldas får och genom uphandling kommer at anskaffas, ärläggas En Rdr 8 B:o kpmt för hvarje helt hemman, enligt de ordres till upbörd, som nu utgå, altså åligger det hvar och en at för berörde contribution således som berördt är, vid ansvar, efter antydan därom, utgöra; och anmanas i öfrigt alla de, som äga tillgång på ätande vahrer, såsom smör, ägg, höns, kalkoner, kalffvar, grisar, färsk fisk, slagtkreatur, fläsk med mera, at emot kontant betalning sådana vahrer hit till staden införa och till innevånare behof aflåta vid den påföljd som i annat fall kan äga rum, hvilka härmedelst till vederbörandes ofelbara underrättelse kungjordt varder

Bil. 19.

Utskos kungörelse angående rättegångsväsendet på
Gottland, utfärdad ^{17.}_{29.} april 1808.

Undertecknad hans ryska kejsersliga Maj:ts härstädes varande
erneur på den af hans kejsersliga Maj:ts trupper i besittning
e ö Gottland, gör härmed vetterligt att sedan jag å min höga
arcks vägnar å ena sidan försäkrat detta lands innevånare där-
det de emot stillhet, sedighet och ett noggrant fullgörande af
ligter hvar och en i sin stad åligger, skola under hans kejsers-
maj:ts beskydd bibehållas vid fri religions öfning och alla de
och författningar, hvilka för detta varit härstädes gällande,
vid deras ämbets- och tjänstemän jämte prästerskap, hvilka
ls härstädes haft befattning och följakteligen böra, hvar och
å sitt ställe vara kännare af hvad folket af dem enligt lagar
rätt att fordra, men och å den andra sidan förbudit all com-
catjon emellan denna ö och hans maj:ts konungens af Sverige
r, — intill dess min monarck behagar i nåder annorlunda
dna; hvarjämte hos mig blifvit fullständigt detaljeradt, huru-
de rättsökande härstädes, missnöjde med hvad domstolarne i
iga och verldsliga vägen tillhöra, ägde frihet söka ändring hos
l. hofrätten och collegier i Stockholm, samt sluteligen hos Maje-
t, men hvilken frihet nu följakteligen uphört och är afskuren;
på det min bestämmelse, af min monarch stadgad, må blifva
ricka fullgjord och de gottländska innevånarne ändock tillgodo-
de fördelar jag å min monarchs vägnar dem tillofvat, hvari-
den och är hufvudsakelig, att äga rätt för den, som förmenar
ara lidande eller oförrättad genom misstag af domstolarne här-
s, att söka rättelse uti deras åtgjörd, har jag funnit mig till
börandes efterrättelse [böra] stadga följande:

1:o) Alla domstolar härstädes såväl som alla ämbets- och
emän fullgjöra alt hvad dem enligt förut gifne instructioner
deras fullmakter åligger, utan att dem därutinnan gifves någon

annan föreskrift än den de själfve böra känna, att med noggranhet, drift och nit, deras kall såsom redlige män uppfylla; dock kommer härifrån att undantagas:

2:o) Lagmansrätten härstädes, som i anseende till ordförandens bortovaro alldeles upplöses och förfaller, samt den befattning, hvilken förut varit ombetrodd vice gouverneuren herr öfversten och riddaren Eric af Klint, som och, då jag numera själf excererar styrelsen på Gottland, entledigas därifrån, dock med bibehållande af den pension och det sallarium dess konung i anseende till ådaga lagde förtjänster, hvilka alltid bibehålla sitt värde hos alla civiliserade nationer, honom tillagts; hvadan

3:o) Alla de gjöromål af cameral och executif egenskap, hvilka, förut uppdragne konungens befallningshafvande och dess särskilda departementer, nu och utaf ämbetet, det vill säga af landssecreteraren och landskammereraren bestridas, hvarvid länebokholmlaren Kahl enligt det honom förut meddelte förordnande och bibehålles, och de resolutioner, hvilka gifves gemensamt af dem underskrifvas under titul af executions och cameral verk, äfvensom fatalierne till ändrings sökande m. m. beräknas, såsom förut stadgad varit, för konungens befallningshafvande.

4:o) Alla mål, hvilka förut från domstolarne, consistorium, konungens befallningshafvande, tullkammaren, accisrätten, slottsättet m. m. enär vad eller missnöje anmäles eller förfrågningar skolas, förut blifvit hänviste efter omständigheterna till collegierna, hofrätten, dykeri- och tullarrendesocieteten m. m. eller och till konungen själf, numera granskas, pröfvas och afgöras af mig själf. Men på det allt må gå i behörig stadgad ordning, utan att jag under de öfrige mångfaldige mig uppdragne göromål må hindras, finner jag nödigt antaga en provisorisk committée; till ledamöter därutinnan förordnas härmedelst domaren i det södra häradet, lagmannen och häradshöfdingen C. G. R. von Hauswölf; domaren i det norra häradet häradshöfdingen B. Brygger, stadens borgmästare, riddaren Kongl. Svenska Vasa orden P. H. Grewesmühl, landssekreteraren Sturtzenbecker, tullförvaltaren Ruuth och Lands Sekreter Molander, hvilken sistnämnde därjämte förrättar sekreteraregöromålen, och vice häradshöfdingen Fahlsten föres protokollet, samt, enär consistoriela mål förehafves, landets biskop herr docktor Gardell och consistorienotarien Gustafsson, och när något är i fråga som rörer staden

handel och angelägenheter, 3:ne af stadens handlande, nemligen Gerle, Ehinger och Schvan; dock om någon af de committeerade är hindrad af andra tjänstemål eller laga förfall anses committén domför, enär 3:ne äro tillstädas.

5:o) Denna committé upptager alla inkommande vade- eller besmål m. m. hvaröfver utaf ledamoten och sekreteraren Molander, som vanligt är, föres ett ordentligt diarium, och fatalierne i alla kilte omständigheter beräknas såsom förut är stadgadt i alla lagen och författningarne, enär å högre ort ändring sökes, fattar sitt betänkande på lag och goda skäl, hvarefter det sålunda beredde ärendet hos mig anmäles af 2:ne committéens ledare i närvaro af min antagne sekreterare och tolk Wilhelm Hirsch, jag gifver mitt yttrande, hvarefter utslag, dom eller svar sederunda expedieras af Lands Secreter. Molander och framgifves till underskrift samt kontrasigneras af Molander och Hirsch.

6:o) Lösen för protokoller, dom, utslag m. m. beräknas såsom för hofrätt förut stadgadt är i de svenske författningarne och såsom i de danske, at däraf $\frac{1}{3}$ tillfaller Molander och $\frac{1}{3}$ Hirsch och $\frac{1}{3}$ notarien.

7:o) Uti civila mål, därutinnan vad enligt lag från understolarna är stadgat, förhålles på samma sätt nu, att vad som enligt lag af de missnöjde ärläggas, men hänvisning i hofrätt för lagmansrätt och hofrätt blifver till mig, dock med iakttagelse af den tid, som förut till ändrings sökande i hofrätt är stadgadt.

Och om mål förekommer, uti hvilka skyndsamhet är nödvändig, måste landssekreteraren Molander draga försorg om committéens sammanträdande, men i vädjade mål förhålles såsom i hofrätten på den föreskrifne inställelsedagen libell och contradeductionen uti de båda parterna inlämnas och därefter, enär lägligt vara kan, anmäles till afgörande hos committéen.

8:o) Hvad cartha sigillata medlen och handlingarnes beläggande med stämplat papper angår, så måste därmed förhållas såsom förut är stadgadt varit, så länge förråd på chartor härstädes finnes och enär det förbrukat är, så attesteras med namnet af domaren, huru stor charta uti de båda parterna betalas, hvilket och af parten erlägges och att domaren vid slut redovisas, så att kronan får den inkomst, som däraf enligt författningarna bör påräknas, hvarvid observeras, det handlingar, chartor etc. till gouverneuren eller committéen inlämnade, komma

att beläggas med så stor charta, som för hofrätt är förordnat, och committéen har sina sammankomster uti rådstufvusalen och dess archive inrättas i rådhuset eller annat bekvämligt ställe, samt handlingarne vid deras ingifvande emottagas till anteckning af Landsecreter Molander.

9:o) Slutligen till vederbörandes efterrättelse omnämnes äfven här, att i anledning af hvad jag redan lofvat, och å min monarchs vägnar försäkrat landets innevånare, komma äfven de fattiga tjänstemanna enkor och andra, hvilka af Kongl. Maj:ts och kronan i Sverige härstädes njutit viss årlig pension, at densamma hädanefter bibehålla, och såsom hittills af landträneriet upbära. Det alle som vederbör till behörig och hörsam efterrättelse länders.

Bil. 20.

Tolls instruktion för öfverstelöjtnant Fleetwood.

1:o.

Herr Friherren begifver sig så fort ske kan till Crona anmäler hos befälhafvande amiralen såsom förestående chef öfver de 4 milloner infanterie och 1 batterie artillerie som äro under upbrott marsch till Crona.

2:o.

Konungens ordres äro att desse landttrouper in skeppas på de s fartyg som äro beordrade att afgå till fiendens fördrifvande Gottland.

3:o.

Uti alt hvad embarqueringen rörer rättar herr öfverste lieutenanten sig efter amiralens föreskrift.

4:o.

Escadre chefen är contreamiralen med mera friherre Cederström, öfverstel:tn åligger det att med honom samråda och vidtaga nödiga anstalter till landstigningens säkra och lyckeliga utförande.

5:o.

Då den är värksteldt och fienden fördrifven antager herr Öf:n militaira befålet på öen och öfverlägger med kg:s bef:s h:de hvad till dess befattning hörer.

6:o.

Herr Öf:n åligger det då jemte Landshöfdingen att genast organisa och samla 2:ne batailloner af landtvärnet på Gottland.

7:o.

En bataillon af de vid landstigningen nytjade troupper jemte artillerie batteriet qvarblifva på öen, de öfrige återgå genast till Carlsrona, då fienden är fördrifven, och återkomma till södra arméen om ej annorlunda förordnat varder.

8:o.

Valet af den bataillon som skall qvar stadna beror af herr Öfverste lieutenanten.

Bil. 21.

Ändig indelning för undsättningskåren till Gottland
1808.

Befälh. för Jönköpings reg:te, öfv.-löjtn. *J. C. Fleetwood.*

Örnungens eget värfvade regemente.

1 bat.

Major *H. L. Norman.*

⊥ ⊥
⊥ ⊥

Af Kronobergs regemente.

1 bat.

Major *W. Wrangel von Brehmer.*

⊥ ⊥
⊥ ⊥

Af Jönköpings regemente.

1 bat.

Major *C. Kujlenstierna.*

⊥ ⊥
⊥ ⊥

Af Kalmar regemente.

1 bat.

Major *J. Stålhammar.*

⊥ ⊥
⊥ ⊥

Af Vendes artilleriregemente.

4. åkande 6- $\mathbb{E}$ batt.

Löjtnant *G. Timme.*

⊥ ⊥ ⊥ ⊥ ⊥ ⊥

Från örlogsvarvet i Karlskrona.

3- $\mathbb{E}$ nickor.

⊥ ⊥ ⊥ ⊥ ⊥ ⊥ ⊥ ⊥

Bil. 22.

Styrkebesked öfver undsättningskåren till Gottland 1808.¹

Truppförband.	Personal.					Kanoner.		
	Stridande.				Icke stridande.	Summa.	6-f.	2-f.
	Officerare.	Under-officerare.	Spel.	Manskup.				
<i>Infanteri.</i>								
Konungens eget värfvade regemente	14	12	9	375	² 4	414	—	—
Kronobergs regemente	13	19	11	514	³ 3	560	—	—
Jönköpings regemente	14	14	12	447	⁴ 6	493	—	—
Kalmar regemente	11	14	12	495	⁵ 5	587	—	—
<i>Artilleri.</i>								
Af Vendes artilleriregemente 1 åkande batteri	4	7	—	74	—	85	6	—
Dessutom medförda pjäser:								
Nickor	—	—	—	—	—	—	—	8
Summa	56	66	44	1,905	18	2,089	6	8

Anmärkningar. ¹ Styrkebeskedets uppgifter äro hämtade ur resp. truppförbands aföningsräkningar för maj månad 1806. I de rapporter rörande de så skilda bataljonernas uppbrott från förläggningssorterna, som cheferna för 1. och 2. brigaderna afgäfvit, äro siffrorna något afvikande från ofvanstående. — ² 1 bataljonspredikant, 1 regementskommissarie (antagen 14. maj), 1 underläkare, 1 professor. — ³ 1 regementspastor, 1 regementskommissarie, 1 underläkare. — ⁴ 1 auditor, 1 regementspastor, 1 regementaläkare, 1 regementskommissarie, 1 underläkare, 1 regementsväbel. — ⁵ 1 regementspastor, 1 regementskommissarie, 1 ordinarie och 1 extra underläkare, 1 regementsväbel.

Bil. 23.

Ederströms proklamation till Gottlands invånare 14. maj 1808.

Gottlands innevånare!

Eder konung, som från tillträdet af sin regering uppförat sitt kilt lugn för att bibehålla sitt folks själfständighet och sorgligt undvikit att gifva rättmätig anledning till missämja åt sine ättlingar, har på det mäktigast trolösa sätt blifvit angripen af en magt, som han som en trogen bundsförvant för icke länge sedan biträddt med hvars behärskare han genom de starkaste band varit förbundad.

Ehuru oberedd för fiender, som man skäligen icke bort förakta har likvisst under den svåraste årstid alla anstalter till fäderneslandets försvar, så fort medhinnas kunnat, blifvit vidtagne; men äro de för Eder möjligan kunnat blifva satta i verkställighet, har den landat på Eder kust och begagnat sig af Edert försvarslösa förstånd, för att taga denna provins af riket i besittning.

Konungen, som omfattar alle sine trogne undersåtare med fädernisk kärlek och vårdnad, var omgifven af de drygaste bekymmer och omsorger, att från fienteligt anfall freda sitt rikets vidsträckta gränser, då han om denna händelse ärhölt underrättelse.

Hans första tanke riktades likvist till Eder befrielse, och för att utföra den, ärhölt jag Dess allernådigste befallning, att på de utvaldaste trouppar, som under mitt befäl allernådigst blifvit stälde, intaga de utvaldaste trouppar af konungens armée, stälde under en lika så utvaldaste trouppar som ärfaren, rådig och vältänkande befälhafvare herr öfverstämman och riddaren friherre Fleetwod för at gemensamt med mig taga nödige mått och steg, at från Edert land, genom den allernådigstes mäktiga bistånd fördrifva fienden, återställa lugnet och freden till Edra hemvist.

I denna afsigt och med brinnande nit att utföra konungens allernådigste vilja, freda och försvara angripne medbröder, ankrar

jag flottan i Sandviken medförande tillräckelig styrka, den jag nu låter landsätta för at fördrifva fienden, men likvist fordras till ändamålets vinnande Edert, I Gottlands innevänares beredvilliga och verk samma biträde, att med folk, hästar, åke-redskap, fourage och jämväl proviant, när så behöfves, gifva trupperne skyndsamt och kraftig handräckning.

Eder kärlek till fäderneslandet! Eder alti ådagalagde redliga trohet och allerunderdånigste tillgifvenhet för konungens höga person. Eder omtanka för Edert eget väl, förvissar mig, at I härutinnan villigt, skyndsamt och gladt gifven all den handräckning, som truppernes överbefälhafvare af Eder äskar. Dess första behof är ett hundrade bespända vagnar, jämte kunnige vägvisare, och dessa upmanar jag Eder härmedelst att oförtöfvadt samla vid det ställe där trupperne i Sandviken landstiga.

Alt beskydd skall Eder gifvas och när genom den Högstes nåd och välsignelse till truppernes tappra bemödande, fienden blifvit slagen och lugnet i landet återställt, skall ärsättning gifvas för hvad till deras underhåll blifvit af innevänarne utlemnadt.

Genom vördige prästerskapets och kronobetjäningens föranstaltande bör denna proclamation för landets innevänare kungjöras.

Bil. 24.

**Artiklar angående Gottlands återlämnande af 16. maj
1808.**

1:o. Hans kejsrerliga majestäts ryska trupper utrymma ön inom dagar och öfverlämna åt hans svenska majestäts trupper alla den, ammunition och artilleri, som de fört med sig eller tagit på

De gifva sitt hedersord på, att därest detta krig skulle fort-
längre än ett år till, icke under denna tid bära vapen mot svenske konungen eller hans allierade.

2:o. Alla effekter och förråd af hvad namn som helst, hvilka öra konungen af Sverige men af ryska trupper väckligen blifvit brukade, skola betalas kontant eller genom assignationer; likaså alla gjorda rekvisitioner till sitt värde ersättas.

3:o. Ryska trupperna medtaga alla sina effekter och personliga förmögenhet och begifva sig till Slite, där de embarkera på samma transportskepp, som fört dem hit. Skeppen skola förses med pass för att kunna fritt och utan hinder återvända till ryska eller preussiska hamnar. I händelse af behof skola trupperna erhålla lifsel mot betalning.

Bil. 25.

Cederströms proklamation till Gottlands invånare
maj 1808.

Den Högste, som styrer händelsernas lopp har med den gång välsignat det af vår allernådigste konung, mig i samråd befälhafvaren för de landsatte trupper af konungens armée, nådigst uppdragne företag, att utan uppoffring af en droppa sv blod, har fienden blifvit tvungen, att till konungens trupper lemna sine vapen, artillerie och ammunition, gifva förbindels ärsättning för hvad han af kronans effekter till sitt behof an äfvensom för värdet af de requisitioner han af landets innev uttagit; och med afgifvet hedersord, att under loppet af ett år bära vapen emot konungen eller dess allierade, har han emba rat på de transportfartyg, med hvilka han hitkommit för a återvända till Ryssland. Den första plikt Eder åligger, och hv jag Eder härmed uppmanar, är att till Gud den aldra högste bära från Edra hjertan en innerlig uppriktig och ödmjuk tacksä för det han så nådigt befriat Eder från fiendens ok och åter s Eder frid, lugn och säkerhet inom Edra boningar.

Den därefter är att med osvikelig undersätelig trohet, underdånigste tacksamhet och tillgifvenhet erkänna den lands liga ömhet och vårdnad, hvarmed Vår allernådigste konung omfattat.

I ådagaläggen detta till konungens höga nöje och Eder bättnad bäst och säkrast, derigenom, att I visen den obrottel lydriad för landets lagar jämte de bud och befallningar, konu befallningshafvande, militaire befälhafvare och ämbetsmän Ede vandes varder.

Till landets försvar och fredande från förnyade fiendtelig fall, blifver en del af de kække trupper qvarlämnade, so värkat till Eder befrielse. Att understödja dem, skall enligt k

ns allernådigste vilja af landets raske söner upprättas en landtvärn,
m kommer at förses med nödige vapen, och inöfvas att på ur-
mmalt svenskt vis, när behovet det fordrar, föra dem. Kungörelse
h vidare förordnande härom, lærer snart genom Konungens befall-
ngshafvande blifva Eder meddelad. Jag vill endast härigenom
moda Eder, att villigt och gladt gå desse till Edert försvar, sä-
rhet och beskydd ledande anstalter till mötes, med det nit och
n skyndsamhet, som närvarande omständigheter så oundvikeligen
drar.

Bil. 26.

Förteckning å kanonslupar med tillhörande fartyg under h
inom landet 1808.

Byggnadsort.	Chefsfartyg.	Adjutants- slupar.	Kanonslupar.	Kokslupar.	Summa fartyg.	Under bygg- nad i	Färdiga omkring	Anteckning
--------------	--------------	-----------------------	--------------	------------	---------------	-------------------------	--------------------	------------

K o n t r a h e r a d e .

Gäffe	—	—	3	—	3	juni.	13. juni.	
Stockholm	—	—	4	—	4	›	20. ›	
Gäffe	—	—	3	—	3	›	9. juli.	
Sundsvall	—	—	4	—	4	›	16. ›	
›	—	—	—	1	1	›	23. ›	
Västervik	—	—	—	3	3	›	25. ›	
Kalmar	—	—	2	—	2	›	25. ›	
›	1	—	—	—	1	›	25. ›	
Sundsvall	—	—	1	—	1	›	20. aug.	
›	—	—	—	1	1	—	25. ›	
Karlshamn	2	2	—	—	4	juni.	25. ›	
Kalmar	1	—	—	—	1	›	1. sept.	
Sundsvall	—	—	1	—	1	›	2. ›	
›	—	—	—	1	1	—	15. ›	
Stockholm	—	—	4	—	4	juni.	7. ›	
›	—	—	2	—	2	›	12. ›	

Byggnadsort.	Chefsfartyg.	Adjutanter- slupar.	Kanonslupar.	Kokslupar.	Summa fartyg.	Under bygg- nad i	Färdiga omkring	Anteckningar.
Genom Kungl. Maj:ts befallningshafvande inom länen anskaffade.¹								
Åta varf	—	—	2	—	2	juni.	25. juli.	
Årnösand	—	—	1	—	1	»	25. »	
Åre	—	—	2	—	2	»	27. »	
Åreborg	—	—	6	—	6	»	25. aug.	
Årnösand	—	—	1	—	1	—	»	
Årehamn	—	—	1	—	1	juni.	1. sept.	
Årekröna	—	—	2	—	2	»	1. »	
Åre	—	—	1	—	1	»	1. »	
Återvik	—	—	1	—	1	»	15. »	
Åreköping	—	—	2	—	2	»	20. »	Levererades fullt armerade.
Åreby	—	—	2	—	2	—	20. »	
Åta varf	—	—	1	—	1	—	1. okt.	
Åreborg ²	—	—	2	—	2	juni.	—	
Årehamn	—	—	1	—	1	—	—	
Åreå	—	—	1	—	1	—	1 november.	

¹ För en del af dessa fartyg fick kronan ombesörja inredning m. m.; för andra tillsläppte man äfven byggnadsvirket. Några måste helt och hållet af staten inlösas.

² Möjligen byggdes inom länet ännu en kanonslup.

Uppgifterna äro hämtade hufvudsakligen ur: Förvaltningens af sjöärendena kontrakt med byggnadsägare samt med major Fähræus. Förvaltningen af sjöärendena till landshöfdingarna maj—september. Landshöfdingarna till konungen och förvaltningen af sjöärendena maj—september. Löjtnant Gheim till förvaltningen af sjöärendena juni—september.

Bil. 27.

Förslag öfver 1. brigaden af Stockholmseskadern i juni 1808.

Chef: Öfv. löjtn. Ö. Jönsson.

Adjutant: Und. löjtn. J. H. Hallström.

Fartyg och befälhavare.	Inmönstringsdag.	Besättningsstyrka.	I besättningen ingående landtvärn.		Bestyckning.			
			Antal man.	Trupp för hand.	Kanoner.			
					24 P.	12 P.	8 P.	2 P.
Bevärade fartyg.								
Chefsfartyget <i>Tokan</i> . Und. löjtn. J. H. Hallström .	11. maj	18						8
1. kanonslupsdivisionen.								
Kanonslupen n:r 41. Kapt. P. A. Sölverarm, div. chef	4. >	53	40	Söder- och Västmanlands landtvärn.	2			4
> > 57 ¹ . Konstituerade und. löjtn. M. G. Tornquist	4. >	52	40		2			4
> > 60. Und. löjtn. C. Cedervald, plutonchef	4. >	52	40		2			4
> > 61. Konstituerade und. löjtn. J. O. Vigelius	4. >	52	39		2			4
2. kanonslupsdivisionen.								
Kanonslupen n:r 62. Löjtn. C. U. af Klercker, div. chef	7. >	53	40	Söder- och Västmanlands landtvärn.	2			4
> > 63. Konstituerade und. löjtn. J. R. Christoffersson	7. >	52	40		2			4
> > 64. Und. löjtn. H. R. Blomstedt, plutonchef.	7. >	52	40		2			4
> > 65. Konstituerade und. löjtn. J. P. Heimberger	7. >	52	39		2			4
3. kanonslupsdivisionen.								
Kanonslupen n:r 67. Löjtn. S. R. Öberg, div. chef .	7. >	53	40	Söder- och Västmanlands landtvärn.	2			4
> > 68. Konstituerade und. löjtn. C. L. Morin.	7. >	52	39		2			4

¹ I Aschlings förslag står 47, hvilket tydligen beror på felskrifning.

BIL. 27. SVENSKA FÖRSVARÅTGÄRDER TILL SJÖSS.

Fartyg och befälhavare	Inmönstringsdag.	Besättningsstyrka.	I besättningen ingående landtvärn.		Bestyckning.		
			Antal man.	Truppbeförman.	Kanoner.		
					24-F.	12-F.	3-F.
slupen nr 70. Und. löjtn. D. Lindgren, ¹ plutonchef	7. maj	52	40	Söder- och Västmanlands landtvärn.	2		4
> 71. Konstituerade und. löjtn. J. Hammarberg	7. >	52	40		2		4
4. kanonslupsdivisionen.							
slupen nr 76. Löjtn. J. Holméen, div. chef	7. >	53	40	Västmanlands landtvärn.	2		4
> 77. Konstituerade und. löjtn. E. G. Lundstedt	7. >	52	40		2		4
> 78. Und. löjtn. J. U. Lunell, plutonchef	7. >	52	40		2		4
> 79. Konstituerade und. löjtn. J. F. Örnberg	7. >	52	40		2		4
Landstigningsdivisionen.							
slupen nr 80. Kapt. C. F. Nordberg, div. chef	6. >	53	40	Upplands landtvärn.	2		4
> 11. Konstituerade und. löjtn. G. A. Rydberg	6. >	52	40			2	4
> 124. Und. löjtn. J. W. Richnan, plutonchef	6. >	52	40		2		4
> 12. Konstituerade und. löjtn. G. Gierss	6. >	52	39			2	4
> 13. Konstituerade und. löjtn. J. Hjortsberg, plutonchef	6. >	52	39			2	4
> 14. Konstituerade und. löjtn. G. W. Thomée	6. >	52	40			2	4
slupen <i>Kotka</i> . Löjtn. N. A. Fries	1. >	45			8		
slupen <i>Fröja</i> . Und. löjtn. G. Lagerhjelm	1. >	33				16	
kanonslupen nr 1. Und. löjtn. F. G. Dahlstedt	1. >	53	30		2	4	
slupen nr 9. Löjtn. C. J. Arrhén v. Kapfelman	1. >	20			1	16	
> 11. Löjtn. greve O. Cronstedt	1. >	20			1	16	

I Aschlings förslag öfver 1. brigaden af Stockholmseskadern 3. juni finnas inga be-
 re för kanonsluparna nr 12, 14 och 70 upptagna, men återfinnas ofvanstående offi-
 Aschlings »redogörelse för kommanderingar» 20. augusti 1808.

BIL. 27. SVENSKA FÖRSVARSLÄTGÄRDER TILL SJÖSS.

Fartyg och befälhavare.	Inmönstringsdag.	Besättningsstyrka.	I besättningen ingående landtvärn.			Kanon	Bestyrt
			Antal man.	för-hand.	Prapp.		
Obevärade fartyg.							
Jakten <i>Gustafva</i> . Intendentlöjtn. J. F. Ithimeus	11. maj	10					
» <i>Tärnan</i> ¹	20. »	10					
Förrådsfartyget <i>Papegojan</i> . ¹ Konstituerade und. löjtn. Schröder	20. »	10					
Proviantbåten nr 2	4. »	10					
» » 3	9. »	10					
Kokslupen » 3	4. »	10					
» » 4	7. »	10					
» » 10	7. »	10					
Sjukbåten » 1	4. »	10					
» » 4	6. »	10					

¹ Fartyget upptages i Aschlings förslag under ofvanstående rubrik.

Uppgifterna äro hämtade ur förutnämnda förslag 3. juni, äfvensom ur kassavertioner vid Stockholmseskadern samt ur kvartalsförslag och rapporter från resp. landbrigader.

Bil. 28.

Malins promemoria angående svenska Östersjökustens försvar af 30. mars 1808.

Till underdånigste åtlydnad af Eder kongl. maj:ts nådigste be-
 ring, att upgifva de mått och steg som böra tagas att förekomma
 om icke ryssarne ett fiendteligt försök emot Sverige ifrån finska kusten i
 Finska viken; får jag för min underdåniga del, hvad som rörer
 detta, afgifva mina tankar.

Då en mängd fartyg kunna samlas uti de finska hamnarna i
 Finska viken, och ehuru jag har svårt för att tro, det något för-
 emot Sverige genom trouppers transporterung skulle göras, utan
 vara understödt och försvarat af armerade fartyg, så fordrar
 tillräckligheten att likväl göra de anstalter som kunna förhindra, och
 tillräckligt göra sådana företag. När alla armerade ryska skärgårds-
 fartyg befinnas inom ryska gränsen, och en tillräckelig örlogsflotta
 kommer sig tidigt i Finska viken som håller den ryska örlogsflottan
 stängd i sina hamnar och på flera ställen kan hindra den ryska
 skärgårdsflottan att framtränga; t. ex. vid Sveaborg, Porkkala, Barö-
 sjöfjärden och Hangö, så tror jag att en sådan örlogsflotta, med
 tillräcklig hjälp af svenska skärgårdsflottan från Sveaborg tillbakahåller den
 ryska. För ryssarne att då få armerade fartyg att understöda
 en sådan operation, är icke annat än att bygga i finska hamnarne canon-
 er eller armera andra fartyg, som fordrar tid, och svårligen
 kan sig göra, då bestyckningen felar; de kunna icke heller blifva
 på ett betydligt antal. Om ryssarne från finska kusten, med eller
 utan armerat fartyg, skulle villja transportera troupper till Sverige,
 skulle det ske från flera, eller några, nära hvarandra belägna ham-
 nar. För flera tror jag svårligen, ty det har många svårigheter med
 sig som en vidsträckt kust förordsakar, nemligen att på en gång
 komma med de andra till landningsställe m. m.: jag tror således
 att om försök skall göras, det sker från några nära hvarandra be-
 lägna hamnar, där så många fartyg som kunna fås från alla hamnar,
 skulle gå att öfvergå till Sverige, [och] väljer icke fienden den längsta vägen

öfver sjön, eller bjuder till att landstiga på ett ställe hvarifrån de har flere svårigheter att strida emot, som längre väg, couperat land, brist på underhåll m. m. utan har jag den tanken, att antingen vid Qvarken eller söder därom öfvergången försökes, om den kan äga rum emot ett rike som äger försvar så till lands som sjöss. Jag har i anledning af alla händelser haft följande punkter till föremål uti de dispositioner som jag i underdånighet till sjöns vägs föreslå:

1:o Att veta hvad i alla finska hamnar i Bottniska viken företages;

2:o Att förhindra det inga fartyg samlas ifrån den ena hamnen till den andra; och

3:o Att med samlad styrka, till intet göra ett öfvergångsförsök.

De sju briggar, hvilka Eder kongl. maj:t redan i nåder bifallit, att härstädes uphandlas och armeras med så svår bestyckning som de kunna föra, hvaraf 5 stycken komma att stationeras längs finska kusten i Bottniska viken, norr om Ålandsskären, såsom nedanför skall nämnas, böra icke länge till ankar ligga stilla på ett ställe utan segla hvarandra till möte, och meddela hvarandra de under rättelser hvar och en inhämtat så att alla briggarne känna hvar som passerar i alla hamnar längs kusten. Men de 2:ne briggar uti Ålandsskären, de blifva stillaliggande åtminstone mycket mer än de 5 nämde. En briggs station blir, dels till ankar vid Carlsten utanför Uleåborg, dels kryssande emellan nämde ställe och Helsingör. Då briggen ligger till ankar (som icke bör blifva länge) sökes om säker underrättelse hvad ryska troupperne uti Uleåborg sig företaga om därstädes bygges canonslupar, eller inredes andra fartyg, antingen till transport eller armering; under kryssningen för Brahestad sökes att veta hvad där förhafves, lika som för Uleåborg. Skulle i Uleåborg, eller Brahestad, eller i de få hamnar som äro emellan Helsingör och Uleåborg, fartyg tillagas, men inga betydliga trouppar där vara, påpassas, att vid utgåendet, då fartygen skola gå till någon samlingsställe, taga dem och öfverföra dem till en säker hamn på svenska kusten, helst någon stad, där de öfverlämnas till magistratens vård och ansvar. Briggen återbegifver sig dit som omständigheterna fordra. Briggen aflämnar underdånig rapport om hvad som fås kunskap om, och skulle något af vigt inhämtas, afseglas genast med underdånig rapport till den svenska hamn som vinden tillåter.

räcka, antingen Ratan, eller någon annan af de nordligare hamne; fortskaffar brevet, och återskyndar till sin station. Då säker berättelse från de andra briggarne ärhållits, att någon samlad ögd af fartyg skulle vara nära att utlöpa, förena sig alla briggen därutanföre, att gemensamt taga och förstöra den utgående sporten. En brigg blir stationerad vid Helsingörn, eller däromkring, att veta hvad i Gamla Carleby, Jacobstad och Ny Carleby och andra hamnar söder om dem till Vasa företages, denne brigg kryssar ifrån Helsingörn till Carlön, och ifrån Helsingörn till Jens-
[utanför] Oravais nära Vasa, Munsala, Frösön utanför Ny Carleby, att veta hvad rundtomkring förbehafves; och för öfrigt samma förhållande som briggens utanför Uleåborg.

En brigg blir stationerad vid Rönnskären, eller någon annan hamn i ankarsättning omkring Vasa, hvarifrån man lätt kan komma ut, tillika bevarad från borttagning genom en mängd båtar. Dess besättning blir nedåt Kaskö, får ett litet avisfartyg med sig, att i nöden till svårigheten af grund och svår skärgård för briggen kunna komma norr ut, kunna skicka till den briggen vid Helsingörn att låta veta hvad som passerat, äfvensom att få veta hvad norr ut företages; i öfrigt förhålles lika med ofvannämde briggar, men att i nöden som på svenska kusten sökes, blifver Sundsvall, Hernösand och andra hamnar, söder om Qvarken. En brigg blir vid Kaskö, Rönnskärssundet, men ligger där icke länge såsom för surprise och är säkert, endast att få underrättelse; denne brigg kryssar till den skärgården åt Rönnskären och till Stora Enskär utanför Uleåborg; iakttaget samma förhållande som den briggen vid Vasa. Den andra briggen i Kaskö kan ligga vid Kilgrundet eller vid Sidby, att skaffa sig underrättelser, allt som omständigheterna förordla.

En brigg blir stationerad vid Enskär, Putsari omkring Lökö, eller någon annan hamn däromkring; kryssar till stora Enskär, och undersöker hvad som i Nystad, Björneborg, Raumå och Åboleden företages, får en sump med sig att skicka, och taga underrättelser ifrån sig, till och af briggen vid Musshaga i Ålandsskären.

En brigg blir stationerad vid Musshaga i Ålandsskären, med 2 kanalslupar, och blir där liggande att mota hvad som där kunde passera; får en sump som meddelar briggen vid Nystad underrättelser, och tager sådana ifrån den.

En brigg blir stationerad vid Små Sättungarne, med 4 canonslupar, får en sump med sig, att skaffa underrättelser från Bergshamn och från Åboleden, samt att lämna underrättelser till briggen vid Musshaga, emellan hvilka bör vara en jämn communication. Dessa briggars stationerande vid Musshaga och Små Sättungarne blifva icke tillräckeliga om ryssarne skulle tagit fast fot på Åland, då bör dessutom en större expedition med canonslupar och gallerer med första öppet vatten afgå, för att återtaga Åland, som fordrar en särskild plan.

Ett större armerat fartyg bör ligga vid Arrholma, och vid Tjockö canonslupar, äfvensom vid Furusund; 8 gallerer ligga färdiga vid Stockholm, att kunna när så fordras, utgå till de ställen de kunna behövas. Att på svenska sidan utsträcka försvaret på sjö längs hela kusten, är icke möjligt, men sedan man noga iakttag hvad förut är sagt, får man med den styrka som från finska kusten stationerade fartyg öfverblifvit, gemensamt med den som på svenska kusten är, tilsamman angripa och förstöra den transportflotta som kunnat öfverkomma, och sedermera afskära all communication med Finland utom hvilken jag icke tror blir möjligt för en fiendelig trouppe, att kunna uppehålla sig.

Bil. 29.

**Öfverste Karlss utlåtande öfver Rajalins promemoria an-
gående svenska Östersjökustens försvar af 7. april 1808.**

Då Eder Maj:t i nåder täckts begära mitt utlåtande öfver vice amiralen m. m. friherre v. Rajalins underdåniga betänkande, rörande försvarsmått och steg som böra tagas at förekomma ryssarne et fiendtligt försök mot Sverige ifrån finska kusten i Bottniska viken, får jag i underdånighet aflämna följande:

Jag förenar mig fullkomligen med den utaf vice amiralen friherre Rajalin yttrade förmodan: att, i händelse af ett försök till landstigning i Sverige, söker fienden att understödja och försvara sig med armerade fartyg och att tillgången dertill bör förekommas derigenom at, på sätt v. amiralen föreslagit, den ryska örlogsskärjgårdsfloattan hindras att ifrån ryska hamnarne framtränga; och vid den därtill påräknade åtgärd af den uti Sveaborg stationerade svenska skjergårdss flotta torde förtjena upmärksamhet huruvida nu på stället finnes tillgång å hvad till dess utredning erfordras, isynnerhet manskap, hvilket svårigen lär kunna härifrån dit transporterats och ej eller bör tagas af garnisonen om den ej altför mycket skall försvagas för att kunna emotstå en belägring. Hvad vice amiralen i öfrigt anfört, rörande det sätt hvarpå ett anfall tronade skulle försökas, såväl i anseende till orterna hvarifrån det skulle ske, som de dispositioner fienden i sådant afseende förmodas göra, finner jag fullkomligen grundat, äfvensom de af honom i underdånighet föreslagne försvars och försigtighets mått väl anseende; men jag får dock i underdånighet hemställa huruvida sju stationer äro tillräcklige at mot den långa finska kusten i Bottniska viken stationeras, då de icke allenast böra undersöka hvad å nämde stationer förbehafves, utan äfven före komma alla de transporter hvilka erfordras, ifrån den ena hamnen till den andra, kunna företagas till förmån för sammandragning m. m., äfvensom förhindra all förenigning af fiendtlig styrka. Jag hemställer derföre huruvida antalet af så-

dane brigger i mon af omständigheterne kunna ökas och stationer hvarandra så nära som möjligt, för at, dels bättre kunna besträffa, dels, i händelse af behof vid attacquen å en till äfventyrs stationer, fiendtlig transport, kunna komma hvarannan till biträde, hvar den brigg som af ett sådant biträde 'såg sig i behof kunde biträda andra, genom advis skepp då lättare underrätta. Dertill hölls också at de stationerade brigger ej utan vid sålunda nödige tillfällen böra lämna den station de vid kusten undfått och ej behöfvat sig derifrån för rapporters meddelande, hvartill hvarje brigg behöfver en sump eller advis skepp vara försedd, som icke allenast till rapporters rättelsers afgifvande seglar vida fortare utan äfven sätter brigg tillfälle at beständigt bibehålla sin station och oafbrutet följande företags.

Hvad v. amiralen i öfrigt i underdånighet anført, finner jag såväl i afseende å localen som öfrige omständigheter väl gånghet och utarbetat.

Dessa briggar få sina särskildte instructioner i likhet med hvader aller underdånigste promemorian af d. 30 mars innehåller, med den skillnad att det iakttages för alla briggarne hvad i underdånighet föreslaget är för briggen vid Carlön, att icke själf lämna kryssnings stationen, för raporters och underrättelsers afgifvande. En brigg vid Musshaga med 2 canonslupar och en sump till avisfartyg. En brigg vid Små Sättungarna med 4 canonslupar och en sump till avisfartyg. De få sina instruktioner i likhet med oftänämnde aller underdånigste promemoria.

Utom desse 8 briggar blifver en brigg hvilken allerunderdånigst föreslås att inspectera alla stationerna, kryssar således emellan dem beständigt, och då någon af briggarne för provianteris eller annat nödvändigt behof, behöfver söka svensk hamn, då ingår dess ställe intill dess den återkommer, eller andra mått och steg varda tagna till ändamålets vinnande. Alla briggarne stå under dennes ordres, och blir dess skyldighet så afpassa med provianteringen att icke flere på en gång lämna stationerna, utan allenast en i sender.

Det större armerade fartyget vid Arrholma kommer icke där stationeras förrän man med visshet vet att fienden inne på Åland.

Bil. 31.

Öfver kryssarna i Bottniska viken i medio af juni 1808.

Befälhafvare.	Inmönstringsdag.	Almönstringsdag.	Besättning (med befäl).	Bestyckning.				Nickor 3-F.	Deplacement.		Station.
				Kanoner.		Skråkanoner.			Ton.	Meter.	
				12-F.	4-F.	12-F.	6-F.				
<i>er Biederman</i>	28. maj	20. dec.	113	12	—	—	—	12	422	3.5	Inspektörsfartyg.
<i>C. L. Martin</i> och inspektör öfver kryssarna.											
<i>mon</i> . . . . . n. Falkman.	27. »	2. dec.	55	—	—	10	—	6	225	2.7	Små Sottunga.
<i>eritas</i> . . . . . n. F. A. Råberg.	27. »	26. nov.	53	—	12	—	—	6	144	2.2	Enskär, Putsaari och omkring Lökö.
<i>rik</i> . . . . . n. C. J. Thorn-	28. »	28. nov.	53	—	12	—	—	—	199	3.0	Kaskö.
<i>an</i> . . . . . n. H. Blomstedt.	9. juni	30. »	53	—	12	—	—	4	168	2.5	Rönnskärens båk.
<i>anna Kristina</i> t. G. Pihl.	14. »	28. »	53	—	6	3	1	6	187	2.8	Utanför Riga.
<i>amheten</i> . . . . . n. G. V. F. Fors-	14. »	5. dec.	53	—	10	—	—	4	128	2.2	Vid Hälsingörn kryssande norrut.
<i>omien</i> . . . . . löjtn. Z. Barck.	14. »	11. nov.	53	—	2	—	8	4	220	2.7	Vid Hälsingörn kryssande söderut.
<i>en</i> . . . . . n. J. Benzelnä.	16. »	8. jan. 1809.	53	—	12	—	—	4	245	3.1	Till konvojeri under konvojkommisariatet.

erna äro hämtade dels ur Aschlings förslag 18. juni dels ur åtskilliga g.o. och juni månader. Det förra öfverensstämmer i fråga om befälsförteckningen med kommandering af 19. maj, men skiljer sig i afseende å bestyckningsuppgifter för några å den af Lagerbjelke »approberade bestyckningssiffror för 9 st. briggar» af den 24. april. Hans besättning ökades, enligt order 22. juni, med 1 underofficer och 22 man.

Bil. 32.

Styrkebesked öfver 17. ryska divisionen ^{20. april} 180 _{2. maj}

Truppförband.	Personal.						S u m m a.
	Stridande.					Icke stridande.	
	Officerare.	Under-officerare.	Spel.	Muskip.	Summa.		
Trupper under generalmajor Tutschkoff III.							
<i>Infanteri.</i>							
Brestska musketerarregementet	36	77	33	719	865	35	900
Villmanstrandska »	30	75	32	843	980	77	1,050
<i>Kavalleri.</i>							
Af Grodnoska husarregementet	4	7	2	74	87	3	94
Kosacker	2	1	—	32	35	—	38
<i>Artilleri.</i>							
Af 17. artilleribrigaden	2	6	1	63	72	19	94
Fältartilleri	1	4	—	18	23	4	25
<i>Ingenjörtrupper.</i>							
Af 1. pionirregementet 1 kompani	4	13	2	118	137	13	153
Summa	79	183	70	1,867	2,199	151	2,857
Trupper vid Sveaborg.							
<i>Infanteri.</i>							
Kremenschugska musketerarregementet	36	70	36	740	882	60	942
Minskiska »	33	53	33	897	1,016	60	1,076
Bjüloserska »	35	77	31	1,059	1,202	65	1,267

32. RYSKA FÖRETAG VID OCH I FINSKA VIKEN INTILL BÖRJAN AF JULI.

Uppförband.	Personal.						Hästar.	Kanoner.	
	Stridande.					Icke stridande.			Summa.
	Officerare.	Under-officerare.	Spel.	Manskap.	Summa.				
ka musketerarregementet 1 ba-	21	31	36	442	530	45	575	56	—
ementet	34	64	23	833	954	53	1,007	80	—
. . . . .	42	77	33	884	1,036	93	1,129	80	—
<i>Kavalleri.</i>									
ka dragonregementet 3 skvad-	19	29	8	260	316	23	339	333	—
. . . . .	5	7	2	81	95	3	98	106	—
. . . . .	11	21	5	224	261	4	265	531	—
<i>Artilleri.</i>									
. . . . .	8	19	2	146	175	21	196	151	12
kompani	6	17	11	144	178	25	203	9	12
. . . . .	5	11	3	190	209	33	242	186	12
. . . . .	5	8	1	142	156	24	180	181	6
. . . . .	5	10	13	73	101	7	108	—	—
ngskompani	4	14	2	86	106	9	115	32	13
lmis artillerigarnison	2	8	2	141	153	2	155	—	—
<i>Ingenjörtrupper.</i>									
regementet 1 kompani	4	10	2	126	142	7	149	28	—
pani	4	12	2	122	140	12	152	31	—
Summa	279	538	245	6,590	7,652	546	8,198	2,047	55
Svartholm och i Lovisa.									
<i>Infanteri.</i>									
ka musketerarregementet 1 ba-	10	22	6	336	374	21	395	23	—
. . . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Kavalleri.</i>									
ka dragonregementet	5	11	3	86	105	3	108	122	—
. . . . .	—	1	—	6	7	—	7	—	—

Truppförband.	Personal.					
	Stridande.					Icke stridande.
	Officerare.	Underofficerare.	Spel.	Manskap.	Summa.	
<i>Artilleri.</i>						
Af 17. artilleribrigaden	—	1	—	6	7	—
» 21. » »	—	3	—	—	3	5
» Ruotsinsalmis artillerigarnison	—	1	—	6	7	—
<i>Ingenjörtrupper.</i>						
Af 1. pionirregementet	1	2	—	16	19	7
Summa	16	41	9	456	522	36
<i>Trupper i Borgå.</i>						
<i>Infanteri.</i>						
Af Ruotsinsalmis garnison	4	7	2	99	112	4
<i>Kavalleri.</i>						
Af Finländska dragonregementet	—	5	—	44	49	2
Summa	4	12	2	143	161	6
17. divisionens styrka	378	774	326	9,056	10,584	789

Anmärkning. Till Helsingfors hade dessutom transporterats 18 belägringskanoner väg dit voro af belägringsartilleri 3 st. 5- $\mathcal{L}$ och 1 st. 2- $\mathcal{L}$ mörsa och 6 st. 24- $\mathcal{L}$ kanoner samt af fältartilleri 4 st. $\frac{1}{2}$ korta och 8 st. 12- $\mathcal{L}$ kanoner.

I detta och följande styrkebesked, redogöres icke för de från öfrade kanonerna — i allmänhet fästningsartilleri — såsom t. Hangö, Tavastehus osv.

Uppgifterna för samtliga ryska styrkebesked äro hämtade ur (månatliga) öfver ryska arméen i Finland samt särskildta styrkebeskederna på östra krigsskådeplatsen.

Bil. 33.

 yrkebesked öfver 21. ryska divisionen ^{20. april} _{2. maj} 1808.

Grupp förband.	Personal.						Hästar.	Kanoner.	
	Stridande.					Icke stridande.			
	Officerne.	Underofficerne.	Spel.	Manskap.	Summa.				S u m m a.
2. afdelningen.									
<i>Infanteri.</i>									
musketerarregementet 1 bataljon	19	40	13	621	693	41	734	11	—
regementet utom 1 kompani . . .	38	66	20	1,044	1,168	87	1,255	83	—
, ...	42	63	17	843	965	40	1,005	81	—
<i>Kavalleri.</i>									
husarregementet 1 skvadron	6	10	2	80	98	1	99	106	—
, ...	4	11	—	115	130	—	130	169	—
<i>Artilleri.</i>									
artilleribrigaden	1	1	—	19	21	1	22	24	2
, ...	1	2	—	26	29	—	29	23	2
Summa	111	193	52	2,748	3,104	170	3,274	497	4
3. afdelningen.									
<i>Infanteri.</i>									
musketerarregementet 1 bataljon	22	34	32	632	720	54	774	44	—
, ...	35	74	37	1,142	1,288	86	1,374	80	—

Truppförband.	Personal.						
	Stridande.					Icke stridande.	S u m m a.
	Officerare.	Underofficerare.	Spel.	Manuskap.	Summa.		
<i>Kavalleri.</i>							
Af Finländska dragonregementet 1 skvadron	3	6	2	74	85	4	8
» Grodnoska husarregementet 1 »	5	8	1	84	98	4	10
Kosacker	3	4	—	35	42	—	4
<i>Artilleri.</i>							
Af 17. artilleribrigaden	1	2	—	15	18	2	2
» 21. »	1	2	2	17	22	16	3
1/2 batterikompani	2	5	1	54	62	3	6
Summa	72	185	75	2,058	2,335	169	2,504
Trupper vid Tavastehus.							
<i>Infanteri.</i>							
Af Vellikij-Lukiska musketerarregementet	4	—	—	—	4	4	—
» 2. jägarregementet 1 kompani . . .	6	9	2	123	140	1	14
» 26. » 1 »	3	6	2	74	85	1	8
<i>Kavalleri.</i>							
Af Grodnoska husarregementet	—	—	—	5	5	—	—
Kosacker	—	—	—	8	8	—	—
Summa	13	15	4	210	242	6	248
21. divisionens (utom 1. afdelningen) styrka	196	843	131	5,011	5,681	345	6,027

Bil. 34.

Styrkebesked öfver 17. ryska divisionen ^{20. maj} 1. Juni 1808.

Gruppförband.	Personal.							Hästar.	Kanoner.
	Stridande.					Icke stridande.	S u m m a.		
	Officerare.	Underofficerare.	Spel.	Manskap.	Summa.				
Grupper under generalmajor Tutschkoff III.									
<i>Infanteri.</i>									
Ryska musketerarregementet	34	75	33	631	773	48	821	80	—
Ägarregementet	30	64	32	639	765	86	851	68	—
<i>Kavalleri.</i>									
„	2	—	—	4	6	—	6	8	—
<i>Artilleri.</i>									
Artilleri	3	7	—	57	67	11	78	67	5
Artillerikompani	4	6	6	87	99	16	115	70	6
Summa	78	152	67	1,418	1,710	161	1,871	298	11
Grupper på Sveaborg.									
<i>Infanteri.¹</i>									
Ryska musketerarregementet 1 reservbataljon ²	12	16	5	217	250	37	297	27	—
Manstrandska musketerarregementet 1 reservbataljon ³	11	25	10	308	254	23	377	—	—
Preussiska musketerarregementet 1 reservbataljon ³	38	82	38	813	971	65	1,036	105	—
Ryska musketerarregementet	45	68	35	895	1,043	84	1,127	80	—
Ägarregementet 1 reservbataljon ³	8	24	5	230	267	—	267	—	—
„ 1 „ „ ³	19	14	7	170	210	12	222	—	—
St. Petersburgs garnisonsbataljon	10	13	13	328	364	16	390	—	—
Manstrands garnisonsbataljon	22	20	4	292	338	27	365	—	—
Ryska garnisonsbataljonen ⁴	17	31	9	381	438	8	446	—	—

KTH
HOLM

34. RYSKA FÖRETAG VID OCH I FINSKA VIKEN INTILL BÖRJAN AF JULI.

Grupp förband.	Personal.							Hästar.	Kanoner.
	Stridande.				Icke stridande.	S u m m a.			
	Officerare.	Underofficerare.	Spel.	Männskap.					
<i>Kavalleri.</i>									
.....	—	1	—	5	6	—	6	8	—
<i>Artilleri.</i>									
Artilleribrigaden	2	—	—	3	5	1	6	6	—
»	—	3	—	—	3	5	8	—	—
Insalmis artillerigarnison	2	10	2	140	154	2	156	—	2
<i>Ingenjörtrupper.</i>									
Infanteriregementet 1 kompani	3	10	2	111	126	8	134	28	—
Summa	26	52	12	699	889	42	931	70	2
Trupper i Borgå.									
<i>Infanteri.</i>									
Insalmis garnison	3	5	3	72	83	5	88	—	—
<i>Artilleri.</i>									
Artilleribrigadens ridande kompani	—	—	—	7	7	—	7	—	—
Insalmis artillerigarnison	—	1	—	15	16	—	16	—	—
Summa	3	6	3	94	106	5	111	—	—
Divisionens styrka	365	657	285	7,779	9,186	692	9,877	1,160	52

- ar. ¹ På Sveaborg synes dessutom hafva funnits 1 kompani af Ruotsinsalmis artillerigarnison; å det ryska styrkebeskedet anmärkes ock, att det sist-nämnda icke blifvit i styrkebeskedet upptaget.
- ² Angifves å ryska styrkebeskedet endast såsom $\frac{1}{2}$ bataljon, men var troligen en reservbataljon.
- ³ Upptages å ryska styrkebeskedet endast såsom del af regementet, men var troligen en reservbataljon.
- ⁴ Buxhövdens styrkebesked 2. juli 1808. Fullständigt styrkebesked af tidigare datum har ej varit tillgängligt, men i Buxhövdens operationsjournal 1. juni uppgifves antalet meniga till 364.
- ⁵ Dessutom var på väg till Helsingfors Keksholms garnisonsbataljon, omkring 400 man.
- ⁶ Vid Helsingfors dessutom 22 kanoner (belägringsartilleri).

Bil. 35.

Styrkebesked öfver 21. ryska divisionen ^{20. maj} 180
1. juni

Truppförband.	Personal.						
	Stridande.					Icke stridande.	S u m m a.
	Officerare.	Underofficerare.	Spel.	Manskop.	Summa.		
Trupper under generalmajor Schepeleff.							
<i>Infanteri.</i>							
Af Villmanstrandska musketerarregementet 6 kompanier	26	53	28	610	717	62	77
› Nevska musketerarregementet 1 bataljon	19	40	13	654	726	41	76
› 2. jägarregementet	21	33	16	533	603	44	64
› 25. „	10	13	3	219	245	20	26
<i>Kavalleri.</i>							
Af Finländska dragonregementet	5	11	3	96	115	6	12
› Grodnoska husarregementet	6	10	2	82	100	2	10
Kosacker	4	10	—	81	95	—	9
<i>Artilleri.</i>							
Af 17. artilleribrigaden	1	4	—	41	46	10	5
› 21. „	1	2	—	26	29	—	2
Summa	98	176	65	2,342	2,676	185	2,861
Trupper i Åbo.							
<i>Infanteri.</i>							
Af Villmanstrandska musketerarregementet 2 kompanier	7	18	5	208	238	7	24

BIL. 35. RYSKA FÖRETAG VID OCH I FINSKA VIKEN INTILL BÖRJAN AF JULI.

Truppförband.	Personal.							Hästar.	Kanoner.
	Stridande.					Icke stridande.	Summa.		
	Officärer.	Underofficärer.	Spel.	Manskap.	Summa.				
Af Nevska musketerarregementet 1 bataljon	22	36	32	626	716	68	784	44	—
Libauska „	31	70	40	1,187	1,328	90	1,418	80	—
<i>Kavalleri.</i>									
Af Grodnoska husarregementet 1 skvadron	6	12	2	95	115	5	120	121	—
Kosacker	3	4	—	47	54	1	55	93	—
<i>Artilleri.</i>									
Af 17. artilleribrigaden	2	4	—	34	40	5	45	49	3
» 21. „	1	2	2	19	24	15	39	71	2
1 batterikompani	7	12	1	186	206	23	229	252	12
Af Nyslotts artillerigarnison	2	2	1	52	57	1	58	—	—
Några artillerikommandon	—	3	—	48	51	2	53	99	—
<i>Ingenjörtrupper.</i>									
Af Pioniärregementet 1 kompani	4	10	2	88	104	11	115	28	—
Summa	85	173	85	2,590	2,933	228	3,161	857	17
Trupper under generalmajor Borosdin.									
<i>Infanteri.</i>									
Bjälöferska musketerarregementet	35	79	32	1,058	1,204	65	1,269	83	—
Pernauska „	34	75	40	974	1,123	59	1,182	81	—
<i>Kavalleri.</i>									
Af Finländska dragonregementet 2 skvadroner	16	24	5	210	255	17	272	283	—
<i>Artilleri.</i>									
Faltartilleri	3	11	1	63	78	11	89	55	4
1/3 batterikompani	3	5	1	116	125	18	143	117	6
Summa	91	194	79	2,421	2,785	170	2,955	619	10

Truppförband.	Personal.						
	Stridande.					Icke stridande.	Summa.
	Officerare.	Underofficerare.	Spel.	Manskap.	Summa.		
Trupper vid Tavastehus.							
<i>Infanteri.</i>							
Af Velikij-Lukiska musketerarregementet	5	—	—	1	6	4	10
» 2. jägarregementet 1 kompani . . .	6	9	2	121	138	1	139
» 26. » 1 » . . .	3	7	2	76	88	1	89
<i>Kavalleri.</i>							
Af Grodnoska husarregementet	—	—	—	5	5	—	5
Kosacker	—	—	—	6	6	—	6
Summa	14	16	4	200	243	6	249
21. ryska divisionens styrka	283	559	233	7,562	8,637	589	9,226

Af Upplands landtvärnsbrigad.

II. bataljonen.	I. bataljonen.
Kapt. vid Upplands landtvärn	Brigadchefen.
<i>J. E. Jöransson.</i>	
┆	┆
┆	┆

Utom brigadförband.

Allmogens frivilliga bataljon.	Frivilliga skarpskyttar.	Skvadronen ur lifgarde till häst.
Fanj. vid Finska gardet	Stabsadjut., löjtn., frih.	Ryttm.
<i>G. A. Ljungberg.</i> ¹	<i>J. F. E. v. Vegesack.</i>	<i>A. E. G. Broberg.</i>
┆	┆	┆

Kårens styrka: 5 bataljoner, 1 skvadron, 6 kompanier
= 2,400 man infanteri, 75 man kavalleri, 34 man artilleri
(dessutom omkr. 300 man frivilliga).

¹ Ljungberg förde befälet öfver bataljonen under v. Vegesack själf, som öfver täckts taga speciellt befäl.

Bil. 37.

Styrkebesked öfver »Finska södra corps d'armée»
19. juni 1808.

Truppförband.	Personal.						Kanoner 3-f.	
	Trupper (reguljära).					Frivilliga.		Summa.
	Underofficerare. Officerare.	Spel.	Manskap.	Summa.				
1. Brigaden.								
<i>Gardesbataljonen.</i>								
Lifgardet till fot	9	7	2	188	206	—	206	—
Svenska gardet	6	8	2	191	207	—	207	—
Finska gardet	6	4	2	186	198	—	198	—
<i>Artilleriet.</i>								
Ommanderade från gardesbataljonen . .	—	—	—	15	15	—	15	—
Svea artillerireg:te	1	2	—	31	34	—	34	6
2. Brigaden.								
bataljonen af Upplands landtvärnsbrigad	12	15	7	402	436	—	436	—
» » » » »	10	7	3	286	306	—	306	—
3. Brigaden.								
bataljonen af Upplands landtvärnsbrigad	13	13	8	445	479	—	479	—
» » » » »	13	11	7	518	549	—	549	—
Utom brigadförband.								
Skvadronen ur Lifgardet till häst	3	4	1	67	75	—	75	—
Frivilliga skarpskyttar	1	—	—	—	1	108	109	—
Östergötlands frivilliga bataljon	—	1	—	—	1	200	201	—
	74	72	32	2,829	2,507	308	2,815	6

¹ Ungefärlig siffra.

Uppgifterna äro hämtade ur ett veckoförslag 1. juli samt ur v. Lantings-
ans förslag 2. juli.

Bil. 38.

Förslag öfver galärbataljonen 25. juni 1808.

Chef: (fr. o. m. 25. juni) Öfv. löjtn. i arméens flotta J. L. Brant.

Adjutant: Konstituerade und. löjtn. P. H. Losch.

Fartyg och befälhafvare.	Jumön- strings- dag.	Besätt- nings- styrka.	I		Bestyckning		
			besättningen ingående landtvärn.	Antal man.	Kanoner.	3- B.	5- B.
1. divisionen.							
Galären <i>Serafimsorden</i> (chefs- fartyg)	3. Juni	157	90	Söder- och Västmanlands landtvärn.	2	18	
Chef: Kapt. G. Planting-Berglod, div. chef.							
Galären <i>Småland</i>	18. >	138	90		2	12	
Chef: Und. löjtn. J. Marquardt.							
2. divisionen.							
Galären <i>von Höpken</i>	15. >	138	90	2	13		
Chef: Löjtn. C. Stolpe, div. chef.							
Galären <i>Jämtland</i>	23. >	138	91	1	7		
Chef: Und. löjtn. C. E. Servais.							
3. divisionen.							
Galären <i>Stockholm</i>	15. >	138	90	2	8		
Chef: Löjtn. J. Ekelöf, div. chef.							
Galären <i>Västervik</i>	9. >	138	90	2	7		
Chef: Und. löjtn. J. A. Graaner.							
4. divisionen.							
Galären <i>Taube</i>	4. >	138	90	1	7		
Chef: Löjtn. P. F. Lunell, div. chef.							
Galären <i>Västgötadal</i>	9. >	138	90	1	11		
Chef: Und. löjtn. J. Rundquist.							

Uppgifterna äro hämtade ur Aschlings förslag 25. juni afvensom ur ka-
verifikationer vid arméens flotta samt ur rapporter och kvartalsförslag från
landtvärnsbrigader.

Bil. 39.

Öfvergesacks dispositioner för landstigningen vid Lemo 19. juni 1808.

Föremålet är att skyndesammast utan tids utdrägt landstiga på Lemo udde, $\frac{1}{2}$ mil från Åbo, belägen midt emot sundet, emellan Kustön och Kaxkerta öar. Dertill fordras att Kustön och Kaxkerta öar occuperas af svenska troppar. Till detta ändamåls vinnande fordras 3:dje brigaden af Uplands landtvärn under öfwerste-lieutenanten baron Wrangel att bemästra sig dessa begge öar. 1:sta bataillon, under brigad-chefens eget anförande, landar på Kustön, bevakar och försvarar denna viktiga post; 2:dra bataillon landar i samma ändamål på Kaxkerta ön. Detta verkställt, lemnas port derom. Så snart Kaxkerta ön är tagen, detacheras genast för omständigheterna minst hälften, för att intaga, besätta och försvara Sätteva [Sattava] ön; denna punkt är viktig. Den öfriga delen af finska södra kust-arméen medföljer skärgårds-escadern.

Vid landstigningen på öarne iakttages att landstigningsstället välges vid någon udde, under behöflig betäckning; manskapet utan betäckning; blott ammunition och proviant bäras; jägarne åtfölja hvar bataillon.

Att landstigningen förrättas skyndsammast och de vive force, för hvad jag förväntar mig.

Jag igenfinnes, då flottan framrycker, uti escadre-chefens slup. Öfverankars, på chefs-sumpen.

Segel-ordning.

Avantgardet. 4 st. 24:pund. canonslupar, hvaraf 2 åtfölja den öfriga delen af 3:dje brigaden som anfaller Kustön, och 2 den öfriga delen af samma brigad som tager Kaxkerta; bataillons-jägare näst efter öarne.

Corps d'armée. 8 canonslupar som utbreda sig i sundet midt emellan Lemo udde och rensa stranden. Derefter capitän Norbergs öfriga del af landstignings-slupar, midt för landstigningspunkten, som honom öfveranses, med Lifgardet till häst och de 2:ne gardes-regementens jägare under befäl af ryttmästaren Broberg; derefter 1:sta

och 2:dra brigaden, efterföljd af artilleriet, ammunition- och proviantfartyg, under betäckning af de frivillige skarpskyttarne.

Arriergardet. 4 st. canon-slupar och den däckade slupen.

Landt-tropparne af avant-gardet följa noga de rörelser de avant-gardets canonslupar förrätta. Major Tornerhjelm emottar vid attaque, jemte egen brigad, befälet öfver 2:dra brigaden.

under herr capitain Nordenskölds befäl för at ifrån västra sidan beskjuta och storma fästningen Gustafsvärn.

Herr lieutenanten och riddaren von Köhler af kongl. v. Engelbrechtska regementet förordnas till befälhafvare för land trouppen; men rättar sig i alt efter de ordres hr capitain Nordensköld honom meddelar.

8 åra sluparne ställas under befäl af hr capitain Hårdh, böra, jämte sin armering vara försedde med handlod och lodlin. Capitain Hårdh ställer sig med dessa slupar under befäl af chefen på briggen Vänta litet.

Skeppet Gustaf d. III:e, Manligheten, Dristigheten, Tapperheten, fregatterne Bellona och af Chapman, nedlägga i sine barquasser, fort de blifvit utsatte, et af sine svåraste varpankare, 2:ne goda kablar, nödige talljor och til ankarlyftning behöfliga instrumentali samt bemanna dem med dubbelt antal roddare.

Skeppet Tapperheten och fregatten Bellona må, om cheferne önska, åstunda, behålla sine barquasser på släp och disponera dem sjelfv efter behofvernes föranledande, de öfrige af desse barquasser ställas under befäl af hr lieutenant Trygg [Trygger] från skeppet Vladislav som utser 2:ne at understödja skeppen Prins Fredrich Adolph, och til Tapperheten och en til fr. Bellona, alt efter behof och den skilte instruction som lieutenant Trygg skall om bord på chefskeppet af mig århålla, en officer, en dugelig underofficer eller högbåtsman samt en artillerie underofficer böra åtfölja dessa barquasser, hvilka om det utan hinder för ankar arbeten kan värkställas, böra armeras med en a två nickor, hvartil 15 kule- och skrå skott medtagas samt dessutom 15 mousquetter med 10 a 12 skarpa skott til hvildes dera; utom Tapperheten och Bellonas, afgå de på detta sätt rustade barquasser till skeppet Vladislav, när sign:l för art. 789 från chef skeppet visas. Då något af skeppen eller fregatten behöfver assistance af barquass, hissas därom signalen för art. 15. De med skrå canoner armerade barquasser, äfven som 10 åra sluparne, samlar sig vid chef skeppet, då därifrån hissas signalen för art. 789 och vid samma signal begifva sig 8 åra sluparne til briggen Vänta litet; fregatten af Chapman, som skal hålla sig kryssad 2 a 3 mil osovart från inloppet til Hangö, lämnar sin barquass i förvar til skeppet Vladislav, så fort den blifvit utsatt och på förskrefne sätt utrustad. Skeppet Manligheten skickar befäl och fol-

bemannade och emottaga Prins Fredr. Adolphs barquass, samma ögonblick denna sistnämnde blifvit utsatt.

Skeppen Tapperheten, Pr. Fredr. Adolph och fregatten Bellona, äro utsedde at attackera fästningarne, sätta sig därefter i teten af flottan och seglar farvatnet intill Hangö, då Tapperheten styrer s.v:a polygonen af Gustafsvärn, för at passera tätt förbi östra sidan af fästningen, och gifver under passerandet et lag ur alla kanonerne, skeppet Prins Fredrich Adolph på västra sidan af Gustafsvärns fäste och freg. Bellona rätt på Meijerfeldts klippa, båda skeppen och fregatten skola hafva påstuckit kabel til spring i fästningens sina bogankare, Tapperheten ankrar på högst 1 och [en] half kabellängders distance tvärs från n.ö. polygonen af Gustafsvärn. Prins Fredric Adolph på cirka 4 å 500 alnar från n.v:a sidan af Gustaf Adolphs fäste och fregatten Bellona midt för södra sidan af Meijerfeldts klippa, på $1\frac{1}{2}$ kabellängders afstånd. Eij förr än skeppen öppna och fregatten hunnit uphala sig för spring och försäkrat at deras sidor äro i så riktig direction emot fästningarne, at kanoneldnen kan göra eftertryckelig verckan, får skjutningen bestyras. Undra batteriet laddas med dubbelt skarpt af 2:ne rundskott, det öfra, så väl som back och skants med rundkolor och granat. Som möjligt kan vara at fienden, försedd med fyrgunnar fästningarne, skjuter med glödgade kulor, och något af sådana kan till äfventyrs skulle kunna träffa skeppen, så bör, til förebyggande af all den olycka deraf skulle kunna upkomma,

1:mo besättningarne underrättas, at så kan ske, men at deras skrämde kräckta bemödande och lydnad under arbetet, med eldsläckning, förklarar och förekommer all fara, då däremot feghet, försagdhet eller efterlåtenhet eller tröghet förstora den och bereder deras öfvermått.

2:o Skall omkring 16 tums vattn insläppas i skeppen genom kanonerna, innan de äro innom skotthåll, utom det at läskebaljor på båda sidor äro fyllde och vattn ämbare färdige: pumparne på båda sidor äro vara uti full ordning at kunna anbringa vatn: tänger i beredskap at kunna fatta en eldkula som möjligt skulle kunna komma på däck: sprutor och alla eldsläcknings-anstalter hållas i beredskap till värcksamt användande; och

3:o Mod, upmärksamhet, drift och rådighet användas af befälet, till att kall med Guds hjelp all verkelig fara afböjas.

Fregatten Bellona, som snart bör kunna hafva förstördt och bemäktigt sig det dåliga batteriet på Meijerfeldts klippa, bör de efter rickta sin eld åt Drottningberget at tysta och förstöra de varande svaga batterie.

Briggen Vänta litet, åtföljd af 8 åra sluparne inbryter genom skären, emellan Andahls och Klackskärsbådarne, går igenom skärgården leden för at lägga sig tätt öster under Gustaf Adolfs skans, hvilken på den sidan är öppen, utan batterie eller försvar. Sedan kommer briggen beskjutit skantsen, så at han tror sig med fördel kunna storma den samma, må sådant med biträde af slups besättningar och en del af briggs besättningen värkställas.

De armerade barquasser och 10 åra sluparne sätta sig under rodd, så snart elden från fästningarne emot skeppen begynnas, och passera den led som capitain Nordensköld utvisar. Ifrån chefs skeppets barquass som bör vara försedd med raquette-kors och 4. a 5. goda raquetter, låter capitain Nordensköld signal af 2:ne raquetter efter hvarannan upgå, när Gustafs värn bestormas och därjemte gifva starcka hurra-rop, så snart våre troupper och sjöfolck inkommit i fästningen, hvaraf skeppet Tapperheten tager under rättelse, för at minska eller afstanna aldeles med sin eld, allt efter omständigheterna fordra. Dylik signal, men med 3:ne raquetter gifves från briggen Vänta litet, til underrättelse för skeppet Prins Fredrich Adolph, när Gustaf Adolfs fäste bestormas. Til manskapet i roddare fartygen, må utgifvas en dubbel extra förplägnis.

Så fort fästningarne blifvit äröfrade försäkrar man sig om att vapen, ammunition, kruthus och fångar, samt drager omsorg at blusserade å ömse sidor blifva väl vårdade och förbundne, hvar nödigt armeradt folck af soldater och sjömän, jämte upbörds-fästningsskärarne, från skeppen skola aflämnas.

Capitain Nordensköld embarquerar derefter sitt manskap, och begifver sig med sine barquasser och slupar at intaga Tullholm och Hangö-udd, hvarifrån canonerne borttagas och batterierne förstöras.

Chefskeppet, så väl som de öfriga skeppen inlöpa på reddet det förstnämde ankrar när Båkholmen pejlas i vsv. på compassen. Vladislaff och Dristigheten lägga sig på samma streck från Båkholmen, båda öster om chefskeppet, til en kabellängds distans emellan hvarje skepp.

Gustaf d. III:e, Åran och Manligheten lägga sig i samma ord-
1¹/₂ cabellängd sydvart om de förstnämde skepp, Gustaf. d. 3:e
gast.

Den dag attacken värckställes blifver ordet *Guds*, lösen *Be-*
l, fältrop *Segra*.

På befallning

M. P. v. Krusenstjerna.

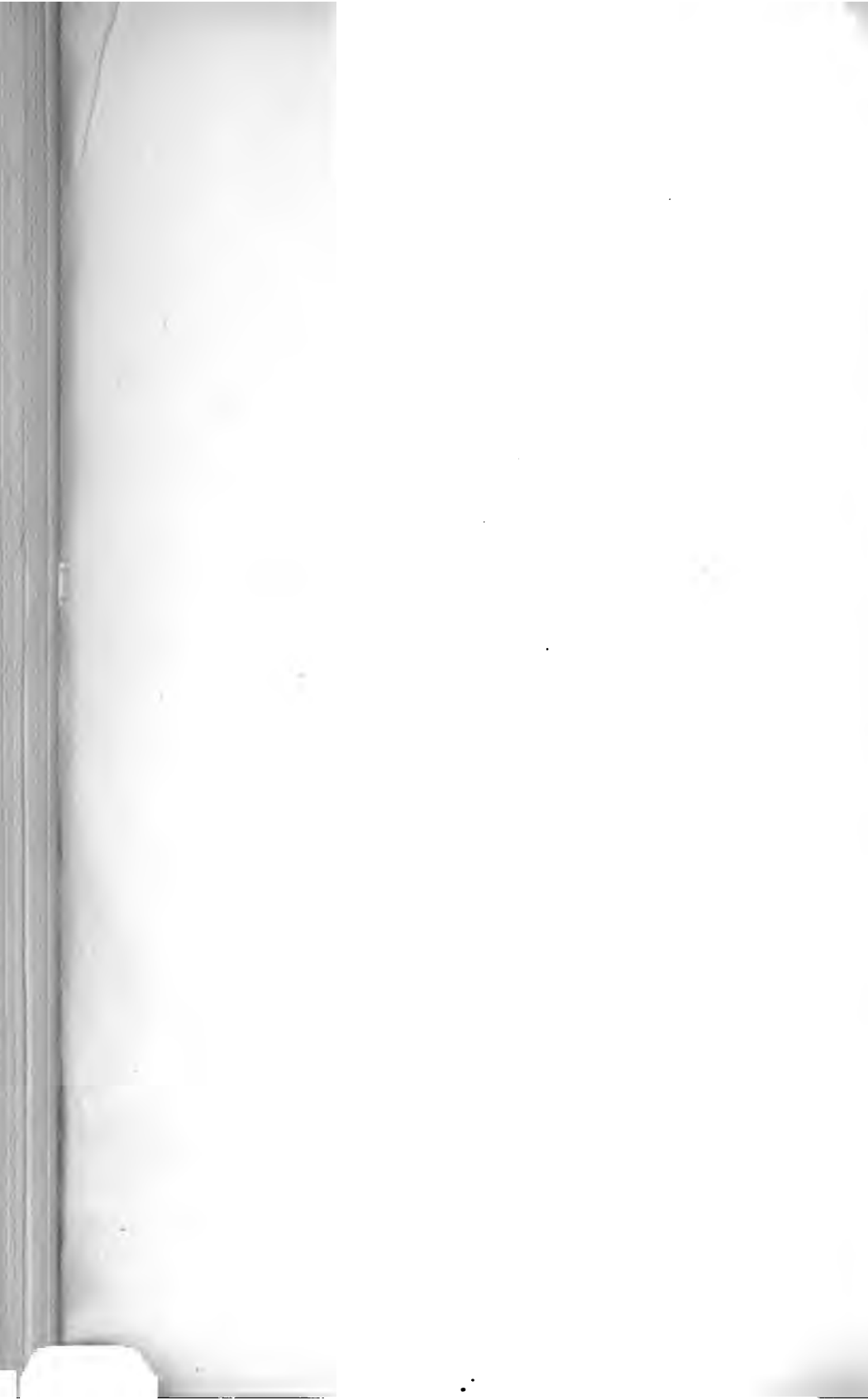
Öfverste lieutenant och flottans flaggcapitain.

Rättelser.

- sid. 71 rad 2 nedifrån står: tidning   läs: tidningar
> 164 > 17   >   > nedgräft   > nedgräfdt
> 284 > 7   >   > från lotsar   > från de lotsar
> 27 rad 20 nedifrån i kol. Anmärkningar står: afginge läs: afgingo
> 30 > öfverst i 6. kol. står: föthalas   läs: förhalas
> 38 > 13 nedifrån   > för   > såsom
> 40 > 13 uppfifrån   > villkorligen   > ovillkorligen

GENERALSTABEN

SVERIGES KRIG ÅREN 1808 OCH 1809

UTGIFVET AF

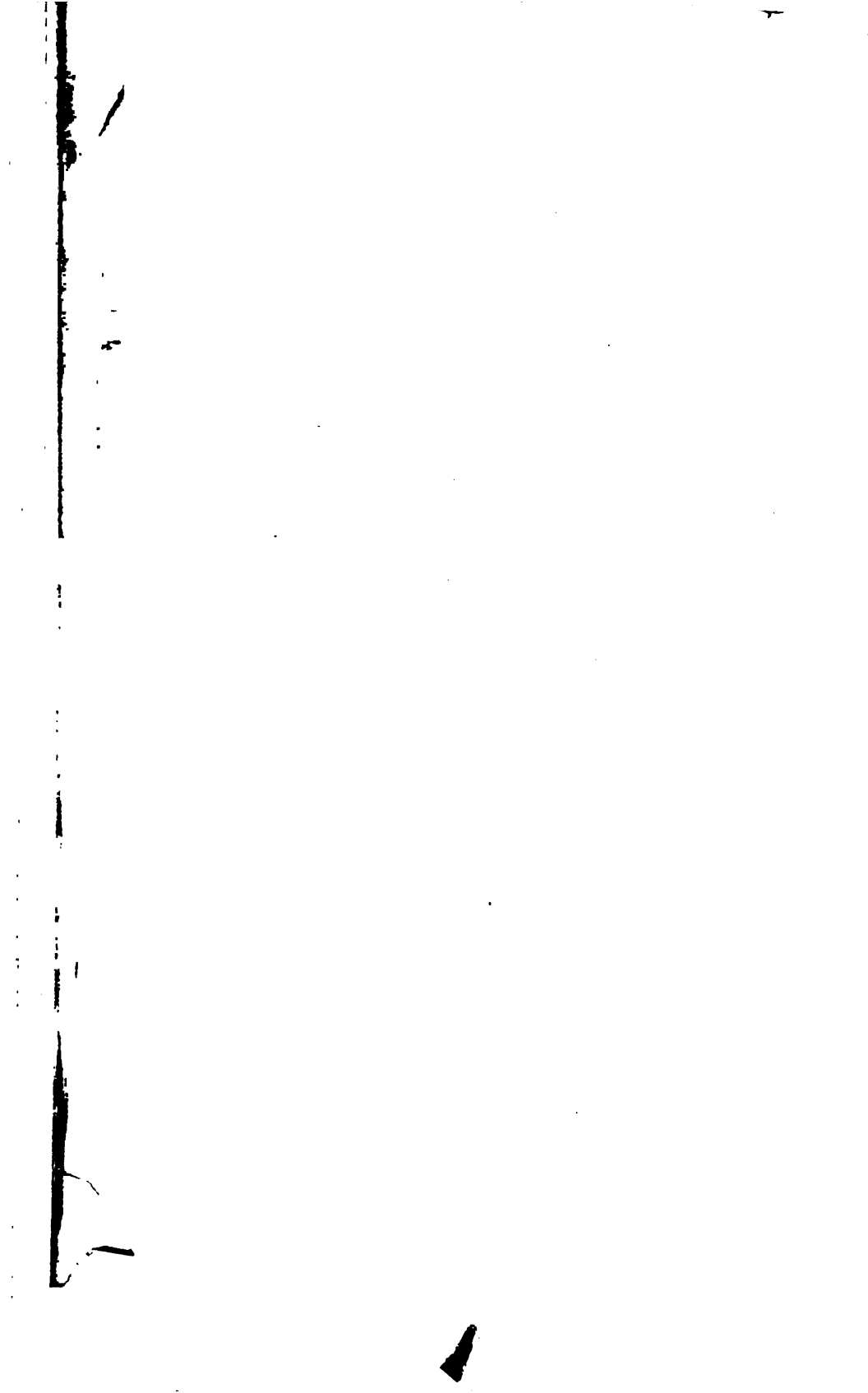
GENERALSTABENS KRIGSHISTORISKA AFDELNING

FJÄRDE DELEN

II. KARTOR

Pris för hela delen ~~5 kr~~

5 kr

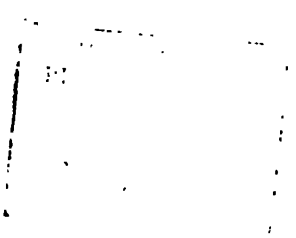

II.

KARTOR OCH PLANER.

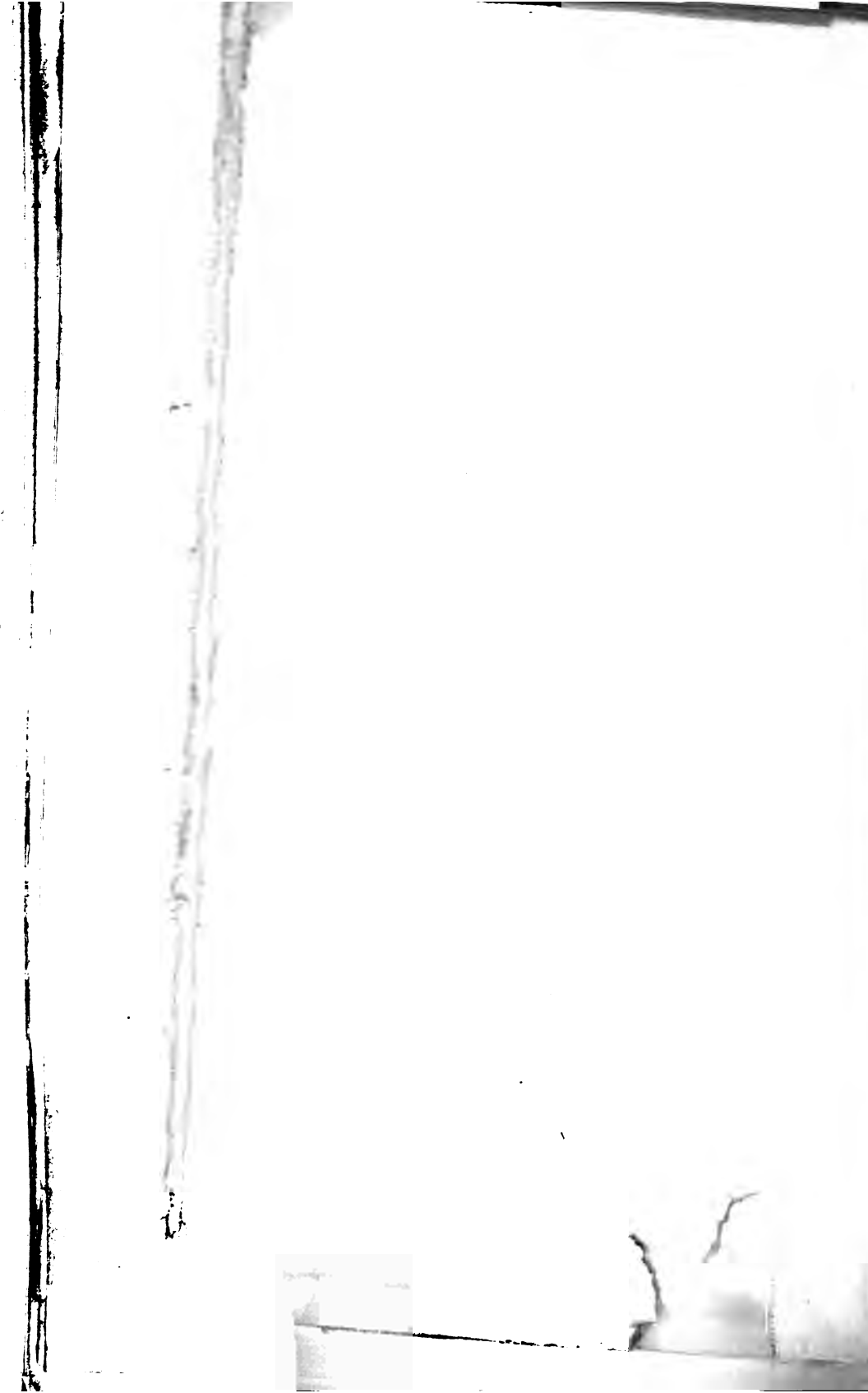

81 cm
STOCKHOLM

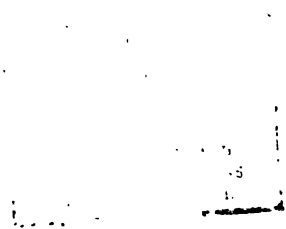

PLII.

STOCKHOLM

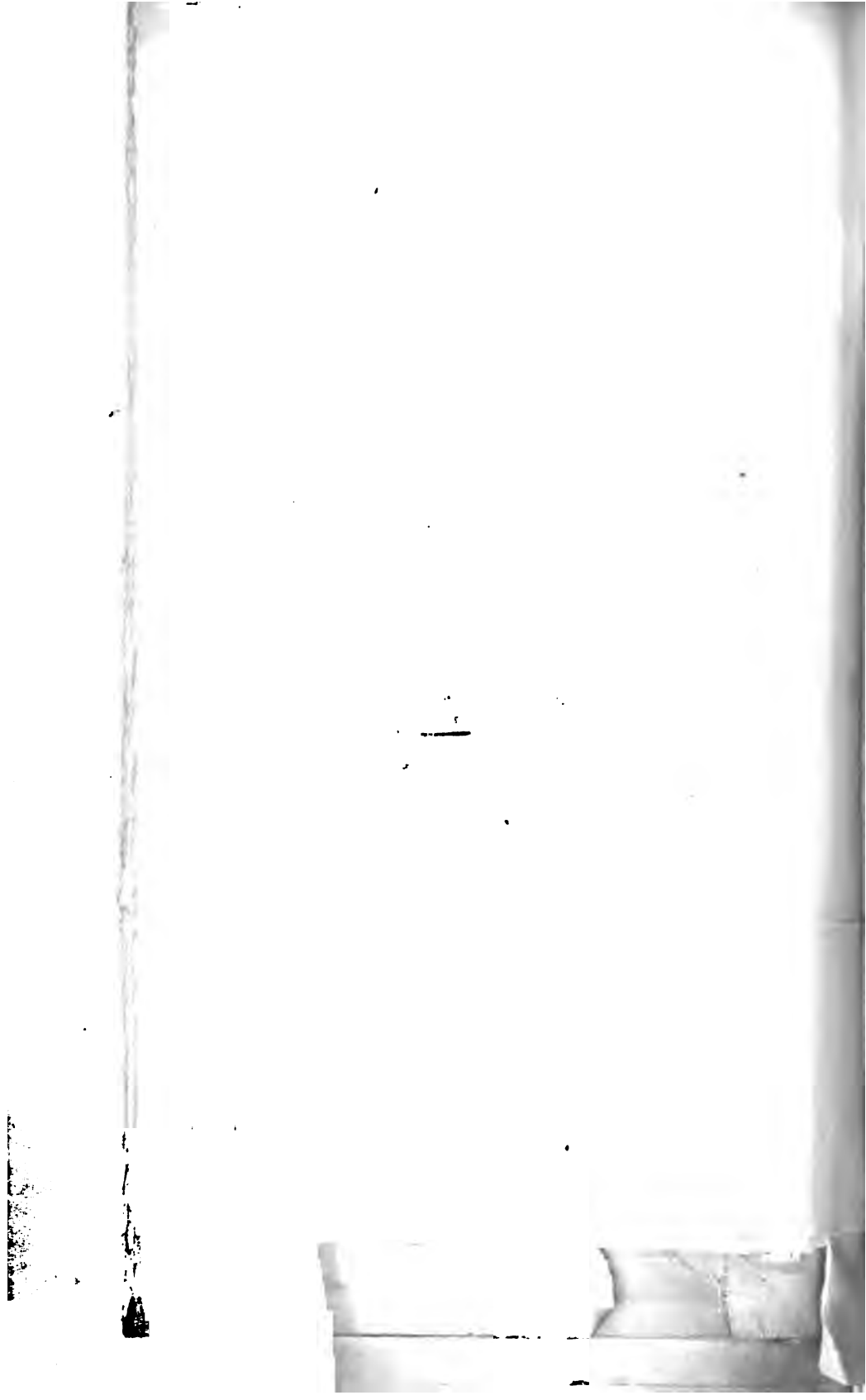
Del. IV.

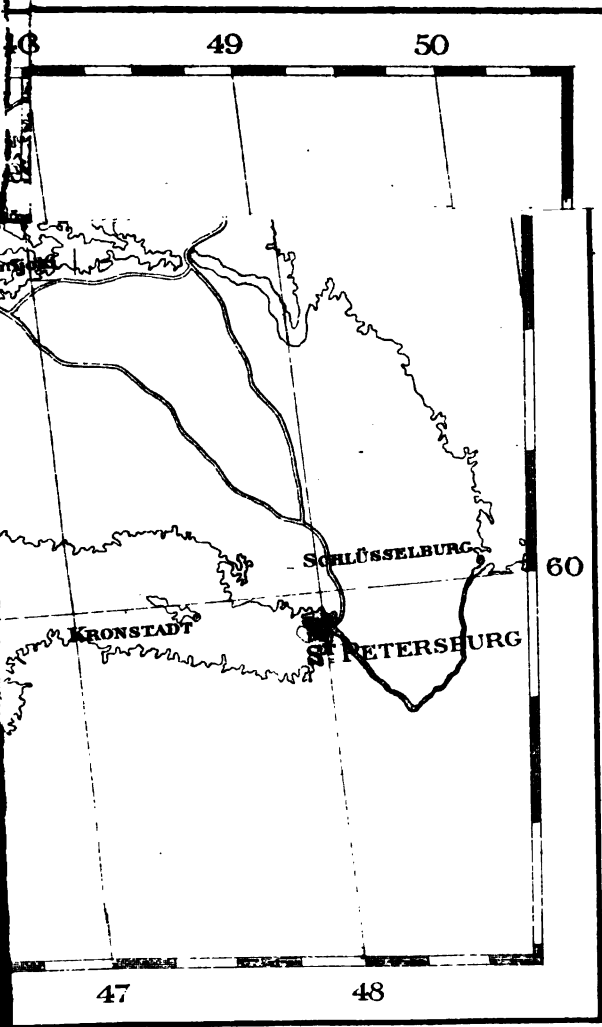
Dr.

De. IV.

Pl.V.

Central-tryckeriet Stockh

Del. IV.

SKOG
1848

Sk

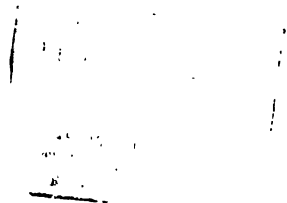
STOCKHOLM

Del. IV.

A

Pl. IX

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX & TILDEN FOUNDATION
1900

Pl. XI B

XIII.

3 km

Pl. XII

Striden vid Hanka-Krampholm

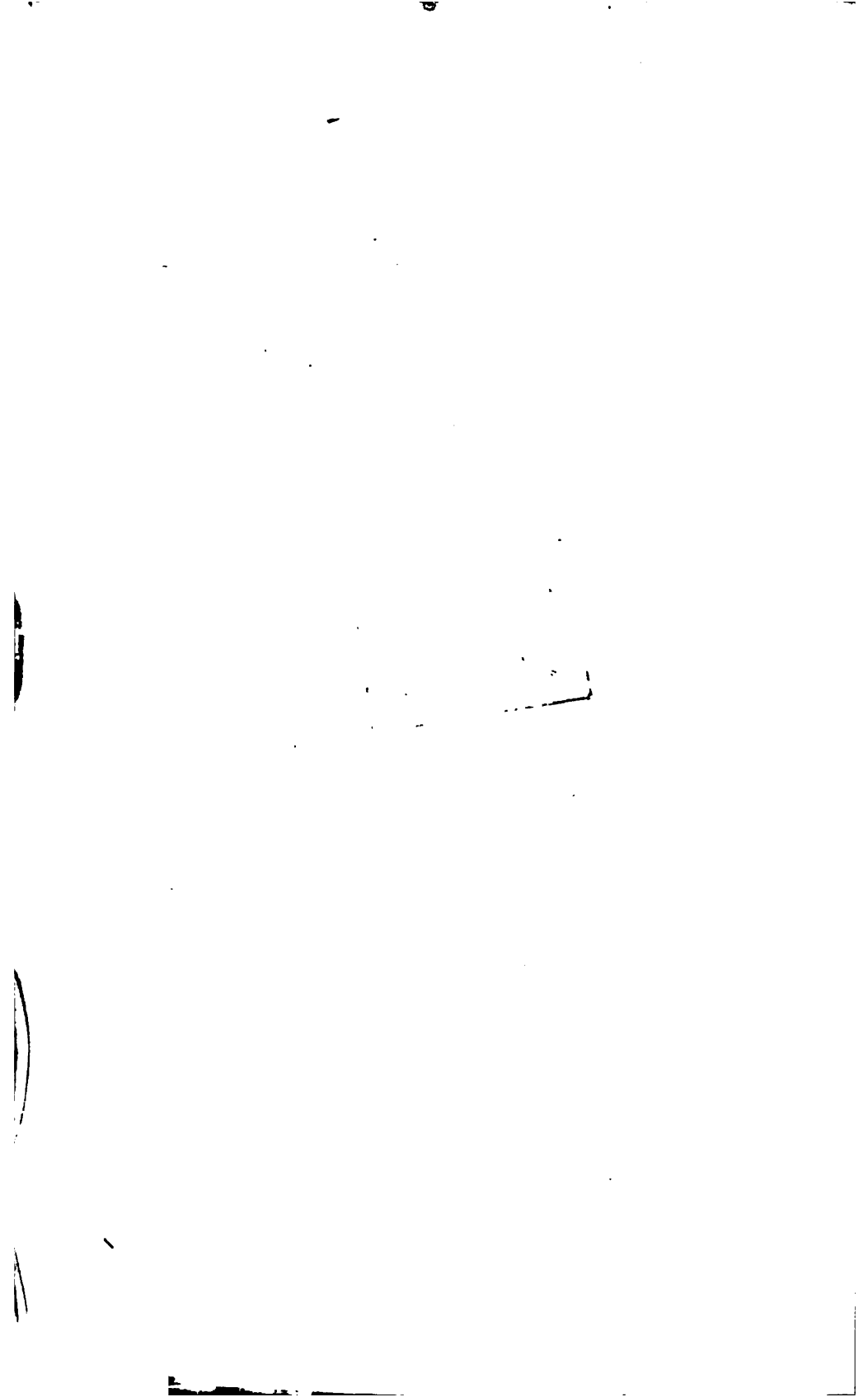
den 30 juni 1808.

Svenskarnas andra anfall.

Pl. XIII.

FOTOLITOGRAFI CENTRALTRICKERIET, STOCKHOLM

22
SW

FEB 19 1933

